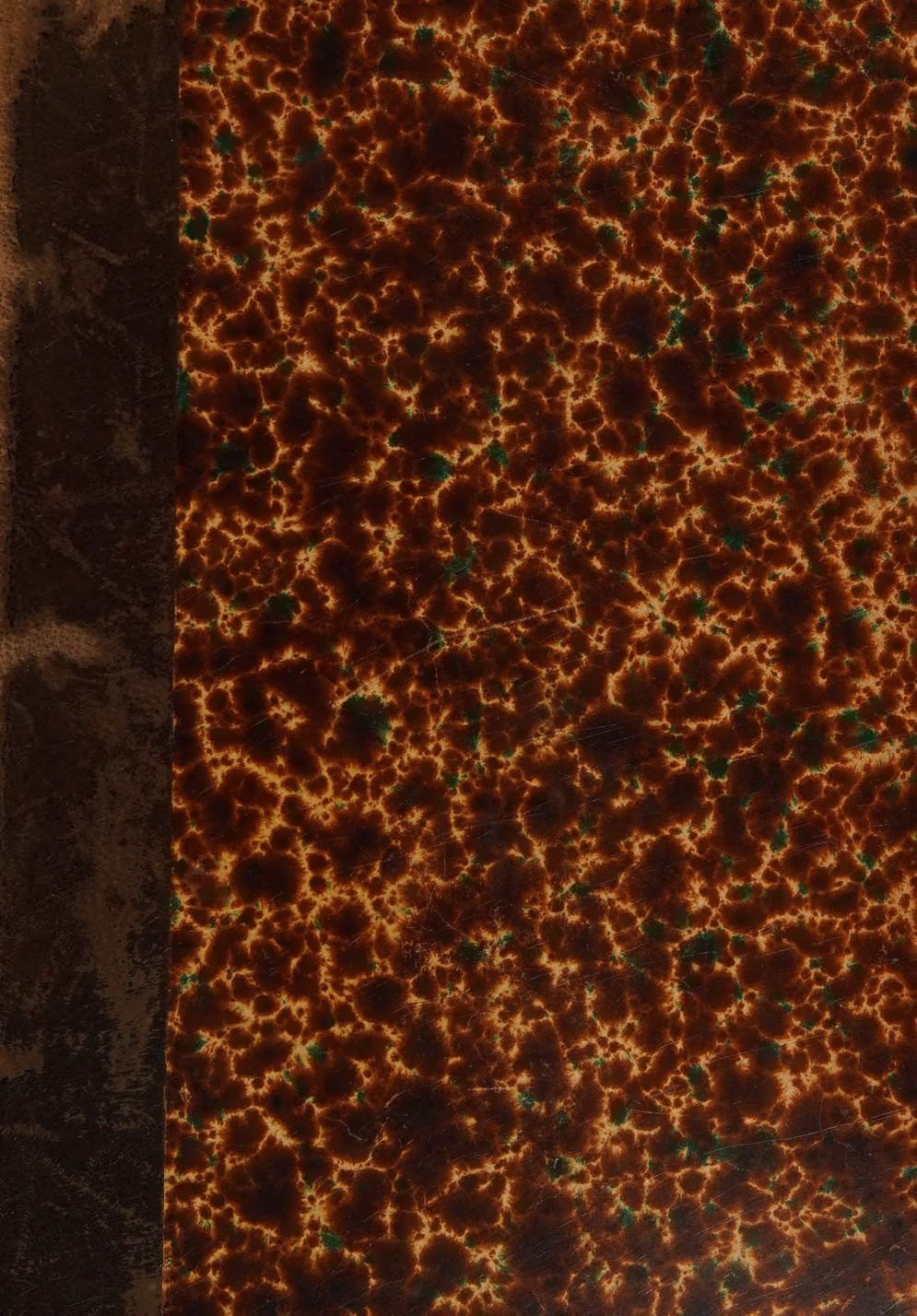
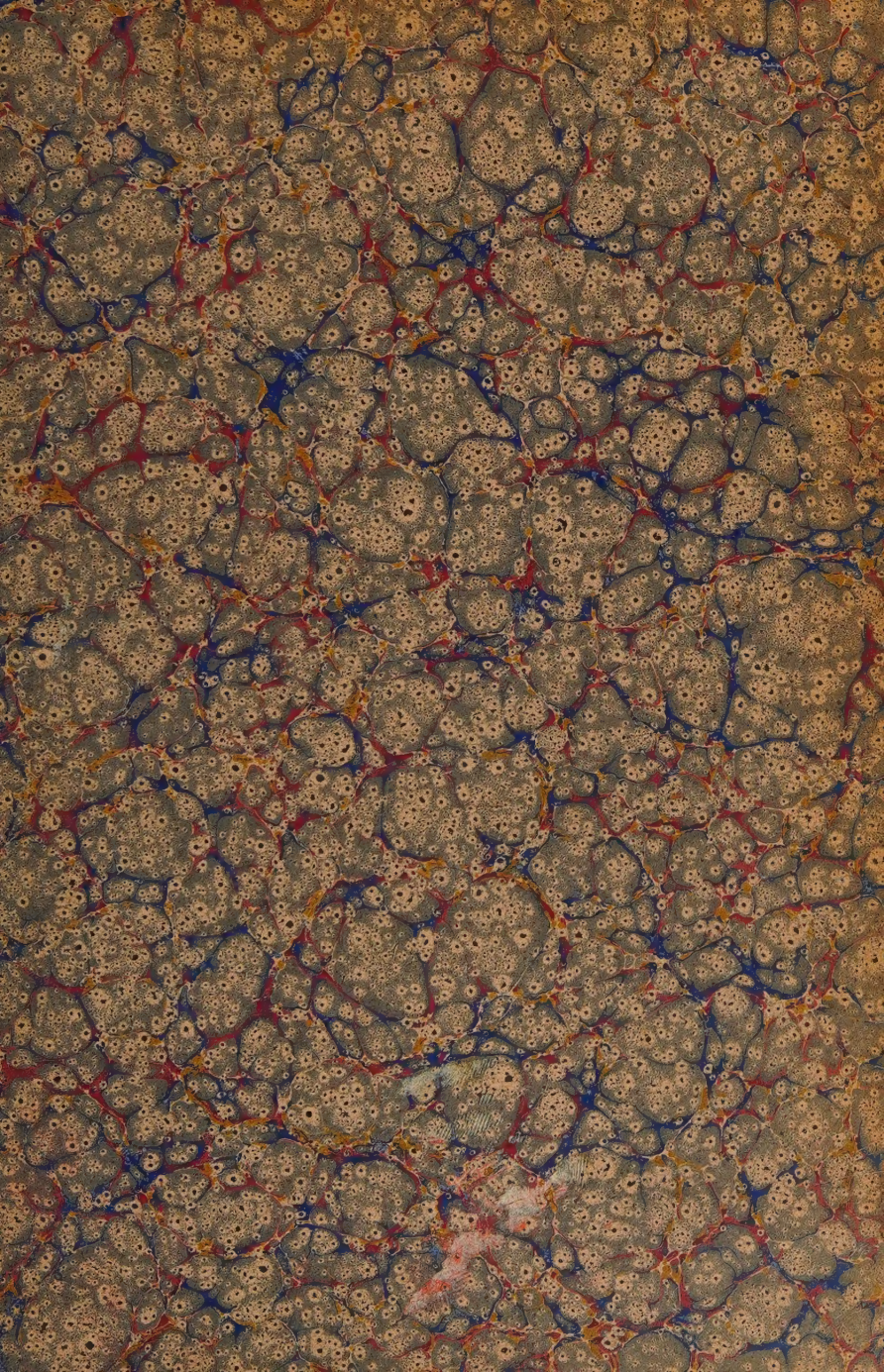

~~Af 6~~
52

Af^a
92

CASUS
DE MATRIMONIO

Salvo jure proprietatis.

CASUS
DE MATRIMONIO

FERE QUINGENTI

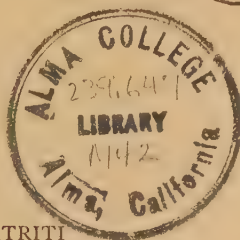
QUIBUS APPLICAT ET PER QUOS, EXPLICAT

SUA ASSERTA MORALIA

CIRCA EAMDEM MATERIAM

M.-M. MATHARAN S.J.

CUM SUPERIORUM FACULTATE

PARISIIS
VICTOR RETAUX ET FILIUS
Via Bonaparte, 82

MATRITI
QUILEZ Y MOLINA
Bolsa, 10

1893.

27646

Imprimatur.

Conchæ, 28 septembris 1893.

† PELAGIUS,

Episcopus Conchensis.

Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino : quoniam vir caput est mulieris : sicut Christus caput est Ecclesiæ : ipse, salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata. Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit : sed nutrit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam : quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, et matrem suam, et adhærebit uxori suæ ; et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat : uxor autem timeat virum suum.—*Ephes. V. 22 et seqq.*

Christianum matrimonium talibus verbis extollit Apostolus, nobis simul exhibens ineffabilem illius typum, conjunctionem scilicet Verbi incarnati cum Ecclesia, et arctissimum amoris vinculum quo inter se adunari debent

vir et mulier. Ast eheu! ista connubialis societas, quæ ex divino instituto perfecta plane est atque fundamentum totius humanæ societatis, in multis persæpe reapse deficit, non solum in sui exercitio, sed etiam in intrinseca sua constitutione; et, quod absque lacrymis cogitari nequit, interdum ille defectus provenit ex ignorantia vel negligentia sacerdotum, quibus regimen et administrationem tanti Sacramenti commiserat Christus.

Extant profecto libri et plures quidem eximii quibus doctrina de matrimonio recte traditur et egregie elucidatur; sed si leges quæ conjugium regunt difficultatibus scatent, illarum applicatio multo est difficilior: lex enim rem in genere et quasi in abstracto respicit, ejus autem applicatio rem considerat in individuo cum suis omnibus adjunctis particularibus, et ista adjuncta non raro sibi exposcunt speciales regulas ad quas sedulo est attendendum.

Aliquot sane auctores casus multos collegerunt atque in lucem ediderunt, ut Lessius, Pontas, Gobat, Elbel, sacerdotes Bononienses, Sica, Gury; at, præterquam quod recentioribus temporibus plura a S. Sede emanarunt documenta de matrimonio, quæ frustra quærentur in libris hujusmodi, neminem cognovi auctorem qui omnes et singulas partes istius tractationis fuerit complexus. Quapropter operæ pretium esse duxi si casus proponerem, non omnes quidem, sunt enim pene infiniti, sed præcipuos de variis partibus matrimonii, propositosque pro viribus solverem.

Adhibitam a me methodum paucis accipe. Traditis primum legibus, quibus materia præsens regitur, et quas suppeditarunt mea Asserta moralia jam typis edita, permultos exhibeo auctores qui rem eandem non sine laude tractaverunt, et

apud quos solutionem reperies difficultatum quæ tibi forte occurrent; casus postea quosdam seligo in quorum solutione principia referuntur quæ in adjunctis similibus poterunt applicari; auctores tandem allego, paucos sane at probatos, quorum sententiæ adhærendum existimavi.

Solutio a me allata non tibi semper arridebit; si alia melioribus argumentis munita appareat, hanc sequere, per me fas est : in re enim dubia, abundet unusquisque in suo sensu.

Et si quando a doctrina vel disciplina catholica deflexerim, id non deliberatæ voluntati, sed innatæ fragilitati tribuas, atque statim emendare et corrigere velis : ego quidem librum hunc, sicut et sensa mea omnia, submitto auctoritati atque iudicio Sedis Apostolicæ, cui soli tradita est potestas omnia ligandi, solvendi omnia.

Orationibus tuis enixe me commendo, et promitto me pro te rogaturum ut permultas salves animas ad majorem Dei gloriam.

Uclesii, 8 septembris 1893.

M.-M. Matharan, S. J.

LIBRI

QUIBUS SÆPIUS USUS SUM

- Gregorii Papæ IX* Decretales, una cum Libro sexto, Clementinis et Extravagantibus.
- Sacrosancti Concilii Tridentini* canones et decreta.
- S. Bonaventura*.—In libr. 4. Sentent. dist. 26-42. Ad Aquas Claras, 1887. t. 4. p. 659.
- S. Thomas*.—In libr. 4. Sentent. dist. 26-42. Parmæ, 1857. t. 7. p. 916.
- S. Antoninus*.—Summa sacræ theologiæ. Venetiis, 1571. t. 3.
- Sylvester*.—Summa. Lugduni, 1582.
- Navarrus*.—Commentaria et tractatus. Enchiridion seu Manuale confessor. c. 22. n. 19 et seqq. Venetiis, 1588. t. 2. fol. 137.
- Emmanuel Sa*.—Aphorismi confessor. Lugduni, 1600.
- Vivaldus*.—Candelabrum aureum. Venetiis, 1606.
- Henriquez*.—Summa theol. mor. Venetiis, 1596.
- Thomas Sanchez*.—De matrimonio. Lugduni, 1582.
- Petrus Ledesma*.—De magno matrimonii Sacramento. Salmanticæ, 1592.
- Franciscus Suarez*.—De religione. Paris, 1856. t. 15.
- Filliucius*.—Quæstiones morales de christian. offic. Lugduni, 1634.
- Lessius*.—Auctarium. Lovanii, 1645.
- Bellarminus*.—Opera omnia. De matrimonio. Parisiis, 1872. t. 3.
- Laymann*.—Theologia moralis. Lugduni, 1643.
- Pontius*.—De Sacramento matrimonii. Lugduni, 1640.
- Bonacina*.—Opera omnia. Lugduni, 1684.
- Coninck*.—De Sacramentis et censuris. Lugduni, 1624.
- Castropalao*.—Opus morale, p. 5^a. Lugduni, 1679. t. 5.
- Gasp. Hurtado*.—De matrimonio et censuris. Lugduni, 1629.
- Joannes de Lugo*.—Responsa moralia. Parisiis, 1869. t. 8.
- Busembaum*.—Medulla theol. mor. Tornaci, 1876.
- Gonzalez Tallez*.—Comment. perp. in 5 libros decretalium. Lugduni. 1673.

- Tamburini*.—Opera omnia. De matrimonio. Venetiis, 1702. t. 2.
- Gobat*.—Experim. theol. tr. 9 et 10. Venetiis, 1716. t. 1.
- Pyrrhus Corradus*.—Praxis dispensat. apostol. l. 7 et 8. Venetiis, 1735.
- de Justis*.—De dispens. matr. Venetiis, 1769.
- Elbel*.—Theologia moralis, decalog. et sacram. Augustæ Vindelicorum, 1759.
- Krimer*.—Quæst. can. in 5 libr. decret. Augustæ Vindelicorum, 1702, t. 4.
- Reiffenstuel*.—Jus canonicum universum. Venetiis, 1717.
- Sporer*.—Theologia sacramentalis, p. 4^a. Venetiis, 1766. t. 3.
- Lacroix*.—Theologia moralis, l. 6. p. 3. Paris, 1867. t. 4.
- Kugler*.—De matrimonio. Norimb. 1713.
- Leureninus*.—Forum ecclesiasticum. Augustæ Vindelicorum, 1737.
- Schmalzgrueber*.—Jus eccles. universum. Venetiis, 1738.
- Roncaglia*.—Moralis theologia universa. Venetiis, 1760.
- S. Alphonsus*.—Theologia moralis, l. 6. tr. 6. Parisiis, 1845. t. 5.
- Casus conscientiae* sub Benedicto XIV Bononiæ resoluti. Leodii, 1853.
- Martin*.—De matrimonio. Parisiis, 1844.
- Perrone*.—De matrimonio christiano. Romæ, 1858.
- Vecchiotti*.—Tractatus canon. de matrimonio. Taurini, 1868.
- Sica*.—Causa conscientiae resoluti in Missione Nankinensi. Romæ, 1870.
- d' Annibale*.—Summula theol. mor. Mediolani, 1883.
- Zitelli*.—De dispensat. matrimon. Romæ, 1887.
- Grandclaude*.—Jus canonicum. Parisiis, 1883.
- Bucceroni*.—Enchiridion morale. Romæ, 1887.
- Joder*.—Formulaire matrimonial. Paris, 1888.
- Ballerini*.—Opus theologicum morale. Prati, 1889. t. 6.
- Gasparri*.—Tractatus canon. de matrimonio. Parisiis, 1891.
- Avanzini et Pennacchi*.—Acta excerpta ex iis quæ apud S. Sedem geruntur.
- Collectanea decretorum* SS. Pontificum et Roman. Congregat. Paris, 1880.
- Plurimi rerum Moralium Summistæ, Scavini, Gury, Lehmkuhl, Konings, Sabetti, Bucceroni...*

LIBER I

PRÆCURRENTIA

SECTIO I

SPONSALIA

CAPUT I

NOTIO ET VALOR

Sponsalia sunt promissio deliberata et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas habiles :

Jam vero, nisi ex metu ineantur, valent, sive sint solennia, sive clandestina, sive absoluta, sive etiam conditionata post impletam conditionem.

Consulendi :—GREGORIUS IX, Decret. l. 4. tit. 1 et 2.—S. THOMAS, in 4. sent. dist. 27. q. 2. t. 7. pag. 931.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 18. t. 3. fol. 17. verso.—SYLVESTER, v. *Sponsalia*, t. 2. p. 434.—NAVARRUS, Enchir. c. 22. n. 25. t. 2. fol. 138.—EMM. SA, v. *Sponsalia*, p. 559.—TH. SANCHEZ, l. 1. disp. 1 et seqq. t. 1. p. 1.—PETRUS LEDESMA, q. 43. fol. 93 et seqq.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 7. t. 1. p. 238.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. p. 952.—PONTIUS, l. 12. c. 1 et seqq. p. 645.—CONINCK, t. 2. disp. 21. p. 575.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 1. t. 5. p. 1.—HURTADO, disp. 1. p. 1.—GOBAT, Experim. th. tr. 10. t. 1. p. 670.—ELBEL, Th. sacramentalis p. 3. conf. 1. t. 3. p. 328.—KRIMER, in 4. decr. q. 1 et 2. t. 4. p. 1.—BONACINA, De matrim. q. 1. t. 1. p. 235.—SALMANTICENSES, tr. 9. c. 1. t. 2. p. 40.—SPORER, Th. sacram. part. 4. n. 148 et seqq. t. 3. p. 276.—KUGLER, De matr. op. de spons. p. 1. t. 1. p. 1.—LEURENIUS, Forum eccl. l. 4. tit. 1. c. 1 et 2. t. 4. p. 1.—SCHMALZGRUEBER, Jus eccl. univ. in l. 4. decret. t. 4. pag. 5.—S. ALPHONSUS, Th. mor. l. 6. n. 831 et seqq. t. 5. p. 1.—d'ANNIBALE, Summ. t. 3. n. 369 et seqq. p. 279.—BALLERINI, Opus th. mor. tr. 10. s. 8. c. 1. t. 6. p. 1.—GASPARRI, De matr. c. 1. a. 1 et seqq. t. 1. p. 1.

I. A Narcisso, cui nunquam locuta est, rogatur Paulina adolescentula utrum ipsum velit in sponsum accipere; annuit illa, sed paucis elapsis mensibus, cum

I.
NOTIO.
I. *Promissio.*
10. Deliberata.

nuptias urgeat Narcissus, mallet Paulina alteri nubere et dubitat utrum voluerit necne omnino se obligare erga Narcissum : interrogatus de hac re amicus sacerdos respondet eam prioribus ligari sponsalibus.

—Mutua futuri matrimonii promissio, qua constant vera sponsalia, utrumque, sponsum nempe et sponsam, adigit ad alteri nubendum; ut vero obligatio tanta ex promissione exurgat, juxta omnes requiritur illa saltem perfecta deliberatio quæ necessaria foret ad delinquendum lethalius si de re prohibita ageretur. Imo juxta multos major adhuc requiritur deliberatio ratione gravissimi oneris quod suscipitur in perpetuum. Quoniam igitur Paulina brevi tantum tempore deliberavit et nunc dubitat an habuerit necne animum se obligandi, verisimile est illam non ligari neque sub gravi neque sub levi per suam promissionem, ideoque sponsalia censenda sunt nulla, et absque peccato potest Paulina ad alias nuptias convolare. —*S. Thom., a. 2. ad 3.—Gobat, n. 22.*

2. In quibusdam Galliarum provinciis solent juvenes futuri matrimonii promissiones mutuas ita facere ut fidem datam servare intendant quamdiu libuerit; ac proinde frequentissime solvuntur talia sponsalia uniuscujusque arbitrio absque compartis interventu. Fabiolus et Margarita, unius ex istis provinciis incolæ, pluries sibi invicem nuptias promiserunt; nunc vero a confessario quærit Fabiolus utrum illi sponsæ nubere teneatur.

—Hujusmodi consuetudo nullatenus solvit susceptam obligationem per fidem datam, sed manifestat veram obligationem communiter non suscipi, quoniam adolescentes seriam intentionem non habent stricte se obligandi; tales igitur promissiones non constituunt sponsalia proprie dicta, sed mera sunt proposita contrahendi matrimonium. Idcirco absque peccato gravi valet Fabiolus aliam sibi sponsam quærere. Si qui tamen etiam in istis

regionibus se obligare certo intenderent, illi profecto vera inirent sponsalia.—*cf. Gasparri, n. 115.*

3. Exoptat vehementer Agatho nuptias cum Genovefa 2º. Mutua.
inire, illamque sic alloquitur: « Matrimonium tibi promitto. » Reponit Genovefa: « Tuam accepto promissionem atque juro me nullum unquam præter te ducturam. » Postea vero cælibem vitam vivere seligit, et Agathoni promissum expetenti respondet se nunquam cum eo sponsalia contraxisse.

—Cum Genovefa matrimonium non promiserit, nulla dantur sponsalia, quæ necessario exigunt reciprocam promissionem et claudicare non debent. Attamen Agatho tenetur Genovefam ducere, si serium habuit animum se obligandi independenter ab illius voluntate; illa vero, si deliberate et sincere promisit, ad alterutrum obligatur, vel ad non nubendum vel ad nubendum Agathoni.—*Navarrus, n. 25.—Pontius, c. 3. n. 2.—Gobat, n. 19 et 59.—Salmant., n. 18 et seqq.—S. Alph., n. 837 et 842.*

4. Camillus adolescens plures virgines decepit atque corrupit sub ficta matrimonii promissione. Ad meliorem nunc reversus frugem a confessario petit ad quid teneatur. 3º. Signo expressa.
1. Per se.

—Contra Pontium, *c. 3. n. 14.* communissime docent theologi non valere sponsalia sine interno consensu inita, unde manifestum est nullo sponsalizio contractu ligari Camillum qui fecte tantum nuptias promisit. Tenetur tamen in genere Camillus resarcire, si possit, damna singularum reparabilia quæ ex dolosis actionibus suis secuta sunt. Et nominatim, si puella prior fraudem facile advertere non poterat, quoniam conditionis non erat notabiliter diversæ, præsertim si prægnans facta est et damna illata nequeunt aliter reparari, ex sententia multo communiori, contra paucos recentiores, illam ducere tenetur, vi sc. contractus dolosi conditionati, quo

quis obligatur ad vere contrahendum postquam compars onerosam jam præstitit conditionem, vel saltem ad damna reparanda. Si vero prior fraudem potuit advertere, debet Camillus alteram ducere quæ non potuit facile percipere deceptionem.—*S. Th., d. 28. q. 1. a. 2.*—*S. Antonin., part. 2. tit. 5. c. 6.*—*Lessius, Auctarium v. Sponsalia, cas. 1.*—*cf. S. Alph., l. 3. n. 642.*—Advertendum est multos Doctores Camillum obligare ad ducendam priorem quam ficta promissione decepit, etiamsi aliter possit reparare damna, v. g. dotem illi constituendo.—*Sanct., d. 10. n. 2 et seqq.*

5. Claudius, nobilis familiæ juvenis, ad turpitudinem laccessit Juliam virginem paris conditionis. Recusat puella nisi promittat se eam in uxorem ducturum si prægnans evadat. Subdit Claudius : « Noli timere, ego te non deseram. » Copulam permittit Julia et gravis effecta postulat a Claudio ut promissæ nuptiæ tandem peragantur. Reponit ille se mentem habuisse promittendi, non matrimonium, sed consilia dumtaxat atque pecuniam ad alendam prolem.

—Præter animum se obligandi, requiruntur ad vera sponsalia verba aut signa quæ utrique contrahenti manifesta sint et non ambigua; quamobrem Claudius sponsalibus minime adstringitur, tum quia intentio se obligandi ad nuptias in illo defuit, tum quia verba prolata non satis significant contractum sponsalitium. Aliunde vero tenetur Claudius matrimonium inire cum Julia, si secus damna omnia reparare nequeat, quoniam nempe eam verbis suis ita decepit ut prudenter judicaret puella veram adesse intentionem futuri conjugii.—*Sanct., d. 9. n. 1 et seqq.*—*Gobat, n. 44. 79 et seqq.*

2. Per
parentes.

6. Chrysantum filium adhuc puerulum atque absentem in sponsum tradit Albinus Germanæ, quæ libenti animo

acceptat et vicissim se obligat ad nuptias cum eo ineundas. Domum redux Chrysantus rescit patrem suum pro ipso sponsalia pactum fuisse nec contradicit.

—In 6° Decretalium l. 4. tit. 2. c. 1. n. 2. hæc statuit Bonifacius VIII : « Ex sponsalibus quæ parentes, pro filiis puberibus vel impuberibus, plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si præsentibus fuerint, nec contradixerint, obligantur : ex eis oritur justitia publicæ honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes ratificaverint tacite vel expresse : alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde surgit. » Quod igitur pater et mater, non autem alii etiam proximi consanguinei, *manifestare* valeant puerulorum voluntatem, specialis est dispositio juris canonici; et hæc rationi consentanea omnino videtur : cum enim parentes filios plus quam se diligant, recte præsumuntur filiis consulere, proindeque filii præsentis taciturnitas, filii autem absentis ratificatio jure optimo verus consensus reputatur. Ratificatio ista saltem tacita sufficiens est si filius, ab ipsis parentibus non ab aliis monitus, vel cum sponsa cohabitaret in eadem domo commorando, vel speciale aliquod signum edat quo liquido appareat illum consentire; si vero desideretur tum cohabitatio tum speciale hujusmodi signum saltem tacitum ratificationis, non valent probabilius sponsalia, licet filius taceat et non contradicat. Ex quibus sequitur Chrysantum non ligari sponsalibus a patre initis, nisi ipse contractum aliquatenus ratificaverit.—*Sanch., d. 23. n. 2 et seqq.*—*Krimer, n. 65 et seq.*—*Kugler, n. 15.*—*d'Annibale, Summ. t. 3. n. 332. nota 27. et n. 370. nota 9.*—S. Alphonsus nostram sententiam habet tanquam probabilem, quamvis contrariam dicat probabiliorē, nempe valere sponsalia filii absentis *non contradicentis*, signo autem speciali non ratificantis,

modo tamen consensus internus habeatur.—*n.* 839. *dub.* 2.

7. Apud Sinenses Leocadia, tredecim annos nata, a parentibus inconsulta Marcellino desponsatur. Post hujusmodi promissionem parentes de sponsalitia contractu peracto inter se loquuntur coram Leocadia, quæ prorsus tacet, nec signo aliquo speciali ratificat; cum autem annum decimum octavum attigerit, solutionem sponsalium petit a Missionario ut domi innupta manere queat ad colendam Immaculatam Virginem.

—P. Sica, *casus* 17. *n.* 1., censet valida esse sponsalia et Leocadiam obligandam esse ad matrimonium cum Marcellino contrahendum; sed perperam allegat Lacroix *l.* 6. *p.* 3. *n.* 48, qui non loquitur nisi de casu filiæ *præsentis*; et S. Alphonsus, *n.* 839, cujus etiam testimonium affert, fatetur sententiam negantem sponsalium valorem esse probabilem. Leocadia igitur, cum absens esset quando parentes desponsationem agebant, et postea contractum signo aliquo nullatenus ratificaverit, ad nubendum obligari non potest, etiamsi forte internum consensum desponsationi præstiterit.—*Sanch., d.* 23. *n.* 17.—*d' Annib., Summ. t.* 3. *n.* 370. *nota* 9.

II. De futuro.

8. Juliana, puella in Galliis, civile contrahit matrimonium cum Stephano. Postea vero illam facti pœnitet et confessarium interrogat an sub peccato teneatur inire cum eodem christianum matrimonium. Affirmat confessarius: contractum enim inire non potuerunt coram civili magistratu quin intentionem haberent contrahendi deinde in facie Ecclesiæ, quam intentionem clare significaverunt adimplendo civilem formalitatem matrimonio religioso præambulam; sed intentio mutua ineundi futurum matrimonium clare exterius significata constituit vera sponsalia; uterque igitur sponsalitia contractu devincitur.

—In praxi quidem ad gravia præcavenda incommoda Juliana generatim inducenda erit ad nubendum Stephano. Si tamen alio pacto incommoda vitare potest, v. g. regionem deserendo, nullatenus obligatur ad eum ducendum, cum civile matrimonium sponsalitio contractui minime æquivaleat : hic enim consistit in promissione de futuro, in illo autem exprimitur consensus de præsentī. Præterea Synodus Tridentina, sess. 24, c. 1. de ref. matr., eos qui sine paracho et testibus matrimonium ineunt in loco ubi viget suum decretum Tametsi, « ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit; » non forent autem omnino inhabiles, si sic contrahendo aliquid efficerent, saltem contractum sponsalitium. Insuper decernit eadem Synodus hujusmodi contractum esse *irritum* et *nullum*; et nullus non esset si valorem haberet saltem sponsalium. Demum claudicat contractus iste, non modo ex parte causæ efficientis, nempe ipsorum contrahentium qui inhabiles plane redduntur ad sic contrahendum, sed etiam ex parte formæ, nimirum solemnitatis in prædicto loco essentialiter requisitæ, et ideo nulla vi gaudere valet. Hinc merito prorsus Sancta Sedes declaravit matrimonium, quod civile nuncupatur, nullam vim habere sive matrimonii sive sponsalium, licet contrahentes verum matrimonium celebrare forte voluerint.—*Leo XIII*, 17 mart. 1879.—*S. C. Concilii*, 13 ejusdem mensis.—*Acta S. Sedis*, t. 12. p. 165. 176, et t. 13. p. 126.—*Sanch.*, l. 1. d. 20. n. 3.—*Ledesma*, q. 45. a. 5. pag. 182.

9. Lucius puer duodecennis et Delphina ætate paulo inferior a pluribus mensibus inter se consuetudine utuntur et quoniam jam probe noscunt matrimonii onera, die quadam nuptias de præsentī contrahunt nec sine plena deliberatione. Non multo post audit Lucius matrimonium nullum fuisse ob ætatis defectum et cogitat de nuptiis cum altera ineundis.

—Si nuptiæ Lucii cum Delphina contractæ sunt in loco in quo decretum *Tametsi* non viget, contractus hujusmodi vim habet sponsalium : contrahentes enim illud efficiunt quod valent efficere; possunt autem efficere, non matrimonium ob ætatis defectum, sed sponsalia. Rem aperte decrevit Bonifacius VIII, in 6°. l. 5. tit. 2. c. 1. n. 1. « Si pubes et impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, et in quibus ætatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de præsentī, sponsalia... illa... juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro, licet verba consensum exprimentia de præsentī haberent, et matrimonium contrahere intenderent contrahentes... Per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia inducta est. » Et in hoc casu Lucius nequit sine peccato Delphinam deserere ut alteri nubat, modo non intenderit explicite vel saltem implicite matrimonii tantum vinculo se constringere : cum enim contractus sponsalitiis non eruatur nisi *ex juris interpretatione*, ac proinde ex præsumptione, nulla obligatio oriri posset, nec ulla publica honestas, ubi constaret de opposita contrahentium intentione.—Quid vero dicendum sit de impuberum matrimonio inito in locis in quibus viget decretum *Tametsi*, non una est Doctorum sententia. Communius tamen asseritur jus antiquum incorrectum manere, ac proinde tale matrimonium vim habere contractus sponsalitiis. Ratio est quia Tridentina Synodus solis veris matrimoniis formam præscripsit, illisque clandestine celebratis resistit; contractus autem iste impuberum nec est nec fuit verum matrimonium, sed juri interpretatione sponsalia.—*Navarr.*, n. 57.—*Sanchez*, d. 20 et 21.—*Castrop.*, p. 4. n. 2 et seqq.—*Kugler*, n. 83.

III. Inter
habiles.

10. Ipsa die ultima qua septennium complebat Alcides
10. Infans. puerulus sponsalia inivit cum Leontina puella octenni;

anno autem sequenti, illa frustra reclamante, contractum rescindit et alteram sibi seligit sponsam.

—Completo septennio pueri ad despondendum habiles sunt modo obligationem suscipiendam clare jam percipiant, ac proinde Alcides et Leontina valide contraxisse præsumuntur, nisi probetur defectus iudicii, deliberationis vel intentionis. Alcides igitur fidem servare tenetur, nec potest a sponsalibus resilire ante absolutum annum ætatis decimum quartum. Hujusmodi sponsalium valorem ipsa rei natura inductum, jure canonico confirmatum et a catholicis Doctoribus admissum communissime, in dubium vocat cl. *Gasparri*, doctissimus canonici textus professor in Parisiensi Instituto catholico, *De matr. t. I. n. 17*, præsertim si contrahentes fuerint infantia potius quam pubertati proximi, pueri nempe ante annum decimum cum dimidio, puellæ vero ante annum nonum cum dimidio. A sententia tamen receptissima censeo non recedendum esse; incommoda vero, quæ inde oriri forte possent, per ipsam Ecclesiæ dispositionem satis amoveniuntur. Etenim, teste Congregatione S. Officii, « ea quæ inter impuberes celebrantur sponsalia, quamvis jure canonico cautum sit valere, atque obligationem inducere, eodem tamen jure statutum est propter imbecillitatem iudicii ut post pubertatem resilire liceat. » *Instr. ad Vic. Apost., Sutch., febr. 1779.—Collect. Const. S. Sedis, Paris 1880. n. 843.—Decret. l. 4. tit. 2. c. 4. Litteras.—c. 5. Accessit.—c. 7. De illis.—c. 12. Duo pueri.—S. Bonav., in 4. d. 36. a. 2. q. 2.—Pontius, c. 5. n. 3.—P. Ledesma, a. 2. §. 107.—Ferrari, Instit. can. t. 2. n. 350.—Imo probabilius valerent sponsalia si Alcides sexennis tantum esset, modo præcoci gauderet iudicio atque probe nosceret ad quid per hanc promissionem se obligaret : in illo enim malitia suppleret ætatem.—S. Thom., a. 2. ad 7.—Sanch., d. 16. n. 9.—Kugler, n. 79 et seqq.—Negant vero plures cum Gobat, n. 97.—Krimmer, n. 592 et seqq.*

11. Viget mos apud Sinas ut parentes pro suis infantibus in tenera ætate adhuc constitutis, et ante rationis usum, sponsalia celebrent; atque hujusmodi contractus vi legum civilium firmus plane est, et coram judice vix unquam valet dissolvi. Jam vero Philippus et Agatha infantuli sic a parentibus sunt desponsati; nunc autem ille Missionarium interrogat num tali obligetur conventionem, et quid sibi sit agendum ut alteram ducere queat.

—Certo certius est illam conventionem a solis parentibus initam nullam vim habere nec infantes ligare. Attamen in praxi caute procedere debet Missionarius: dissolutio contractus suaderi potest, non vero extorqueri, ne forte odium pagani populi contra christianam concitetur religionem.—*Congr. S. Off., febr. 1779.—Collect. Paris., n. 843.*

2º. Impeditus.
1. Obice prohibente.

12. Arcadius deliberate contrahit sponsalia cum Veronica; brevi post tempore novum contractum sponsalitium init cum Francisca, quam gravidam efficit.

—Si Francisca conscia fuit sponsalium cum Veronica prius initorum, conveniunt communissime Doctores priora manere valida, posteriora vero nullam vim habere: tunc enim Francisca non decepta est sed voluit decipi. Imo etiamsi priora sponsalia ignoraverit Francisca, multo communius et verius, contra *Pontium, l. 12. c. 14. n. 4.* affirmant theologi posteriora sponsalia cum illa contracta non valere, eo quod Arcadius jam fidem dedisset Veronicæ. Huic tamen fas est a contractu sponsalitis resilire propter Arcadii infidelitatem, et non raro ei suadendum erit ut juri suo ex charitate renuntiet, sive ad famam Franciscæ tuendam, sive potissimum ad prolis educationem melius procurandam.—*Sanch., d. 49. n. 5. —Kugler, p. 3. n. 67 et seqq.—S. Alph., n. 848.*—Item invalida sunt sponsalia ab eo inita qui jam Deo fidem præstitit per votum castitatis.

13. Pamphilus, voto ingrediendæ Religionis constrictus, Eleonoram puellam voti ignaram deflorat, fide data de futuro peragendo connubio.

—Qui jam Deo fidem præstitit per Religionis votum nequit fidem alteri præstare per promissionem matrimonii, ac proinde sponsalia Pamphili nullam vim habere queunt. Obligatur tamen ille ex justitia ad injuriam et damna reparanda, atque, si necesse sit, ad Eleonoram ducendam, votum differendo in tempus opportunum (*Sanch.*, l. 1. d. 45.) et probabiliter non tenetur petere dispensationem, quia suspenditur obligatio voti.—Si autem voto castitatis esset ligatus, non posset absque dispensatione debitum petere.—*S. Alph.*, n. 874.

14. In Germaniæ Provincia, in qua hæretici catholicis permiscuntur, Placidia catholica Eulogio hæretico matrimonium promittit et ab eo vicissim accipit repromissionem.

—Communiter nullam vim habent hujusmodi promissiones, cum absque lethali nequeant executioni mandari. Sed valere interdum plures dicunt, nimirum si, non obstantibus Episcopis, passim vigeat in regione consuetudo ita promittendi et postea perficiendi matrimonium absque scandalo, et nullum adsit periculum perversionis pro parte catholica atque prole, præsertim si inde prudenter speretur bonum aliquod notabile pro religione, pro republica, vel saltem pro ipsis contrahentium familiis.—*Sanch.*, l. 7. d. 72. n. 4 et seqq.—*Kuzler*, n. 114 et seqq.—*cf. Lessius*, *Auctarium v. Hæretici*, cas. 23.—*Elbel*, n. 15 et seq.—Sententia negans hodie magis obtinere videtur.

15. Felicem per plurimos annos vitam duxit Albertina cum marito suo; nunc vero, quoniam hunc cernit jamjam morti proximum, alterum matrimonium promittit Gaspari, qui et ipse libenti pronoque animo repromittit.

27. Obice dirimente.

—Albertina est inhabilis propter ligaminis impedimentum quod usque ad mariti obitum perseverat, et ipsius promissio turpitudine non caret: hinc sponsalia prorsus invalida sunt.—*Sanch., l. 7. d. 79. n. 40.*—*Lacroix, l. 6. p. 3. n. 55.*—Potiori adhuc jure invalida forent sponsalia, si arcerentur contrahentes impedimento perpetuo, v. g. consanguinitatis.

II.

VALOR.

I. *Sine gravi metu.*

16. Corneliæ conjunctus est Justinus adolescens longo usu familiaritatis atque spe gaudet illi demum nubendi. Sed Cornelia, vitæ sæcularis pertæsa, jam de monasterio ingrediendo cogitat; quod rescians Justinus iram vehementem concipit et mortem puellæ minatur nisi sponsalia cum ipso contrahat; hæc consentit quidem at solum propter metum incussum.

—Ex solo jure naturæ, cum metus minuatur tantum, non tollat libertatem, sponsalia ob quemlibet metum inita, omnino valida videntur, sed contrahens qui injuste metum incussit, tenetur reparare injustitiam atque plenam alteri restituere libertatem, et ideo compars, quæ metum passa est, jure gaudet contractum rescindendi.—Acriter autem controvertitur utrum ex jure canonico sponsalia propter metum gravem contracta rescindibilia tantum sint, ac proinde valida maneant et impedimentum publicæ honestatis inducentia. Textus qui allegatur communiter ad invaliditatem probandam, nempe *Decret. l. 4. tit. 2. c.*

11. *Ex litteris*, asserit quidem puellam fuisse juratam et puero desponsatam, nolentem et invitam, atque minis parentum impulsam in domo patris pueri moram fecisse, minime vero loquitur de consensu etiam tacito a puella sponsalibus præstito, ideoque de contractu ab illa inito sermonem non habet: quapropter libenter existimarem sponsalia, si reapse inita fuerint, manere valida et posse puellam, si velit, matrimonium urgere. Quoniam tamen sententia valorem hujusmodi sponsalium negans, a plu-

rimis iisque egregiis Doctoribus admissa, sua non caret probabilitate, dicendum est sponsalia illa vim certam non habere nec certo inducere publicam honestatem.—*Sanch.*, l. 4. d. 19. n. 3 et seqq.—*Kugler*, n. 33 et seq.—*S. Alph.*, n. 344.—Potest igitur et ipse Justinus ab invita sponsa recedere, et cum qualibet alia contrahere etiam cum sorore Corneliæ.

17. Agapitus et Maria e diœcesi Placentina in Hispania, coram paracho et testibus, ac utriusque sponsi approbante patre, libere et serio sponsalia contrahunt, semel atque iterum ratificant, atque varia munuscula ab Agapito puellæ offeruntur, quæ lubenti animo eadem accipit. Sed post aliquot menses pater Mariæ matrimonio adversatur, alterique adolescenti filiam in uxorem expetenti promittit, asserens priora sponsalia fuisse omni valore destituta, quoniam inita fuerant sine publica scriptura a notario exarata.

*II. Modo
quolibet.*

—Ex communi lege valent sponsalia quocumque tandem modo fuerint contracta sive solemniter sive clandestine et sine formalitatibus in regione consuetis.—*Sanch.*, l. 1. d. 12. n. 2.—*Schmalz.*, p. 1. n. 74 et seqq.—In Hispania tamen a. 1803 edita est pragmatica, qua omnibus tribunalibus fuit prohibitum ne supplex libellus impediementi ad matrimonium contrahendum, sponsalium causa, admitteretur, nisi hæc publica scriptura a notario confecta roborata fuerint; et prædicta pragmatica, licet ab initio illi plures Episcopi repugnaverint, mox constanter universaliterque ita fuit observata ut dici possit eam consuetudinario jure canonicæ disciplinæ et sanctionis ecclesiasticæ vim obtinuisse. Et cum a S. Congr. Concilii postulatum fuerit « an sponsalia quæ in Hispania contrahuntur absque publica scriptura sint valida, » S. Congr. 31 jan. 1880, censuit esse respondendum : *Negative.*—*Acta S. Sedis*, t. 13. p. 185 et seqq.—Sed recentissime lex

civilis mutata est et jam coram tribunalibus nulla urgetur obligatio sponsalium etiam si hæc scriptura publica fuerint munita. Hinc iterum a S. Congr. Concilii quæsitum est : « An quæ S. H. C. quoad sponsalium valorem in *Placentina* die 31 jan. 1880 declaravit et sanxit, hodie, post civilis Hispani codicis mutationem, adhuc vigere censeantur in casu. » Et respondit S. Congr. : *Affirmative*.—10 apr. 1891.—*Nouv. rev. th., t. 24. p. 134*.—Nulla igitur haberi potest dubitatio quoad vim hujusmodi sponsalium in foro externo.—Quod vero attinet ad internum forum res adeo manifesta non est. Plures censent sponsalia quæ in Hispania ineuntur sine publica scriptura nullam inducere obligationem, ut videre est apud P. Villada, *Casus consc. t. 2. pag. 76. n. 50 et seqq.* Pace illorum Doctorum existimo manere obligationem naturalem sponsalium sic initorum, modo certo constet de deliberato consensu utriusque contrahentis. Et re quidem vera prælaudata Congregatio non apposuit (utrum apponere potuisset, quæstio est de qua non agimus) conditionem sine qua non valitura essent in posterum sponsalia inter Hispanos contracta, sed interrogata respondit ea non valere si formalitates præscriptæ non fuerint adimpletæ : propter longissimam enim legis civilis observantiam communissime in Hispania habitam, præsumitur illos non serio contrahere qui præter legem contrahunt. Jam vero ubi consensus utriusque contrahentis est indubius, nulla dari potest præsumptio in contrarium. Maria ergo, meo saltem iudicio, nullatenus eximi valet ab obligatione servandi fidem Agapito datam serio et libere, coram parocho et testibus, atque non semel ratificatam.—*cf. Gasparri, n. 26 et seqq.*

18. Insciis imo et invitis parentibus Theophilus et Benigna inter se sponsalia ineunt.

—Vituperandi quidem sunt ob negatam parentibus

debitam reverentiam, sed sponsalia valent.—*Krimer, n. 132.*—*Kugler, n. 104 et seqq.*

19. Cum Memorio sponsalia contrahit Aglae, sed ea sub conditione, si ipsius mater libenter consensum præstet.

III. Facto quolibet.
1. *Conditio honesta.*

—Valere sponsalia absolute inita in dubium vocari non potest; valent etiam sponsalia sub aliqua honesta conditione inita, postquam illa conditio fuerit verificata. Sponsalia igitur Memorii et Aglae valida evadunt eo ipso quod hujus mater consensum dederit: adimpleta enim conditione sponsalia conditionata jam in absoluta trans-eunt, et quidem absque novo consensu, modo prior perseveret. Hucusque autem tenetur uterque consensum matris expectare, nisi forte hic nimium differatur.—*S. Thom., a. 1.*—*Gobat, n. 146.*—Sed quid si Memorius cum duabus conditionate contraxisset, et conditio sponsalium posteriorum prius verificaretur? Putat Sanchez, *l. 5. d. 8. n. 18*, ea valere sponsalia quorum conditio prius adimpletur; magis tamen arridet aliorum sententia qui docent prioribus in omni casu standum esse, quoniam Memorius, sponsus jam unius, nec licite nec valide contrahere potuit cum altera, et expectare debuit conditionis adimpletionem.—*Kugler, n. 11.*—*cf. Krimer, n. 280 et seqq.*

20. Exoptat Gregorius nuptiarum commoda experiri, non vero onera, et nominatim prolem formidat alere atque educare; hinc Honorinæ matrimonium promittit his verbis: « Te in uxorem accipiam, si venena sterilitatis procures. » Promissionem acceptat Honorina atque repromittit.

2. *Conditio turpis.*

—Conditio turpis, si jam fuerit adimpleta, nullatenus obstat valori sponsalium, modo tamen non obstat ipsi fini matrimonii: sed huic fini prorsus contraria est conditio

a Gregorio apposita, et ideo non valent sponsalia cum Honorina contracta, etiamsi forte verificetur conditio.—*S. Thom., a. 1.—S. Bonaventura, in 4. d. 28. a. 1. q. 3.*

3. Si Papa
dispenset.

21. Vincentius et Magdalena ad invicem conjuncti duplici quarto consanguinitatis gradu, sponsalia contrahunt coram testibus, ea sub conditione quod Vincentium dispensationem obtineat. Post aliquod tempus Vincen-
tium pœnitet dictorum sponsalium, Magdalena vero perstans in eorundem firmitate et observantia, recursum habet ad Episcopum.

—S. Congr. Concilii, ab Episcopo interrogata an sustinerentur sponsalia, respondit : *Negative.*—26 jan. 1709.—*Acta S. S., t. 1. p. 121.*—Et merito prorsus, agebatur enim de sponsalibus inter personas inidoneas contractis, quamvis sub conditione, *Si Papa dispensaverit.*—A fortiori non sustinerentur sponsalia inter consanguineos inita sine hujusmodi conditione, modo renovata non fuerint post impetratam dispensationem, prout constat ex sequenti casu : « Honorius et Agnes, etsi in secundo consanguinitatis gradu conjuncti, sibi invicem nuptiarum promissionem dederant et dispensationem a S. Sede postularunt. Oratores admonuit Episcopus S. Sedem suis precibus adhærere, ita tamen ut ante Bullarum expeditionem remanerent per mensem separati. Paucos post dies Honorius promissionis penitus oblitus visus est ; sed dum matrimonium cum altera muliere conciliare studeret, præmissa in parochiali ecclesia prima publicatione, illico apud curiam episcopalem obstitit Agnes, sponsalium impedimentum opponens. Re mature perpensa, Episcopus hanc protulit sententiam : Nullum extare impedimentum impediens, ideoque Honorium in omnimoda libertate esse cum quavis alia matrimonium contrahendi. » Et hanc curiæ episcopalis sententiam confirmavit S. Congreg. Concilii, 22 febr. 1862.—*Acta S. S., t. 1. p. 89 et 121.*

22. Robertus cum consanguinea in secundo gradu sponsalia init sub conditione : « Si Papa dispensaverit. » Illico dispensationem sponsa petit et obtinet. Paulo post, mutata sententia, Robertus, qui sponsalia non ratificaverat, alteri nubit, sed a suo cogitur confessario ut ad priorem redeat, quoniam apposita conditio plane adimpleta est.

—A casu proxime superiori in eo solum differt præsens, quod in hoc conditio ab utroque exprimatur magis explicite : « Si Papa dispensaverit », in illo vero sponsa nuptias promiserit sub conditione dispensationis ab ipso sponso obtinendæ. Omnes quidem fatentur nullam ex hujusmodi sponsalibus oriri obligationem, ubi agitur de impedimento in quo S. Pontifex dispensare non solet, ut si quis sacerdos mulieri nuptias promitteret. Si vero sermo sit de impedimento in quo dispensatio dari soleat, ut in proposito casu, et justa adsit causa, alia alii sentiunt Doctores. Multi contendunt valere sponsalia et idcirco obligari contrahentes ad expectandam dispensationem, qua obtenta sponsalia evadere pura et absoluta absque novo consensu. Etenim, inquiunt, contractus est de re licita, videlicet de ineundo conjugio impetrata dispensatione, et conditio adjecta non modo est possibilis, cum superior soleat dispensare, sed et licita, quia profecto licet ex justa causa dispensationem petere.—*Ledesma*, q. 47. a. 5. concl. 3. p. 258.—*Sanch.*, l. 5. d. 5. n. 12 et seqq.—*Gobat*, n. 160 et seqq.—*Kugler*, p. 2. n. 54 et seqq.—*S. Alph.*, n. 843 et 859.—*d' Annib.*, n. 372.—*Baller.*, n. 96 et seqq.—*Gasparri*, n. 52.—Non pauci autem negant quamlibet obligationem oriri ex talibus sponsalibus, nisi post impetratam dispensationem renovatus fuerit consensus. Nam contrahentes, tempore contractus, erant prorsus inidonei, et ipsa dispensatio jus publicum semper vulnerat, ac proinde illius conditio, si contractui adjiciatur, conditioni impossibili merito comparatur. Plures

insuper allegantur declarationes S. Congr. Concilii idem statuentes; imo, teste Ferrari, Instit. can. t. 2. n. 369. nota 7. p. 75, « ex novissimo oraculo Pii IX hæc conditio tanquam impossibilis reputanda est; ideoque sponsalia de futuro reddit nulla. »—*Busemb., l. 6. tr. 6. c. 1. n. 3.*—*Acta S. S., t. 1. p. 121 et seqq.*—Hæc posterior sententia magis arridet atque melius concordare videtur cum responsis S. Sedis; sua saltem probabilitate non caret, quapropter a confessario cogi nequit Robertus ad nubendum consanguineæ, cui fidem matrimonii tantum dederat sub prædicta conditione.

CAPUT II

EFFECTUS SPONSALIUM

Sponsalia ex justitia sub gravi obligant ad matrimonium tempore determinato contrahendum;

Imo et inducunt tum impedimentum impediens quodlibet matrimonium cum alia persona,—tum impedimentum publicæ honestatis, dirimens matrimonium cum consanguineo alterius in primo gradu.

SANCHEZ, De matr. l. 1. d. 27, 49 et 50. t. 1. p. 58 et 95. et l. 7. d. 68 et 69. t. 2. p. 228.—P. LEDESMA, De matr. in q. 43. a. 1. diff. 3. p. 101.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 1. q. 10. t. 1. p. 240.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 3. et seqq. p. 953.—PONTIUS, l. 12. c. 6. p. 655.—BONACINA, d. 7. q. 1. p. 2 et seq. t. 1. p. 237.—CONINCK, t. 2. disp. 22. p. 583.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 1. punct. 7. t. 5. p. 10.—GOBAT, Exper. th. tr. 10. cas. 4. t. 1. p. 686.—KRIMER, in 4. decret. q. 1. a. 5. t. 4. p. 47.—KUGLER, De spons. part. 2. t. 1. p. 29.—LEURENIUS, l. 4. tit. 1. c. 5. q. 50 et seqq. t. 4. p. 29.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 845 et seqq. t. 5. p. 12.—VECCHIOTTI, c. 1. n. 15. p. 52.—BALLERINI, Opus. th. mor. tr. 10. s. 8. c. 1. dub. 2. t. 6. p. 55.—GASPARRI, c. 1. art. 4. t. 1. p. 40.

I.

OBLIGATIO.

23. Post peccatorum declarationem monet confessarius Anatolius se cum Virginia sponsalia contraxisse licet prius et alia contraxerit cum Clara.

—Sponsalia, quoniam constant promissione deliberata et mutua de re gravissima, de ineundo sc. matrimonio, non possunt, si serio peragantur, non obligare ex justitia et sub mortali. Hinc Anatolius ineundo sponsalia cum Virginia peccavit lethaliter, nisi justam haberet causam a Clara recedendi; nec potest confessarius illum absolvere nisi promittat Anatolius se priorem promissionem servaturum; Clara tamen jure gaudet rescindendi contractum sponsalitium eo quod ille sibi fuerit infidelis. —*S. Bonav., in 4. d. 28. a 1. q. 1.*—*S. Thom., in 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 2.*—*Sanch., l. 1. d. 27. n. 2.*—*Pontius, c. 6. n. 1.*—*S. Alph., n. 845.*—Et si Anatolius sponsalia priora jramento firmasset, duplex commisisset peccatum contrahendo cum altera, unum contra justitiam, alterum contra religionem.

24: Apud suum Episcopum conqueritur Aglae se a Philippo sponso deserì, illumque rogat ut sua utatur auctoritate ad urgendam promissi executionem. [Episcopus, matura inquisitione peracta, detegit Philippum vera inivisse coram testibus sponsalia cum Aglae, et præhabita monitione ei jubet sub excommunicationis poena ut matrimonium cum eadem contrahat.

—Cum Philippus sub gravi ex justitia teneatur Aglaem ducere, nisi justa adsit causa illam deserendi, potest Episcopus et in quibusdam adjunctis debet Philippum cogere, etiam per excommunicationem, si necesse sit, ad datam fidem servandam: judex enim ex officio tenetur reos compellere ad unicuique reddendum quod ex justitia debent. Et huc spectant verba ab Alexandro III ad Pictaviensem Episcopum scripta de quodam adolescente, qui sponsalia iniverat eaque juramento firmaverat: « Fraternitati tuæ mandamus, quatenus, si hoc tibi constiterit, eum moneas: et si non acquieverit monitis, ecclesiasticis censuris compellas, ut ipsam, nisi

rationabilis causa obstiterit, in uxorem recipiat, et maritali affectione pertractet.» *Decr. l. 4. tit. 1. c. 10. Ex litteris.*—Fatendum tamen est rarissime in praxi expedire ut Episcopus adeo urgeat hujusmodi obligationem propter incommoda gravia quæ etiam pro ipsis sponsis sequerentur. Ad rem Lucius III, qui a Rapalensi Episcopo requisitus *qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit*, hoc dedit responsum : « Cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.»—*Ib. c. 17. Requisivit.*—*Sanchez, l. 1. d. 29. n. 4.*—*Ledesma, diff. 3.*—*Gobat, n. 125 et seqq.*—*Krimer, n. 173 et seqq.*—*Kugler, n. 70 et seqq.*—*S. Alph., n. 846.*

II. Tempus. 25. Jam abhinc non paucis mensibus Petra cum Radulpho sponsalia contraxit absque ulla temporis determinatione, et ægre ferens nuptiarum dilationem apud parochum conqueritur eo quod sponsus nunquam loquatur de matrimonio celebrando. Hunc accersit parochus atque illi sponsæ querelam communicat. Reponit Radulphus se paratum plane esse ad contractam obligationem implendam quam primum sponsa petierit, sed non adeo esse avidum juxta matrimonialis ut nuptias ipse urgere velit.

—Vi sponsalium uterque sponsus eadem devincitur obligatione, et ideo non magis sponsus quam sponsa urgere tenetur matrimonii celebrationem; proindeque Radulphus per se saltem astringi non potest sub peccato ad nuptias ineundas donec petat ipsa Petra; et si hæc petere non audeat ex timore reverentiali, Radulphus potius hortandus est quam cogendus ad accelerandum matrimonium.—*Sanchez, l. 1. d. 28. n. 2.*—*Krimer, n. 171 et seqq.*—*Kugler, n. 6.*—Non desunt qui huic sententiæ adversantur; sed, cum obligatio tota procedat ex inten-

tione contrahentium, nulla valida ratio afferri potest contra sponsum, quæ contra sponsam urgeri nequeat; et textus, qui a pluribus allegantur, ad casus spectant in quibus non adest obligatio mutua.—Si tamen ex hujusmodi dilatione sequeretur grave aliquod incommodum, v. g. periculum incontinentiæ pro comparte, aut fide-
 lium scandalum, compars ex charitate teneretur nuptiarum festinare celebrationem. Et communiter loquendo sponsis suadendum est, ad vitanda talia incommoda, ut non nimium istam celebrationem differant: sed hæc nimia dilatio regula aliqua generali æstimari non valet, quoniam ratio habenda est tum personarum tum locorum.

26. Anselmus adolescens matrimonium promittit Cornelie si, data occasione, copiam corporis ipsi fecerit: haud ægre repromittit Cornelia sub petita conditione. Priusquam vero se præbuerit occasio illa, sponsalia absoluta contrahit Anselmus cum Rosina sorore Cornelie atque nuptias cum ea celebrat.

—Perspicuum omnibus est sponsalia serio contracta impedimentum inducere prohibens matrimonium alterutrius contrahentis cum qualibet alia persona, eo quod fides illi servanda sit cui jam fuit obligata.—Præterea sponsalia quælibet valida et absoluta, nisi forte occulta sint, impedimentum inducunt, quod matrimonium dirimit seu irritum efficit inter alterutrum contrahentem et alterius consanguineos in primo gradu, ut manifestius infra patebit, ubi de *publica honestate*. — Quæstio vero est utrum sponsalia sub turpi conditione inita valeant etiam ante hujus adimpletionem. Permulti docent cum Sanchezio, l. 5. d. 7. n. 2 et 3, hujusmodi conditionem turpem haberi tanquam non adjectam, non solum matrimonio ex Decr. l. 4. tit. 5. c. 7. *Si conditiones*, sed ipsis sponsalibus quæ sunt initium quoddam matrimonii: unde colligeretur sponsalia Anselmi cum Cornelia valida

II.
 IMPEDIMEN-
 TUM.

esse, ac proinde matrimonium cum Rosina prorsus esse invalidum. Magis tamen arridet alia sententia asserens nullatenus valere sponsalia [sub conditione turpi contracta, nisi post adimpletam conditionem; et re sane vera talis conditio expleri licite non potest et totus valor contractus ab explenda conditione dependet. — *Pontius, c. 7. n. 3.*—*Castrop., p. 16. n. 4.*—*Kugler, n. 12.*—Et inde probabilius et verius censeo matrimonium cum Rosina valida prorsus esse, etiamsi forte sponsalia conditionata cum illius sorore fuerint notoria vel publica.

CAPUT III

SOLUTIO SPONSALIIUM

Sponsalia dissolvi possunt — 1. mutuo consensu, — 2. superveniente impedimento dirimente ex jure naturæ, — 3. electione status perfectioris, — 4. gravi alterius crimine, — 5. notabili status mutatione, — 6. nimia matrimonii dilatione, — et 7. probabiliter etiam subsequente matrimonio; — non autem solo parentum dissensu.

S. BONAVENTURA, in 4. sent. dist. 36. a. 2. q. 3. t. 4. p. 797.—S. THOMAS, in 4. sent. d. 27. q. 2. a. 3. t. 7. p. 932.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 18. §. 1. t. 3. fol. 18.—SANCHEZ, l. 1. d. 42 et seqq. t. 1. p. 88.—P. LEDESMA, in q. 43. a. 3. p. 112.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 8. t. 1. p. 241.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. p. 957.—PONTIUS, l. 12. c. 9 et seqq. p. 673.—BONACINA, De sponsal. q. 1. p. 5 et seqq. t. 1. p. 241.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 1. p. 17 et seqq. t. 5. p. 39.—HURTADO, disp. 2. p. 68.—BUSEMBAUM, l. 6. tr. 6. c. 1. dub. 3. p. 601.—TAMBURINI, l. 8. tr. 3. c. 5. t. 2. p. 132.—GOBAT, Exp. th. tr. 10. cas. 6. t. 1. p. 701.—ELBEL, Theol. sacram. p. 3. conf. 2. t. 3. p. 335.—KRIMER, in 4. decret. q. 1. a. 6. t. 4. p. 61.—SPORER, Th. sacram. part. 4. n. 226 et seqq. t. 3. p. 284.—KUGLER, De spons. part. 3. t. 1. p. 51.—LEURENIUS, l. 4. tit. 1. c. 6. t. 4. p. 32.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 855 et seqq. t. 5. p. 32.—VECCHIOTTI, n. 16 et seqq. p. 54.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 1. n. 258 et seqq. t. 6. p. 110.—GASPARRI, c. 1. a. 5. t. 1. p. 45.

27. Philibertus cum Mœtia inivit sponsalia; elapsis porro paucis mensibus importunis precibus ab illa contractæ obligationis remissionem extorquet, et sponsa morem non gessit solutioni nisi invita atque omnino reluctans.

I.
CAUSA
SUFFICIENS.
I. Consensus
mutuus.
10. Spon-
salia
simplicia.

—Ex Decr. l. 5. tit. 41. c. 1. hæc est prima regula juris: « Omnis res, per quasculque causas nascitur, per easdem dissolvitur. » Cum igitur per mutuum consensum sponsalia nata fuerint, nihil vetat quominus etiam dissolvantur per consensum mutuum: unde liquido patet Mœtiam prorsus liberam esse et jam alium sibi sponsum posse quærere. Sed Philibertus, nisi justa et gravi causa motus fuerit ad extorquendum ejus consensum, graviter læsit justitiam et per se tenetur damna reparare, etiam renovando iterum sponsalia, si necesse sit. Raro tamen ad hoc erit stricte obligandus in praxi ob periculum mali exitus: importunæ enim ejus preces manifestant sponsam illi injucundam esse, quo exstante ipsum matrimonium ægre foret jucundum.— *Sanchez, disp. 52. n. 3 et seq.*

28. Alexander adolescens dives, intuitu pietatis et religionis in Deum, jurat se Carolinam puellam honestam sed pauperem ducturum; et hæc ab ipso Alexandro de re certior facta nuptiarum promissionem libens acceptat atque nuptias vicissim repromittit. Post complures menses ipsa sponte juramentum remittit et utroque consentiente solvuntur sponsalia.

20. Spon-
salia
firmata.
1. Juramen-
to.

—Qui juramento sponsalia firmat, in præsens Deum invocatur tanquam testem intentionis quam tunc habet, et quoad futurum ipsi Deo fidem suam ita obstringit ut obligatione erga Deum contracta nuptias promissas celebrare teneatur. Sed hanc obligationem Deus non recipit nisi in gratiam illius cui nuptiæ cum juramento promittuntur. Cum igitur Carolina obligationem remittat, quam

susceperat Alexander, et ipse Deus remittit; et sic jurata sponsalia plane dissolvuntur.—*S. Thom.*, 2. 2. q. 89. a. 9. ad 2.—*Sanch.*, d. 52. n. 7 et seqq.—*Castrop.*, 17. n. 14.—*Gobat*, n. 150 et seq.

29. Flavix matrimonium promittit Dionysius addens : *Fulmine peream, si te non duxero*. Cui reponit Flavia : *Si tibi non nupsero, nullam habeam partem in regno cœlorum*. Postea tamen juramenti execratorii Dionysium pœnitet, qui promissionis relaxationem instanter petit a sponsa; hæc vero confessarium interrogat utrum illam licite concedere possit.

—Relaxationem petitam concedere valet salva conscientia, quia juramentum in ejus gratiam appositum est, et molestum matrimonium merito esset timendum si instans Alexandri respueretur postulatio. Utroque autem remittente obligationem, remittit ipse Deus, et stat sponsalium solutio. Sed Dionysius graviter peccat si absque justa causa juramenti petat relaxationem.—*Sanch.*, d. 52. n. 6.—*Pontius*, c. 9. n. 2.—*Gobat*, n. 253 et seqq.—*S. Alph.*, n. 855.

2. Copula. 30. Rhodo et Albertina sponsalia inter se ineunt atque per copulam confirmant; elapsis porro non paucis diebus mutuo consensu illa dissolvunt absque alia causa præter utriusque voluntatem.

—*Gobat*, n. 247, *S. Alphonsus*, n. 855, cum aliis pluribus censent illos, qui ex solo utriusque arbitrio sponsalia solvunt, venialiter peccare ob voluntatis inconstantiam. Magis placet sententia docentium eos saltem per se ne venialiter quidem peccare, quoniam uterque libere potest alterius remittere obligationem. Unde perspicuum fit Rhodonem et Albertinam dissolvendo contractum, licet fornicatione graviter culpabili firmatum, jure uti suo, nec peccare, nisi forte proles nascitura aliud exigat vel inde

oriatur aliquod damnum.—*Decret. l. 4. tit. 1. c. 2. Præterea.*—*S. Thom., in 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 5.*—*Sanch., d. 52. n. 2.*—*Pontius, c. 9. n. 1.*—*Kugler, n. 5.*

31. In ædes Monicæ, cui jampridem futuri matrimonii dedit fidem, de more se transfert Eleutherius illius visendæ gratia; a matre audit filiam illa die absentem esse, et post varia colloquia stimulante libidine cum ipsa matre turpiter se habet eamque gravidat. Paucis elapsis mensibus de ista prægnatione effectus certior, a confessorio postulat quid sibi sit agendum.

—Si contractis sponsalibus superveniat impedimentum quod sequens dirimat matrimonium ex jure naturæ, v. g. impotentia, sponsalia ipso facto corruant necesse est, cum matrimonium jam evadat prorsus impossibile.—In casu proposito exsurgit impedimentum juris tantum ecclesiastici, ex culpa sponsi proveniens: illius enim copula cum muliere habita impedimentum inducit affinitatis inter ipsum copulatum et consanguineas hujus mulieris usque ad secundum gradum: quapropter evasit Eleutherius affinis Monicæ et quidem in primo gradu lineæ rectæ, cum ipsius matri coierit. Manifestum profecto est Monicam, si Eleutherii culpam resciat, jus habere rescindendi contractum ob violatam ab illo fidem. Sed sive id sciat, sive ignoret Monica, obligatione adstrictus manet erga illam Eleutherius, et quoniam matrimonium sine dispensatione celebrari nequit, jam omnino tenetur dispensationem petere, et simul reparare omnia damna ejus matri irrogata, modo id possit absque multo graviore incommodo.—Non raro ad melius matris et nascituræ prolis bono consulendum, expediet ut Monica de suo jure decedat et nuptias permittat Eleutherii cum matre, impetrata tamen prius dispensatione a sponsalium impedimento.—*Sanch., d. 56. n. 4.*—*Krimer, n. 321 et seqq.*—*S. Alph., n. 857 et seqq.*—*Ballerini, n. 290 et seqq.*

II. Obex.

*I. Affinitas
in linea
recta.*

2. Affinitas
in linea
collaterali.

32. Sponsalitia obligatione erga Agnetem jam devinctus, Hector sororem ejus Lucretiam gravidam efficit nec sine magno familiæ totius dedecore. Ad injuriam reparandam Agneti irrogatam, promittit quidem Hector se dispensationem ab affinitate petiturum, sed recusat Agnes isti viro copulari et ab illo dotem exigit congruentem ut ipsa alteri honeste nubere queat.

—Ob injuriam sibi factam et infamiam illatam familiæ non tenetur Agnes Hectori nubere, etiamsi obtineatur dispensatio, et jus habere videtur exigendi dotem competentem in damni accepti reparationem.—Si tamen Hector dotem præstare non posset sine gravissimo sui incommodo, ad illam solvendam non esset obligatus.—Nec Lucretiam ducere valet sine dispensatione.—*Baller.*, n. 295.

33. Initis cum Luca sponsalibus, Ernestina copiam sui corporis facit illius fratri; edocta a confessario impedimentum affinitatis, vellet sane dispensationem petere, sed non potest nisi longa mora et expensis extraordinariis.

—Ob incommodum gravissimum excusatur Ernestina ab impetranda dispensatione, et cum aliunde matrimonium promissum evadat impossibile propter affinitatem contractam, sponsalia per accidens excidunt; Lucas autem quam primum monendus est de impossibilitate nuptias celebrandi.—*Sanch.*, d. 56. n. 4.—*S. Alph.*, n. 858.

III. Status
perfectior.
1. Religio.

34. Zoe, post fidem futuri matrimonii Genesisio datam atque juramento communitam, in monasterium se recipit. Genesisius id moleste ferens apud Episcopum querelam habet, et quoniam ad repetentem sponsum Zoe redire abnegat, Episcopus pœnas gravissimas ei minatur nisi fidem servet præstitam.

—Promissio matrimonii illiusque juramentum semper tacite involvunt hanc clausulam : « Nisi statum elegero perfectiorem ; » quamobrem jure donatur Zoe permanendi

in monasterio, modo animum habeat profitendi, ac proinde non potest Episcopus in illam pœnis animadvertere. Genesius vero, resciendo ingressum, imo et ipsum votum aut etiam firmum propositum sponsæ ingrediendi religionem, jam libertate gaudet alteram sibi seligendi, cum merito censeatur Zoe suo juri renunciare.—Sed ulterius quæritur utrum ipso facto ingressus unius in religionem extinguatur vel tantum suspendatur ejus obligatio nuptias celebrandi, utrum nempe Zoe, si e monasterio egrediatur, valeat necne nuptias recusare quamvis illas exigat Genesius. Plures existimant sponsalia dissolvi ipso alterutrius ingressu in religionem; quoniam, sicut matrimonium ratum per professionem religiosam dissolvitur, ita et sponsalia dissolvi dicenda sunt per ipsum novitiatum, qui est aliqua præparatio ad professionem.—*Sanch., d. 42. n. 5.—Bonacina, p. 5. n. 2 et seqq.—Busemb., n. 8.*—Communius tamen et meo judicio verius docent alii sponsalia non ipso ingressu dirimi, quia obligatio semel suscepta perseverat, et jus canonicum nihil statuit de sponsalium solutione per ingressum in religionem; idcirco si e monasterio exeat Zoe, Genesius potest illam sibi repetere et urgere matrimonium.—*Pontius, c. 10. n. 2 et seqq.—Gobat, n. 316 et seq.—Krimmer, n. 223 et seqq.—Kugler, n. 8, 31 et seqq.—S. Alph., n. 870 et seqq.*

35. Flavianus virgini matrimonium promittit, sub cujus spe illam deflorat; commotus tamen postea vehementi concione de pœnis æternis lethali peccato debitis, vovet se religionem ingressurum.

—Ante omnia necesse est damna illata resarcire, ac proinde si sponsa prægnans effecta est, vel si famam amisit, tenetur Flavianus illam ducere, nec licite potest ingredi religionem, quia votum inferre non debet sponsæ grave præjudicium. Si vero postea sponsalia ex causa solvantur sufficienti, Flavianus ad votum suum adimplen-

dum adstringetur.—*Sanch.*, d. 44.—*Bonac. p.* 5. n. 5
et seqq.—*Gobat*, n. 316.

2. Castitas. 36. Ut parentibus complaceret Christina per vera sponsalia nuptias Joanni pollicita est; sed deinde permitte confessorio votum emittit perpetuæ castitatis in sæculo servandæ.

—Solum propositum servandi cælibatum, si voto non muniatur, statum certo non constituit, ad quem requiritur stabilitas vitæ cum obligatione, nec proinde sufficit ad sponsalia dirimenda. Christina vero votum nuncupavit et quidem non solius cælibatus, sed etiam castitatis perpetuæ; et quamvis non convenient theologî de valore voti istius, probabile est tamen illam posse licite servare fidem præstitam sive Deo sive homini : hinc seligat quod libuerit, nec peccabit, modo sibi efformet conscientiam. Quod autem ad Joannem spectat, fatentur omnes eum, certiores factum de voto sponsæ, aliam sibi quærere posse, cum prior merito judicetur initis sponsalibus renuntiasset.—*Sanch.*, d. 46.—*Ledesma*, diff. 3. p. 118 et seqq.—*S. Alph.*, n. 873. dub. 1.—*Lessius*, *Auctarium v. Sponsalia*, cas. 6.

3. Ordo sacer. 37. Leopoldus rite cum Blandina sponsalia contraxit; volens postea in seminarium ingredi ad sacros suscipiendos Ordines, solutionem sponsalium petit; consentiunt Blandinæ parentes, ea vero lege ut quingentos francos ipsis solvat.

—Subdiaconatus statum perfectiorem constituit, quem sponsus merito eligere potest; et per illius susceptionem certissime dissolvuntur sponsalia, cum jam matrimonium impossibile fiat : unde Leopoldus expectare profecto posset usquedum initus contractus per ipsum subdiaconatum desinat. Sed immediatam expetit liberationem, quamvis nondum suscepit sacros Ordines : Blandinæ

adhuc obligatur, imo et probabiliter obligaretur etiamsi votum emisisset subdiaconatum suscipiendi; quapropter parentes Blandinæ jure gaudent exigendi compensationem pro immediata sponsalium rescissione. Utrum vero quingenti franci debitam excedant compensationem, soli prudentes definire queunt juxta sponsorum conditionem aliasve circumstantias.—*Gobat, n. 343, 265, 319.*—*Sica, cas. 17. n. 2.*

38. Oppidius catholicus futurum matrimonium promiserat Carolinæ, cum sectæ massonicæ nomen dedit. A persona fide digna rem accipit Carolina, quæ illico parentes monet se a tali sponso prorsus abhorre et alium exposcere.

IV. Crimen.
1º. Secta
velita.

—Jure suo utitur Carolina rescindendo initum contractum: Massones enim incurrunt excommunicationem S. Pontifici reservatam, ideoque ex nuptiis cum Oppidio celebratis grave dedecus in totam familiam et periculum non mediocre in ipsam mulierem atque prolem redundaret. Addi hic posset sectam massonicam, sin minus singulos socios, favere hæresi, imo et pantheismo, rationalismo, materialismo, aliisque perversis erroribus.—*cf. Sanch., d. 55. n. 3.*—*Castrop., p. 25. n. 11.*

39. Cum Pothino sponsalia contraxit Susanna atque firmavit juramento; rescians deinde illum cum alia puella turpiter egisse, et ipsa alteri promittit matrimonium.

2º. Delictum.
I. Alterutrium.

—Si Pothinus copulam habuit cum altera, communissime docent theologi Susannam ab eo discedere posse, et quidem merito: cum enim sponsus fidem datam frerit, minime tenetur sponsa fidem illi servare.—*S. Thom., ad 6.*—*Sanch., d. 55. n. 4.*—*Pontius, c. 17. n. 3.*—*Castr., p. 25. n. 2.*—*Krimer, n. 307.*—*Acta S. Sedis, t. 2. p. 145.*—*Contradicit S. Alphonsus, Homo Apost. tr. 18. n. 18, sed in gratiam suæ sententiæ perperam*

allegat Sanchezium et Castropalao : nam uterque asserit in ea re sponsam sponso esse parem.—Graviter vero controvertitur num sponsa eodem jure gaudeat discedendi, quando sponsus, non copulam, sed tactus et oscula turpia habuit cum altera. Communius censent doctores illam non esse sufficientem causam ut ipsa sponsa contractum dissolvat, quamvis sufficiens sit ut dissolvat sponsus si sponsa impudicos tactus vel oscula alteri permisit.—*Sanch.*, d. 55. n. 5.—Probabilius tamen videtur et ipsam sponsam discedere posse, quia frangenti fidem fides non est necessario servanda.—*Castr.*, p. 25. n. 8.—*Kugler*, n. 15.

40. Certior efficitur Felicianus sponsam suam Pulcheriam fuisse a nebulone per vim stupratam; serio cogitat de illa deserenda, sed admonitus confessarius eum sub gravi obligat ad fidem Pulcheriæ servandam, cum illa fidem nullatenus violaverit.

—Consuli sane potest Feliciano ut infelici sponsæ nubat, præsertim si ex stupro prægnans non evasit, ad id vero nequit obligari neque sub gravi neque sub levi : etenim, licet Pulcheria datam fidem non fregerit, reapse in hominum existimatione facta fuit notabiliter vilior atque deterior, et ex nuptiis periculum infamiæ in ipsum virum redundaret : quis enim crederet puellam prorsus invitam fuisse?—*S. Anton.*, c. 18. §. 1.—*Laym.*, n. 11.—*Kugler*, n. 83 et seq.—*S. Alph.*, l. 6. n. 861.—Eadem non valeret ratio contra sponsum : nam si ipse omnino invitatus ad copulam a viragine fuisset inductus, jus non haberet sponsa a contractu resiliendi, nec ratione fidei violatæ, ut planum est, nec ratione mutationis aut infamiæ sponsi, quæ non adsunt saltem in gradu notabili. Ita contra paucos *Sanch.*, d. 55. n. 8.—*Castrop.*, p. 25. n. 6.

41. Isabella Callixto desponsata pluries cum Marco

fornicatur, et post aliquot menses animadvertit se ex Marco concepisse. Sed quoniam Callixtus nuptias urget, ignorat Isabella quid sibi agendum sit, atque consilium petit a confessario.

—Debet Isabella vel sponsalium obtinere rescissionem quin suam turpitudinem manifestet si possit, vel Callixto rem totam revelare : secus invito sponso mercem daret summopere vitiosam et noxiam.—*Gobat, n. 365 et 374.*—Subjungit P. Gury : « Attamen tantæ potuerunt esse angustiae pœnitentis, ut, ad ejus famam salvandam, aut etiam honorem familiæ conspicuæ servandum, necnon ad ingens scandalum avertendum, eam in bona pace confessarius relinquere potuerit aut etiam debuerit. » *Cas. Consc. t. 2. n. 871.* Sed, pace tanti Doctoris, censeo illa gravissima motiva esse quidem sufficientia ut enixe inducatur sponsus ad nuptias celebrandas, non vero ut Isabella in bona pace relinquatur et matrimonium contrahat quin prius sponsum monuerit. Et re sane vera, præterquam quod jus Callixti læditur in re summi momenti, quis affirmare valet inde non oritura inter conjuges perpetua dissidia atque jurgia quæ molestissimum efficient amborum consortium?

42. Philibertus, initis cum Lælia sponsalibus, fornicationem patrat cum altera; mox vero ipsa Lælia simili culpa polluitur, et tunc solum rescit Philibertum eandem admisisse noxam; quapropter contractum rescindit et nova cum suo complice init sponsalia.

—Communiis docent Auctores sponsum in hujusmodi casu, non vero sponsam a fide data resilire posse, quia fœdior est hujus quam illius fornicatio.—*Sanch., d. 55. n. 9.*—*Laym., n. 12.*—*S. Alph., n. 862.*—Vere tamen probabile est ipsi sponsæ discessum esse licitum : cum enim sponsus fidem non servaverit, nec sponsa servare tenetur; et inde patet Læliam jure suo usam fuisse sponsalia

2. Utriusque.

contrahendo cum altero. — *Castrop.*, p. 25. n. 10. — *Kugler*, n. 89 et seq.

*V. Status
mutatio.*

43. Fulgentia, 17 annos nata, fidem matrimonii dedit Antonino asserenti se 18 annos tantum habere, atque contractum cum eo initum pluries juramento firmavit; sed rescians postea sponsum et fortuito coclitem factum esse, et annum trigesimum attingere, parentes monet se illi jam nullatenus velle copulari eosque rogat ut alium sibi quærant sponsum.

—Quælibet mutatio sponsalibus superveniens in anima vel in corpore, et ex qua unus alteri redditur notabiliter injucundus, molestus vel noxius, causam sufficientem præbet ut sponsalia rescindantur: ratio est quoniam hujusmodi contractus non initur sine tacita conventionem quod, si eveniat tanta mutatio in alterutro, compars valeat a contractu resilire: hinc si amentia, ebriositas, morbus contagiosus, vel gravis deformitas in alterutro superveniat, in comparte oritur facultas discedendi. Ex quibus manifestum est Fulgentiam nullatenus esse vituperandam: amissio enim unius oculi defectus est corporis notabilis, ideoque ratio sufficiens ut sponsa a contractu licite resiliat. — *D. Thomas*, ad 3. — *S. Anton.*, c. 18. §. 1. — *Sanct.*, d. 17. n. 3. — *Kugler*, n. 25. — Nec aliter judicandum quando talis occurrit error in qualitate vel ætate alterius ut sine illo contracta non fuissent sponsalia: adveniente enim postea vera cognitione, licite potest compars ob errorem obligata contractum rescindere, præsertim si proveniat error, ut in nostro casu, ex alterius fraude: ideoque ex hac etiam causa potest Fulgentia ab Antonino discedere. — *Hurtado*, n. 54 et seqq. — *Sica*, cas. 17. n. 3.

44. Æquales fere opes habent Edmundus et Gabriela, et, quoniam amborum parentes magno usu junguntur

familiaritatis, ipsi mutuam fidem sibi dant matrimonii, quam juramento muniunt. Non multo post de vita decedit puellæ avunculus pinguissimam hæreditatem illi relinquens; eapropter Gabriela Edmundo valedicit aliumque ditioresponsum sibi quæritat.

—Quemadmodum notabilis mutatio in ipsa persona desponsata, ita et mutatio gravis in illius bonis motivum sufficiens tribuit alteri ad contractum rescindendum : bonorum enim hujusmodi permanentia est quasi conditio sub qua ineuntur sponsalia, et istis in alterutro deficientibus onera matrimonii multo difficilius sustentari poterunt. Si igitur Edmundus sua patrimonialia amisisset bona, nullus Gabrielæ denegaret jus ab eo discedendi.—Ast Edmundo nullum supervenit fortunæ decrementum, supervenit e contra magnum incrementum Gabrielæ : potestne hæc illum remove? Juxta sententiam multo communiorem tenetur Gabriela stare suis promissis : cum enim sponsus non sit deterior factus, nullum præstat resiliendi motivum.—*Sanch., d. 49. n. 6.—Castrop.; p. 28. n. 5.*—Improbabile tamen non est sponsam discedere posse, quia, si illud prævidisset, talia non contraxisset sponsalia.—*Hurtado, n. 52.—Gury, Cas. consc. t. 2. n. 866.—cf. Gobat, n. 340.—Sporer, n. 282.*

45. Matrimonium anno proxime sequenti celebrandum *VI. Dilatio.* occurrentibus paschalibus festis Ernestinæ promiserat Isidorus; jam elapsa fuit solemnitatis Pentecostes et minime curat Isidorus de peragendis nuptiis : quamobrem Ernestina ad alia sponsalia convolat.

—Si præfixum est paschale tempus ad extinguendam sponsalium obligationem, transacto illo tempore exstinguitur obligatio, et libera prorsus manet Ernestina ad alium sponsum sibi eligendum; si vero tempus præfixum fuit ad urgendam obligationem seu ad finiendam tantum licentiam differendi, inquirere debuit illa de intentione

sponsi, nec potuit absque peccato novum inire contractum priusquam satis constaret de culpabili Isidori dilatione.—*Sanch., d. 53. n. 2 et seqq.*—*Hurtado, n. 31 et seqq.*—*Sporer, n. 238.*

46. Sponsalia cum Felicianā init Polymius, eaque juramento confirmat. Elapso mense, non monita illa, in longinquam regionem se transfert. Expectat Felicianā per menses aliquot : pertæsa demum diuturnæ absentiae, nova contrahit cum Marco sponsalia. Publicatione autem bannorum jam incepta, revertitur Polymius atque Felicianam in conjugem repetit.

—Apposite Alexander III : « De illis autem, qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes : hoc tibi volumus innotescere quod liberum erit mulieribus ipsis, si non amplius in facto est processum, ad alia se vota transferre... » *Decret. l. 4. tit. 1. c. 5.*—Et sane sponsus in remotam regionem proficiscens, inscia sponsa, merito præsumitur juri suo renuntiasset, et insuper tali discessu confert sponsæ causam sufficientissimam discedendi. Licite igitur cum Marco contraxit Felicianā; nihil tamen vetat quominus redeat ad Polymium, si malit, non enim cum altero contraxit nisi ob prioris defectum.—*Sanch., d. 54. n. 1. et seqq.*—*Hurtado, diff. 10.*—*Castrop., p. 23. n. 1.*—*Sporer, n. 240.*—Aliter prorsus foret dicendum si, tempore initi contractus, sponsa cognovisset futuram sponsi absentiam, quia iste v. g. in militiam esset profecturus : nam tunc teneretur sponsa, ut liquido patet, illius reditum expectare.—*Krimer, n. 289 et seq.*

VII. Subsequens
conjugium.

47. Non obstante fide matrimonii Christinæ prius data, Clemens nuptias cum Albertina celebrat. Hæc paulo post morte præmatura rapitur, et Christina ad Clemen-

tem mox accedit, exigens ut jam liber a ligamine promissum matrimonium cum ipsa contrahat.

—Non posse Christinam matrimonium urgere superstitute Albertina certissimum est, cum ligamen inducat dirimens impedimentum.—*Decret. l. 4. tit. 1. c. 31. Si inter.*—Sed mortua conjuge teneturne Clemens ad priorem sponsam redire nuptiasque cum illa celebrare? Sententia multo communior, et quæ mihi magis arridet, affirmat, quoniam per matrimonium obligatio Clementis tantum suspensa erat, non extincta.—*Ledesma, a. 3. p. 120.—Pontius, c. 13. n. 4.—Hurtado, diff. 7.—Sporer, n. 263.—Kugler, n. 77 et seqq.—S. Alph., n. 875.*—Verum probabilitate non caret sententia negantium, juxta quos obligatio fuit penitus extincta, nec potest iterum reviviscere.—*Sanchez, disp. 48. n. 3.—cf. Krimer, n. 264 et seqq.*

48. Lælius, adolescens nobili genere natus, pulchritudine illectus Gertrudis filiæ villici, eam sub spe matrimonii defloravit, et ex animo cum ea sponsalia de futuro inivit atque firmavit juramento. Nunc vero gravissima prævidens incommoda quæ ex hujusmodi nuptiis pro familia certo obventura sunt, confessarium sciscitatur num tuta conscientia alteram possit ducere.

VIII. Gravissima
incommoda.

—Sane ipsa conditionis discrepantia causam non præberet sufficientem ad sponsam dimittendam; sed quoniam decus familiæ honestissimæ id exigit, Lælius potest imo et debet Gertrudem non ducere, eam tamen ita dotare tenetur ut congruas sibi nuptias conciliare queat.—*Casus consc. Bonon., t. 1. p. 359.*

49. Insciis parentibus Marcellus sponsalia contrahit cum Adriana puella paris conditionis. Quoniam vero parentes matrimonio pertinaciter obsistunt, Marcellus Adrianæ valedicit et Rosæ nuptias promittit. Sed Adriana

II.
CAUSA
INSUFFI-
CIENS :
*Parentum
dissensus.*

ad parochum recurrit, eum enixe rogans ut Marcellum non absolvat nisi servet fidem sibi præstitam.

—Debuisset profecto Marcellus, ob reverentiam parentibus debitam, illos admonere priusquam contraheret, at, per se saltem, sub culpa tantum levi; sponsalia autem sine illorum consensu inita sunt valida atque sub gravi obligant. Unde lethaliter peccant tum parentes qui absque gravi causa filium a fide servanda amoveant, tum filius qui fidem datam non servat; per se igitur confessarius huic absolutionem deberet denegare nisi promitteret se Adrianæ nupturum.—*Sanch., d. 14. n. 4.*—*Sporer, n. 202.*—*S. Alph., n. 877.*—In praxi autem caute et prudenter procedat confessarius, præsertim illis in regionibus in quibus consensus parentum a lege civili requiritur ad matrimonium ineundum.—*cf. Codex Gallicus, art. 148. 151. 182.*—Attamen si Adriana puella esset moribus perdita et dissoluta, non modo culpa vacarent parentes consensum suum denegantes, sed ipsa promissio matrimonii a Marcello facta foret prorsus invalida, utpote versans circa rem illicitam : et re quidem vera Marcellus matrimonium peragere non posset absque gravi familiæ dedecore, ac proinde sine gravi læsione pietatis, charitatis et justitiæ.—*Sporer, n. 204.*—*S. Alph., n. 849. Casu autem.*

50. Hórtensius et Theodora, ignorantibus hujus parentibus, mutuam sibi fidem præbent futuri matrimonii, non dubitantes quin isti parentes sint vel negaturi consensum vel difficillime daturi, eo quod Theodoram nequaquam opibus æquet Hortensius. Et vero mox admoniti parentes consensum prorsus abnuunt, habitam promissionem perquam indigne ferentes, atque filiæ insuper pessimam minantur tractationem si nuptias cum illo celebret.

—Solutus parentum dissensus minime sufficit ut Theo-

dora contractum valeat dissolvere, et ipsi parentes culpa non vacant nisi gravi moveantur causa ad recusandum consensum. Alia autem non levia incommoda, cujusmodi sunt minæ parentum, verbera, eorumque offensa valde diuturna, Theodoræ motivum præbent sufficiens ut ab Hortensio discedat.—*Gobat, n. 331 et seqq.*

N. B. Quænam sint a parocho peragenda priusquam nupturientes ad matrimonii celebrationem admittat, reperies apud varios auctores, nominatim apud Joder, *Formulaire matrimonial, ch. 1. pag. 3.* et apud Gasparri, *tr. can. de matrim. n. 121 et seqq. t. 1. p. 72.*

SECTIO II

BANNORUM PROCLAMATIO

CAPUT I

PRÆCEPTUM ET CIRCUMSTANTIÆ

Datur præceptum ecclesiasticum non irritans, sed prohibens sub gravi ne sponsi matrimonium contrahant et ne parochus matrimonio assistat, non præmissis bannorum proclamationibus;

Quæ a parocho ejusve delegato fieri debent publice, et regulariter quidem tribus diebus festiuis continuis intra Missarum solemnias, saltem in ecclesia paræciarum in quibus sponsi habent domicilium.

DECRETALIUM l. 4. tit. 3. de clandestina desponsatione.—CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 1. de ref. matr.—VIVALDUS, candelabrum aureum, p. 4. c. 1. n. 16 et seqq. p. 725.—SANCHEZ, l. 3. d. 5 et seqq. t. 1. p. 208.—P. LEDESMA, q. 95. a. 5. p. 183.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 5. q. 5 et seqq. t. 1. p. 233.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 9 et seqq. p. 968.—PONTIUS, l. 5. c. 30 et seqq. p. 282.—CONINCK, t. 2. disp. 27. dub. 5 et seqq. p. 648.—HURTADO, disp. 5. diff. 18 et seqq. p. 230.—TAMBURINI, l. 8. tr. 6. c. 3. t. 2. p. 160.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 477 et seqq. t. 1. p. 720.—de JUSTIS, l. 1. c. 6. n. 446 et seqq. et l. 2. c. 19. n. 115 et seqq. p. 90 et 253.—KRIMER, in 4. decr. q. 3. a. 2 et seq. t. 4. p. 172.—SPORER, th. sacr. p. 4. n. 377 et seqq. t. 3. p. 303.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 3. §. 1. t. 4. p. 77.—SALMANTIGENSES, tr. 9. c. 8. p. 6 et seqq. t. 2. p. 109.—KUGLER, p. 1. c. 4. n. 221. 803 et seqq. t. 1. p. 163.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 3. c. 3. t. 2. p. 153.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 989 et seqq. t. 5. p. 144.—VECCHIOTTI, de matr. c. 1. n. 27. p. 74 —GASPARRI, n. 149 et seqq. t. 1. p. 86.

I.

OBLIGATIO.
I. Regula.

51. Alphonsus vir nobilis et dives amicum parochum rogat ut matrimonio suo benedicere dignetur non præmissis bannorum proclamationibus; certo noscens parochus nullum interponi impedimentum, morem illi gerit.

—Consuetudo plurium Ecclesiarum præmittendi matrimonii eorumdem denuntiationem, extenta est ad universam Ecclesiam a Conc. Lateranensi IV, *Decr. l. 4. tit. 3. c. 3. Cum inhibitio*; synodus vero Tridentina obligationem illam expressius statuit his verbis: « Præcipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parochio tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter Missarum sollemnia publice denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum... » *Sess. 24. c. 1. de ref. matr.*—Præceptum istud est universale atque gravissimum, ad hoc nempe ut omnes christifideles revelent impedimenta si qua forte occulta interveniant, ac proinde minime cessat in casu particulari ex eo solum quod certo noscatur nullum extare impedimentum. Hinc lethaliter peccant tum Alphonsus tum ejus parochus, legem Ecclesiæ in materia gravi transgredientes; ignorantia tamen excusans adesse potest apud laicum, non apud sacerdotem.—*Sanct. d. 5. n. 6.*—*Kugler, n. 225. 246 et seqq.*—*S. Alph., n. 990.*—Imo sacerdos, qui neglectis denuntiationibus matrimonio assistit, ex decreto lateranensi « per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit »; hæc tamen suspensio, nullatenus sublata a Conc. Tridentino, est ferendæ sententiæ; sed si Episcopus eam jam tulerit, non potest infra triennium ab ea absolvere, quoniam tempus illud a jure est determinatum. Contrahentes autem, si impedimento laborent dirimente, ex Tridentino privantur spe obtinendæ dispensationis, quamvis interdum Ecclesia dispensationem concedat; atque eorum proles est illegitima, nisi forte constet de bona fide utriusque, vel saltem alterutrius parentis.—*Gasp., n. 171 et 173.*—Quid vero si, duabus proclamationibus rite habitis, ultimam tantum prætermisisset parochus? Peccaret sane non servando legem tridentinam, sed venialiter tantum, modo ipsi moraliter constaret nullum

dari impedimentum : omissio enim illa in hujusmodi adjunctis gravis esse non videtur.—*Sanch.*, d. 5. n. 7.—*Kugler*, n. 226.—*S. Alph.*, n. 990.

52. Ludovicus parochus jam adest in ecclesia ut Emmanuelem extraneum conjungat cum Augusta parochiana sua, cujus proclamationes rite præmisit. Ab Emmanuele testimonium postulat de proclamationibus a proprio parochi peractis, et quamvis adverterit tertiam desiderari, illos nihilominus jungit matrimonio.

—Non damnandus videtur parochus, quia moralis adest necessitas, et merito præsumere potest legem Ecclesiæ in eo casu non urgere; caveat vero ut in posterum opportune bannorum testimonium afferatur.—*Gury*, *Cas. consc.* t. 2. n. 880.

II. *Exceptiones.*
I. In necessitate.

53. Albericus ob grave incontinentiæ periculum Eleonoram absque mora uxorem ducere cupit; quoniam autem prudens adest suspicio ne matrimonium ab invidis malitiose impediatur, parochum flagitat ut, omissis denuntiationibus, suo matrimonio cum duobus testibus dignetur assistere. Obtemperat parochus propter instantem necessitatem, sed Albericum præmonet ex lege tridentina faciendas esse denuntiationes post nuptias celebratas et quidem ante matrimonii consummationem. Celebratis tamen nuptiis et non obstante parochi monitione, Albericus uxori copulatur etiam intra primam hebdomadam priusquam ulla facta fuerit denuntiatio.

—Improbabilis prorsus non est sententia asserens parochum licite obtemperasse, si neque una prudenter fieri potuit denuntiatio : illa enim exceptio diserte admittitur a Tridentino aiente : « Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiose impedi posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem parochi et duobus vel

tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. » Et quia nullum verbum ibi habetur de recursu ad Episcopum, colligendum videtur ipsum parochum de illa necessitate judicem constitui.—*Ledesma*, p. 185. *Conclusio*.—*Salmant.*, n. 83 et seqq.—Communior tamen sententia facultatem tum omittendi tum differendi denuntiationes soli attribuit Ordinario : et hoc deducit ex eodem Concilio, quod statim ita subjungit : « Deinde ante illius consummationem denuntiationes in ecclesia fiant, ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur : nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius prudentiæ et judicio sancta Synodus relinquit. » Sess. 24. c. 1. de ref. matr.—Unde satis patet totam illam denuntiationis quæstionem committi Ordinario.—*Henriq.*, n. 5.—*Sanch.*, d. 7. n. 17.—*Hurtado*, n. 65.—Albericus vero, qui ante proclamationes habitas conjugii copulatur, quam inficitur culpa? Non pauci docent illum lethaliter peccare quoties copulam habet, quoniam toties se exponit fornicationis periculo.—*Sanchez*, l. 3. d. 11. n. 5.—*Schmalz.*, n. 72.—Censent alii illum graviter peccare tantum prima vice, non vero postea, modo certus sit nullum subesse impedimentum : præceptum enim tridentinum, postquam semel violatum fuerit per matrimonii consummationem, amplius non urget.—Demum non desunt, et eorum sententia non est improbabilis, asserentes Albericum peccasse quidem per primam copulam ob legis transgressionem, sed non mortaliter, modo ipsi certo constaret impedimentum non existere : cum enim totus finis Tridentini remotio sit periculi fornicationis, lex, de non consummando matrimonio rite jam inito, non videtur urgere sub gravi, quando compertum est nullum extare hujusmodi periculum.—*Ledesma*, p. 186. *Sed nos dicimus*.—Ex tota hac controversia manifestum fit satius esse, ad præcavenda quælibet incommoda, si obtineatur ab Ordinario dispen-

satio bannorum, præsertim iis in locis in quibus mos inductus est, ut adnotat Kugler, *n.* 243, post celebratum matrimonium nunquam publicari denuntiationes.

2. In mortis
articulo.

54. Oswaldus prolem ex concubina suscepit : nunc in articulo mortis constitutus parochum rogat ut quam primum eum legitime conjungat cum ista muliere, tum ad prolem legitimandam, tum ad decedendum in bono statu.

—Quando aditus ad Ordinarium est possibilis, ut plerumque contingit in civitate episcopali, impetranda est ab illo dispensatio denuntiationum. Sed si copia Ordinarii non habeatur, et periculum sit in mora parochus potest, omissis denuntiationibus, matrimonio assistere, quia necessitas caret lege.—*Sanct.*, *d.* 10. *n.* 27.—*Gobat*, *n.* 490.—*Sporer*, *n.* 378.

3. Quoad
principes
et vagos.

55. Andreas parochus in primaria regni civitate denuntiationes ante matrimonii celebrationem omittere solet, nulla præhabita dispensatione, quoad duas personarum classes ab invicem valde diversas, nimirum quoties de principibus vel de vagis agitur.

—Licite agit Andreas, quamvis nulla forte necessitas urgeat, et absque negotio dispensatio impetrari queat. Et re sane vera 1. ex recepta consuetudine reges et principes a lege bannorum eximuntur : cum enim illorum genus sit notissimum, facile constare valet utrum subsit necne aliquod impedimentum.—*Gury*, *Comp. t.* 2. *n.* 735.—
2. Quod vero ad vagos spectat qui nullibi habent domicilium, illi ignoti censentur in regione qualibet, et ideo nulla adest ratio proclamationum.—*Gobat*, *n.* 491.—Ex lege tamen tridentina nequit parochus horum connubio assistere quin prius debitam peregerit inquisitionem de contrahentium libero statu atque veniam Ordinarii obtinuerit.

56. Non solet Stephanus parochus ipse banna proclamare; illud officium non raro committit sacerdoti advenæ vel etiam ædituo suo laico.

—Jubet quidem Tridentinum ut matrimonii denuntiationes fiant a *proprio contrahentium paracho*; sed a quolibet alio sacerdote ex ejus licentia valent etiam fieri. Nam idem Concilium parochis permittit ut alium delegare possint sacerdotem ad assistendum matrimonio : facere autem denuntiationes, multo minus est quam matrimonio assistere; ergo poterit parochus alteri sacerdoti licentiam dare faciendi denuntiationes, juxta regulam 53. juris in 6° : « Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. » Laicum vero delegare nequit, nisi iis in locis in quibus jam viget consuetudo immemorialis ædituum delegandi, ut in Hispania. Hinc patet Stephanum licite prorsus committere sacerdoti alteri etiam extraneo munus proclamandi banna, non autem ædituo laico, nisi in loco versetur ubi legitime convaluerit talis consuetudo.—*Sanch., d. 6. n. 5.—Pontius, n. 9.*

57. Denuntiationes matrimonii cujusdam habuit Florianus parochus tribus quidem diebus festivis, sed discontinuis, quoniam plane oblitus est tum in Ascensione Domini, tum in tertia dominica; paulo post vero cum festum S. Joannis Baptistæ, patroni parœciæ, occurreret in sabbato inter festum SS. Cordis Jesu et dominicam, alterum matrimonium denuntiavit his tribus diebus continuis inter Missarum solemniam.

—Ex verbis Tridentini proclamationes faciendæ sunt *tribus continuis diebus festivis*. Et mens Patrum sat manifesta apparet : eliguntur dies *festivi*, ut adsit concursus populi et sic facilius detegi queant impedimenta occulta; dies illi præterea debent esse *continui*, ne forte parochiani denuntiationum obliviscantur.—Sed controversia datur circa ipsam *continuitatem*. Si nullum, aut unum

II.
CIRCUM-
STANTIÆ.
I. *Persona* :
Parochus
vel dele-
gatus.

II. *Tempus*.
I. Dies
festivi
continui.

solummodo occurrat festum in hebdomada, conveniunt theologi matrimonium esse proclamandum tribus dominicis successivis, vel duobus dominicis et festo illo sive intercedente sive succedente; quando autem dies festivi immediate prorsus se excipiunt ut in secundo casu Floriani nostri, plures denegant in illis publicanda esse matrimonia, quoniam intervallo adeo brevi obtineri non potest finis intentus, detegere nempe impedimenta.—*Sanch., d. 6. n. 8.*—Probabiliter asserunt alii id licitum esse ob verba Concilii : *tribus continuis diebus festivis.*—*Hurtado, n. 60.*—*S. Alph, n. 992.*—Unde infertur Florianum legem tridentinam nullatenus violasse saltem probabiliter in secundo casu, violasse autem in primo, sed quoad materiam tantum levem, ac proinde venialiter tantum; et quoniam oblivione excusandus est, etiam veniali culpa carere omnino videtur.—Caveant sedulo parochi ne tamdiu differantur denuntiationes ut populus præcedentium oblivisci facile possit.—*cf. Schmalz., n. 23.*

2. Intra
Missam.

58. Ex mera oblivione omisit Theodorus parochus tertiam proclamationem in solemni Missa faciendam : cum nuptiæ absque gravi incommodo nequeant differri, illam vespertino tempore supplet dum occasione concionis in platea adest populus frequens.

—Denuntiationes faciendæ sunt ex Tridentino *inter Missarum solemnias*. Quoniam vero Concilium intendere videtur solam populi frequentiam, ut sc. ad multos notitia celebrandi conjugii perveniat, quo facilius impedimenta detegantur, probabile imo certum est parochum non peccare, saltem graviter, si extra Missam, atque extra ecclesiam et die non festo matrimonium denuntiet, modo magnus adsit populi concursus. Et hinc liquet Theodorum ab omni culpa excusari, cum ex una parte urgeret nuptiarum celebratio, et ex altera non sponte denuntiationem intra Missam omiserit. Si tamen notabilis

concitanda foret admiratio populi ob contrariam consuetudinem, expediret recurrere ad Ordinarium ut obtineretur dispensatio.—*Sanch., d. 6. n. 9.*—*Laym., n. 10.*—*Schmalz., n. 24.*—*S. Alph., n. 991.*

59. Leonardus et Anatolia sponsi in eadem commorantur civitate, non in eadem parœcia. Parochus sponsæ audiens denuntiationes rite fuisse peractas in sponsi parœcia, iudicat hoc plane sufficere et a bannis publicandis abstinere. *III. Locus.*

—Rituale Romanum, *de Sacr. Matrim.*, sic habet : « Si vero vir et mulier parochiæ sint diversæ, in utraque parochia fiant denuntiationes. » Et ratio est quia unusquisque sponsus occulto impedimento in propria parœcia laborare potest, ac proinde in unaquaque parœcia facilius reddenda est impedimenti revelatio. Duplex autem admitti potest exceptio : una nempe, quando parœciæ adeo propinquæ sunt ut notitia denuntiationis ab una ad aliam facillime possit deferri, quia tunc finis legis sufficienter obtinetur —*Gury, cas. consc. t. 2. n. 878;*— altera, quando in diœcesi viget consuetudo banna denuntiandi tantum in alterutra parœcia, prouti reapse alicubi vigere videtur consuetudo denuntiandi dumtaxat in parœcia illius sponsi in qua nuptiæ celebrandæ sunt : sed tunc constare omnino debet utrumque sponsum nullo irretiri impedimento.—*Laym., n. 10.*—*Sporer, n. 378.*— Nisi igitur Anatoliæ parochus excusari valeat vel ex parœciarum proximitate, vel ex legitima consuetudine, profecto peccat et quidem graviter cum in re gravi legem Ecclesiæ transgrediatur.

60. Permultis in locis habitavit Amædeus : nunc conjugium inire cupit cum Laurentia, cujus parochus banna proclamat in sua ecclesia, nullatenus vero curat ut proclametur in parœciis in quibus forte Amædeus habuit domicilium.

—Ex jure agenda est bannorum proclamatio ab utroque contrahentium parcho, ac proinde etiam a parcho Amædei, ab illo nempe apud quem nunc domicilium Amædeus habet; si tamen in aliqua parœcia nunc commoretur a sex mensibus, congruit prorsus et juxta aliquos requiritur ut ab illius etiam parcho proclamatio fiat, quemadmodum et a parcho loci originis seu parentum domicilii, nisi ab illo discesserit saltem a quinque annis, vel ante adeptam pubertatem. Sed in omni casu parochus sponso matrimonio conjungens obtinere debet testimonium authenticum de statu libero Amædei.—*cf. d'Annibale, Summ. t. 3. n. 323 nota 5.—Gasparri, n. 163.*

IV. Modus. 61. Rogatus Alexander parochus ut nuptias inter Robertum et Genovefam ineundas publicet, absque mora et nullo nupturientium prævio examine his verbis denuntiationem peragit: « Extat promissio matrimonii inter Robertum filium legitimum Augusti et Magdalenæ, atque Genovefam filiam pariter legitimam Julii et Albertinæ; si quis aliquod impedimentum noverit, tenetur illud quamprimum manifestare sub pœna excommunicationis. »

—Ante bannorum publicationem, at saltem ante celebrationem nuptiarum debet parochus utrumque sponsum examinare tum de impedimentis forte existentibus, tum de sufficienti notitia doctrinæ catholicæ, tum speciatim de mutuis conjugum officiis. Quod vero spectat ad ipsam denuntiationis formam, usum servet suæ diœceseos, sed caveat omnino ne proclamet adesse *promissionem* matrimonii quando merum *propositum* habetur, nec *censuras* intentet non revelantibus impedimentum nisi reapse fuerint ab Episcopo intentatæ. Et ex his compertum fit in quibus deliquerit Alexander.—*Joder, form. matrim. ch. i. a. i. §. i.—Gasparri, n. 126 et seqq.*

CAPUT II

BANNORUM DISPENSATIO ET FINIS PROCURANDUS

A lege bannorum ex justa causa dispensare potest alterutrius sponsi Episcopus;

Sed omnis christianus per se loquendo tenetur sub gravi impedimentum quodlibet manifestare, licet occultum sit et probari forte nequeat.

CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 1. de ref. matr.—HENRIQUEZ, l. II. c. 5. n. 5 et seqq. p. 652.—SANCHEZ, l. 3. d. 7 et seqq. t. I. p. 210.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 5. n. 175 et seqq. t. I. p. 233.—PONTIUS, l. 5. c. 31 et seqq. p. 284.—HURTADO, diffic. 19 et seqq. p. 331. TAMBURINI, l. 8. tr. 6. c. 3. n. 5 et seqq. t. 2. p. 161.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 503 et seqq. t. I. p. 733.—CORRADUS, l. 7. c. 7. n. 16 et seqq. p. 238.—de JUSTIS, l. 2. c. 19. n. 132 et seqq. p. 254.—KRIMER, in 4. decr. n. 684 et seqq. t. 4. p. 172. SPORER, th. sacr. p. 4. c. 1. n. 379 et seqq. t. 3. p. 303.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 3. §. 1. n. 25 et seqq. t. 4. p. 80.—SALMANTICENSES, tr. 9. c. 8. p. 7. t. 2. p. 110.—KUGLER, de spons. p. 1. n. 233 et seqq. et de matr. p. 1. n. 809 et seqq. t. I. p. 170, 379.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 3. c. 3. q. 3 et seqq. t. 2. p. 153.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1003 et seqq. t. 5. p. 153.—VECCIOTTI, §. 27. p. 77. *Nunc quis* et seqq.—JODER, form. matrim. ch. 1. a. 1. §. 2. p. 20.—GASPARRI, n. 175 et seqq. t. I. p. 100.

62. Adolphus et Juliana e diversa diœcesi oriundi nuptias inire cupiunt. Adolphus cum suo Episcopo multum et familiariter agit, ab eoque facillime dispensationem impetrat a bannis publicandis, licet nullam causam afferat legitimam; parochus vero sponsæ certior factus de data dispensatione existimat denuntiationes in sua ecclesia prætermitti posse.

—Conc. Tridentinum, loquens de casu quo matrimonium malitiose impediri posset, permittit ut celebretur matrimonium modo ante ejus consummationem fiant denuntiationes, « nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius

I.
DISPENSA-
TIO.
I. Regula.
1. Ordina-
rius.

prudentiæ et iudicio S. Synodus relinquit. » Et quoniam Concilium illam causam proposuit *exemplificative* non *taxative*, docent communiter theologi et ipsa S. Congr. Concilii pluries declaravit eandem dispensationem concedi posse ab Ordinario propter alias justas causas.—*S. Alph.*, n. 105.—Hæc autem facultas dispensandi non cuilibet arbitrio Ordinarii permittitur, sed relinquitur ejus *prudentiæ et iudicio*, ac proinde arbitrio per rationem regulato; unde manifestum est causam aliquam justam requiri ad licitam, imo ad validam dispensationem, et Ordinarium lethaliter delinquere si absque causa justa dispenset, cum legem in materia gravi transgrediatur.—*Sanch.*, d. 8. n. 1. et seq.—*Schmalz.*, n. 25.—Episcopus igitur Adolphi mortaliter peccat, et Adolphus ipse, si tamen noverit dispensationem fuisse invalidam et ignorantia non excusetur.—Hic vero notandum est causam non requiri adeo gravem ut Episcopus a bannis dispensare valeat : de Justis sedecim recenset causas legitimas, inter quas hanc tertiam, nimirum « quando nullus adest timor impedimenti inter contrahere volentes, quia causa, ob quam fuerunt ordinatæ denuntiationes, ea fuit, ut impedimenta detegantur; si ergo nullus omnino adest impedimenti timor, poterit in denuntiationibus dispensari. » n. 161.—*S. Alph.*, n. 1006.—Quoties autem Prælatum suum diœcesanum licite dispensavit, potest etiam compartem dispensare, quamvis hæc ad aliam pertineat diœcesim : et ratio est quia in ordine ad matrimonium ambo sponsi censentur unica persona, et ratione connexionis uterque alterius Prælato subijcitur : eo ipso igitur quod Prælatum dispensat cum suo subdito ut absque denuntiationibus ineat matrimonium, consequenter cum alio præsumitur dispensare.—*Sanch.*, d. 7. n. 7.—*Tambur.*, n. 6.—*de Justis*, n. 150 et seq.—*Krimer*, n. 686.—*Salmant.*, n. 81.—*Kugler*, p. 1. n. 187.—Contradicit *Gury*, t. 2. n. 877. cum paucis aliis.—Ex his fluit paro-

chum sponsæ nullatenus peccasse omittendo denuntiationes : præsumere enim prudenter poterat Episcopum sponsi non dispensasse absque justa causa:

63. Gabriel sacerdos amplæ parœciæ curam habens ^{2. Delegatus.} Vicarium Generalem rogat ut ipsi deleget facultatem dispensandi a bannis ter vel quater occurrente necessitate, quin teneatur postea Ordinarium admonere.

—Quidquid in contrarium asserat Henriquez, n. 5., cum aliis paucissimis, ex sententia multo communiore et veriore Vicarius Generalis potest etiam a denuntiationibus dispensare : nam Tridentinum hujusmodi facultatem tribuit Ordinario, et nomine Ordinarii venit quoque Vicarius Generalis, quoniam unicum tribunal conflatur cum Episcopo. Major occurrit difficultas quoad illius potestatis delegationem : probabilius censemus et Episcopum eam delegare posse universaliter, et Vicarium Generalem particulariter, pro aliquibus nempe casibus numero determinatis, v. g. pro tribus vel quatuor, ut in casu proposito.—*Sanch., d. 7. n. 20.*—*Kugler, n. 235.*

64. Nestor miles adolescentulam, quacum pluries est fornicatus, in uxorem exoptat ducere, ideoque matrimonium illi promittit atque promissionem juramento communit; mox adit puellæ parochum, petens ut matrimonio benedicat omissis denuntiationibus, quoniam sibi ad castra citissime redeundum est, atque mavult puellam deserere quam denuntiationum tempus expectare. Postquam Nestor et puella asseruerint atque juraverint se nullo irretiri impedimento, parochus illorum matrimonio benedicit. *II. Exceptio.*

—Parochus etiam urgente necessitate minime dispensare potest a bannorum proclamatione, potest autem declarare in hujusmodi angustiis cessare legem Ecclesiæ. Et inde manifestum fit parochum nostrum nullatenus

esse vituperandum; regulariter quidem Ordinarius statim esset admonendus ut injungeret quod ipsi magis expedire videretur, si tamen conjuges vel jam profecti sunt vel in eo sunt ut proficiscantur antequam Episcopus responsum mittere valeat, censeo admonitionem illam prætermitti posse tanquam frustraneam.—*Sanch., d. 7. n. 17.*—*Gobat, n. 474. 496.*—*Krimer, n. 688.*—*S. Alph., n. 1007.*

II.

REVELATIO

OBICIS.

I. *Obligatio.*

65. Hubertus matrimonium cum Anatolia brevi est initurus, et jam banna publicata sunt. Audivit Adriana adolescentula Hubertum cum altera ligari contractu sponsalitis, sed ex verecundia parochum non admonet.

—Tum ex vi denuntiationum ac proinde ex præcepto Ecclesiæ, tum ex lege charitatis unusquisque sub gravi tenetur impedimenta revelare quæ certo noscit adesse: damnum enim proximi atque injuria Sacramento irroganda removeri debet, quoties saltem fieri valet absque magno incommodo. Jam vero ex *dirimente* impedimento matrimonium evaderet nullum, ideoque exponerentur conjuges perpetuis fornicationibus, et proles nasceretur illegitima, ex *prohibente* autem Sacramentum matrimonii non susciperetur absque gravi culpa. Manifestanda ergo sunt impedimenta non modo dirimentia, ast etiam mere prohibentia. Si igitur Adriana impedimentum illud prohibens audiverit a persona fide digna quæ moralem certitudinem gignat, per se tenetur parochus vel Episcopus revelare; secus si audiverit a persona quæ sibi fidem non meretur. Dixi *per se*, quoniam varias ob causas cessare potest obligatio revelandi, v. g. si sponsalia fuerint rite dissoluta, si manifestatio fiat ab alio qui rem certo novit, vel si grave timeatur incommodum ex ipsa revelatione. Imo ipsa ingenua puellæ timiditas Adrianam a peccato excusare potest, sin minus toto, saltem tanto, ita ut venialiter tantum peccet.—*Sanchez, d. 13.*—

Gobat, n. 529.—S. Alphonsus, n. 934.—Gasparri, n. 174 et seqq.

66. Dum Missæ interesset Benedicta denuntiationem audivit connubii inter Paternum et Constantiam celebrandi : ipsa novit, at sola, coerceri nupturientes impedimento dirimente et occulto ; cum vero illud probare non valeat, ab omni revelatione abstinet.

—Pontius quidem, *l. 5. c. 34. n. 5 et seqq.*, alique perpauci existimant neminem obligari ad revelandum si solus impedimentum noverit, eo quod testis unus non sufficiat ad rei probationem faciendam. Id sane verissimum est ubi agitur de damnando vel infamando proximo, minime vero si tendat revelatio ad damnum aliquod præcavendum, ideoque juxta sententiam multo communior tenetur unusquisque impedimentum quodlibet revelare, quamvis forte illud sciat sub secreto naturali vel commissio etiam juratus, modo ex officio ad secretum non adstringatur.—Debet ergo Benedicta vel alterutrum sponsum a nuptiis dissuadere, vel, si aliter nequeat impedire nuptias, ipsum parochum aut Ordinarium admonere.—*Sanchez, d. 13.—Hurtado, n. 75.—S. Alph., n. 995.*

67. Eugenia confessario declarat se peccasse et quidem copula perfecta cum Anatolio, qui ipsius sorori jam desponsatus mox nuptias cum illa est celebraturus. Confessarius eam absolvere renuit nisi impedimentum istud affinitatis revelet parôcho.

*II. Exce-
ptiones.
1. Damnum
proprium.*

—Perperam agit confessarius : Eugenia enim, quamquam Anatolium a matrimonio dissuadere debet meliori quo potest modo, nullatenus tenetur impedimentum revelare parôcho cum propria infamia.—*Gobat, n. 537.—cf. Pontius, c. 34. n. 10.—Kugler, n. 258.*

68. Confessario suo hæc narrat Albertina : « Germana 2. Proximi.

Privatum. Lucio desponsata est atque jam facta prima denuntiatio; mihi autem sub strictissimo secreto commisit Josepha Germanæ consanguinea in secundo gradu se a Lucio fuisse carnaliter cognitam. » Quo audito confessarius illam obligat ad impedimentum manifestandum.

—Confessarius graviter aberrat: nam cum impedimenti revelatio Josephæ infamiam inducere debeat, Albertina ex lege charitatis non potest secretum violare. Si tamen, mediante Josepha, valeat sine gravi incommodo vel matrimonium impedire, vel saltem impedimenti dispensationem procurare, manifestum est Albertinam ad hoc ex ipsa charitate obligari.—*Gobat, n. 527 et 537.*—*Sporer, n. 382.*—*Kugler, n. 258.*—Contradicit *Gury, Cas. consc. t. 2. n. 885.*

Commune. 69. Parocho suo in confessione declarat Rosina se turpiter egisse cum sponso, quem bene novit ille; et paulo post audit extra confessionem idem parochus sponsum hunc, solutis prioribus sponsalibus, nuptias mox celebraturum cum sorore Rosinæ. Anceps hæret, dubitans quid sibi agendum sit ut nuptias arceat quin tamen sigillum revelet confessionis.

—Melius sane egisset Rosina si peccatum suum confessa fuisset absque complicitis manifestatione. Sed quamvis parochus inde certo noscat impedimentum affinitatis, qua sponsus laborat erga futuram conjugem, nihil tamen revelare potest, nisi ex licentia expressa pœnitentis: secretum enim strictissimum exigit ipsa reverentia Sacramento debita atque bonum fidelium commune.—*Hurtado, n. 77.*—*Kugler, n. 268.*

70. Omnibus diœcesanis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ injunxit Radulphus Episcopus, ut quælibet matrimoniorum impedimenta sibi nota revelarent, quantumvis forent occulta. Octavius porro nuptias cum Sylvia

est celebraturus, et Theobaldus certo novit illum pluries cum matre sponsæ copulam consummasse; sed ratione illius pravæ indolis, merito timet magnum scandalum si affinitatis impedimentum revelet : hinc nullum de ea re verbum facit.

Ex duobus malis, quorum alterutrum necessario est eventurum, illud semper est eligendum quod minus est. Data ergo hypothesi de orituro gravi scandalo ex impedimenti revelatione, Theobaldus tacere valet, imo et tenetur ad majus malum præcavendum; nec excommunicationem incurrit, cum nullum admittat peccatum.—*Sanch., d. 13. n. 4.—Kugler, n. 258.*

LIBER II

CONCURRENTIA

SECTIO I

MATRIMONII NATURA

*Matrimonium inter christianos semper est Sacramentum :
Atque consistit in consensu de præsenti, vero, deliberato et
mutuo, signis externis per se vel per procuratorem manife-
stato, absoluto vel conditionato post impletam conditionem,
quo vir et mulier sibi invicem legitime tradunt perpetuum do-
minium in corpora, in ordine ad actus ex se aptos ad genera-
tionem proles,—et se obligant ad individuum vitæ societatem :
Consensus vero parentum ad liceitatem quidem requiritur,
sed non ad validitatem.*

S. THOMAS, in 4. d. 26. q. 2. d. 27. q. 1. et d. 28. q. 1. t. 7. p. 920.—
S. BONAVENTURA, in 4. d. 27. a. 2. et d. 28. t. 4. p. 678.—S. ANTONINUS,
summ. p. 3. tit. 1. c. 19. t. 3. fol. 19. verso.—HENRIQUEZ, l. II. c. 1 et
seq. p. 634.—SANCHEZ, l. 2. d. 4 et seqq. t. 1. p. 120.—P. LEDESMA, q. 42.
44 et 45. p. 26.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 1 et 3. t. 1. p. 218.—BELLAR-
MINUS, de Sacram. matrim. c. 1. et seqq. t. 3. p. 775.—PONTIUS, l. 1. c. 5
et l. 2 et seqq. p. 8.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 2. t. 5. p. 54.—HURTADO,
disp. 3. p. 117.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 385 et seqq. t. 1. p. 712.—
KRIMER, in 4. decret. l. 4. q. 1. p. 2. t. 4. p. 88.—SPORER, th. sacr. p. 4.
s. 3. n. 287 et seqq. t. 3. p. 291.—SCHMALZGRUEBER, in 4. depr. tit. 1. s. 2.
t. 4. p. 32.—SALMANTICENSES, tr. 9. c. 3. t. 2. p. 59.—KUGLER, p. 1. n. 1
et seqq. t. 1. p. 79.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 2. t. 2. p. 142.—S. ALPHONSUS,
l. 6. n. 879 et seqq. t. 5. p. 52.—MARTIN, p. 1. n. 1 et seqq. t. 1. p. 1.—
PERRONE, l. 1. s. 1. t. 1. p. 1.—BALLERINI, op. th. mor. tr. 10. s. 8. c. 2. t.
6. p. 167.—GASPARRI, c. 3. t. 1. p. 117.

71. Simon lutheranus et Lucia calviniana matrimo-
nium Londini rite celebrant absque ulla intentione
Sacramentum conficiendi, imo neque credunt matrimonio

I.
SACRAMEN-
TUM.
I. Verum.

fuisse a Christo collatam Sacramenti dignitatem. Uterque postea religionem catholicam amplectitur; gravis autem oritur dissensio inter sacerdotes qui eos fidem veram edocent: contendit unus eos non suscepisse matrimonii Sacramentum, licet multo probabilius eorum baptisma valeat, quia illis defuit tum vera fides, tum intentio efficiendi Sacramentum; alter vero asserit ad Sacramentum sufficere consensum matrimoniale in baptizatis, modo non expresse excludatur ratio Sacramenti.

—Patres Tridentini hunc ediderunt canonem: « Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit. » *Sess. 24. can. 1.*—Unde constat omnino matrimonium christianorum dici Sacramentum, non modo in sensu paulo latiori, quatenus significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, sed insuper in sensu proprio et stricto, quatenus ex opere operato gratiam confert habitualement omnibus obicem non ponentibus. Acriter tamen disputatum est utrum ratio Sacramenti separetur a contractu, ita ut subsistente contractu possit non subsistere Sacramentum. Liti finem dedit Pius IX per Litteras Apostolicas *Ad Apostolici*, hunc errorem damnans: « Matrimonii Sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile...; falsumque est, aut contractum matrimonii inter christianos semper esse Sacramentum, aut nullum esse contractum, si Sacramentum excludatur. »—*cf. Syll. pr. 66 et 73.*—Christiani igitur contractum matrimoniale inire nequeunt quin simul Sacramentum conficiant; et quoniam Simon et Lucia christiani erant, cum baptismum vere suscepissent, quod supponimus, nec Sacramentum excludabant quamvis illud non expresse intenderent, concludendum omnino est illorum matrimonium rationem habere veri Sacramenti.—*Leo XIII, Const. Arcanum. ap.*

Gasparri, t. 2. p. 416.—Sanchez, d. 10. n. 6.—Perrone, l. 1. s. 1. c. 6.

72. Cosmas et Adriana conjuges pagani fidem amplectuntur catholicam atque baptismum suscipiunt : dubitat Missionarius an debeat consensus matrimonialis renovationem exigere, ut illorum connubium elevetur ad Sacramenti dignitatem, et gratia sacramentalis eis conferatur.

—Triplex datur sententia. Prima docet suscepto baptismo connubium evadere Sacramentum, modo consensus renovetur.—*Henriq., c. 8. n. 1.*—Secunda affirmat etiam connubium per baptismum fieri Sacramentum, quamvis novus non præstetur consensus.—*Sanch., d. 9. n. 5.*—Tertia demum omnino negat proprii Sacramenti haberi rationem per baptismatis susceptionem, etiamsi forte renovetur consensus.—*Krimer, n. 352.*—In tanto theologorum dissensu, hæc nobis asserenda videntur : 1. Nulla datur novi consensus necessitas, cum prior certo perseveret ; 2. post susceptum baptismum jam matrimonium fit omnino ratum, et si copula consummetur, plane indissolubile ; 3. hæc conjugum baptizatorum junctio jam perfectius et in ordine supernaturali repræsentat conjunctionem Christi cum Ecclesia ; demum 4. gratia sacramentalis non confertur ex opere operato, cum de novo nullus fiat contractus et contractus conjugaliter seu utriusque consensus sit causa efficiens Sacramenti, juxta definitionem Concilii Florentini.—Silere ergo potest Missionarius, vel Cosmam et Adrianam hortari ut precibus suis a Domino petant gratias statui suo necessarias.—*cf. Gasparri, n. 229.*

73. Lidia, sponso suo affinis propter fornicationem cum ejus consobrina admissam, nuptias coram parochia fictæ tantum contrahit, quoniam attentis adjunctis resilire nequit absque gravi infamia. Elapso brevi tempore omnia

II. Simulatum.

aperit confessario, qui illam sacrilegii arguit et absolutionem renuit donec a putativo discedat conjuge.

—Quoniam Lidia fecte tantum contraxit nullum est conjugium, nullum Sacramentum; et cum illa non potuerit discedere absque infamia ante contractum initum, verisimile est illam inito jam contractu licet ficto facilius discedere non posse: obtineatur igitur quam primum dispensatio affinitatis, et nulla permittatur copula usque dum mulier verum consensum præstiterit.—Quid vero de reatu sacrilegii per Sacramenti simulationem admissi? Convenit satis inter theologos compartem, quæ fecte consentit, simulare quidem contractum, non vero Sacramentum. Et re sane vera, quamquam contractus inter christianos inseparabilis est a Sacramento, ratio tamen Sacramenti nullatenus est confundenda cum ratione contractus, et optime concipi potest hujus simulatio quin necessario sequatur simulatio illius. Jam vero Lidia nostra contractum quidem simulare intendit, sed minime intendit simulare Sacramentum, ad cujus existentiam præsupponitur, saltem ratione prius, contractus verus et non tantum simulatus.—*Cardenas, Crisis th. in prop. 29 damnatam ab Inn. XI. n. 79 et seqq. t. 4. p. 132.*—*Viva, in eandem prop. n. 12. p. 263.*—*Gobat, tr. 9. n. 256 et seq.*—*Lacroix, l. 6. p. 1. n. 162.*—*S. Alph., n. 62.*—*Gury, Comp. t. 2. n. 222.*—*d'Annibale, Summ. t. 3. n. 295 et nota 31.*

II.

CONTRA-
CTUS.

I. *Requisita
ad valorem.*

1º. Consensus.

I. Verus.

74. Gabriela a matre inducta ad nuptias cum Silano ineundas, consensum ore tenus præstat. Paulo post tædio viri capta, ab illo recedit contendens se minime conjugio interius consensisse; Silanus vero rem ad Episcopum defert, qui sub pœna excommunicationis Gabrielæ præcipit ut cum Silano cohabitaret.

—Nuptiæ initæ profecto sunt invalidæ, cum Gabriela verum consensum non dederit. In foro tamen externo

merito judicatur interius non defuisse consensum, quando verba exterius prolata sunt, nisi forte ex adjunctis constet contrahentem libertate caruisse. Hinc patet Gabrielam teneri omnino verum consensum præstare, et cum Silano cohabitare, non modo ad obediendum Episcopo censuramque fugiendam, sed etiam ad vitandum scandalum et damnum sponsi decepti.—*D. Thom., d. 27. q. 1. a. 2. sol. 4.*—*D. Bonav., d. 27. a. 2. q. 2.*—*D. Anton., c. 19.*—*Sanch., l. 1. d. 11. et l. 2. d. 32. n. 9.*—*Ledesma, q. 45. a. 4. p. 161.*—*Pontius, l. 2. c. 2 et seqq.*—*Kugler, p. 1. n. 70 et seqq.*

75. Aglae, ipsa die qua primum ad sacram mensam accessit, votum emisit perpetuæ castitatis. Grandior effecta a parentibus sollicitatur ad connubium celebrandum, ipsa vero ut eis complaceat nuptias quidem contrahit, sed existimat simul votum suum quamvis simplex contractum hujusmodi irritare.

—Merito dubitari potest de consensus veritate et ideo de valore ipsius conjugii : quamobrem sedulo investigandum est quænam in contrahendo fuerit mens Aglae. Si illius consensus huic æquivaleat : *Licet voto impediatur et jus vetet, attamen si forte possum valide nubere, nubere intendendo*, consensus adest verus cum conditione de præsentī, qua verificata valet conjugium. Si vero ita contrahat ut putet conjugium nullatenus fieri posse validum, nullus est consensus, nullum matrimonium sed generatim in hoc casu adstringenda erit ad verum consensum præstandum et ad impetrandam voti relaxationem ut debitum petere queat.—*Pontius, l. 4. c. 23. n. 2 et seqq.*

76. Candida adolescentula nuptias deliberate contrahit, noscens profecto matrimonium esse societatem cum viro ad habendos educandosque filios, sed nescit filios procreari per copulam, imo et ipsam copulam prorsus ignorat.

—Valide contrahit : cum enim consentiat in societatem in qua habentur filii, satis consentit saltem implicite in medium a Deo ad hoc institutum, proindeque in jus ad actum destinatum procreationi prolis.—Non autem valeret matrimonium, si Candida contraheret existimans illud esse societatem, non ad prolem obtinendam, sed mere amicalem absque ullo jure unius in corpus alterius.—*Gasparri, t. 2. n. 791.*

77. Gratianus Belga, nuptiis celebratis cum Juliana mox in Americam solus proficiscitur, ubi simulans se ab omni vinculo liberum esse novum conjugium cum Aspasia contrahere attentat. Paucis post mensibus reversus domum, novit Julianam prius obiisse quam ipse Aspasiam duceret. Non obstante conjugio cum Aspasia contracto, tertium init matrimonium cum Veronica muliere ditissima.

—Si Gratianus, existimans priorem uxorem superstitem adhuc permanere, non consensit nisi fecte, connubium cum Aspasia invalidum fuit, ac proinde valet connubium cum Veronica.—*Gury, cas. t. 2. n. 894 et seq.*—Valet autem connubium cum Aspasia, si consensum præstare intendit in quantum poterat : donabatur enim revera habilitate ad contrahendum, cum Juliana obierit, et intendit contrahere quantum in ipso erat.—*Henriq., c. II. n. 5.*—*Sanch., d. 33.*—*P. Ledesma, q. 55. a. 9. p. 467. Unde sit.*

2. Deliberatus.

78. Amædeus, Valentinæ sponsus, ipsa die qua nuptias celebraturus est vinum generosum ebibit, et dum a parocho interrogatur an Valentinam in uxorem accipiat, respondet quidem affirmative, sed vix sui compos. Domum redux certior efficitur de peracto negotio, de quo summo-pere lætatur.

—Ut contractus matrimonialis censeri queat actus

humanus, requiritur consensus plane deliberatus, sive actualis ille sit, sive virtualis tantum, cujusmodi haberi valet si contrahens de rebus prorsus alienis cogitet.—*Kugler, p. I. n. 82.*—Sed Amædeus noster vino ita immergebatur, ut in dubium vocetur an debita deliberatione præditus fuerit necne. Ad dirimendam difficultatem applicetur hæc distinctio S. Antonini : « Ebrius, si ita ebrius est quod nescit quid agat, non potest contrahere, nisi quod fecit in ebrietate postea ratum haberet; sed si non auferatur usus rationis propter ebrietatem, contrahere potest. » *c. 19.*—*Pontius, l. 4. c. 1.*—*Kugler, p. I. n. 86.*—Et si constet Amædeum usu rationis non fuisse donatum dum contraheret, sufficit ut privatim consensum renovet, nisi forte populus ebrietatem ejus adverterit.

79. Blandinus nuptias cum Carolina sibi conciliare exoptat; quapropter illi promittit se eam in uxorem ducturum et respondet Carolina se libentissime promissionem acceptare, quæ summopere placet. Die præstituto uterque coram paracho et testibus se sistit, atque Carolinam sic alloquitur Blandinus : « Ego te nunc in meam uxorem accipio. » Reponit illa : « Placet, » aliud verbum non adjiciens. Tunc temporis parochus non advertit, at postea dubitare incepit utrum mulier sufficientem præbuerit consensum. 3. Mutuus.

—Magnum istud interest discrimen inter promissionem futuri matrimonii et ipsum matrimonium, quod illa claudicare valeat, hoc vero nullatenus. Et re sane vera unus potest omnino se obligare ad matrimonium ineundum, quin compars promissionem acceptans obligationem contrahere intendat; contractus autem matrimonialis nullam potest inducere obligationem, nisi uterque matrimonio consentiat ac proinde verum contrahat ligamen. Et hinc liquet Carolinam, quamvis contractum sponsa-

litium sua acceptatione minime egerit, contractum tamen efficere matrimonialem acceptando consensum Blandini : nequit enim velle illius uxor esse, quin simul velit illum esse suum virum.—*Sanch., l. 1. d. 5. n. 6. et d. 18. n. 10.—d'Annib., Summ., t. 3. n. 313.*

4. Signifi-
catus.
Cæremonia-

80. In Tonkino die quadam protestatio coram pago facta est de matrimonio Glicerii cum Otilia; nuptiæ per convivium celebrantur et Otilia in domum Glicerii solemniter traducitur; ipsi vero nullum agunt contractum de præsentī saltem signis manifestis, sed eadem die et antequam simul inhabitent sacerdotem adeunt ad petendam nuptialem benedictionem.—Quærit nunc ille sacerdos utrum sint valide conjuncti.

—In dubium venire nequit matrimonium non dari validum nisi consensus internus verbis aut signis exterius manifestetur. Et res perspicua est : matrimonium enim, si consideretur ut contractus, cum celebretur inter homines quibus non patent interiora cordium, petit consensum internum signo externo aperiri; si vero consideretur ut Sacramentum, necessario signo sensibili constare debet. Quamvis autem communiter suadendum sit ut consensus exprimatur verbis proprie dictis, quia mentem apertius manifestant, sufficiunt tamen quælibet signa, v. g. nutus capitis. Sed in casu proposito Glicerius et Otilia nullum proferunt verbum, nullum signum præbere videntur quo intentionem voluntatis patefaciant; et certum est nullam ex prædictis cæremoniis supplere posse ipsorum consensum, nec proinde constituere verum matrimonium. Utrum propter morem regionis aliqua ex illis haberi valeat tanquam signum manifestans consensum utriusque conjugis, prudens Missionarius inquirere ac ponderare diligenter debet ex singulorum casuum circumstantiis. Ut vero nulla supersit dubitatio, exigat ille consensum clare exprimi a conjugibus quando veniunt ad suscipien-

dam benedictionem nuptialem.—*Congr. de Prop. Fide*, 5. apr. 1785.—*Collect. Paris.*, n. 985.—*D. Thom.*, d. 27. q. 1. a. 2. sol. 2.—*D. Bonav.*, d. 28. a. 1. q. 4.—*Sanch.*, d. 30 et seq.—*Pontius*, c. 7. n. 5.—*S. Alph.*, n. 887 et seqq.

81. Nuptiæ in ecclesia celebrantur inter Leopoldum et Aloysiam. Postquam ille consensum suum præstitit, parochus Aloysiam interrogat an ipsa Leopoldum in virum accipiat : mater pro ea affirmative respondet, ipsa vero interne quidem consentit, at nullum præbet signum externum. Per parentes.

—Inquiri Sanchez an valeat, non modo contractus sponsalitiis, sed ipsum matrimonium quando parentes illud contrahunt pro filiis præsentibus et tacentibus. Et relata sententia negantium, ipse subjungit : « Omnino tenendum est sufficere ad matrimonium..., quia sic expresse deciditur c. un. de desp. imp. in 6°; cujus decisioni ea est ratio, quia cum parentes plus filios quam se ipsos diligant, præsumitur recte eos filiis consulere : quare præsentia et taciturnitas filiorum jure optimo consensus reputatur. » *l. 1. d. 23. n. 3. cf. n. 9.*—Illi sententiæ adstipulantur communiter canonistæ et theologi.—*Henriq.*, c. 2. n. 6.—*P. Ledesma*, q. 45. a. 2. dub. 3.—*S. Alph.*, n. 887.—Sed verba juris quæ allegat Sanchez ad sola filiorum sponsalia spectant, nullatenus ad illorum matrimonium; quod autem parentes pro liberis sponsalia contrahere valeant est aliquid singulare atque exorbitans a jure communi, et ex reg. juris 28. in 6° : « Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. » Ex eo igitur quod jus specialiter illud disponat pro sponsalibus, minime consequitur eandem dispositionem esse extendendam ad matrimonium, præsertim cum inter sponsalia et matrimonium adsit non modica disparitas; matrimonium enim gignit obligationem arctiorem et vinculum

indissolubile, et insuper rationem induit Sacramenti, quod signo constat sensibili, nimirum sensibili consensu ipsorum contrahentium. Hinc sententia negans valorem matrimonii magis mihi arridet, et probabilius censeo nuptias inter Leopoldum et Aloysiam prorsus nullas esse.—*Schmalz.*, n. 246 et seq.—*cf. Pontius*, l. 2. c. 14. n. 3.

Telegra-
pho vel
telephonio.

82. In quadam Americæ regione in qua non viget decretum *Tametsi*, Valesius per telegraphum Alexandram admonet se illam in uxorem ducere, rogans ut ipsa quam primum suum responsum mittat ope telephonii : Alexandra porro per telephonium respondet se Valesium in virum acceptare.

—Valet certo matrimonium per litteras initum, imo et urgente gravi causa licitum est, modo litteræ ab uno missæ a comparte legantur coram parochο et testibus, simulque exprimatur illius consensus in matrimonium.—*Castrop.*, p. 9. n. 11.—*Sporer*, n. 320.—*S. Alph.*, n. 886.—Quid vero censendum de Valesii et Alexandriæ matrimonio, quod per telegraphum et telephonium initum est. Valet etiam, non modo tanquam contractus, sed tanquam Sacramentum quoque, si fiat inter baptizatos, et quidem ab eo instanti quo prior consensum a comparte expressum accepit : ad hoc enim Sacramentum nec physica nec moralis utriusque contrahentis præsentia requiritur, sufficit autem utriusque consensus conjunctio moralis, sicut in cæteris contractibus. Attamen extra casum necessitatis sponsi illicite prorsus agunt, tum propter absentiam parochi et testium, tum propter incommoda gravia quæ inde oriri queunt.—*Villada*, t. 2. cas. 5. n. 55.

Annulo.

83. Norbertus, nuptias initurus cum Leocadia, coram parochο et testibus declarat se illam in conjugem

ducere, et illico annulum immittit in ejus digitum : Leocadia annulum libenter acceptat altum servans silentium.

—Nuptiæ censendæ sunt validæ, quoniam in hujusmodi adjunctis ipsa annuli acceptatio signum est sufficiens consensus præstiti.—*Sanch.*, l. 1. d. 21. n. 3.—*Pontius*, l. 2. c. 11. n. 5.—*d'Annibale*, *Summ. t.* 3. n. 313 nota 4. ubi allegat *S. Congr. Conc.*, 22 nov. 1865.

84. In parœcia, in qua Tridentinum decretum *Tametsi* Copula. non est publicatum, Theodulus, post inita sponsalia cum Eusebia, cum eadem copulam exercet. Mox vero alteri nubit. Res ad tribunal defertur ecclesiasticum : Theodulus coram judice fatetur se quidem Eusebiam carnaliter cognovisse, non vero affectu maritali et animo contrahendi matrimonium, at tantum ad libidinem explendam. Jubet tamen judex ut ad Eusebiam redeat et cum illa in posterum cohabitaret.

—Theodulus et Eusebia « possunt ab ecclesiastico judice legitimorum instar conjugum haberi, quia est hæc præsumptio *juris et de jure*, id est certa omnino et indubitata, contra quam non admittitur probatio. » Verba sunt Congr. de Prop. Fide in *Instruct.* 14 jan. 1821 jussu Pii VII transmissa ad Vic. Apost. Imperii Sinarum.—*Collect. Paris.*, n. 992.—*cf.* n. 993.—Et re quidem vera ex antiquo jure sponsalia per copulam subsecutam transibant in matrimonium præsumptum, etiamsi copula peracta forte fuerit affectu non conjugali sed fornicario. Constat ex Decret. l. 4. tit. 1. c. 30 : « Is qui fidem dedit mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam et cognoscat, ad primam redire tenetur : quia, licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matri-

monium, quod de facto est postmodum subsecutum. »
—*cf. c. 15. Veniens.*—Hujusmodi autem matrimonium non erat nisi præsumptum, quoniam in foro externo constare nequibat utrum affectu conjugali an fornicario peracta fuerit copula : ideo si alteruter copulam habuisset affectu tantum fornicario, nullum contraxisset reapse conjugium, et si ille postea nuptias inivisset cum altera, hæ nuptiæ fuissent omnino validæ. Et illa juris canonici disciplina post Tridentinum perseveravit in locis in quibus non vigeat decretum *Tametsi*, nimirum ubicumque ad conjugii valorem præsentia parochi et duorum testium non requirebatur. Attamen decursu temporum mores ipsorum fidelium non parum sunt mutati, et merito prorsus Leo XIII, *die 15 febr. 1892*, præfatam disciplinam abrogavit his verbis : « Plures Episcopi ex iis regionibus, in quibus matrimonia clandestina contra fas quidem inita, sed tamen valida judicantur, haud ita pridem rogati, quid populus ea de re sentire videretur, plane retulerunt, canonicam de conjugiiis præsumptis disciplinam passim exolevisse desuetudine atque oblivione deletam : propterea vix aut ne vix quidem contingere, ut copula inter sponso affectu maritali nec fornicario habeatur : eamque non matrimonii legitimi usum, sed fornicationis peccatum communi hominum opinione existimari : imo vix persuaderi populo posse, sponsalia de futuro per conjunctionem carnalem in matrimonium transire. His igitur rebus et causis, de consilio Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, in rebus fidei Inquisitorum generalium, supra memoratos canones et alias quascumque juris canonici ea de re dispositiones, etiam speciali mentione dignas, per hoc Decretum Nostrum abrogamus et abolemus, et pro abolitis et abrogatis, ac si nunquam prodiissent, haberi volumus. »—Quid ergo tandem erit censendum de conjunctione Theoduli et ejus sponsæ qui copulam inierunt affectu mere fornicario?

Illorum matrimonium est non modo illicitum eo quod non fuerit celebratum coram paroco et testibus, sed insuper invalidum cum nulla præstita fuerit significatio veri consensus. Valent igitur nuptiæ a Theodulo cum altera celebratæ, et non obstante mandato Superioris ejusque comminatione, debet Theodulus censuram potius patienter subire, quam mulieri non suæ commisceri ac adulterium patrare.—*cf. S. Thom., d. 28. q. 1. a. 2.—Pontius, l. 2. c. 12.—Krimmer, n. 473 et seqq.*

85. In Missionum regione ubi decretum Tridentini non viget, Publius christianus, post sponsalia et copulam deinde cum Valentina exercitam affectu utriusque conjugalī, cum Gudelia coram paroco et testibus connubium celebrat. Haud multo post hujus mulieris pertæsus ad priorem redit; sed Gudelia rem defert ad ecclesiasticum judicem, et quoniam Publius probare non valet copulam a se habitam cum priore sponsa, per judicem cogitur cum Gudelia remanere et quidem sub pœna incurrendæ excommunicationis. Publius ad confessarium accedit petens quid sibi agendum sit.

—Post decretum Leonis XIII *diei 15 febr. 1892*, judex non potest Publium non cogere ad cohabitandum cum Gudelia, etiamsi forte copula cum Valentina fuerit probata.—Sed, quia copula reapse habita fuit affectu maritali, confessarius eundem Publium commonere debet valere matrimonium cum Valentina, et præstat illum pœna qualibet ipsaque excommunicatione coram hominibus affici quam cum Gudelia carnale commercium exercere non sine lethali culpa.—*Congr. de P. F., 14 jan. 1821, et 23 jun. 1830.—Collect. Paris., n. 992 et 993.*—Dicet quispiam hujusmodi solutionem jam admittendam non esse, eo quod Leo XIII decreverit copulam inter sponsos initam deinceps non efficere matrimonium.—Respondeo Leonem XIII illud nullatenus decrevisse, at

tantum abrogasse veteres canones, jurisque dispositiones, quibus decretum fuerat « ut carnalis copula, si sponsalia de futuro certa ac valida præcessissent, cum in iudicio tum extra iudicium pro vero conjugio haberetur. »—Decretum igitur Leonis XIII efficit quidem ut in foro externo copula inter sponso peracta jam habenda sit tanquam nullius momenti ad iudicium de inito matrimonio proferendum, minime vero efficit ut sponsi nequeant in posterum, sicut et prius, suum consensum internum per copulam manifestare; et quoniam in foro interno constat Publium et Valentinam copulam inivisse affectu conjugali, dubium nullum superesse potest de valore ipsorum conjugii.—Inquiri hic potest utrum copula per se sola signum externum sit consensus interni, an dumtaxat indicium contractus jam prius initi. Censent alii copulam esse signum sufficiens consensus *tunc* actu existentis: secus enim ex illa sola contractum sponsalitium secuta nunquam jus canonicum præsumpsisset dari matrimonium.—*Henriq., c. 3. n. 7.*—*Sanch., l. 3. d. 40. n. 7.*—Alii vero asserunt, et quidem meo iudicio rectius, copulam ipsam esse non signum sufficiens consensus *tunc* existentis, sed indicium contractus *antea* peracti: ratio est quia copula signum est anceps, cum possit dari vel conjugalis vel fornicaria; et insuper, si copula haberetur tanquam signum consensus, conjugium non præcederet sed sequeretur signum istud, nempe copulam, et ideo sponsus accederet ad mulierem nondum suam conjugem, atque veram fornicationem exerceret, non autem actum conjugalem.—*Pontius, l. 2. c. 12. n. 5.*—*Hurtado, diff. 14.*

Per procura-
torem.

86. Orentius Burdigalensis matrimonium inire cupiens cum Agnete Itala, ad illam Maxentium procuratorem misit qui ipsius nomine contraheret. Perrexit quidem procurator in parœciam Agnetis, sed cum ecclesiam

esset aditurus ut matrimonium celebraret, subito morbo correptus fuit : quamobrem fratri suo itineris socio mandatum dedit ut Orentii nomine rem totam conficeret, quam libentissime confecit frater coram parcho et testibus.

—Contractus matrimonialis, haud secus ac quilibet alius contractus, valet profecto etiamsi per procuratorem celebretur, cum unusquisque per alium sicut et per se ipsum possit proprium consensum manifestare. Ut tamen valeat, Bonifacius VIII tres apposuit condiciones implendas, quas exigere videtur ipsa indoles matrimonii. Hæc sunt ejus verba : « Procurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis alias is qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu, propter magnum quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sane si procurator, antequam contraxerit, a domino fuerit revocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit. »

In 6°. l. 1. tit. 19. c. 9.—Quoniam igitur Maxentius procurator fratrem suum deputavit absque speciali mandato, secunda conditio a jure canonico requisita desideratur, et matrimonium Orentii et Agnetis invalidum dicendum est.—*Sancti, d. 11. n. 5.*—*Pontius, l. 2. c. 15. n. 5.*—*Krimer, n. 562 et seqq.*—*S. Alph., n. 885.*

87. Absentibus parentibus Anna connubium cum Her-
culio contrahit coram parcho et testibus; ast ille hanc
conditionem apponit : « Si pater Annæ consentiat et
quinque nummorum millia in dotem largiatur. » Contracto
autem connubio statim vitam ducunt conjugalem, quia

Licet sub
conditione
honesta,

moraliter certi sunt de utraque adimplenda conditione; et reapse admonitus pater Annæ absque mora respondet se consentire et pecuniam expectatam tribuit : quapropter Herculus et Anna ne cogitant quidem de consensu renovando post impletas conditiones.

—Tametsi parochus permittere non debeat appositionem alicujus conditionis nisi ex causa urgentissima, valet tamen certo matrimonium initum sub conditione de præsentī, modo hujusmodi conditio vera evaserit. Imo et valet si ineatur sub conditione honesta de futuro, sed ab eo tantum instante quo impleta est conditio, cum consensus dependeat ab ipsius conditionis existentia : accedente autem conditione consensus ille, qui conditionate tantum præstitus fuerat, jam in absolutum transit. Controversia tamen extat inter theologos utrum perficiatur conjugium ipso facto impletæ conditionis, an renovandus sit contrahentium consensus. Sententia multo probabilior docet valere matrimonialē contractum, prout valent et alij, absque ulla consensus renovatione.—*Sanchez, l. 5. d. 8. n. 5.*—*Sporer, n. 232 et seqq.*—*Kugler, p. 1. n. 712 et seqq.*—*d'Annibale, t. 3. p. 318.*—*Gasparri, t. 2. n. 849 et seqq.*—Quoniam vero plures contradicunt cum Pontio, *l. 3. c. 13.* et illorum sententia omni probabilitate non destituitur, in praxi generatim consultius erit consensum iterare.—*P. Ledesma, in q. 47. a. 5. dub. 7. p. 241.*—*S. Alph., n. 895.*—Et ex his perspicuum fit quid sentiendum de Herculo et Anna : valet sane illorum conjugium post impletam utramque conditionem, et quidem probabilius absque consensu renovato ; sed noxam fornicationis contrahunt, si copulam ineant ante adimpletas conditiones, et eidem peccato se exponunt si inter se coeant priusquam notitiam certam de iisdem expletis acceperint.

88. Albericus et Genovefa nuptias inire intendunt non

ad prolem procreandam aut in remedium concupiscentiæ, at solum propter vitæ individuæ consuetudinem; quapropter Genovefa non contrahit nisi sub hac conditione: « Si velis mecum perpetuo castitatem servare. » Acceptat Albericus; celebratis autem nuptiis interdum copulam a muliere petit et obtinet.

—Valide omnino videntur nuptiæ, quæ statim perficiuntur modo Albericus contrahendo reapse habeat voluntatem servandi castitatem, etiamsi postea propositum non servet: matrimonium enim non in usu, nec in utendi voluntate, sed in ipsius juris traditione consistit.—*D. Thom.*, d. 30. q. 1. a. 2.—*D. Bonav.*, d. 28. a. 1. q. 6.—*Ledesma*, q. 42. a. 4. et q. 47. a. 5. p. 81 et 235.—*Pontius*, l. 1. c. 17 et seqq.—*Gobat*, lr. 10. n. 466 et seqq.—*Krimer*, n. 797 et seqq.—*Sporer*, p. 4. n. 343.—*Busembaum*, l. 6. tr. 6. c. 2. d. 1. n. 1.—*Ballerini*, n. 414 et seqq.—Et qui cum Sanchez, l. 5. d. 10. oppositam sententiam amplectuntur, fatentur tamen fere omnes nostram gaudere vera probabilitate.—Quid vero censendum de Alberico qui rem promissam non servat? Violat profecto fidem datam, at non committit fornicationem, quia rem habet cum sua vera uxore, neque peccat contra religionem, cum votum castitatis non emiseric. Utrum violatio illa fidelitatis culpam gravem constituat, absolute affirmare non audeo: id enim in praxi dependet tum ab obligatione plus minusve stricta quam intendit contrahere, tum a motivis quibus inducitur ad petendum debitum.

89. Prosper et Eleonora connubium quidem, non commune jugum, inire volunt: quamobrem Prosper Eleonoram ducit, sed sub hac triplici conditione: « Si velis semper vitare prolis generationem;—si pro quæstu adulterandam te tradas;—si consentias ut alteri nubam, modo honore vel facultatibus ditiozem inveniam. » Tres illas condiciones acceptat Eleonora et nuptias cum Prospero celebrat. vel turpi.

—Tria enumerantur matrimonii bona, nimirum proles, fides et Sacramentum, i. e. procreatio filiorum, fidelitas erga partem, et vinculi perpetuitas; ipsa enim matrimonii essentia requirit traditionem juris ad debitum, obligationem servandi fidem alteri, atque perpetuitatem ligaminis seu indissolubilitatem. Si igitur sponsi intentionem solum manifestent vitandi prolem, adulterandi et convolandi ad alias nuptias, illam autem in pactum non deducant, nec adjiciant tanquam conditionem ex qua pendeat consensus, peccant manifesto; valent tamen nuptiæ, quoniam unusquisque jus verum alteri tradit atque obligationes essentielles suscipit. Sin autem prava illa intentio triplex, ut in casu nostro Prosperi et Eleonoræ, in pactum deducatur, et adjiciatur tanquam conditio ex qua consensus pendeat, nullum jus reapse comparti traditur, nulla obligatio matrimonio essentialis suscipitur, et connubium est prorsus invalidum non modo propter triplicem appositam conditionem, sed propter unamquamque ex illis : unaquæque enim repugnat substantiæ matrimonii, nec potest aliquis contrahere obligationem sive reddendi debitum comparti petenti, sive servandi fidelitatem, sive perpetuum efficiendi vinculum, et simul eodem actu contradictoriam aliquam contrahere obligationem. Hinc Gregorius IX hunc canonem merito edidit : « Si condiciones contra substantiam conjugii inferantur, puta si alter dicat alteri : *Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut, si pro quæstu adulterandam te tradas* : matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ condiciones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi. » *Decr. l. 4. tit. 5. c. 7.—D. Bonav., d. 31. a. 1. q. 3.—D. Anton., c. 19.—Sanchez, l. 5. d. 9. n. 3.—P. Ledesma, q. 47. a. 5. concl. 1. p. 231.—Pontius, l. 1. c. 20. et l.*

3. c. 9 et seqq.—*Kugler*, n. 172 et seqq.—*Ballerini*, n. 489 et seqq.

90. Cum audiverit a pluribus Raphael Laurentinam sponsam non parum meticulosam esse atque scrupulosam, nuptias cum illa his verbis celebrat : « Te in uxorem accipio, si ante integram hebdomadam mecum concubueris. »

—*Sanchez*, l. 5. d. 16. n. 3 et seqq., cum pluribus aliis censet conditionem illam licitam esse, si intelligatur de concubitu matrimoniali, proindeque suspendere contractum usquedum purificetur; illicitam vero haberi, si intelligatur de concubitu fornicario, et tunc censi non adjectam, juxta doctrinam Gregorii IX, quam in casu superiori retulimus, ideoque contractum nullatenus suspendere et nuptias, quamvis illicitas, validas tamen esse ab initio. Verius videtur hujusmodi conditionem licite dari non posse suspensivam, talem videlicet ut ab ejus expletione consensus dependeat, quin necessario sit illicita : verificanda enim erit priusquam valeat contractus, seu priusquam veri sint conjuges : hinc in foro externo habenda est tanquam non apposita; in foro autem interno indaganda est mens Raphaelis, qui potuit, quamvis illicite tantum, hanc conditionem tanquam suspensivam apponere.—*Kugler*, n. 189.

91. Faustinus et Eusebina in America conjugio inter se copulantur in facie Ecclesiæ, falso existimantes ipsum matrimonii vinculum ob varias causas dissolvi posse juxta legem regionis. Elapsis pluribus annis Faustinus, alias inhians nuptias, confessario rem aperit, et quærit an possit divortium apud judices sollicitare. Re attente considerata, reponit confessarius id non modo licitum esse, sed prorsus necessarium, quia nuptiæ cum Eusebina nullitate laborant : contrahentes enim nullatenus intenderunt vinculi indissolubilitatem quæ ad essentiam matrimonii pertinet.

—Quoties dissolutio futura vinculi vel saltem ejus dissolubilitas apponitur tanquam expressa conditio ex qua pendeat consensus, ita ut conjunctio utriusque perseverare non debeat nisi ad tempus determinatum, vel quamdiu utrique libuerit, manifestum est nuptias dari invalidas, cum perpetuitas vinculi ad matrimonii rationem spectet, et hanc ob causam multæ infidelium conjunctiones habendæ sunt tanquam invalidæ. Faustinus vero et Eusebina, ut videtur, minime limitarunt suum consensum ad illam dissolubilitatis conditionem, ast serio intenderunt contrahere validum conjugium : illa autem dissolubilitatis existimatio non se habuit nisi concomitanter, cum etiam sine illa eodem modo contraxissent. Istud igitur conjugium validum dicendum est, et Faustini confessarius graviter aberravit; imo etiamsi matrimonium fuisset invalidum, invaliditatis declaratio non ad simplicem sacerdotem, nec ad parochum, sed ad Ordinarium pertinebat.—*S. Congr. Inq.*, 11 mart. 1868, et 18 dec. 1872.—*Coll. Paris.*, n. 917.—*D. Bonav.*, d. 28. a. 1. q. 2.—*Lugo, de Sacram. d. 8. n. 125 et seqq.*

2^oAd generationem.

92. Tarsicius vir ætate proventus cum Germana quinquagenaria nuptias contrahit, non quidem ad prolem generandam, cum probe sciat mulierem jam esse prorsus sterilem, sed ad auxilium sibi procurandum et simul libidini indulgendum.

—Valent nuptiæ modo intendat Tarsicius uxorem ducere, illique jus tradere ad debitum et sic implicate saltem prolem non omnino excludere, si forte Deus eam concedere voluerit.—*D. Bonav.*, d. 30. a. 1. q. 3.—*Kugler*, n. 44.

II. Ad
licitatem :
Parentum
consensus.

93. Margarita Leopoldum deperdite amat, cui sponsalicio contractu jam devincitur; ejus autem pater, certo noscens Leopoldum sectæ massonicæ nomen dedisse,

prohibet ne connubium cum illo ineat exhæredationem etiam minando; quo tamen non obstante, Margarita optatum matrimonium celebrat.

—Connubium profecto valet, prout constat ex Tridentina Synodo, quæ « eos anathemate damnat... qui falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse. » *Sess. 24. c. 1. de ref. matr.*—Ob pietatem vero et reverentiam parentibus debitam, filiifamilias absque gravi motivo contrahere nequeunt contra illorum voluntatem, et quamvis illis communiter obedire non teneantur in celebrandis nuptiis, utpote quæ liberrimæ esse debent ratione potissimum gravissimæ obligationis suscipiendæ, attamen in nostro casu Margarita lethaliter peccavit patri non obtemperando: hujus enim prohibitio erat justissima, et puella sacrilegium commisit nuptias ineundo cum excommunicato.—*D. Bonav., d. 29. a. 1. q. 3.*—*D. Thom., d. 28. q. 1. a. 3.*—*Ledesma, q. 47. a. 6. p. 264 et seqq.*—*Pontius, l. 2. c. 1.*—*Hurtado, disp. 8. diff. 8 et seqq.*—*Kugler, n. 131, 574 et seqq.*

94. Augustinus Lugdunensis nuptias conciliare sibi exoptat cum Clara, puella honesta atque paræ conditionis; præcipit pater ut illam deserat et nubat Rosaliæ nobiliori simul atque ditiori. Augustinus, qui non parum a Rosalia abhorret et Claram maxime diligit, a confessario postulat utrum patri jubenti obtemperare teneatur.

—Cum matrimonialis contractus perfecta libertate gaudere debeat, Augustinus per se saltem non tenetur patri etiam jubenti obedire; et quoniam ipse a Rosalia abhorret, ac proinde felicem cum illa conversationem prudenter sperare nequit, vix hortandus videtur ad tale matrimonium. Sed Augustinus Lugdunensis est, et in Gallia lex conjugium omnino vetat absque parentum consensu filiisfamilias usque ad annum vigesimum quin-

tum expletum, filiabus vero usque ad annum vigesimum primum; filii vero qui hanc ætatem superaverunt, pluries debent *actum reverentiæ* (un acte respectueux) parentibus subjicere priusquam nuptias celebrent.—*cf. cod. Gall., art. 148—160.*—Hinc confessarius cautissime procedat oportet: componat, in quantum fieri poterit, jura filiorum cum regionis legibus, nec antea matrimonium permittat quam Ordinarius de illa re interrogatus fuerit.—*Gasparri, n. 485 et seqq.*

SECTIO II

MATRIMONII PROPRIETATES

CAPUT I

UNITAS

Unitas matrimonii polyandriam atque polygamiam omnino respuit : prior obest prolis generationi, altera ejus educationi, utraque paci conjugum necnon æquitati quæ paria jura postulat.

S. BONAVENTURA, in 4. d. 33. a. 1. t. 4. p. 747.—S. THOMAS, in 4. d. 33. q. 1. t. 7. p. 966.—SANCHEZ, l. 7. d. 80. t. 2. p. 265.—P. de LEDESMA, q. 75. p. 633.—BELLARMINUS, de Sacram. matr. c. 9 et seqq. t. 3. p. 796.—PONTIUS, l. 7. c. 49 et seqq. p. 420.—CONINCK, disp. 26. p. 638.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. t. 5. p. 83.—HURTADO, disp. 8. diff. 9. et seqq. p. 363.—SCHMÄLZGRUEBER, in 4. decr. tit. 4. §. 1. t. 4. p. 106.—REIFFENSTUEL, in 4. decr. tit. 4. t. 4. p. 76.—MARTIN, p. 1. n. 59 et seqq. t. 1. p. 134.—PERRONE, l. 3. s. 1. t. 3. p. 5.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 7. t. 1. p. 430.

95. Titianus et Florinus fratres pagani die eadem, juxta morem regionis non infrequentem, nuptias cum eadem muliere Ita celebrant. Titianus natu major moritur; et paulo post Florinus, Ita derelicta, novum cum Lea init matrimonium; sed Lea mox illum deserit et alteri nubit. Elapsis aliquot annis Ita ad fidem catholicam convertitur, quemadmodum et ipse Florinus; atque Ita contendit se legitimam esse uxorem Florini, ad quem Lea redire prorsus recusat.—*Ex epist. Ill. DD. Lavigne, Vic. Ap. Kottayam.*

I.
POLYAN-
DRIA.

—Ipso jure naturæ prohiberi absolute polyandriam conveniunt omnes catholici. Et re sane vera polyandria finibus conjugii repugnat. Repugnat fini primario, qui est procreatio prolis ejusque recta institutio : per plurimum

enim virorum congressum, nedum augeatur, non parum imminuitur mulieris fœcunditas, ut experimento constat, et incerta redditur proles, ac proinde incerta etiam patris obligatio ad illam alendam atque educandam. Sed repugnat etiam fini illi secundo, qui est pax familiæ: nam pax servari nequit ubi plures sunt viri, quorum unusquisque jure gaudet imperandi, ubi una mulier, quæ pluribus viris obedire tenetur, et quæ ideo nullam cum illis æqualitatem habere potest. Hinc ad dignoscendum utrum Ita legitima sit uxor Florini, sedulo inquirendum est de modo quo nuptiæ cum utroque fratre celebratæ fuerunt. Si cum Titiano et Florino simul omnino contraxit, conjugium nullum est, utpote indeterminatum: Ita enim amborum conjux esse nequit; secus valet conjugium cum illo cui prius præstitit consensum. Defuncto Titiano, etiamsi ille vir fuerit legitimus, potuit Florinus Itæ nubere, quia non ligatur affinitate, quæ est impedimentum mere ecclesiasticum, non attingens infideles; ipsum autem factum cohabitationis ad validitatem matrimonii non sufficit: regulariter vir et mulier noscère debuissent se prius non fuisse conjunctos et tunc actu explicito mutuum consensum dare. Si non adfuit hujusmodi consensus, valet Florini matrimonium cum Lea; at, quoniam hæc cohabitare renuit, potest Florinus nuptias inire sive cum Ita, sive cum altera muliere catholica.—*Sanch., n. 4.—Perrone, a. 1.*

II.

POLYGAMIA.

96. Nestor gentilis Lucretiam legitimam conjugem gentilem alteri vendidit et Aspasiā duxit. Nunc baptismum simul postulat cum Aspasia. Monet Missionarius Lucretiam esse interpellandam; quo facto, respondet illa se ad Nestorem redituram ultroque fidem amplexuram catholicam at utrumque impediri ab emptore, qui eam duxit in uxorem. Accepto responso Nestor petit baptismum ut cum Aspasia item baptizata nuptias inire valeat.

—Polygamia, cujus nomine venire solet polygynia, seu connubium unius viri cum pluribus uxoribus, juri naturæ non absolute repugnat, eidem tamen minus conformis est et aliquatenus etiam adversatur. Ad rem S. Thomas : « Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquid impedit primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, et educandis filiis ex eis natis; sed secundum finem, etsi non totaliter tollit, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, et quia communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli corrixantur ad invicem, et similiter plures uxores unius viri. » *a. 1.*—Quapropter certissimum est Deum potuisse quoad hoc dispensationem concedere, sed acriter controvertitur utrum Judæi atque infideles divina eguerint dispensatione ad plures ducendas conjuges. Quidquid sit de illa controversia, quam dirimere ad nos minime spectat, de fide est non licere christianis plures simul habere uxores, quoniam lege divina hoc est omnino prohibitum.—*Conc. Trid., sess. 24. can. 2.*—Vivente igitur Lucretia legitima muliere, nequit Nestor baptizatus Aspasiam uxorem ducere, cum prior pacifice cohabitare nullatenus recuset; imo tenetur, si possit, Lucretiam redimere et illam tanquam legitimam conjugem servare.—*S. Congr. de P. F., 29 jan. 1805.*—*Sica, cas. 21. n. 3.*—*Sanchez, n. 8 et seqq.*—*Perrone, a. 2 et seqq.*

N. B. Plures casus ad præsentem materiam spectantes inferius reperiens ubi sermo habebitur de conjugii indissolubilitate et de impedimentò ligaminis,

CAPUT II

INSEPARABILITAS

ARTICULUS I

INDISSOLUBILITAS VINCULI

Vinculum matrimoniale indissolubile profecto dicendum est, tum ex jure naturæ, tum ex divina institutione, tum ex Sacramenti ratione qua significatur indissolubilis unio Christi cum Ecclesia;

Attamen matrimonium fidelium nondum consummatum solvi potest per religiosam unius conjugis professionem,—vel per pontificiam dispensationem;

Matrimonium vero infidelium etiam consummatum solvi valet, sive quando alteruter conjugum ad fidem christianam convertitur et alter interpellatus renuit converti vel cohabitare sine Creatoris contumelia,—sive quando ambo ad fidem conversi matrimonium non denuo consummaverunt, et Pontifex ex gravi causa utriusque vinculum solvit.

S. BONAVENTURA, in 4. d. 37. a. 3. et d. 39. a. 2. t. 4. p. 681 et 838.—S. THOMAS, in 4. d. 33. q. 2. a. 1. et d. 39. q. 1. a. 3 et seqq. t. 7. p. 972 et 1025.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 19 et 21. t. 3. fol. 20.—NAVARRUS, enchir. c. 22. n. 19 et seqq. t. 2. fol. 137.—HENRIQUEZ, l. 11. c. 8. p. 656.—SANCHEZ, l. 10. t. 3. p. 310.—P. LEDESMA, q. 59. a. 3 et seqq. et q. 61 et 67. p. 553, 579, 667.—SUAREZ, de rel. l. 9. c. 23 et seqq. t. 15. p. 834.—FILLIUCIUS, tr. 10. c. 2. t. 1. p. 220.—BELLARMINUS, de Sacr. matr. c. 12 et seqq. t. 3. p. 805.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 3. c. 6. p. 988.—PONTIUS, l. 1. c. 12 et seqq. et l. 9. p. 25, 524.—CONINCK, disp. 26. p. 630.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 2. t. 5. p. 84.—HURTADO, disp. 8. p. 323.—TAMBURINI, l. 8. tr. 5. c. 5 et seqq. t. 2. p. 151.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 676 et seqq. t. 1. p. 745.—KRIMER, in 4. decr. n. 444, 1608 et seqq. t. 4. p. 115, 404.—KUGLER, de matr. p. 2. n. 1254, 1407, 1692, 2005 et seqq. t. 1. p. 596 etc.—LEURENIUS, l. 4. tit. 19. t. 4. p. 128.—MARTIN, p. 1. n. 69 et seqq. t. 1. p. 180.—PERRONE, l. 3. s. 2. t. 3. p. 113.—BALLERINI, opus th. mor. tr. 10. s. 8. c. 2. dub. 2. t. 6. p. 317.—GASPARRI, c. 8. a. 7. t. 2. p. 239.

I.

INDISSOLU-
BILITAS.*I. Uterque
fidelis.*

97. Alvinus et Fabiola christiani matrimonio legitimo adunati sunt, illudque consummaverunt. Nunc vero, quoniam ille turcarum religionem amplexus est alterique nupsit mulieri, Fabiola confessarium admonet se jam cogitare de novis nuptiis cum altero catholico ineundis.

—« Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum, ait Tridentina synodus, primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea : quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. » *Sess. 24.*—Hæc autem indissolubilitas fundatur sane in ipso naturæ jure, quæ per viri et mulieris matrimonium intendit non solam prolis procreationem, ast etiam rectam illius educationem; formaliter tamen oriri videtur ex divina conjugii institutione : voluit enim Deus sapientissimus illam viri et mulieris unionem esse indissolubilem, quoniam eam instituit tanquam signum proprium indissolubilis unionis Christi cum Ecclesia : « Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. » *Matth., XIX. 6.*—Præterea Christus, evehendo fidelium conjugium ad Sacramenti dignitatem, novam illi adjunxit rationem firmitatis et indissolubilitatis, atque præstitit ut jam unionem suam cum Ecclesia significaret non quomodo libet, sed practice et efficaciter, conjugibus gratiam sanctificantem conferens. Tanta porro inest firmitas christianorum matrimonio, postquam per consummationem perfectum est, ut nulla humana auctoritas, ne pontificia quidem, illud solvere valeat; et Concilium Tridentinum merito definivit illius vinculum dissolvi non posse propter hæresim, propter molestam cohabitationem, propter affectatam a conjugē absentiam, aut propter adulterium alterius conjugum; nec posse etiam innocentem, altero conjugē vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui, dimissa adultera, alii

nupserit. *Sess. 24. can. 5 et 7.*—Ex quibus perspicuum fit Fabiolam novas nuptias contrahere non posse, cum Alvino sit ligata usque ad alterutrius obitum. Nec refert illum religionem catholicam deseruisse; ejus enim desertio nullam vim habet ad solvendum vinculum matrimoniale. —*Decret. l. 4. tit. 19. c. 7. Quanto.*—*Pius IX, Syll. pr. 67.*—*Bened. XIV, Const. Inter omnigenas.*—*S. Congr. de P. F., 21 nov. 1634.*—*Collect. Paris., n. 911 et seq.*—*Martin, n. 69 et seqq.*—*Perrone, c. 1 et seqq.*

II. Unus infidelis.

98. In Sinensi imperio, Anastasia mulier catholica, obtenta dispensatione, matrimonium contraxit cum viro infideli atque consummavit. Ille vero, nulla ratione habita factæ promissionis, jam conjugem fidelem ad idolorum cultum inducit : quapropter Anastasia a Missionario petit et impetrat ut cum viro catholico alias nuptias ineat.

—Posteriores nuptiæ cum viro catholico sunt prorsus irritæ : matrimonium enim mulieris christianæ cum viro infideli ex dispensatione peractum atque consummatum jam evasit prorsus indissolubile, et ejus vinculum a nulla auctoritate humana laxari valet.—*Congr. S. Off., 5 aug. 1759, et 4 jul. 1855.*—*Congr. de Pr. F., 15 febr. 1781.*—*Collect. Paris., n. 924, 927 et 950.*—*Bucceroni, Enchiridion, p. 157. Vetitum.*

II.

SOLUBILITAS.

I. Fides Ecclesie.

99. Paschalis cum sua sponsa Theodora pluries fornicatus est, et ab illa suscepit prolem quæ paulo post obiit; celebrato autem matrimonio, illud quidem nunquam consummavit, sed non semel onanismo indulsit. Deinde vero vitæ anteactæ pertæsus, et serio volens æternam salutem procurare, invita uxore, in monasterium ingreditur, ibique post consueta experimenta professionem emittit votorum simplicium, et illico ipsa Theodora ad alias nuptias convolat.

—Ex traditione catholica professio religiosa vim sem-

per habuit dirimendi matrimonium ratum et non consummatum, quod jam his verbis testabatur Alexander III : « Verum post consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt), dummodo carnalis commixtio non intervenerit inter eos : et alteri remanenti, si commonitus continentiam servare noluerit, licitum est ad secunda vota transire. Quia, cum non fuissent una caro effecti, satis potest unus ad Deum transire, et alter in sæculo remanere. » *Decret. l. 3. tit. 32. c. 2.—cf. c. 14. Ex parte tua.*—Et nunc veritas illa de fide est, cum Tridentinum hunc ediderit canonem : « Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit. » *Sess. 24. can. 6.*—Sed undenam ortum duxerit tale religionis privilegium, non omnino constat : multo probabilius videtur illud remote saltem provenire ex divino jure positivo, quatenus Christus ipse voluit haberi in Ecclesia statum perfectionis, per cujus professionem dirimeretur matrimonium ratum, non consummatum; quod autem talis effectus in variis religionibus connectatur voto solemni, proxime juri ecclesiasticotribuendum est. Nam hoc adnotare debemus, non quamlibet votorum emissionem etiam in religione proprie dicta sufficere ad dissolutionem vinculi conjugalis, ut contendebant Pontius, *l. 9. c. 6.* et Leurenus, *q. 279.* saltem pro Societate Jesu, sed requiri professionem solemnem, prout loquitur Tridentinum et docent communissime theologi. Hinc patet Paschalem potuisse quidem monasterium ingredi repugnante muliere, quacum matrimonium nondum consummaverat; Theodora vero invalide contraxit novum conjugium post professionem simplicem Paschalis, cum vinculum non solvatur nisi per solemnem professionem.—Attamen Paschalis vel Theodora ipsa recurrere poterat ad S. Sedem pro obtinenda facultate

ut quamprimum emitterentur vota solemnia et sic mulier libera esset ad ineundas novas nuptias.—*D. Bonav., d. 27. a. 3. q. 2.*—*D. Thom., d. 27. q. 1. a. 3.*—*Sanch., l. 2. d. 18. n. 3. et d. 21. n. 1 et seqq.*—*Suar., de rel. c. 23. et c. 25. n. 4 et seqq.*—*Krimer, n. 445 et seqq.*—*S. Congr., 25 jan. 1861. ap. Bucceroni, Enchir. t. 2. n. 797.*

2. Dispen-
satio
pontificia.

100. Aloysius nuptias cum Antonietta inivit; ipsa nuptiarum die advertit mulier se nullatenus, aliam vero perditæ ab Aloysio amari. Itinerē nuptiali de more peracto, Antonietta, mariti sui pertæsa, dispensationem petit ab infausto matrimonio, quod declarat non fuisse consummatum.

—Inter auctores veteres non pauci reperiuntur qui denegabant S. Pontificem facultate ista dispensandi esse præditum; quoniam tamen a multis jam sæculis reapse S. Pontifex dispensat, conveniunt hodie unanimiter theologi et canonistæ illum a Christo donatum fuisse auctoritate solvendi vinculum matrimonii rati. Et re quidem vera *cui licet quod est plus, licet utique quod est minus*; porro vinculum solemnæ professionis fortius est quam vinculum rati conjugii, cum hoc ab illo dirimatur, et tamen potest Papa solemnem professionem solvere; ergo a fortiori solvere potest conjugium ratum. Ad hoc tamen duplex requiritur conditio: prima est ut constet omnino matrimonium huiusmodi non fuisse per copulam consummatum; secunda, ut justa adsit causa: firmitas enim istius vinculi non pendet a voluntate Pontificis, imo nec a sola conjugum voluntate, sed maxime provenit ex jure ipso naturali et divino positivo. Modo igitur apud ecclesiasticos iudices probetur conjugium Aloysi et Antoniettæ non fuisse consummatum, potest urgente gravi causa S. Pontifex illud dirimere et ambobus conjugibus veniam dare transeundi ad alias nuptias.—*Navarrus, n. 21. ubi testatur hoc esse receptum ab omnibus puris canonistis, et*

a theologis canonum peritis contra puros theologos.—Sanch., l. 2. d. 14.—Laymann, c. 6. n. 4.—Gobat, n. 676 et seqq.—Kugler, p. 2. n. 1692 et seqq.—S. Congr. Conc., 3 aug. 1889.—Acta S. Sedis, t. 22. p. 366.

101. In Tonkino Martha cum Joanne matrimonium contraxit coram parochō et testibus, quod tamen matrimonium non fuit consummatum. Contempto hoc ligamine, eadem Martha carnale commercium habuit cum Luca viro soluto, interposita promissione matrimonii inter se contrahendi, et insuper idem Lucas cum matre Marthæ peccatum carnis occulte commisit. Martha falso jurante se nonnisi ex gravi et injusto metu Joannem duxisse, parochus has nuptias irritas declaravit, ac deinde Joannes ad alias nuptias bona fide convolvavit, ex hocque matrimonio in facie Ecclesiæ celebrato jam plures nati sunt filii. Quamvis Joannes nunc dubitet de validitate hujus posterioris matrimonii, nulla tamen spes affulget eum cogendi ut discedat a secunda uxore, nec etiam ullum apparet medium avertendi Lucam et Martham a sua in invicem libidine; isti enim ita infirmi sunt in fide et in carne, ut non videatur alio modo consuli posse eorum saluti æternæ, quam eis permittendo ut matrimonium inter se contrahant.

—Joannis conjugium cum secunda muliere est nullum propter ligamen adhuc perseverans cum Martha, ob bonam tamen illius fidem, adulteria non committit nisi materialiter. Martha autem, rem habens cum Luca, coinquinatur adulterio formali, quod, accedente promissione matrimonii, constituit impedimentum ecclesiasticum; sed et ipse Lucas, carnalem copulam habendo cum matre Marthæ novum contrahit impedimentum ecclesiasticum cum eadem Martha, nempe affinitatis et quidem in primo gradu lineæ rectæ. Jam vero S. Pontifex, urgente gravissima causa cujus judicium ad ipsum spectat,

dispensare potest non modo ab ecclesiasticis duobus impedimentis, ast etiam a vinculo matrimonii rati. Et de facto Pius VII arbitrio et prudentiæ Vicarii Apostolici remisit ut, adhibitis omnibus cautelis et remediis necessariis, permittere posset petitas nuptias, et ad hoc dispensare 1. Joannem et Martham a ligamine, modo sibi moraliter certo constaret matrimonium revera non fuisse consummatum; 2. Martham et Lucam ab impedimento criminis adulterii; et 3. eundem Lucam ab affinitate primi gradus proveniente ex copula illicita cum matre Marthæ, modo tamen nullum subesset dubium quin Martha non esset ab ipso Luca genita et postquam dictus Lucas omnem occasionem recidivæ conversationis cum præfatæ Marthæ genitrice omnino abstulerit.—10 maii 1801.—*Collect. Paris.*, n. 963.

2º. Infideles.

1. Fidei privilegium.

a) Causæ.

a) Discensus.

102. Maria, mulier Sinensis, consentiente viro pagano, fidem catholicam amplexa est, et quinque a baptismo annis pacifice cum illo vixit. At cum nullum ex ea filium generasset, vir, Maria prorsus obnitente, secundam sibi duxit uxorem, more Sinensium. Quam ob causam Maria ab eo discessit et viro nupsit christiano.

—« Si quis frater, ait S. Paulus, uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum : sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem... Quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi. » *I. Cor. VII. 12 et seqq.*—Postrema hæc verba nobis exhibent privilegium fidei, quod etiam Paulinum nuncupatur, quamvis non satis constet utrum Paulus illius institutor, an tantum promulgator fuerit : quando igitur e duobus conjugibus infidelibus unus ad veram fidem convertitur,

et alter *discedit*, ille discessus causam alteri præbet sufficientem solvendi vinculum conjugale et alias nuptias ineundi. Quod Innocentius III aperte testatur his verbis : « Si alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente : qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit : et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus : *Si infidelis discedit, discedat : frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi*. Et canonem etiam, in quo dicitur : *Contumelia Creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur*. » *Decret. l. 4. tit. 19. c. 7. Quanto.*—Ex quibus colligitur locum dari novis nuptiis, non tantum ex discessu compartis infidelis, sed etiam ex eo quod cohabitare nolit sine Creatoris contumelia, vel sine abductione compartis ad mortale peccatum.—Valet autem hujusmodi privilegium sive compars infidelis discedat ante susceptum baptismum, sive discedat solum postea, et quando jam per plures annos cum parte fidei pacifice cohabitavit. Et hinc apparet Mariam, de qua in casu, alteri viro christiano posse nubere post discessum viri infidelis.—*S. Thom., d. 39. q. 1. a. 4 et 5.*—*Krimer, n. 752 et seqq.*—*Congr. S. Off., 5 aug. 1759, et 13 apr. 1859.*—*Collect. Paris., n. 924.*—*Sica, cas. 20 et 21.*—*Gasparri, t. 2. n. 1083 et seqq.*

103. Annæ recens baptizatæ maritus paganus interpellatus respondet se christianam religionem non odisse, sed Annam nullatenus velle apud se admittere eo quod ipsa, antequam baptizaretur, patrato adulterio, jus amiserit secum manendi. Quo audito, Anna ad novas nuptias cum christiano ineundas advolat.

—Anna profecto per adulterium in causa fuit cur maritus juste discederet ; quia vero adulterii macula aqua baptismali prorsus sublata est, jam discessus ille merito

nequit Annæ imputari, et ideo validæ sunt secundæ ejus nuptiæ, quæ invalidæ prorsus forent si adulterium fuisset post baptismum patratum.—*cf. Congr. de Pr. F.*, 16 jan. 1797, et 30 jan. 1807.—*Collect. Paris.*, n. 929 et 933.—*Congr. S. Off.*, 1 aug. 1759.—*Sica, cas. 21. n. 2.*—*Gasparri, t. 2. n. 1093.*—*Contradicit Sanchez, l. 7. d. 74. n. 5.* cum pluribus aliis.

104. Nemesis ad fidem conversa Laium virum infidelem rite interpellat; et quoniam ille respondet se nolle pacifice cohabitare, Nemesis cum adolescente catholico, sponsalia contrahit: priusquam nuptiæ celebrentur, Laius baptismum simul et Nemesim sibi postulat.

—Responsum Laii, quod satis manifestabat illius discessum, causa erat sufficiens cur Nemesis novum conjugium iniret, vinculum tamen prioris conjugii non solvitur nisi per celebrationem alterius; ac proinde Nemesis, quæ sponsalia tantum et non conjugium alterum contraxit, manet adhuc uxor Laii, et cum illo jam ad fidem converso manere tenetur.—*S. Congr. Conc.*, 29 mart. 1727.—*Ledesma, q. 59. a. 5. concl. 5. p. 569.*—*S. Alph.*, n. 957.—*Gasparri, t. 2. n. 1086.*

105. Ricca judæa Abrahamo pariter judæo nupsit et matrimonium consummatum est. Elapsis non multis annis conversa ad catholicam religionem, post consuetam monitionem, Abrahamum reliquit in judæica perfidia, et quamvis ad alia vota posset transire, cælibem tamen statum elegit. Abrahamus, existimans se liberum esse, aliud contraxit atque consummavit matrimonium cum Blanca item hebræa. Cum vero deinde tum Abrahamus tum Blanca vellent ad catholicam religionem converti, suum desiderium declaraverunt de perseverando, post baptismum, in matrimonio. Ricca interrogata quid super hac re sentiret, respondit se suum libentissime assensum

præstare, et nolle ullo modo ad Abrahamum redire etiam post illius conversionem.

—Cum vinculum prioris matrimonii non dissolvatur nisi per subsequens matrimonium compartis fidelis, manifestum est matrimonium Abrahami cum Ricca adhuc subsistere, et Blancam ab illo esse relinquendam, prout declaravit *S. Congr. Conc.*, 29 mart. 1727.—Sed Ricca estne cogenda ad cohabitandum cum illo jam baptizato, quemadmodum in casu superiori coacta fuit Nemesis ad cohabitandum cum Laio? Præterquam quod Laius fidem datam servaverat, non autem Abrahamus qui alteri nupsit mulieri, alia etiam gravia prævideri queunt incommoda quæ huiusmodi cohabitationem difficillimam reddant. Et revera eadem prælaudata *S. Congr. Conc.*, de ista Riccæ obligatione cohabitandi interrogata, noluit responsum dare. Videant igitur in praxi prudentes confessarii quid pœnitentibus injungere, quid suadere dumtaxat debeant.—*Ballerini, n. 732 et seqq.*—*Gasparri, t. 2. n. 1086.*

106. Erasmus Parisiensis non baptizatus cum Clementina similiter non baptizata connubium init et consummat. Paulo post Clementina ad veram convertitur fidem atque baptismum suscipit, Erasmus vero interpellatus, nedum pacifice cum illa habitare velit, alteri mulieri, Marcellæ sc. nubere festinat; ipsa Clementina mox virum ducit catholicum. Sed ecce : elapsis pluribus annis Erasmus et Marcella religionem catholicam Parisiis amplectuntur, baptismumque postulant, ea tamen lege ut in matrimonio inter se contracto queant permanere ad prolem educandam.

—Secundum connubium Clementinæ, cui causam præbuit discessus Erasmi, est prorsus validum; sed invalidum est secundum connubium Erasmi, utpote initum a persona inhabili : quando enim Marcellæ nupsit, perstabat adhuc vinculum cum Clementina. Auditis autem novis hujus

nuptiis, non præsumi potest Erasmum et Marcellam suum connubium revalidasse, cum probabiliter illius nullitatem ignorarent. Necesse est igitur ut denuo suum consensum renouent, quod duplici modo fieri valet : si de nullitate matrimonii moneantur antequam baptismum suscipiant, nihil prohibet quominus privatim contrahant, quia nondum subjiciuntur legibus Ecclesiæ; si tamen baptismum susceperunt priusquam renovaverint consensum, omnino requiritur ut contractus ineatur coram paracho et testibus, quoniam Parisiis, ubi versantur, viget decretum *Tametsi*, et ipsi legibus Ecclesiæ jam sunt obnoxii.

b) Contumelia
Creatoris.

107. Publius infidelis, a Lucina uxore ad fidem recens conversa interpellatus, promittit se Christi religionem postea amplexurum, et cohabitaturum interea sine Creatoris contumelia. Quare ambo cohabitare pergunt per aliquot annos; at deinde Publius, non solum converti renuit, sed prolem licet baptizatam in religione catholica educandam plane recusat, et ipsam uxorem ad idolorum cultum tentat pertrahere.

—Ex unoquoque motivo Lucina a viro infideli discedere potest et ad alias nuptias transire : vinculum enim conjugale jam merito solvi potest quia repugnat fortiori vinculo quo mulier et proles fideles Deo alligantur. Imo etiamsi proles nondum foret baptizata, ipsa recusatio christianæ educationis æquivaleret contumeliæ Creatoris et mulier jus haberet novum ineundi conjugium.—*Clem. XIII. in Congr. S. Off., 5 aug. 1759.—Congr. de Pr. F., 30 jan. 1807.—Congr. S. Inquis., 14 dec. 1848.—Bucceroni, Enchir. pag. 156. Sæpe, et seqq.—Collect. Paris., n. 946.—D. Bonav., d. 39. a. 2. q. 1.—Sanch., l. 7. d. 74. n. 6.—de Justis, l. 2. c. 15. n. 27 et seqq.*

108. Abundius gentilis, vendita Livia legitima uxore,

alteram duxit. Nunc cum hac secunda muliere baptismum petit, sed Missionarius illum docet interpellationem venditæ uxori necessario esse faciendam. Qua peracta, Livia respondet se libenti animo ad Abundium reversuram, emptorem vero prorsus impedire quominus e sua domo exeat. His auditis Missionarius Abundium ejusque compartem sacro fonte abluit et matrimonio conjungit.

—Decipitur graviter Missionarius. Posset profecto Abundius a printa uxore discedere, si ipse causa non esset impedimenti quo mulier detinetur; ast ipse Liviam vendidit, ac proinde vera causa est cur illa in impossibilitate redeundi versetur : quamobrem adhuc subsistit primum matrimonium, et secundum nullatenus potest revalidari. Quin imo nec baptismus Abundio et comparti est conferendus nisi ab adulterino desistant concubitu; atque vir interim monendus est de obligatione, qua stringitur, redimendi, si possit et cum primum poterit, legitimam uxorem.—*Congr. S. Off.*, 29 jan. 1805, et 12 jun. 1850.—*Collect. Paris.*, n. 932, 948.

109. Jacobus et Suzanna judæi domicilium in Urbe habentes nuptias inter se inierunt. Mulier religionem catholicam amplectitur, et post susceptum baptisma virum interpellat an ipse fidem veram amplecti velit. Reponit Jacobus se velle quidem cum uxore cohabitare sine injuria Creatoris, sed religionem suam nunquam deserturum. Hinc Suzanna novum conjugium cum viro catholico contrahere festinat.

—Apud Sinas, Indos, aliosque infideles populos ubi mulier fidelis cum viro infideli licite potest cohabitare, certum est compartem conversam non posse valide solvere vinculum conjugale et aliud inire matrimonium si compars infidelis consentiat pacifice habitare absque Salvatoris contumelia. At quid dicendum de christianis nationibus in quibus prohibetur ne fideles cohabitent cum

infidelibus, præsertim cum judæis, propter perversionis periculum? Contendunt non pauci Auctores partem ad fidem conversam teneri omnino vitam cælibem ducere : nam cum parte infideli cohabitare nequit ratione prohibitionis, sed neque potest ad novas nuptias transire quia compars non recusat cohabitare sine contumelia Creatoris.—*Hurtado, diff. 12.*—Juxta alios vero, quorum sententiæ adhæremus, privilegium Paulinum tunc applicatur comparti fideli, quæ, non expectata judicis sententia, secundum connubium valet contrahere. Et re quidem vera Jacobus, de quo in nostro casu agitur, eo ipso quod nolit converti, jam eligit hujusmodi cohabitationem quæ Suzannæ est prorsus illicita, ac proinde ab illa revera discedit; et si Suzanna ad alias nuptias adspirare non possit, servituti prioris matrimonii subjicitur, quo tamen uti nullatenus valet propter solius Jacobi culpam.—*Sanch., l. 7. d. 74. n. 9. et seqq.*—*S. Alph., n. 957.*—*Ballerini, n. 685 et seqq.*—Aliter sentiendum censeo si agatur de infidelibus illis qui erga quamlibet religionem sunt plane indifferentes, et cum quibus cohabitatio nostris temporibus non est prohibita.

b) Requi-
sita.

a) Bapti-
mus.

110. Parthenius catechumenus Agatham ducit catechumenam, quam maritus infidelis propter religionem repudiavit.

—Non valet matrimonium Parthenii cum Agatha, quoniam privilegium solvendi vinculum conjugale datur solis baptizatis. — *Congr. de Prop. F., 16 jan. 1803.* — *Collect. Paris., n. 931.*—*Buccer., Enchir. p. 158. Num.*

b) Interpel-
latio.

111. Antonia, inscio marito infideli, baptismum suscipit. Mox rem illi manifestat, qui ira excandescens mulieri et christianæ religioni maledicit, eam ad apostasiam pertrahere conatur et tandem injuriis affectam a se

dimittit. Hinc Antonia, nulla facta interpellatione, cum viro christiano novum matrimonium celebrat.

—Interpellationem partis infidelis regulariter requisitam esse ut compars fidelis licite valeat novas nuptias contrahere, nemo inficiatur. Sed quæritur utrum hujusmodi interpellatio adeo necessaria sit ut ea prætermissa invalidæ censeantur nuptiæ. Non desunt qui id affirmant et illis favere videtur responsum *Congr. de Pr. F. ad Provicarium generalem Tonkini Occidentalis*, 5 mart. 1816. —*Collect. Paris.*, n. 934. Attamen, quoniam ex Paulino privilegio aliud non requiritur præter ipsum discessum partis infidelis, mihi magis arridet sententia contendens interpellationem communiter non exigi nisi ut constet de illo discessu, cujus notitia non est nisi conditio ad licitam celebrationem novi matrimonii. Cum igitur pars infidelis manifestare suum discessum queat non modo verbis, ast etiam factis, et nulla interpellatione præhabita, nihil obstat quominus novum matrimonium et validum et interdum licitum quoque existimetur absque interpellatione; quod contingit pro nostra Antonia, cui nullum dubium subesse potest de mariti discessu.—*Henrig.*, n. 4. *litt. S.*—*Sanchez*, l. 7. d. 74. n. 13.—*Sica*, cas. 20. n. 1. —*Ballerini*, n. 692.

112. Motilenus paganus patriam ad tempus deseruit et se ad remotam provinciam contulit, ibique Sylviam duxit uxorem, alia legitima adhuc vivente. Nuper ad fidem conversus cum Sylvia, nuntium accepit primam uxorem de ejus conversione dolere, imo et ipsum hortari ne fidem amplecteretur; attamen baptismum postulavit, promittens se, contentum secunda, priorem uxorem absolute derelicturum, nec ad propria reducem ullo modo ei cohabitaturum. Votis annuens Missionarius Motilenum et Sylviam baptizavit eosque ad renovationem consensus adactos solemniter junxit matrimonio. Postea Motilenus

domum reversus priorem uxorem invenit omnimode dispositam ad fidem amplectendam.

—Mulier prima erat interpellanda et quidem post baptismum a Motileno susceptum, quoniam minime repugnat illam antea et non postea discedere voluisse : humana enim voluntas non est immutabilis, quod eventu ipso comprobatum est. Quoniam vero prudenter existimabat mulierem infidelem revera discedere, cum doleret de mariti conversione illumque hortaretur ad fidem non amplectendam, probabilissimumque fuit perseverare eundem animum discedendi, Motilenus per novum consensum valide conjungi potuit saltem valde probabiliter cum Sylvia. Hinc merito S. Congr. de Pr. F. de illo casu interrogata respondit conjuges non esse inquietandos; sed non debere Missionarios dispensationem ab interpellatione conjugis impertiri, si carerent hujusmodi facultate.
—3 jan. 1777.—*Buccir.*; *Encher.* p. 153. *Gentiles.*

113. Livius gentilis, pago suo relicto, remotam provinciam petiit, inibique cum Eutropia puella gentili undecim annos nata matrimonium contraxit. At, licet Eutropia apud maritum maneret, priusquam illa fuerit juxta regionis existimationem nubilis, Livius eam coram magnatibus tribus dimisit; suum natalem pagum repetiit, et suscepto baptisinate, nupsit puellæ christianæ, nihil autem dixit de matrimonio prius contracto, nullamque fecit interpellationem. Post aliquot annos ipsa Eutropia fonte baptismali abluitur, et cum vir suus jam alteri nupserit, petit a Missionario ut et ipsi liceat adolescenti christiano nubere.

—Matrimonium Livii cum Eutropia fuit validum, quoniam ætas apud infideles non est impedimentum dirimens, et ideo puella dicitur nubilis quia in illa ætate solet nubere, quamvis valeat et antea. Imo et adhuc subsistit idem matrimonium, cum nullatenus constet de

discessu Eutropiæ, quæ ne fuit quidem interpellata. Et ideo curare debet Missionarius, prudentiori, quo poterit modo, partes arcessere ad deducenda utriusque jura et obligationes, et, si nihil in contrarium reperiât, illas cogere ut redeant ad primum conjugium.—*Congr. S. Off.*, 20 jun. 1858.—*Collect. Paris.*, n. 1858.

114. Elisa Maxentii pagani uxor, postquam fidem amplexa est catholicam, virum interrogavit utrum converti vellet necne : cum ille absolute negasset, non ulterius percunctata est utrum saltem cohabitare consentiret absque Salvatoris injuria, atque matrimonium contraxit cum viro catholico.

—Si versaretur Elisa in regionibus catholicis in quibus vetatur ne fideles cum infidelibus habitent, præsertim cum judæis et mahumetanis, unica illa interpellatio profecto sufficiens foret, et marito conversionem abnuente, mulier ad novum transire posset connubium. Sed res aliter prorsus se habet in infidelium regionibus, et quia mulieri fideli istis in locis licet cohabitare cum viro infideli, interpellatio facienda est tum de conversione, tum de pacifica cohabitatione nisi aliunde certo constet nolle virum cohabitare sine injuria Salvatoris; ex eo enim quod vir conversionem respuat nullatenus infertur illum etiam respuere cohabitationem pacificam. Unde Vicarius Apostolicus Sutchuensis, dubitans de valore plurium conjugiorum quæ post unicam interpellationem inita fuerant, merito postulavit sanationem in radice, quam benigne concessit *Gregorius XVI*, 17 jan. 1836.—*cf. Congr. de Pr. F.*, 5 mart. 1816, et 25 jan. 1886.—*Collect. Paris.*, n. 934 et 939.—*Buccer. Ench. p.* 156.—Nam S. Pontifex facultate gaudet istis in casibus dispensandi ab ipso ligamine, ut brevi declarabitur. Et ex illis concludendum venit nuptias ab Elisa initas cum catholico viro manere saltem valde dubias.

115. Eusebius Missionarius Octavum fidelem invenit, qui a duobus abhinc annis paganam quamdam duxit, Charitem nomine, a Lullio viro infideli separatam et nunc ad baptismum suscipiendum rite dispositam. Mandat Octavo Missionarius ut Lullium adeat, eumque interpellat utrum velit christianus fieri. Octavus Lullium in civitate non reperit, nec ubi commoretur dignoscere potest. Quo audito Eusebius, judicans interpellationem esse moraliter impossibilem, Charitem baptizat et cum Octavo matrimonio conjungit.

—Præterquam quod interpellatio facienda erat non ante sed post baptismum a Charite susceptum, et quidem duplex, nimirum de conversione et de pacifica conversione, Eusebius nullatenus poterat matrimonium dissolvere inter Charitem et Lullium initum, nec etiam in casu impossibilitatis dispensare ab interpellatione peragenda. Hæc dispensandi facultas ægre tantum et ad paucos casus conceditur Vicariis Apostolicis; interdum vero S. Pontifex illis concedit ut gravissimis urgentibus adjunctis interpellatio fiat *ante* baptismum.—*Pius IX*, 17 aug. 1849, et 3 jun. 1874.—*Collect. Paris.*, n. 947 et 958.—*cf. n.* 960.—*Sica*, cas. 19.

c) Jactura
privilegii.

116. Sabinus ad fidem conversus, conjuge infideli post interpellationem discedente, alteri nubit infideli mulieri ex dispensatione apostolica. Sed labente tempore secundæ pertæsus mulieris ob prazos illius mores, vel ad priorem jam baptizatam redire, vel cum alia catholica conjungi exoptat.

—Matrimonium cum infideli contractum ex legitima dispensatione, si consummatum fuerit, jam evasit prorsus indissolubile; proindeque Sabinus, si secundam mulierem cognovit carnaliter, nec ad priorem redire, nec ad tertiam transire valet.—*Congr. de Prop. F.*, 28 maii. 1846.—*Buccer.*, *Ench. p.* 157. *Infidelis*,

117. Jovinus Indus plures juxta morem patrium accepit uxores; postea baptismo ablutus est cum Perilla una ex illis; et quoniam facile jam reperire nequit primam quam olim duxerat, a Missionario obtinet ut Perillam habeat tanquam conjugem legitimam.

2. Dispensatio pontificia.

—Jovinus Perillam habere valet ut legitimam conjugem. Etenim matrimonia infidelium sunt quidem valida, non tamen adeo rata ut S. Pontifex urgente necessitate nequeat ea dissolvere, et reapse Pius V, matrimonium dissolvens quod Indi occidentales contraxerunt cum mulieribus infidelibus, declarat illos permanere licite cum muliere quæ baptismum suscepit. « Quia durissimum est, inquit, separare eos ab uxoribus, cum quibus ipsi Indi baptismum susceperunt, maxime quia difficillimum foret primam conjugem reperire : ideo Nos, statui dictorum Indorum paterno affectu benigne consulere, atque ipsos Episcopos et Ministros ab hujusmodi scrupulis eximere volentes, motu proprio et ex certa scientia nostra, ac apostolicæ potestatis plenitudine, ut Indi sic, ut præmittitur, baptizati et in futurum baptizandi, cum uxore quæ cum ipsis fuerit baptizata et baptizabitur remanere valeant, tanquam cum uxore legitima, aliis dimissis, apostolica auctoritate, tenore præsentium, declaramus, matrimonium hujusmodi inter eos legitime consistere. » 2 aug. 1571.—Et jam a. 1537 Paulus III pro Indis iisdem occidentalibus decreverat : « ut qui ante conversionem plures juxta eorum mores habebant uxores, et non recordantur quam primo acceperint, conversi ad fidem, unam ex illis accipiant quam voluerint, et cum ea matrimonium contrahant per verba de præsentī, ut moris est; qui vero recordantur quam primo acceperint, aliis dimissis, eam retineant. »—*Collect. Paris. n. 918 et 919.*—*Ballerini, n. 711 et seqq.*

118. Ursula mulier pagana fidem christianam ample-

ctitur : virum infidelem nequit interpellare, quoniam ille in regiones remotissimas et sibi incognitas profectus est ; quamobrem, stante illa impossibilitate, Missionarius eam dispensat ab interpellatione, eique permittit ut virum ducat catholicum.

—Matrimonium ab Ursula cum catholico initum censendum est nullius roboris, cum adhuc mulier illa alligata sit viro infideli. Potest sane S. Sedes in talibus adjunctis et prius conjugium solvere et novum sine interpellatione permittere, etiamsi forte vir infidelis jam conversus fuerit, sed illud nullatenus potest Missionarius absque facultate speciali. Attamen Gregorius XIII pro quibusdam regionibus sacerdotibus aliquibus hujusmodi facultatem generaliter concessit; et hodiernis temporibus illa facultas dispensandi ab interpellatione et novas nuptias cum fidei permittendi, Vicariis Apostolicis ad quindennium plerumque communicatur, at per summarium et extrajudicalem processum constare debet difficillimum reapse esse priorem conjugem reperire atque interpellare.—*Greg. XIII, 25 jan. 1585.—Bened. XIV, 16 jan. 1745.—Congr. S. Off., 22 nov. 1871.—Collect. Paris., n. 920, 922 et 957.—cf. n. 32, 6°.—Sanch., l. 2. d. 17. et l. 7. d. 74.—Perrone, l. 2. s. 1. c. 7. a. 2.—Ballerini, n. 703 et seqq.*

119. Procopius vir gentilis plures habens uxores baptismum petit, et quia mulier, cui primum nupsit, christianam non vult religionem amplecti, postulat ut ipsi liceat convivere cum qualibet ex cæteris quæ christiana fieri voluerit.

—S. Pontifex illum dispensare potest et matrimonium ei permittere cum qualibet alia, licet forte prima cohabitare consentiat absque injuria Salvatoris; imo et hujusmodi gentiles ad fidem conversos ita dispensandi facultatem concedere solet ad quindennium Vicariis Apostolicis; in tali autem casu consensus ab utroque

nupturiente est renovandus, quia prior invalidus omnino fuit.—*Instr. Congr. de Pr. F. jussu Benedicti XIV transmissa 15 febr. 1756.*—*Collect. Paris., n. 923.*—*cf. n. 31. 10°.*

120. Leontius infidelis, post repudiatam Virginiam conjugem suam infidelem, aliam duxit Saram nomine etiam infidelem, quacum per decem et amplius annos convixit. Ille dein christianam fidem amplexus Virginiam interpellavit, an vellet ad ipsum redire et ad fidem Christi converti, aut saltem cum eodem pacifice et sine contumelia Creatoris cohabitare; qua utrumque recusante, Leontius dispensationem petiit ut cum Sara, quæ christiana quidem fieri non vult, sed cum eo sine Creatoris contumelia habitare consentit, remanere valeat.

—Cum Sara remanere absque utriusque consensus renovatione nequit; at S. Sedes et ex ejus speciali indulto Vicarius Apostolicus Leontium ita dispensare potest, ut jam cessante impedimento disparitatis cultus, ille ducere valeat Saram, aliamve mulierem infidelem, et cum ea nubens a vinculo prioris conjugii solutus dicendus sit ac si fidei nupsisset.—*S. Congr. de Pr. F., 28 maii 1846.*—*Congr. S. Off., 17 jul. 1850, 15 sept. 1858. et 22 nov. 1871.*—*Collect. Paris., n. 944, 949, 954 et 957.*

121. Juliana, mulier catholica conjugata, optat ad vitam sustentandam munus quoddam publicum suscipere; gubernium vero id non sinit, nisi petat divortium. Ipsa petere vellet, sed, in sua intentione, semper salvo ligamine. Confessarius a Juliana interrogatus ipse quærit quid sit consulendum.

II. Jus civile.
1°. Conjuges.

—Priusquam responsum detur quæsito confessarii, investigandum est quænam sit illius divortii significatio, quod Juliana obtinere cupit. Vox enim illa *divortium* in duplici sensu non parum diverso apud auctores etiam

catholicos usurpari solet, quatenus nempe pro sola corporis aut domicilii separatione, vel pro ipsa conjugalisi vinculi solutione sumitur. Juxta priorem significatum divortium sine ulla culpa in pluribus adjunctis dari potest, ut inferius declarabitur. In altero autem significato divortium per se saltem loquendo malitia non caret : quæ malitia in eo proprie consistit quod homo sine auctoritate a Deo accepta illud separare attentet quod Deus conjunxit. Ut igitur dignoscatur utrum divortii sententia hanc præ se ferat malitiam specialem, semper erit inquirendum utrum vi istius sententiæ habeatur necne divortium attentans dissociare conjuges quos Deus conjunxerat. Et re quidem vera plura excogitari possunt adjuncta in quibus per hujusmodi sententiam talis non producat disjunctio, nec ideo contrahatur illa malitia divortio propria, quamvis forte inde alia oriantur incommoda, et nominatim fidelium scandalum : sic divortium proprie non datur si matrimonium nullum sit, vel quia contractum est sine paracho in loco ubi viget decretum *Tametsi*, vel quia compartes aliquo laborant impedimento dirimente, licet forte occulto, vel quia vinculum legitime jam solutum est; neque datur, si divortii sententiam aliam significationem præ se ferat, sive ex mente legislatoris, sive ex communi populi interpretatione, sive ex judicis ipsius expressa declaratione. Non deerunt in praxi quoad hanc materiam graves difficultates; sed quoties confessorio occurret casus quem ipse solvere vel nescit vel nequit, suum adeat Episcopum et ab eo consilium petat. Præstabit interdum ut divortii sententia a catholicis judicibus lata toleretur ad graviora vitanda damna.— Jam vero in Gallia divortium nunc aliud non sonat quam ipsam vinculi solutionem, cum lex divortii talis sit ut sententia a judice prolata conjugibus conferat legale jus ineundi novum matrimonium, imo et ipsis auferat jus simul iterum convivendi si post novum illud matrimo-

nium divortium denuo pronuntietur.—*Cod. Gall., art. 295 et seqq.*—Porro manifestum est pugnare hujusmodi effectus et contra matrimonii indissolubilitatem, et contra obligationem a conjugibus contractam perpetuo simul cohabitandi. Hinc, cum casus propositus in Gallia contigerit, mulieri petere non licebat quod judex non poterat concedere, et mirum non est S. Pœnitentiariam præfato confessario respondisse : « Mulieri pœnitenti in casu nihil aliud esse consulendum, nisi ut a petendo divortio sub gravi se absteineat. »—5 jan. 1887.—*Ap. Gasparri, t. 2. n. 1244.*—In Anglia autem mulier alia catholica ad judices laicos recurrere voluit ad divortium quidem obtinendum, sed imperfectum dumtaxat, meram scilicet corporum separationem, et interrogata Congr. S. Officii reposuit : « Dummodo pars catholica nullum aliud tribunal adire possit a quo sententiam obtineat separationis quoad torum et mensam, et dummodo sententia hujus tribunalis nullum alium habeat effectum, quam separationem prædictam, posse tolerari ut catholici in eo foro actoris et advocati partes agant, et dummodo adsint justæ separationis causæ judicio Episcopi, et si quid habeat præterea dubii, recurrat exponens omnes circumstantias et legis dispositiones. » 19 dec. 1860.—*Ap. Gasparri, t. 2. n. 1165.*—Ex quibus colligitur S. Officium triplicem exigere conditionem ut tolerari valeat hæc divortii imperfecti petitio : nimirum 1. non adiri posse tribunal ecclesiasticum eamdem separationem pronuntians; 2. sententiam tribunalis laici non aliud permittere quam separationem corporum; et 3. Episcopum semper judicem manere causæ separationis, ac proinde illius judicium prius esse exquirendum quoties saltem fieri potest.—Nec secus foret dicendum etiamsi ageretur de Gallia, modo non peterent conjuges nisi corporum vel domicilii separationem juxta articulum 306. civilis nostri codicis.

2º. Advoca-
tus.

122. Olympius Massiliensis, a Laurentia conjugē separari exoptans, penes laicos iudices divortium postulat atque asserit mulierem adulterio esse coinquinatam. Quamobrem uterque advocatum sibi seligit, Olympius nempe, ut causa sua agatur coram iudicibus, Laurentia vero, ut sua causa coram iisdem defendatur contra maritum : propositum munus libenter acceptant advocati.

—Advocatus unam personam moralem cum ipso cliente efficit ; cum igitur Olympius cliens graviter peccet postulando solutionem vinculi conjugalis, ipse ejus advocatus graviter peccat illius causam iniquam agendo contra Laurentiam. — Sed quid de Laurentiæ avvocato, qui causam non suscipit nisi ad defendendum vinculum conjugale? Causæ matrimoniales ad iudices ecclesiasticos spectant, non ad forum civile.—*Trid., sess. 24. can. 12. —Pius IX, Syllab. prop. 74.*—Et ideo per se loquendo causa divortii, quæ maxime matrimonialis est, pertractari non posset nisi coram iudice ecclesiastico; attamen, propter gravissima rerum ac temporum adjuncta, pluribus in regionibus, et in Gallia nominatim, Ecclesia *tolerat* ut advocati hujusmodi causas defendant contra actores divortium exquirentes, dummodo nihil agant, quod a principiis juris naturalis et ecclesiastici deflectat.—*S. Congr. Inquis., 22 maii. 1860;—3 apr. 1877;—25 jun. 1885.—Ap. Gasparri, t. 2. n. 1165 et 1240.*

3º. Procura-
tor.

123. Gravis divortii causa adducta est ad tribunal Lugdunense. Hilarinus procurator (*le ministère public*, vel etiam *l'avoué*) rei sibi propositæ diligenter studet cum suo administro (*le clerc d'avoué.*) Hic instrumenta aliaque præparat quæ necessaria utiliave videntur ad perfectam causæ notitiam; procurator autem documenta omnia colligit ut bene succedat res, et motiva conjugis actoris ita urget ut iudices inde non parum moveantur ad sententiam divortii proferendam.—*cf. cod. Gall. art. 239.*

—Congr. S. Officii decreto quo statuit tolerari posse ut qui magistratus obtinent et advocati causas matrimoniales in Gallia agant, præter alias hanc conditionem apponit « ut nunquam proferant sententiam neque ad proferendam defendant vel ad eam provocent vel excitent divino aut ecclesiastico juri repugnantem. » 25 jun. 1885. — Et 27 maii 1886 declarat divino aut ecclesiastico juri repugnare sententiam judicis, qui « applicans legem civilem pronunciat locum esse divortio. » — *Ap. Buccer., Enchir. p. 51. Post nuper, et seqq.*—Hinc Hilarinus procurator peccat profecto cum per motiva proposita non parum inducat judices ad proferendam divortii sententiam.—Quod vero attinet ad illius administrum, nequit profecto iste movere sive conjuges ad petendum divortium, sive magistratus ad illud procurandum vel pronuntiandum; transcribere autem varia documenta, quæ Superior petit, non constituit nisi remotam cooperationem, quæ ex gravi quolibet motivo excusari valet, modo ipse nullatenus procurare intendat sententiam divortii.

124. Gerardus et Nemesia Lugdunenses non baptizati a pluribus annis matrimonio copulati sunt; nunc vero ob diuturna graviaque dissidia ambo divortium petunt, quod Narcissus judex juxta legem civilem ponuntiat.—*cf. Cod. Gall. art. 229 et seqq.*

4º. Judex.
1. Quoad non baptizatos.

—Causam ad se delatam Narcissus agere potest, quatenus nempe ad civilem spectat auctoritatem inquirere de valore contractus conjugalis a civibus infidelibus initi. Si tamen constet valide juxta leges civiles celebratum fuisse matrimonium, judex jam vinculum solvere non valet, nec proinde divortium proprie dictum pronuntiare, quia ex ipso naturæ jure matrimonium est indissolubile. —*Pius IX, Syll. pr. 67.—Sanchez, l. 7. d. 3. n. 10.—P. Ledesma, a. 2. dub. 2. Concl. I. p. 550.*

2. Quoad
baptizatos.

125. Claudius et Valentinus, iudices Parisienses catholici, sermonem inter se habent de sententia divortii pronuntianda. Asserit prior indubium sibi videri posse iudicem illæsa conscientia hujusmodi sententiam proferre, quoniam sententia divortii illud solum destruit quod per actum civilis conjugii fuit constitutum, actus autem iste a conjugibus catholicis positus solos effectus civiles gignere potuit, nihil vero constituere quoad ipsum nexum conjugalem. Assentit plane alter, subjungens nil impedire quominus iudex a matrimonio coram Ecclesia semper valido penitus abstrahat, et legem civilem applicet intendendo solos effectus civiles solumque civilem contractum abrumpere.

—Non me fugit auctores aliquot et quidem nominis non spernendi præfatam admittere solutionem propter rationes a Claudio et Valentino propositas. Si tamen de hac re mentem aperire mihi liceat, ingenue fatebor non posse iudices illam proferre divortii sententiam. Et primum ratio a Claudio allegata nullatenus vera est : etenim actus ille qui nuncupatur matrimonium civile nequit procreare, ut confitetur ipse Claudius, vinculum matrimoniale, quod non efficitur nisi per contractum coram parocho et testibus initum; sententia vero divortii, ex ipsa vi legis Gallicæ, jus legale tribuit conjugibus novas nuptias contrahendi, eosque impedit quominus vitam inter se communem ducant si post novas nuptias pronuntiatum fuerit divortium : « Les époux divorcés ne pourront plus se réunir, si l'un ou l'autre a, postérieurement au divorce, contracté un nouveau mariage suivi d'un second divorce. » *Cod. Gall. art. 295.—cf. art. seqq.*—Et illa legalis virtus divortii pronuntiati minime tollitur per præcisionem quam adducit Valentinus : sententia enim prolata etiam cum ista abstractione est efficax et practica ex eo solum quod a iudice legitimo in tribunali edatur, atque independenter a iudicis voluntate, et per se

pravos effectus producit quos intendit legislator.—Huc spectat decretum quod, a S. Pontifice confirmatum, S. Congr. Inquis. ad Episcopos Galliæ misit 25 jun. 1885, et in quo hæc leguntur : « Attentis gravissimis rerum, temporum ac locorum adjunctis tolerari posse, ut qui magistratus obtinent et advocati causas matrimoniales in Gallia agant, quin officio cedere teneantur, dummodo catholicam doctrinam de matrimonio deque causis matrimonialibus ad solos iudices ecclesiasticos pertinentibus palam profiteantur, et dummodo ita animo comparati sint tum circa valorem et nullitatem conjugii, tum circa separationem corporum, de quibus causis judicare coguntur, ut nunquam proferant sententiam neque ad proferendam defendant vel ad eam provocent vel excitent divino aut ecclesiastico juri repugnantem, et in casibus dubiis vel difficilioribus suum quisque Ordinarium adeat, ejus iudicio se dirigat, et quatenus opus sit per ejus medium ad Apostolicam Pœnitentiarium recurrat. » Et quoniam plures contendebant iudicem secundam adimplere conditionem, proindeque sententiam non proferre repugnantem juri divino et ecclesiastico, modo abstraheret a matrimonio coram Ecclesia valido, prout asserit Valentinus noster, quæsitum est : « An recta sit interpretatio per Gallias diffusa ac etiam typis data, juxta quam satisfacit conditioni præcitatæ iudex qui, licet matrimonium aliquod validum sit coram Ecclesia, ab illo matrimonio vero et constanti animo abstrahit, et applicans legem civilem pronuntiat locum esse divortio modo solos effectus civiles solumque contractum civilem abrumpere mente intendat, eaque sola respiciant termini prolatae sententiæ? Aliis terminis, an sententia sic lata dici possit divino aut ecclesiastico juri non repugnans. » S. Congr. Inq., 27 maii 1886 respondit *negative*.—Ap. Buccer., *Ench.* p. 51. *Post nuper*.—cf. Krimer, n. 1652.—Gasparri, t. 2. p. 334.

126. Juvencius in Gallia judex confessarium adit, declaratisque variis peccatis gravibus, subjungit : De sententiis a me latis in materia divortii civilis nihil est quod dicam : soleo enim divortium civile declarare, quotiescumque adsunt motiva gravissima sive ex parte mea, sive ex parte eorum qui ad me causam deduxerunt.—Prave actum, reponit sacerdos, neque declarationem legisti qua 27 maii 1886 Congr. S. Officii judices ita agere vetuit?—Imo hanc plane novi, Pater, neque tamen peccasse existimo : etenim 1. quod in Belgio toleratur et in Gallia tolerari potest, recurrentibus eisdem circumstantiis;—2. non concordant theologi circa hujusmodi decisionum valorem;—demum 3. et hic est rei præcipuus cardo, in propositione a S. Officio justissime damnata ne unum quidem verbum legitur de gravissimis rationibus, quæ sive ex parte judicis sive ex parte postulantium occurrere poterunt.—Confessarius adlaborat ut pœnitentem inducat ad deponendam talem sententiam, sed frustra. Aliunde rationibus, quas protulit judex, motus, non audet sententiam suam illi imponere, et pœnitentem absolutum in pace dimittit.

—Confessario sciscitanti utrum recte egerit, S. Pœnitentiarum, mature consideratis expositis, respondit : « Confessarios teneri, circa quæstionem propositam, judices dirigere juxta recentes declarationes a S. Sede editas. » 4. apr. 1887. — *Nouv. Revue théol.*, t. 19. p. 391.—Has autem recentes S. Sedis declarationes retulimus n. 125.

127. Anatolio confessario declarat Faustinus in Belgio judex se pluries et quidem sine scrupulo sententiam divortii juxta legem regionis pronuntiasse. Reponit confessarius id in Belgio illicitum non esse aut saltem tolerari, cum decreta pro Galliis edita ad Belgium minime spectent.

—Decretum quidem S. Officii 27 maii 1886 non spectat ad Belgium (*ne concerne pas la Belgique*), quatenus nempe non a gubernio aut episcopatu Belgico sed a solis Galliarum Præsulibus provocatum est, ad quos solos etiam dirigitur, ac consequenter vi illius decreti nihil modificatum est in Belgio quoad materiam divortii, prout notum fecit Nuntius Belgii ipsi ministro rerum exterarum. Et hic forte advertere expedit votum esse S. Sedis ut hæc materia tractetur cum Episcopis, non vero cum guberniis, quod satis innuere videbatur S. Officium quando, mittendo suum decretum, scribebat : « Hoc decretum SS. Pater ratum habuit : ideoque omnibus in Gallia Archiepiscopis notum fit pro eorum norma per has litteras *cæteroquin non evulgandas*. »—*Buccer., Ench. p. 51. Hoc decretum.*—Doctrina tamen de stabilitate et perpetuitate vinculi matrimonialis, quod propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, aut adulterium alterius conjugum, dissolvi nequit, est veritas catholica quam fideles totius orbis et amplecti et in praxim deducere profecto tenentur.—*Conc. Trid., Sess. 24. can. 5 et 7.*—*Buccer., Ench. p. 219 et seqq.*—*Gasparri, t. 2. n. 1243 et 1251.*

128. Parocho suo confitetur Maximus Burdigalensis iudex se non raro causas divortii judicare atque interdum, quoties nempe motiva adsunt sufficientia, divortium simpliciter pronuntiare si agatur de conjugibus liberis-cogitatoribus vel etiam hæreticis, interdum vero meram separationem a toro et habitatione si de catholicis agatur. Reponit parochus hæc omnia licita esse.

—Decipitur non parum parochus : divortium enim nec pro infidelibus etiam non baptizatis, nec pro hæreticis valet pronuntiari, cum nexus conjugalitatis ex ipso jure naturæ indissolubilis sit. Separationem autem a toro et habitatione iudex civilis et in Gallia et in quibusdam

aliis regionibus pronuntiare potest ex tolerantia Ecclesiæ, quæ jurisdictionem supplet : decet tamen omnino, si quidem necessarium non sit, ut prius inquisiverit utrum iudicet Episcopus causas separationis adesse justas.—*cf. Gasparri, t. 2. n. 1165.—Buccer., Enchir. p. 50 et seqq.*

129. Joannam uxorem duxit Aruntius, atque ex illa prolem suscepit multiplicem. Nunc cogitans de ineundo cum altera matrimonio parochum confessarium interrogat : hic autem post diligentem inquisitionem declarat conjugium cum Joanna nullum fuisse ob impedimentum consanguinitatis in quarto gradu, et idcirco alias nuptias absque negotio celebrari posse, modo divortii sententia obtineatur a iudicibus civilibus. Expostulatum divortium reapse pronuntiant civiles iudices, et lætabundus Aruntius ad novas convolat nuptias.

Ignorantiæ simul et temeritatis maximæ arguendus est ille confessarius : nullitas enim matrimonii conjugum baptizatorum, non a laicis, nec ab ipsis sacerdotibus etiam parochis authentice pronuntiari valet, sed a solo Ordinario in prima instantia, ab Archiepiscopo, Patriarcha vel S. Pontifice in secunda instantia, nec sine plurimis adhibitis formalitatibus; conjuges vero qui novum contrahunt matrimonium ante sententiam nullitatis legitimam, ab Ecclesia plectuntur tanquam polygami.—*Gasparri, t. 2. p. 538 et seqq.—cf. ib., p. 357 et seqq.*—Ille est unus ex casibus in quibus, prout supra monuimus, iudex civilis legale divortium pronuntiare posset post sententiam ab Episcopo latam.

130. In regno quodam christianissimo existit profecto lex divortii; diligentes vero parochi ita sudditos fideles de illa re edocuerunt ut a permultis jam annis divortium quidem a civilibus iudicibus interdum petant conjuges catholici, nunquam autem ad novum ineundum connu-

bium, at dumtaxat ad bonorum temporalium separationem plenius obtinendam et post expetitum parochi consilium. Hinc Camillus judex confessarium interrogatum possit, data occasione, sententiam hujusmodi divortii pronuntiare.

—Admissa hypothese, censeo judicem civilem ob Ecclesiæ tolerantiam posse tale divortium pronuntiare. Quamvis lex ex latorum mente fuerit prorsus iniqua, labentibus tamen annis aliam obtinuit significationem et nunc innocua dicenda videtur : optima enim legis interpret, consuetudo. Sententia judicis habenda est ut verbum practicum et efficax, cujus bonitas moralis vel malitia determinatur ex effectibus ipsis quos per se et regulariter producit : in prædictis porro circumstantiis nullus pravus effectus intenditur, nec per se saltem producitur.

131. Missionis tempore Elisæus Massiliensis judex accedit ad confessarium, cui humiliter sua peccata declarat. Confessarius nihil audiens de divortii materia et suspicans pœnitentem interdum sententias proferre juri divino aut ecclesiastico non omnino conformes, quærit utrum unquam divortium pronuntiaverit. Reponit ille conscientiam de ea re nihil sibi exprobrare et se nunquam sententiam protulisse legibus non conformem. Confessarius illico ei manifestat decreta S. Officii atque denegat absolutionem nisi prius promiserit se in posterum hujusmodi decreta ad unguem servaturum.

—Imprudencia peccavit confessarius : cum enim judicem cerneret in bona fide versantem, observantiam decretorum S. Officii urgere non debebat usquedum sui Episcopi mentem de hac re exploratam haberet : ipsis enim Episcopis fuit commendatum ut S. Officii litteras non evulgarent.—25 jun. 1885.—Et re quidem vera semel et sæpius malum materiale tolerandum est ut

societatis utriusque damnum gravius vitetur.—*cf. Gasparri, t. 2. n. 1251.*

132. Nemesius magistratus catholicus in Gallia Episcopum suum monet se nominatum fuisse præsidem tribunalis civilis, sed paratum esse officio cedere, si sententiam divortii civilis in conscientia ferre non possit, quia in praxi haud semper possibile est vel partematricem a sua petitione deterrere, vel ejus petitionem rejicere contra apertam legis dispositionem. Hinc Episcopus quærit an Nemesius onus dignitatemque præsidis tribunalis civilis possit acceptare, cum perspectum habeat illum inde fore constituendum in strictiori necessitate ferendi frequentius sententiam divortii.

—Interrogata Congr. S. Officii, 26 *jul.* 1887 respondit : « Excitandum summopere ab Amplitudine Tua judicem, de quo agitur, ut in officio perseveret, stando restrictionibus jam datis a S. Sede, et adhibitis cautelis, quæ a virtute prudentiæ suadentur. »—*Gasparri, t. 2. p. 400.*

5°. Syndi-
cus.

133. Theodotus in quadam Galliarum parœcia vicarius, a syndico (*le maire*) interrogatus an sibi liceat juxta legem 27 *jul.* 1884 pronuntiare matrimonii solutionem jam a judicibus in tribunali concessam, respondet licere. Nullum enim, inquit, discrimen quoad malitiam interest divortium inter atque civile matrimonium, cum ex utroque legaliter permittatur concubinatus, et divortium ea tantum solvat quæ matrimonium civile ligavit, proindeque nihil ratione vinculi matrimonialis saltem apud catholicos : quoniam igitur civile matrimonium juxta omnes syndico licet, ita et divortium quoad sententiæ applicationem ipsi licitum dicendum est.

—Lex Gallica 27 *jul.* 1884 statuebat divortium, jam a judicibus concessum, ab ipso syndico seu magistratu civili esse pronuntiandum.—Art. 264. qui postea abroga-

tus est per legem 18 apr. 1886 editam.—Munus porro syndici in divortio ita pronuntiando summopere discrepat ab ejusdem munere in matrimonio civili ineundo. Etenim in actu civilis matrimonii syndicus nullatenus est causa, cum omnes effectus oriantur ex sola voluntate contrahentium manifestata; ipse vero auctoritative tantum declarat sponsos legi satisfacisse quoad effectus civiles obtinendos, sed vinculum conjugale nec producit, nec producere intendit. In divortio autem pronuntiando ipse rationem causæ habet : nexum conjugalem legaliter solvit et conjugibus legale jus confert alias nuptias ineundi, quod malum profecto est. Sententiam igitur divortii proferre minime valet; imo 27 maii 1886 S. Congr. Inquisitionis declaravit syndicum hujusmodi sententiam proferre non posse etiamsi abstraheret a matrimonio coram Ecclesia legitimo, et intenderet solos civiles effectus solumque civilem contractum abrumpere.—*Buccer., Ench. p. 52.*—*Gasparri, t. 2. n. 1242.*

134. Faustinus syndicus Andegavensis, audito ad Lucionensem Episcopum responso quo S. Pœnitentiaria syndicis permittebat ut certis sub clausulis divortium proferrent, et ipse nata occasione sententiam divortii, jam a iudicibus admissam, pronuntiat coram conjugibus; in ipsa tamen sententia ferenda publice declarat se solos effectus civiles, solumque civilem contractum spectare posse, aliunde vinculum matrimonii omnino firmum remanere coram Deo et conscientia.

—Ut verba S. Pœnitentiariæ a vero suo sensu non detorqueantur, referenda sunt tum quæstio proposita, tum responsum datum. Hæc proponebat Lucionensis Episcopus : « N... Lucionensis, cujus matrimonium validum fuit coram Ecclesia, divortium postulavit, juxta nefandam legem quæ nunc viget in Gallia, jamque iudices civiles pronuntiaverunt locum esse divortio. Conjux N...,

ut fert art. 264 legis prædictæ, mox se sistet cum alio conjuge coram syndico, ut ille pronuntiet divortium. Si autem syndicus pronuntiare recusaverit, absque dubio magistratu spoliabitur; quod valde periculosum erit rei catholicæ, cujus strenuum defensorem syndicus ille se semper probat. Quæritur an propter gravissimas circumstantias rerum, temporum ac locorum ille syndicus possit pronuntiare divortium civile, modo : 1. catholicam doctrinam de matrimonio, deque causis matrimonialibus ad solos judices ecclesiasticos pertinentibus palam profiteatur;—2. in ipsa sententia, et tanquam magistratus loquens, publice declaret se solos effectus civiles, solumque civilem contractum abrumpere velle, aliunde vinculum matrimonii omnino firmum remanere coram Deo et conscientia. » S. Pœnitentiaria 23 sept. 1887 reposuit : eumdem (Episcopum Lucionensem) in hoc casu particulari, si inspectis omnibus ejus adjunctis ita in Domino expedire judicaverit, tolerare posse ut syndicus orator ad actum, de quo in precibus, procedat cum declarationibus ab ipso propositis, ita tamen ut loco verborum : *solumque civilem contractum abrumpere velle*, ponat : *solumque civilem contractum spectare posse*.—*Revue des sc. eccl.*, t. 60. p. 475.—*Gasparri*, t. 2. n. 1246.—Nemo non videt in eo casu syndicum nullum revera pronuntiare divortium, cum publice declaret sententiam suam *solos effectus civiles* spectare, ac proinde ipsum *civilem contractum*, non quidem quoad vinculum conjugale, quod testatur *firmum remanere*, sed tantum quoad alia. Quamquam vero per præfatas declarationes omnis malitia divortii amovetur, contingere tamen potest ut plures conjuges, tali sententia contenti, ad novas convolent nuptias, ac proinde *tolerantia*, quam sub conditione tantum concedere poterat Episcopus Lucionensis, minime extendenda est ad quoslibet Galliarum syndicos. Quod perspicuum omnino fit ex sequentibus documentis. Epi-

scopus Massiliensis « expostulat : 1. utrum ex memorato S. Pœnitentiariæ ad Episcopum Ordinarium Lucionensem rescripto deducere liceat universim syndicos in Gallia, qui secus officio suo cedere cogentur, præmissis debitis declarationibus, divortium inter conjuges in facie Ecclesiæ ligatos tuta conscientia pronuntiare posse?— 2. Utrum idem dici valeat de iudice civili inter similes conjuges et sub iisdem declarationibus divortii sententiam ferente? » S. Pœnitentia 4 jun. 1890 respondit : « Ad 1um, S. Pœnitentiam in rescripto, de quo agitur, edendo id unum in mente habuisse, ut casui particulari pro ejus circumstantiis et exigentiis provideret.—Ad 2um, *negative*. »—*Gasparri, t. 2. n. 1247.*

135. Recens in Narbonensem syndicum electus est Eustachius, sed duplici angitur scrupulo, quem sic parochus suo proponit : 1. Potestne in actis status civilis transcribere sententias divortii prolatas a iudicibus?— 2. Potestne, divortio jam pronuntiato, assistere secundo conjugio, quamvis certo noverit compartem priorem eamque legitimam adhuc esse superstitem? Ipse vero parochus a te consilium petit.

—Ex nova lege Gallica, edita 18 apr. 1886, tota divortii iniquitas refunditur in iudicem, qui sententiam profert, et in illos qui iudicem movent ad eam proferendam; ad syndicum vero aliud jam non spectat nisi sententiæ transcriptio inter acta status civilis : « Cette transcription sera faite par les soins de l'officier de l'état civil. » *Art. 252.* Porro hujusmodi transcriptio per se mala non videtur, cum nullam vim sententiæ præbeat, sed referat tantummodo factum iudicis plane consummatum. Unde non videtur syndicus in eo peccare, sicut nec auctarius (*le greffier*) qui in tribunali eamdem transcribit sententiam. —Multo autem severius agendum cum syndico, qui post sententiam divortii novis nuptiis assistit, certo noscens

compartem legitimam adhuc vivere. Præsentia enim illa syndici, licet nullum effectum prævum per se producat, est tamen conditio a lege requisita ut valeant nupturientes connubium legaliter contrahere; et quoniam in casu de quo agitur manifestum est illos ad hoc tatummodo contrahere ut legaliter valeant vacare concubinatu, syndicus debet, si possit, istud malum avertere, et ideo contractui civili non assistere. Hinc, cum postularetur: « Pronuntiato divortio, an possit idem syndicus conjugem ad alias nuptias transire attentantem civiliter cum alio jungere, quamvis matrimonium prius validum sit coram Ecclesia vivatque altera pars? » S. Congr. Inquis. jure optimo respondit *negative*.—27 maii 1886. — Quod responsum Leo XIII eadem die *approbavit et confirmavit*.—*Gasparri, t. 2. n. 1234 et 1242*. — Juvat tamen animadvertere vocem *jungere*, quæ in quæsito legitur, accuratam prorsus non videri: syndicus enim non ipse sponso *jungit*, sed si qua oriatur junctio, ipsi eam coram syndico efficiunt. « Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier de l'état civil du domicile de l'une des deux parties. » *Art. 165. cod. Gall.*

ARTICULUS II

INSEPARABILITAS DOMICILII

Conjuges regulariter tenentur simul cohabitare;

Sed separari possunt et a toro et ab habitatione ratione tum mutui consensus,—tum adulterii etiam improprie dicti alterutrius,—tum gravis periculi animæ vel corporis.

DECRETALIUM l. 4. tit. 19.—S. THOMAS, in 4. d. 35. q. 1. t. 7. p. 989.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 35. t. 4. p. 780.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 21. t. 3. fol. 26.—NAVARRUS, enchir. c. 22. n. 22. t. 2. fol. 137. verso.—HENRIQUEZ, l. II. c. 17. p. 688.—SANCHEZ, l. 1. d. 41. l. 9. d. 44. et l. 10 passim. t. 1. p. 88. et t. 3. p. 177.—P. LEDESMA, q. 62. p. 595.—FILLIUCIUS,

tr. 10. p. 1. c. 10. t. 1. p. 250.—BELLARMINUS, de Sacr. matr. c. 14. t. 3. p. 806.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 3. c. 2 et seqq. p. 981.—PONTIUS, l. 9. c. 16 et seqq. p. 556.—BONACINA, de matr. q. 4. p. 5. t. 1. p. 307.—CONINCK, d. 35. p. 729.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 5. t. 5. p. 101.—HURTADO, disp. II. p. 414.—TAMBURINI, l. 8. tr. 7. c. 3. t. 2. p. 168.—GOBAT, quinar. tr. 5. c. 32 et seq. t. 2. p. 388.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 1519 et seqq. t. 4. p. 382.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 402 et seqq. t. 4. p. 90.—KUGLER, p. 3. §. 2. t. 2. p. 8.—LEURENIUS, l. 4. tit. 19. c. 2. q. 288 et seqq. t. 4. p. 137.—SCHMALZGRUEBER, in l. 4. decr. tit. 19. n. 98 et seqq. t. 4. p. 264.—SALMANTICENSES, tr. II. c. 16. t. 2. p. 161.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 6. t. 2. p. 179.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 960 et seqq. t. 5. p. 125.—VECCHIOTTI, §. 78. p. 416.—PERRONE, l. 3. s. 2. c. 5. t. 3. p. 420.—GRANDCLAUDE, in l. 4. decr. tit. 19. IV et seqq. t. 3. p. 174.—BALLERINI, opus th. mor. tr. 10. s. 8. n. 766 et seqq. t. 6. p. 368.—GASPARRI, c. 8. a. 2. §. 2. t. 2. p. 278.

136. Solebat Eligius domi cum parentibus manere usquedum Claudinæ nupsit. Paucis vero elapsis mensibus post celebratum matrimonium, non modo paternam domum deseruit, sed etiam commercii peragendi causa hinc inde cœpit vagari quin ullibi sedem certam constitueret. Mulier, quam hujusmodi propositum hucusque latuit, renuit eum comitari.

I.
COHABITA-
TIO.
I. Mulier.

—Ex ipsa matrimonii natura primævaque institutione conjuges simul cohabitare tenentur ad individuam societatem vitæ ducendam, debitumque sibi mutuo reddendum.—*Gen. II. 24.*—Et « quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ..., sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. » *Eph. V. 23 et seq.*—Unde colligitur mulierem adstringi generatim ad virum comitandum quando ille domicilium alio transfert, et mulier potest absque notabili incommodo. Si tamen vir longum iter suscipiat et brevi sit domum reversurus, non obligatur mulier saltem sub lethali ad eum sequendum, quia brevis carentia conjugis viro non infert grave incommodum; a fortiori illa non obligaretur si prolis curam esset habitura, vel etiam si peregrinatio longa sibi molesta prævideretur.—Quid ergo

dicendum ad casum Eligii? Si mulier nequeat absque notabili incommodo se viro sociam exhibere, non teneatur illum in sua vagatione sequi, cum ille nec vagari antea soleret, nec mulierem de proposito admonuerit.—*Sanch.*, l. 1. d. 41.—*S. Alph.*, n. 977.—*Cod. Gall. art.* 214.

137. Manilius cum uxore et infantulo felicem vitam agebat, cum de patrato delicto accusatus, exilio mulctatur et in longinquam mittitur insulam. Uxor a confessario petit an sub peccato teneatur consanguineos et patriam deserere ut virum comitetur.

—Non desunt qui in talibus adjunctis mulierem plane eximunt ab illa obligatione, quia par non videtur ut ipsa innocens tantum incommodum subeat propter viri delictum.—*Henriq.* l. 11. c. 10. n. 4.—Sententia autem communior docet obligari mulierem ad virum sequendum, quemadmodum teneretur viro excommunicato cohabitare: poena enim delicti soli viro injungitur, uxor vero jure divino illum sequi debet ex causa jam inevitabili; ex quo fluit mulierem per accidens tantum sed necessario istud subire infortunium.—*Sanch.*, l. 1. d. 41. n. 12 et seq.—*S. Alph.*, n. 977. et l. 3. n. 353.—*Ballerini*, tr. 6. s. 6. n. 58.—In praxi confessarius mulieri enixe suadeat, in quantum charitas atque prudentia suggeret, ut virum comitetur praesertim ad subveniendum periculis contra continentiam, non tamen illam nimium urgeat, in regionibus saltem in quibus ipsa poena exilii admittitur tanquam motivum separationis.—*Cod. Gall. art.* 232.—*Code pénal*, art. 8.

II. Vir. 138. Rescit Marcellina patrem jam viduum, viginti circiter leucis distantem, infirmitate laborare atque in gravissima versari necessitate: quam ob causam domum viri deserit ut subveniat patri atque virum sibi socium

habere exoptat; ille autem minime consentit mulierem comitari.

—Ex pietate patri debita tenetur omnino Marcellina illi opem ferre in tanta necessitate; et quoniam non discedit nisi ex causa valde urgente, vir, si possit absque magno incommodo, illam sequi debet : quoad mutua enim obsequia conjuges pares sunt. — *Sanct.*, l. 1. d. 41. n. 15.

139. Rufina mulier devota, ut pietatis operibus vacare melius queat, a viro suo petit et obtinet ut in posterum quoad torum separentur. Paulo post apud omnes, excepta Rufina, compertum fit virum illum diu noctuque per varias cursitare domos ad seducendas mulieres.

II.
SEPARATIO.
I. Mutuus
consensus.

—Licet sane per se loquendo conjugibus a toro, imo et a domicilio, separari ex mutuo consensu, quia nulla lex eos adstringit ad simul vivendum si nolint ambo; imo Christus Dominus centuplum et vitam æternam promisit iis qui ob ipsius amorem uxores dimiserint. Caveant tamen quam maxime mulieres ne imprudenter hujusmodi petant separationem : casus enim Rufinæ nostræ non est mere speculativus.—*Busemb.*, l. 6. tr. 6. c. 2. d. 3.

140. A viro fide dignissimo audit Pamphilius conjugem passam esse alterius viri amplexus, oscula libidinosa atque tactum mamillarum; re mature considerata, illam a sua domo dimittit.

II. Adulterium.
I. Alterutrus.

—Causas alias præter mutuum consensum existere ad conjugum separationem permittendam satis colligitur ex Tridentino ita definiente : « Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit. » *Sess. 24. can. 8.* — Adulterium porro alterutrus unam esse ex istis causis, Christus ipse nos edocet dicens :

« Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœcham. » *Matth. V. 32.*—Unde manifestum fit propter fornicationem seu adulterium uxorem a viro licite dimitti. Et re sane vera ex ipso naturæ jure comparti frangenti fidem fides jam non debetur, proindeque ipsi non baptizati compartem adulteram dimittere queunt, ut docet sententia communissima contra paucos asserentes illam facultatem non esse nisi de jure Christi positivo.—Quin imo communiter affirmant theologi ad justam dimissionem non requiri adulterium proprie dictum sed sufficere quemlibet concubitum illicitum etiam sodomiticum, cum entibus ejusdem vel alterius speciei, modo masculi semen immissum vel receptum fuerit intra vas sive naturale sive præposterum. Necesse est tamen ut concubitus ille, qui adulterii proprii vel improprii rationem habet, voluntarius fuerit non per vim extortus.—Quid vero dicendum si absque nullo concubitu adfuerunt actus tantum turpes et libidinosi, ut in nostro casu? Non pauci existimant etiam tunc causam justam dari separationi; magis tamen arridet sententia negans: injuria enim inde viro irrogata, etiamsi certa omnino habeatur, non tanta est ut mulier debeat repelli.—*Sanct. l. 10. d. 4.*—*Gobat, quinar. tr. 5. c. 32. n. 62. et seq.*—*S. Alph., n. 961.*

141. Eusebia cum sibi prorsus compertum sit virum adulterio commaculatum esse, non modo illi petenti et exigenti denegat debitum, sed etiam propria auctoritate et non expectata sententia judicis ecclesiastici e suo expellit domicilio.

—Licet Cajetanus, in illud *Matth. XIX. 9*: *Quicumque dimiserit uxorem*, censeat non esse pares conjuges in jure divortii celebrandi ob adulterium, et id solis viris permitti propter adulterium uxoris, sententia tamen communissima et vera docet mulierem in ea re æqualem omnino

esse viro suo, quem ideo dimittere potest ratione adulterii. Et quidem, modo certo constet de patrato delicto, potest mulier ab illo separari quoad torum absque ullo recurso ad superiorem; quoad habitationem autem secluso scandalo virum adulterum expellere valet e domo sua, si sua sit, pro foro interno; sed pro foro externo non valet nisi adulterium ita sit notorium ut nulla tergiversatione celari queat: secus ansa malitiæ præberetur vexandi compartem innocentem. Et ex his patet quid dicendum Eusebiæ nostræ.—*D. Bonav., d. 35. a. 1. q. 3.*—*Sanchez, l. 10. d. 12. n. 5 et seqq.*—*Krimer, n. 1543 et seqq.*—*Leuren. q. 296.*—*Schmalz., n. 109 et seqq.*—*S. Alph., n. 968.*

142. Theodominus jam plures filias a sua muliere accepit, cum certo novit illam admisisse adulterium; illico, et inconsulto Ordinario, votum emittit castitatis perpetuæ, atque ad sacros Ordines suscipiendos se disponit, puellas educandas committens mulieri adulteræ.

—Per se loquendo Theodominus licite potuit et castitatem vovere et Ordines suscipere modo mulieris adulterium adeo notorium esset ut iudex ecclesiasticus illum jam coercere non valeret ad cohabitandum cum muliere; in praxi ante sententiam legitimi iudicis rarissime Ordines suscipi poterunt absque gravi scandalo.—Quod autem pertinet ad filias, ex communi regula tota proles educanda est apud conjugem innocentem, sed expensis illius qui culpa sua locum dedit divortio: unde Theodominus increpandus est, eo quod filias suas adulteræ commiserit, illas exponendo perversionis periculo ob pravum exemplum matris; et si quod de hac re dubium habuit, suum Ordinarium interrogare debebat.—*Sanct., l. 10. d. 11. n. 10. et d. 20.*—*S. Alph., n. 969 et 976.*

143. A multo tempore mariti sui fastidio laborat

Thecla, quoniam omnibus compertum est illum adulteria fere quotidiana perpetrare; hinc ad judicem recurrit ecclesiasticum a quo sententiam divortii contra maritum absque negotio obtinet. Pluribus elapsis mensibus ipsa propter bonum prolis reconciliationem cum eodem marito postulat.

—Multo probabilius vir redire tenetur ad uxorem innocentem, cui jus integrum et illæsum manet; et a fortiori tenebitur si prolis bonum illud requirat.—Sed uxor illa potestne iterum cohabitare cum viro qui non desinit adulteria committere? Eam non obligari ad divortium sustinendum ratione proprii juris violati est indubium, ratione autem correctionis fraternæ est valde probabile, quoniam hæc aliter fieri valet; ratione autem scandali vitandi obligari potest, quamvis raro admodum, quando nempe cohabitando peccatis conjugis connivere videretur.—*D. Bonav., a. 1. q. 2 et 5.*—*Sanch., l. 10. d. 10. n. 3 et d. 13. n. 5 et seqq.*—*Pontius, c. 17. n. 2 et seqq. et c. 19. n. 1.*—*Gobat, c. 32. n. 58.*—*S. Alph., n. 963.*

144. Quamquam Valentinus certior factus est uxorem in adulterium esse lapsam, cum eadem tamen copulam sponte habet; postea vero, mutata sententia, illam a toro expellit.

—Sententia fere unanimis et meo iudicio vera docet conjugem innocentem per spontaneam copulam cum adultera comparte habitam condonare saltem tacite injuriam adulterii; cum enim minime teneatur debitum reddere, copula hujusmodi est actus amicitiae quo pars adultera ad pristinam amicitiam revocatur; non est igitur integrum deinceps innocenti divertere, nec peractum adulterium ad judicem deferre, sive ecclesiasticum sive civilem. Et huc venire videtur regula 33 juris in 6°: « Mutare consilium quis non potest in alterius detrimen-

tum. »—*D. Bonav., d. 32. a. 2. q. 2.*—*D. Thom., q. 1. a. 1.*—*Sanch., l. 10. d. 14. n. 6.*—*Gobat, n. 53.*

145. Audiens Fabius uxorem in adulterium corruisse et id jam notorium fieri, illam dimittit ex sententia iudicis quamvis et ipse prius occulto adulterio maculatus fuerit. Elapso tamen anno integro cum adultera reconciliatur; ast eheu! paulo post in novum adulterium ipse relabitur et statim mulier divertit ab eo. 2. Utriusque.

—Fabius in primis mulierem dimittendo injuriam commiserat, quam omnino reparare debuit per illius revocationem : nam paria delicta compensatione mutua abolentur. Ita docent Auctores communissime atque illud deducitur ex ipso jure canonico : cum enim mulier a marito dimissa adulterium perpetrasset sobolemque de alio suscepisset, et tamen viro suo restitui postularet, interrogatus Alexander III respondit : « Quod, si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse. »—*Decr. l. 4. tit. 19. c. 4. Significasti.*—Si igitur constaret virum adulterio fuisse fœdatum, cogendus foret ad mulierem adulteram iterum recipiendam, ideoque ad eandem nondum dimissam apud se asservendam. Probatio autem non requiritur nisi pro foro externo, et pro interno sufficit existentia adulterii etiam occultissimi.—*D. Bonav., d. 32. a. 2. q. 2.*—*D. Thom., a. 1 et 4.*—*Sanch., l. 10. d. 5. n. 2.*—*Pontius, c. 17. n. 5.*—*Gobat, n. 50.*—*S. Alph., n. 966.*—Quid vero de muliere, quæ post factam reconciliationem a viro discedit eo quod iste in novum relapsus fuerit adulterium? Mulier suo jure utitur, cum reconciliatio matrimonium ad antiquum suum vigorem restituat perinde ac si a neutro conjugē esset antea adulterium admissum.—*Sanch., l. 10. d. 7. n. 1.*—*Krimer, n. 1540.*—In praxi tamen mulieri consulendum censeo ut mise-

cordiam aliquam erga talem maritum exhibeat et precibus increpationibusve ejus emendationem procurare conetur.

III. Periculum.
I. Animæ.

146. Anastasia ab impio viro non raro impellitur ad carnes coquendas atque secum edendas diebus prohibitis, quoniam, inquit, mulier viro potiusquam Ecclesiæ Prælati obedire debet. Imo vir iste domi suæ frequenter admittit amicum procacem, qui illo exeunte Anastasiam ad peccandum modo indirecte modo etiam directe sollicitat; et quia pluries rogatus ne eum admittat omnino negligit repellere, ipsa mulier a marito divertit ut animæ suæ provideat.

—Ex ipso naturæ jure unicuique permittitur grave periculum animæ cavere. Et hinc concludunt omnes Doctores mulierem jus habere a viro discedendi si ille in hæresim incidat et jam admonitus resipiscere recuset, quia consuetudo et conjugalis familiaritas inducit saltem communiter perversionis periculum.—*Sanch., l. 10. d. 15. n. 3.* —Idem dicendum est de quolibet lethali peccato ad quod mulier incitatur et quod moraliter vitare nequit. Quapropter licet Anastasiæ a viro discedere qui eam provocat ad comedendas carnes diebus vetitis, et cum illud a viro non petatur nisi in religionis contemptum, nequit mulier illius obsequi voluntati.—Anastasiæ præterea fas est deserere virum, ex eo quod ab illa rogatus hominem admittere perseverat qui eam ad peccandum impellit.—*Navarr., c. 13. n. 7. et c. 22. n. 22.*—*Sanch., l. 10. d. 15. n. 3. et d. 17. n. 7.*—*Pontius, l. 9. c. 23. n. 1.*—*Gobat, c. 33. n. 8, 43, 52 et seqq.*—*Krimer, n. 1559, 1564 et seqq.*—*S. Alph., n. 973.*

147. Domi asservat Edmundus Xantippem matrem, quæ improba lingua aliisque perversis modis Claudinam nurum ad blasphemias aliaque inducit peccata: quapropter Claudina suum deserit virum.

—Injuste agit Claudina et quamprimum reverti tenetur, nisi vir domi matrem servet absque sufficienti causa : nemo enim jus habet salutem in tuto locandi cum injuria innocentis.—*Gobat, c. 33. n. 74 et seqq.*

148. Non infrequenter Rosalia rixas atque jurgia habet ^{2.}Corporis. cum marito, qui gravia mala illi minari solet, et interdum graviter illam verberat, quoties nempe mulier contra eum peccavit. Hujusmodi viri pertæsa Rosalia ab eo demum divertit.

—Vitæ discrimem ab omnibus censetur ratio sufficiens discedendi, cujusmodi profecto habenda non est infirmitas quælibet etiam gravissima matrimonio superveniens, v. gr. lepra, amentia, etc. : in talibus enim fortuitis casibus conjuges sibi mutuo providere debent. Minime tamen sufficiunt ad separationem minæ aut jurgia, nisi hæc gravia valde sint et ab unius tantum culpa proveniant. Quod vero ad verbera spectat, res dijudicanda est ex conjugum conditione et regionis moribus : pluribus in locis, quando mulier in aliquo peccavit, permittitur viro eam corripere etiam verberibus si de rudibus agatur, moderate tamen et non graviter, licet forte culpa mulieris gravis censeatur. Hinc Rosalia a viro divertere potest, ratione non quidem rixarum, sed verberum, quæ permissæ correptionis limites excedunt. Expectare autem debet sententiam judicis nisi adsit periculum in mora, aut nequeat facile judicem adire vel sævitiam probare.—*Navarr., n. 22.—Sanch., l. 10. d. 18.—Pontius, c. 23. n. 5 et seqq.—S. Alph., n. 971.*

SECTIO III

MATRIMONII SUBJECTUM

Contrahentes, si uterque et probabiliter etiam si alteruter sit baptizatus, Sacramento matrimonii præbent tum materiam proximam per mutuam traditionem juris in corpora exterius expressam, tum formam per ejusdem mutuam acceptionem;

Proindeque ipsi habendi sunt tanquam ministri hujus Sacramenti;

Atque in statu gratiæ versari debent ut Sacramentum absque sacrilegio suscipiant.

S. BONAVENTURA, in 4. d. 27. a. 1 et 2. t. 4. p. 675.—NAVARRUS, enchir. c. 22. n. 20. t. 2. p. 137.—HENRIQUEZ, l. II. c. 2. n. 4 et seqq. p. 641.—SANCHEZ, l. 2. d. 5 et 6. t. 1. p. 120.—P. Ledesma, q. 42. a. 1. diff. 4. p. 39.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 1. q. 7. et seqq. t. 1. p. 219.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 2. c. 2. p. 963.—PONTIUS, l. 1. c. 8. p. 16.—BONACINA, de matr. q. 2. p. 4. t. 1. p. 253.—CONINCK, d. 24. dub. 3. p. 612.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 2. p. 3 et seqq. t. 5. p. 57.—HURTADO, d. 3. diff. 18, 21 et 22. p. 166.—TAMBURINI, l. 8. tr. 5. c. 1 et 2. t. 2. p. 150.—KRIMER, in 4. decr. tit. 1. n. 358 et seqq. t. 4. p. 93.—LEURENIUS, in 4. decr. tit. 1. q. 86 et seq. t. 4. p. 45.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 1. n. 289 et seqq. t. 4. p. 41.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 2. c. 1. q. 4. t. 2. p. 142.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 897 et seqq. t. 5. p. 66.—PERRONE, l. 1. s. 1. c. 2 et seqq. t. 1. p. 48.—VECCHIOTTI, n. 32 et seqq. p. 95.—GRANDCLAUDE, in 4. decr. p. 1. tit. 1. s. 2. II. t. 3. p. 23.—BALLERINI, opus theol. mor. tr. 10. s. 8. c. 2. dub. 1. t. 6. p. 167.—GASPARRI, c. 3. n. 225 et seqq. t. 1. p. 132.

I.

MATERIA
ET FORMA.

*I. Uterque
fidelis.*

149. De matrimonio inter se disputant Philippus parochus atque ejus junior vicarius Theogenes. Post varia argumenta declarat vicarius se nullatenus percipere quo pacto matrimonium rationem habeat veri Sacramenti cum neque materia neque forma ejus valeat assignari. Reponit atque demonstrat parochus rem non esse adeo

difficilem : nupturientes enim per contractus verba materiam præbent fere sicut pœnitentes in Sacramento Pœnitentiæ, sacerdos vero formam huic materiæ applicat dicendo : *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.*

—Definivit Ecclesia matrimonium esse vere et proprie Sacramentum a Christo institutum, sed non definivit quænam sit ejus materia et forma. Inter multiplices opiniones quas de hac re in medium proferunt theologi, ea, quam Philippus noster cum non paucis Doctoribus amplectitur, minime potest admitti, quia constat plane matrimonium, a christianis contractum absque sacerdote iis in locis in quibus non viget decretum *Tametsi*, esse verum Sacramentum. Ego vero, quin inficiari velim probabilitatem aliarum plurium sententiarum, illi adhæreo quæ verisimilior apparet, et quæ sic proponi simul atque probari breviter potest. Matrimonii Sacramentum ipso contractu perficitur; materia igitur illius et forma a materia et forma contractus non differt. Sed in contractu quolibet materia proxima seu elementum minus determinatum est consensus utriusque contrahentis per signa expressus, significans ipsam rei traditionem, forma vero seu elementum determinans est idem utriusque consensus exterius expressus, at significans rei traditæ acceptationem. Ergo etiam in contractu matrimoniali, ac proinde in matrimonii Sacramento quod per eum perficitur, materia proxima constat verbis aliisve signis consensum exprimentibus quatenus significant juris in corpus mutuam traditionem, et forma iisdem verbis constat quatenus significant acceptationem juris illius traditi.—*Sanch., l. 2. d. 5. n. 6.—Filliuc., q. 7 et 8.—Tambur., c. 1. n. 4.—S. Alph., n. 880.—Vecch., n. 33.—Perrone, c. 6. a. 1. p. 187. Rursum.—Baller., n. 397 et seq.—Gasparri, n. 227.*

II. Alter-
uter
infidelis,

150. Monica catholica mulier impetrata pontificia

dispensatione, connubio jungitur cum viro infideli : a confessario quærit utrum tale connubium gratia sacramentali donetur.

—Docent communiter theologi nuptias fidelis cum infideli rationem non habere veri et proprie dicti Sacramenti etiam pro parte fidei, quoniam matrimonium in utroque conjugue est unum numero Sacramentum, non duplex, et ideo si in uno Sacramentum non est, nec erit in altero.—*Sanch.*, d. 8. n. 2.—*Pontius*, c. 6. n. 7.—*Castrop.*, p. 2. n. 18.—*Hurtado*, diff. 18.—*Gobat*, n. 390.—*Krimer*, n. 350.—Ratio tamen allata omnino convincens non videtur : cum enim a posteriori non constet de Christi voluntate, minime repugnat contractum adeo legitimum esse signum, non modo significans, sed etiam gratiam conferens comparti illi quæ est capax et summo opere indiget. Plures hanc sententiam affirmantem tenent, et potest confessarius Monicæ respondere rem sane non esse certam, sed a divina benignitate sperandam esse gratiam quamlibet suo muneri necessariam, etiam probabiliter sacramentalem, modo ipsa obicem non ponat.—*cf. Ballerini*, *Comp. Gur. t. 2. n. 772.*—*Gasparr*, n. 229.

II.

MINISTRI.

151. Cyrillus et Aloysia matrimonio copulari exoptant, a pluribus vero jam mensibus parochus eos conjungere recusat propter parentum repugnantiam. Die quadam, cum iter ageret parochus, occurrunt ambo sponsi atque coram illo obnitente et duobus sociis declarant se nuptias contrahere.

—Cum denegari nequeat nuptias esse verum Sacramentum etiamsi absque sacerdote a christianis ineatur in parœcia in qua promulgatum non fuit decretum Tridentinum, fatendum est ipsos contrahentes ministros esse illius Sacramenti. Quamvis igitur obsistat parochus, valent omnino nuptiæ Cyrillum inter et Aloysiam initæ :

ad earum enim valorem, requiritur, non voluntas, sed sola præsentia parochi et testium.—*Sanch.*, l. 2. d. 6. n. 2.—*Krimer*, n. 361.—*S. Alph.*, n. 897.—*Perrone*, c. 2 et seqq.—*Baller.*, n. 399 et seqq.—Ille sponsorum agendi modus, a moribus christianis adeo alienus, communiter sane probandus non est; si tamen conjugio absque justa causa adversentur parentes, si contractui adesse absolute recuset parochus, si recursus ad Ordinarium impossibilis habeatur vel inutilis, nupturientes nostri nullam merentur vituperationem, quia ex ipsa lege naturali jure nubendi gaudent, et modo alio nubere non possunt.

152. Agathocles parochus excipiens confessionem adolescentis qui die ipsa nuptias est initurus, deprehendit illum esse indispositum, nec valet suis precibus et monitis eum disponere. Adolescens ille inabsolutus dimittitur et tamen conjugium brevi celebrat in ecclesia, parochus vero nuptialem benedictionem prætermittit.

—Sponsus qui matrimonium in mortali contrahit, sacrilegium committit cum Sacramentum suscipiat indigne.—Utrum præterea alio mortali peccato inficiatur eo quod Sacramentum indigne administret, non conveniunt theologi: multi cum Pontio, c. 8. n. 10, affirmant et probabilius docet S. Alphonsus, n. 32; rectius negandum videtur, quia contrahentes non sunt ministri consecrati ad illud Sacramentum conferendum.—*Henriq.*, n. 7.—*Sanch.*, l. 2. d. 6. n. 4.—*Bonac.*, n. 6.—*Tambur.*, c. 2. n. 4.—Agathocles tamen debuit 1. declarare sponso necessitatem status gratiæ ad fructuose suscipiendum Sacramentum; 2. eum disponere, prout fecit, ad absolutionem accipiendam; 3. quoniam illum satis non potuit disponere, illum hortari debuit ad differendam matrimonii celebrationem; 4. si adfuerint justæ causæ non differendi, illi proponere motiva idonea ad perfectam contritionem concipiendam, ut sic suppleretur defectus absolutionis;

III.
STATUS
GRATIÆ.
I. Sponsi.

demum 5. permittere conjugii celebrationem propter necessitatem, nec omittere nuptialem benedictionem, quæ omissio aliqua fuit sigilli violatio.—*Congr. de Prop. F.*, 5 mart. 1816.—*Collect. Paris.*, n. 1027.

153. Non ignorat Eurosia se impedimento dirimente innodari propter affinitatem, quam cum sponso contraxit copulam habendo cum illius consanguineo, quo non obstante nuptias celebrat; sed conscientiæ stimulis impulsam rem totam confessario mox aperuit, qui illam gravis arguit sacrilegii.

—Peccavit certe Eurosia et quidem graviter sive violando legem Ecclesiæ in re maximi momenti, sive decipiendo partem, sive periculo fornicationis se exponendo.—Estne etiam sacrilegii arguenda? Affirmant alii cum Laymann, *p. 4. c. 1. n. 5.* eo quod sacrilege suscepit Sacramentum ponens obicem gratiæ. Sententia tamen communior, cui adhærendum censeo, illam a sacrilegio eximit, quoniam nullum suscipitur indigne Sacramentum, imo nec conficitur, impeditur tantum id cui ex Christi institutione competit ratio Sacramenti, videlicet verus contractus.—*Sanchez, l. 7. c. 5. n. 1.*—*Gobat, exp. th. tr. 9. n. 60.*—*Lacroix, l. 6. p. 1. n. 162.*—*S. Alph.*, n. 62.

II. Paro-
chus.

154. Pamphilus parochus interdum in mortali celebrat nuptiarum benedictionem et quidem sponsorum quos noscit prorsus ignaros rerum fidei.

—Pamphilus ex eo quod in mortali benedictionem illam celebret non lethaliter peccat, cum benedictio ista non Sacramentum sit, sed tantum Sacramentale.—Sponsi autem, nisi forte ignorantia excusentur invincibili, culpam gravem admittunt Sacramentum suscipiendo nescientes veritates fidei necessarias ad dignam illius susceptionem; hinc parochus, per se loquendo, peccat

etiam si illorum matrimoniis assistat quin prius illos edocuerit saltem rudimenta christianæ religionis, prout exigit simul et charitas et pastoris officium : curet igitur in variis adjunctis ea peragere quæ suggeret zelus animarum atque prudentia.—*Bened. XIV, de syn. diæc. l. 8. c. 14.*—*S. Alph., n. 54.*—*Gasparri, t. 1. n. 484.*—*cf. Sanch., l. 3. d. 15. n. 18 et seqq.*—*Lessius, v. Matrim. cas. 1.*

155. Certo novit Pacificus parochus Leontium et Corneliam civili contractu jam obstrictos simul habitare, nec sine totius populi scandalo; illos adit atque verbis paternis admonet ut coram ipso et duobus testibus consensum velint exprimere; annuunt illi, modo tamen parochus eos dispenset a confessione peragenda.

—Illos disponat Pacificus meliori quo poterit modo ad confitendum aut saltem ad dolorem de peccatis concipiendum, et demum eos conjungat majoris mali vitandi gratia.—*S. Congr. de Pr. F., 17 apr. 1820.*—*Gasparri, t. 1. n. 478.*—*Gury, cas. t. 2. n. 922.*

156. Nuptias brevi initura est Eugenia cum massone omnibus notissimo atque parochum rogat ut matrimonio benedicere dignetur; anceps hæret parochus et quærit quid sibi agendum.

—Quicumque nomen dedit sectæ massonicæ gladio excommunicationis percutitur Summo Pontifici simpliciter reservatæ propter dârna gravissima quæ illa secta societati tum religiosæ tum civili intentat; quocirca nequit saltem per se loquendo Eugenia nuptias cum massone contrahere quin cooperetur illius sacrilegio, et ideo quin ipsa lethaliter peccet. Hinc curare debet pro viribus parochus ut masso ille debito modo cum Ecclesia reconcilietur; si reconciliari ille recuset et Eugenia dissuaderi nequeat ab hujusmodi connubio, parochus Ordi-

narium consulat, qui habita rerum et circumstantiarum ratione, ea declarabit quæ magis expedire in Domino judicaverit, exclusa tamen semper Missæ celebratione.—*S. Pœnit.*, 10 dec. 1860.—*Collect. Paris.*, n. 1030.—*cf. S. Alph.*, n. 54 et seq.

SECTIO IV
IMPEDIMENTA

CAPUT I
MERE PROHIBENTIA

ARTICULUS I

ECCLESIÆ VETITUM, TEMPUS, SPONSALIA, VOTUM

Impedimenta sunt circumstantiæ jure constitutæ quæ arcent a nuptiis seu licite seu valide contrahendis;

Ea, quæ matrimonium illicitum reddunt, non invalidum, dicuntur prohibentia, atque quatuor numerantur :

Duo naturalia sunt, sc. 1. sponsalia non legitime soluta, —et 2. votum castitatis, virginitatis, cœlibatus, ingrediendi Religionem vel Ordines suscipiendi :

Duo autem ecclesiastica, videlicet 1. Ecclesiæ vetitum, quo prohibentur fideles ne contrahant vel cum hæretico (de quo in paragrapho sequenti),—vel absque bannorum proclamatione,—vel sine parentum consensu,—vel contra jussum Episcopi aut parochi;—et 2. tempus intercedens a prima Adventus dominica ad Epiphaniam et a die Cinerum ad Octavam Paschæ inclusive, quo vetantur nuptiarum solemnitates.

S. THOMAS, in 4. d. 32. q. 1. a. 5. sol. 4. et d. 38. q. 1. a. 3. sol. 1 et 2. t. 7. p. 964.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 32. a. 4. et d. 38. a. 2. q. 1. t. 4. p. 739.—S. ANTONINUS, summa, p. 3. tit. 1. c. 16 et seqq. t. 3. fol. 16.—SYLVESTER, v. *Matrimonium*, 7. t. 2. p. 194.—NAVARRUS, enchiridion, c. 22. n. 68 et seqq. t. 2. fol. 143 verso.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 2. p. 703.—SANCHEZ, l. 1. d. 27 et seqq. et l. 7. d. 6. 7. 11 et 36. et l. 9. d. 33 et seqq. t. 1. p. 58. et t. 2. p. 20. et t. 3. p. 258.—SUAREZ, de relig. l. 9. c. 2. et seqq. t. 15. p. 693.—PONTIUS, l. 6. c. 7 et seqq. et App. p. 305 et 692.—BONACINA, de matrim. q. 3. punct. 14. t. 1. p. 296.—CASTROPALAO, tr. 28.

d. 4. punct. 2. t. 5. p. 121.—TAMBURINI, de matr. l. 8. tr. 1. c. 16 et 17. t. 2. p. 105.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 69 et seqq. t. 1. p. 588.—de JUSTIS, de dispens. matrim. l. 2. c. 1. n. 58 et seqq. p. 142.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 3. t. 3. p. 341.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 966, 1326, 1923, 1950 et seqq. t. 4. p. 485.—LEURENIUS, in l. 4. decret. tit. 1. q. 104 et seqq. t. 4. p. 52.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 982 et seqq. t. 5. p. 139.—ZITELLI, de disp. matrim. c. 2. §. 2. p. 56.—BALLERINI, opus th. mor. tr. 10. s. 8. c. 3. t. 6. p. 398.—LEHMKUHL, t. 2. n. 714 et seqq. p. 510.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 1. et c. 7. a. 1. t. 1. p. 283. et t. 2. p. 200.

I.

NATURA-
LIA.I. *Spon-*
salia.

157. Peracta peccatorum declaratione manifestat Paulinus confessario, qui et ipsius est parochus, se cum Eudoxia proxime nupturum. Memor confessarius sponsalia jam prius inita fuisse Paulinum inter atque Cæciliam quærit a pœnitente utrum intentionem habuerit se obligandi erga Cæciliam, et utrum hæc suo juri renuntiaverit. Affirmat Paulinus voluisse quidem se obligare, at nunc Eudoxiam magis placere, et huic nubere exoptat quamvis Cæcilia non parum renitatur. Tunc parochus illum admonet matrimonium fore validum, sed prorsus illicitum nisi prius impetrata fuerit dispensatio a S. Pontifice.

—Paulinum impedimento prohibente laborare ex eo perspicuum fit quod sponsalia ipso jure naturæ gravem inducant justitiæ obligationem. Si igitur sponsalia vera contraxit cum Cæcilia, nimirum si animum habuit se stricte obligandi erga illam, sub mortali tenetur ad illi nubendum, nisi sponsalia fuerint legitime soluta, quod in casu nostro minime supponitur; et propterea nequit confessarius illum absolvere quin a proposito desistat alteram ducendi.—*Sanch., l. 1. d. 27. n. 2.*—*Kugler, p. 1. n. 262.*—Quid vero sentiendum de recurso ad S. Pontificem ut obtineatur dispensatio? Inanis omnino erit recursus ille: cum enim sponsalium obligatio oriatur naturaliter ex ipso contrahentium consensu, non autem ex auctoritate extrinseca, nullus homo, nec ipse S. Pon-

tifex regulariter ab illa dispensare valet. Attamen propter causam valde gravem, quando v. gr. ex adjunctis prævidetur matrimonium infaustum et multorum malorum causam exiturum, potest dispensare, extinguendo jus tertii per supremam suam auctoritatem.—*Zitelli*, p. 56.

—*Lehmkuhl*, t. 2. p. 718.

158. Cum junior esset votum castitatis perpetuum *II. Votum.* emisit Jucundus; labente tamen tempore decrescit fervor *1º. Castitas.* et jam non raro succumbit venereis tentationibus quibus *1. Obligatio.* vehementer exagitur. Conscientiam suam singulis mensibus candide aperit confessario, qui demum illi declarat statum conjugalem nunc magis expedire quam cœlibatum : *Melius est enim nubere, quam uri*, prout scribit Apostolus, *I. Cor. VII. 9*; et ideo consulit ut non expectata superioris dispensatione a voto recedat illudque in matrimonium commutet, quod relative saltem est perfectius. Hinc Jucundus jucunde ad nuptias convolat, quas et brevi consummat.

—A culpa excusandus est Jucundus propter erroneam conscientiam; sed turpiter aberrat confessarius et pravam omnino dat consilium. Et re quidem vera Jucundus per votum castitatis se Deo obstrinxit, et castitas Deo promissa manet semper quid matrimonio melius, ad quod certo tenetur Jucundus usquedum legitime dispensetur : nuptias igitur ineundo illicite agit sese exponendo periculo frangendi fidem Deo datam, vel saltem lædendi jus compartis si hæc non fuit admonita. Præterea votum emissum violat atque perpetrat sacrilegium sive reddendo debitum primo bimestri, quo eximitur ab obligatione debiti, ut Religionem ingredi ibique votum suum servare valeat, sive debitum petendo etiam elapso primo bimestri. Validum tamen fuit illius matrimonium, quia votum simplex castitatis non secum importat corporis traditionem, ideoque vovens corpus alteri valide tradere potest,

quamvis illicite tantum; et vehementes quas patitur tentationes causam sufficientem præbent ut a S. Sede petatur dispensatio.—*D. Bonav., d. 38. a. 2. q. 1.*—*D. Thom., d. 38. q. 1. a. 3. sol. 1 et 2.*—*D. Anton., c. 16. §. 1.*—*Sanch., l. 7. d. 11. n. 4 et seqq.*—*Pontius, c. 12. n. 2.*—*Gury, Comp. t. 2. n. 780.*—Hinc manifesto infertur et illum lethaliter peccare qui matrimonium cum persona contrahit quam voto castitatis esse ligatam non ignorat : nam actum petit quem licite ea nequit exercere, contractum nempe conjugalem, ejusque sacrilegio coope-
ratur.—*Sanch., n. 11.*—*Pontius, n. 3.*

2. Dispen-
satio.

159. Ipsa die qua primum accessit ad sacram mensam, Deo vovit Margarita perpetuam castitatem, quod votum etiam in pubertate ratum habuit. Ast paulo post pravas inivit consuetudines cum adolescente a quo gravida effecta est. Pluribus transactis mensibus ante pedes Thyrsi confessarii regularis volvitur, dispensationem a voto lacrimabunda petens; dispensat Thyrsus ut Margarita valeat quam celerrime nuptias celebrare, quæ differri nequeunt absque periculo infamiæ et scandalî.

—Post celebratas nuptias certum est posse Episcopum atque Religiosum Mendicantem a voto simplici castitatis dispensare conjuges in ordine ad petendum debitum; ad debitum autem reddendum elapso primo bimestri jam ex justitia obligatur etiam compars hujusmodi voto inno-
data; imo, si de uxore agatur, compartem a voto hæc valet dispensare ut possit quoque petere debitum, quoniam votum viri illi aliquatenus præjudicat.—Sed quæritur utrum Regulares Mendicantes ante contractum matrimonium pœnitentes dispensare ab impedimento prohibente perpetuæ castitatis possint sine indulto speciali. Multo communius negative respondent canonistæ atque theologi, et juxta illorum sententiam Tyrsus noster omnino damnandus est.—*Sanch., l. 2. d. 40. n. 9.*—

Plures tamen asserunt illos posse, quoniam urgente necessitate Episcopi hac facultate gaudent jure proprio et ordinario; Mendicantes autem in foro interno ab omnibus votis dispensare queunt, a quibus Episcopi jure ordinario dispensant.—Hanc sententiam in praxi probabilem esse admittit *Elbel, th. mor. p. 3. conf. 10. n. 273. t. 2. p. 99*, nec reprobare audet *S. Alphonsus, n. 1028, et de privil. regul. n. 109*.

Quando dispensatio impetranda est ante matrimonii celebrationem, confessarius formulam petitionis his aut similibus verbis valet concipere :

*Eminentissime Princeps,
Reverendissime Domine,*

Lælius (nomen semper apponatur fictitium) votum simplex perpetuæ castitatis pluribus abhinc annis privatim emisit; nunc vero carnis stimulis vehementer et frequenter agitatus, maxime dubitat se continere posse, et ideo humillime deprecatur Eminentiam Vestram, ut dispensationem super præfato voto concedere dignetur.

Eminentia Vestra dirigat, quæso, litteras ad me infra scriptum confessarium.

*Eminentia Vestra
humillimus servus,*

Bertrandus Delmontet.

Massiliæ, via nova, 27.

(Bouches-du-Rhône).—Francia.

Foris autem inscribi debet :

*Eminentissimo Principi,
Reverendissimo DD. N. Cardinali N. (Pænitentiario
Majori.)*

Romam.

Si vero jam celebratum fuerit matrimonium, preces ad Ordinarium dirigi valent his fere verbis :

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Lælius, hujus diœcesis subditus, a quatuor circiter mensibus matrimonium in facie Ecclesiæ contraxit. Jam vero prævie votum simplex perpetuæ castitatis privatim emiserat, et cum eo matrimonium scienter inivit, uxore hoc ignorante, quin tamen ausus fuerit illud consummare.

Quare, de præmissis quam maxime dolens, humillime rogat Amplitudinem Vestram, ut, mediante dispensatione super præfato voto, liceat ipsi non solum reddere, sed etiam exigere debitum conjugale.

Causa est : difficultas, imo et impossibilitas servandi voti in statu matrimoniali.

Reverendissimæ Amplitudinis Vestræ

Servus humillimus,

Bertrandus Delmontet.

Massiliæ, via nova, 27.

Ad Ordinarium vernacula lingua libellus supplex potest sane exarari, expedit tamen latina lingua scribere.—Attente porro perpendantur singula verba rescripti; interdum enim non dispensatio conceditur sed mera commutatio castitatis in alia pia opera, v. gr. in frequentem confessionem sacramentalem; et hæc clausula apponi solet : « Ita quod commutatio quoad votum sit tantum ad effectum ut matrimonium legitime contrahere, et in eo postmodum debitum conjugale reddere et exigere licite possit. Quod si uxori, cui jungetur, supervixerit, castitatem servet, utpote eodem voto castitatis, ut prius, alligatus; et si unquam extra licitum usum matrimonii deliquerit, aut matrimonium absque nova dispensatione contraxerit, sciat se contra castitatis votum facere, et debitum conjugale exigere non posse; et ita illum moneas. »

Acceptum autem rescriptum, post datam censurarum

et peccatorum absolutionem, sic exequi potest confessarius : « Et insuper, auctoritate apostolica (vel a *Reverendissimo Ordinario*) mihi specialiter delegata, ego tibi votum perpetuæ castitatis, quod emisisti, in opera pietatis quæ tibi præscripsi, dispensando, ad effectum licite contrahendi matrimonium commuto. In nomine... » — *cf. de Justis, l. 1. c. 8. n. 54 et seqq.—Foder, ch. 5. art. 2. VI et seqq.*

160. Dum pœnitentium confessiones excipit Florinus missionarius, duæ occurrunt mulieres quæ non modicam illi molestiam creant. Occurrit primum Euphemia adolescentula quæ, licet voto virginitatis obstricta, frequenter patitur pravas tentationes, iisque non semel consensum deliberatum præstitit, atque adolescenti jam ter copulata est, et illi proinde nubere exoptat. Re serio perpensa reponit missionarius tot fuisse admissa sacrilegia quot fuerunt actus sive interni sive externi tentationi contra castitatem præstiti, nec licere matrimonii celebrationem absque pontificia dispensatione. Deinde occurrit Clementina, mulier jam vidua, quæ olim cum ferveret pietas cœlibatum perpetuum Deo voverat; sed postea ecclesias deseruit, matrimonium celebravit atque nunc, mortuo priore viro, de novis ineundis nuptiis cogitat. Illi declarat Florinus olim quidem votum violatum esse cum primum iniretur matrimonium, nunc vero cœlibatus votum evasisse impossibile, ideoque secundum matrimonium jam fieri omnino licitum.

2º. Virginitas,
cœlibatus.

—In quonam consistat perfecta castitas norunt communiter fideles, nimirum in exclusione cujuslibet actus deliberati, tum interni tum externi, qui ipsi virtuti castitatis quocumque modo adversetur. Res aliter se habet quoad virginitatem et cœlibatum, quæ non pauci cum ipsa castitate confundunt. Hinc, quoniam votum ad id solum obligat quod intendebat vovens, debet confes-

sarius a pœnitentibus sedulo quærere quid sibi proposerint vovendo vel virginitatem vel cœlibatum, et si deprehendat pœnitentes aliud non sibi voluisse quam castitatem perfectam, jam ex supra dictis manifestum est quasnam obligationes contraxerint. In significatione tamen omnino propria et stricta virginitas sumitur pro ipsa corporalis integritatis conservatione, ac proinde jam omnino tollitur per primum quodlibet peccatum consummatum contra castitatem, videlicet in viro per voluntariam seminis effusionem, in muliere per læsionem integritatis corporalis culpabiliter factam, sive per copulam sive per medium aliquod innaturale. Si igitur Euphemia virginitatem vovit ita presse intellectam, Florinus non parum deceptus est quoad illam : votum enim virginitatis non violavit Euphemia nisi cum primum deliberate læsit integritatem sui corporis; postea vero virginitas nullatenus manet nec ideo violari potest : illi igitur permittendum est ut nuptias absque ulla dispensatione contrahat.—*Sanch., l. 9. d. 33. n. 7.—cf. S. Thom., d. 33. q. 3. a. 1. ad 4.*—Cœlibatus vero, si in sensu stricto et proprio sumatur, in eo consistit quod quis extra conjugium maneat; et ideo Clementina, si ligata fuit voto cœlibatus in ista significatione, peccavit quidem cum matrimonium inivit, non autem cum illud consummavit; sed mortuo priore viro nequit ad novas convolare nuptias quin votum suum iterum lædat, in quo etiam Florinus deceptus est.—*Sanch., l. 9. d. 33. n. 22. et d. 34. n. 7.—Suarez, de relig. l. 9. c. 12. n. 5.*—Et hic notandum est ipsos Episcopos stante justa causa dispensare posse, non sane a voto castitatis perpetuo et absoluto, sed a votis virginitatis et cœlibatus.

3º. Religio. 161. Religionem se ingressurum vovit Lucilius; postea vero æstu libidinis actus puellam paris conditionis sub ficta matrimonii promissione decipit atque imprægnat :

propterea nuptias cum illa contrahit nulla obtenta voti dispensatione.

—Quicumque ligatus voto ingrediendi Religionem matrimonium init, lethaliter peccat primum contrahendo, quia se periculo exponit frangendi votum vel uxorem decipit in re summi momenti; deinde etiam consummando prima vice, quia voti adimpletionem efficit impossibilem; et illius voti dispensatio S. Pontifici reservatur.—*Sanch., l. 9. d. 33. n. 14 et seqq.*—Quid autem de Lucilio, qui ante nuptias fornicatus est? Indirecte saltem contra votum suum peccavit quando talem admisit fornicationem: illius enim executionem vel impossibilem reddidit vel in grave discrimen adduxit. Nunc vero deceptæ puellæ nubendo non peccat, quoniam ex justitia jam cogeatur illam ducere; nec dispensatione ad contrahendum egebat, cum voti adimpletio ei facta fuerit illicita.—*Lessius, l. 2. c. 10. n. 34.*—*cf. Pontius, l. 6. c. 12. n. 10.*—Scio aliquos præsertim ex recentioribus docere Lucilium minime adstringi ex justitia ad illi nubendum, quia promissio ficta tantum erat et damna aliter queunt reparari: ast, etiamsi hæc sententia vera gauderet probabilitate, advertendum est omnes exigere plenam damnorum reparationem, quæ in casu præsentis propter infamiæ periculum vix fieri potest nisi ipse deflorator puellam corruptam in uxorem ducat.—*cf. Grandclaude, in l. 4. decr. p. 1. tit. 1. s. 1. pag. 5. Deflorans.*

162. Ut vitaret mundi pericula et matrimonii onera 4º. Ordo.
voto se adstrinxit Edmundus ad suscipiendos Ordines et statim Seminarium est ingressus; susceptis vero minoribus Ordinibus Seminario et militiæ clericali valedicit, et matrimonium contrahit nulla petita dispensatione.

—A solo Edmundo quæri potest utrum ad majores an tantum ad minores suscipiendos Ordines intenderit voto se obligare: non hi, sed illi solum impediunt nuptias. Si

ad majores voluit se obligare, quod videtur verisimile, lethaliter peccavit uxorem ducendo, quia impossibile reddidit voti executionem; non autem postea peccat matrimonium consummando, cum votum jam evaserit impossibile. Debuisset igitur Edmundus dispensationem impetrare, quam, legitima stante causa, valet concedere ipse Episcopus.—*Sanch., l. 9. d. 34. n. 6.—Enm. Sa, v. Matrimonium dirim. n. 4.*

II.

ECCLESIA-
STICA.

*I. Ecclesiæ
vetitum.*

*I. Banna,
parentum
consensus.*

163. Ugolinus impius adolescens, sollicitante sponsa sed invitis omnino utriusque parentibus, matrimonium contrahit coram parocho et testibus, nullis proclamationibus præmissis.

—Ballerinio, *n. 831.* non parum displicet inter vetita Ecclesiæ recenseri a P. Gury *n. 777.* non modo *specialem* ast etiam *generalem* prohibitionem, qua Ecclesia vetat matrimonia contracta sive cum hæretico, sive absque præmissis denuntiationibus, sive dissentientibus parentibus. Libenter fatemur auctores communissime non agere de generali hujusmodi Ecclesiæ prohibitionem cum tractant de prohibentibus impedimentis, sed addendum est prohibentium impedimentorum recensionem a plerisque factam nobis videri mancam et imperfectam : quæstio enim tota in hoc versari debet, utrum cultus illa disparitas, omissio denuntiationum et parentum dissensus veram rationem habeant impedimenti prohibentis, et utrum Ecclesia matrimonia vetet in ista triplici conditione. Quoad denuntiationum omissionem nullus est qui infitietur; cultus vero disparitas et parentum dissensus, quamvis ex ipso jure naturali nuptias impediunt, non parvam tamen ab Ecclesia susceperunt *confirmationem*.—*cf. Lehmkuhl, t. 2. n. 714.*—His breviter præjactis ad casum propositum veniamus. Matrimonium Ugolini est profecto validum; sed ipsi contrahentes mortaliter peccant ex duplici capite : primum, quoniam vetat Ecclesia ne ineantur nuptiæ sine

proclamationibus, et deinde quia consensus parentum ad licitas easdem nuptias requiritur, nisi forte illi injuste dissentiant.—*Conc. Trid.*, sess. 24. c. 1. d. ref.—*Sanch.*, l. 3. d. 5. n. 6. et l. 4. d. 23. n. 8 et seqq.—*Vide supra*, n. 51 et 93.

164. In eo sunt Theodorus et Arethusa ut nuptias solemniter celebrent; parochus vero a prudenti viro admonitus de occulto impedimento dirimente quo ligatur sponsa erga hunc sponsum, vetat ne conjugium contrahatur donec Episcopus de illa re cognoverit et sententiam tulerit. 2. Specialis prohibitio.

—Indubium est apud omnes S. Pontificem, utpote Pastorem omnium supremum, præditum esse potestate prohibendi sub pœna gravis peccati nuptias determinatas in universa Ecclesia, atque Episcopum in sua diœcesi. Quod vero ad parochum spectat respectu suorum subditorum, plures dubitant an illa gaudeat potestate; sententia tamen multo communior docet ipsum parochum posse et interdum debere omnino nuptias interdicere *extrajudicialiter*, donec causa fuerit ab Ordinario cognita et definita : interdictum enim hujusmodi non requirit causæ cognitionem, atque fit per modum œconomiae, non per modum sententiæ decretoriæ. Potest autem parochus conjugium vetare non modo quando occurrit impedimentum dirimens, sed etiam quoties novit alterutrum sponsorum jam erga alterum ligari contractu sponsalizio, vel prudenter timet graves inimicitias, scandala aliave incommoda. Et inde colligitur recte egisse parochum nostrum prohibendo matrimonii celebrationem inter Theodorum et Arethusam; atque non posse illos absque gravi labe matrimonium inire usquedum rem judicaverit Ordinarius.—*Sanch.*, l. 3. d. 15. n. 3. et l. 7. d. 6. n. 6.—*Pontius*, l. 6. c. 7. n. 2 et 8.—*Ballerini*, n. 832 et seqq.

II. Tempus. 165. Non obstante sponsalitia contractu cum Veronica inito, exoptat Germanus adolescens connubio copulari cum Albertina adolescentula parœciæ alterius. Prohibet omnino parochus ne aliam præter Veronicam ducat, atque banna renuit proclamare. Germanus autem a Clemente, Albertinæ paroco, triplicem consuetam obtinet denuntiationem et coram illo duobusque testibus matrimonium contrahit incœpto jam Adventus tempore. Præcipit tamen Clemens ut deductio sponsæ atque convivium absque pompa fiant; Germanus vero fidicines et tibicines monet ut magno cum strepitu Albertinam domum ducant, ubi solemnissimum paratur convivium.

—Conc. Tridentinum hoc edidit statutum : « Ab Adventu Domini Nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, et a feria quarta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari S. Synodus præcipit. » *Sess. 24. de matr. c. 10.* Et apertius adhuc rem eandem docet Rituale Romanum his verbis : « Meminerint parochi a Dominica prima Adventus usque ad diem Epiphaniæ et a feria quarta Cinerum usque ad Octavam Paschæ inclusive solemnitates nuptiarum prohibitas esse, ut nuptias benedicere, sponsam traducere, nuptialia celebrare convivium. Matrimonium autem omni tempore contrahi potest. » *De sacram. matr.*—Sicubi vigeat consuetudo ut isto tempore, quod feriatum nuncupatur, nullatenus ineantur matrimonia etiam sine solemnitate nisi urgente aliqua gravi necessitate, illi parochus debet se accommodare.—Ex his patet quid sentiendum de Germano. Lethaliter peccavit non servando fidem Veronicæ datam et non obediendo suo paroco, cujus prohibitio justa erat et de materia gravi : ex hac autem duplici transgressione unicum exurgit peccatum, si tota prohibitionis ratio erat ipsa fides servanda Veronicæ. Peccavit præterea, sed non lethaliter nisi forte ratione

gravis scandali, per accidentalem illam nuptiarum solemnitatem.—Ipse Clemens, priusquam matrimonio assisteret, authenticum exigere tenebatur et per se sub gravi testimonium de libero Germani statu et de peractis in ipsius parœcia proclamationibus.—*Gobat, n. 69 et seqq.*—*Sanch., l. 7. d. 7. n. 18.*—*Ballerini, n. 840 et seqq.*

166. Parochum rogat Laurianus ut benedicere dignetur conjugio quod initurus est cum Angelica : penitus recusat parochus quoniam jam incœpit tempus quadragesimale, atque jubet ut nuptiæ remittantur post Octavam Paschatis. 2. Sacerdos.

—Nisi in sua regione mos existat legitimus non ineundi matrimonia feriarum temporibus, parochus graviter increpandus est. Ecclesia enim illis diebus prohibet non ipsas nuptias, ut manifesto apparet ex Rituali Romano, sed tantum illarum solemnitatem, quæ essentialiter consistit in Sacro votivo pro sponsis celebrato, vel, si festum id non permittat, in Oratione aliisque precibus quæ pro sponsis funduntur.—*D. Anton., c. 17.*—*Sanch., l. 7. d. 7. n. 3 et seqq.*—*Pontius, c. 8. n. 8.*—Solemnes autem benedictiones elargiri sponsis isto tempore prohibito constituit per se peccatum grave, quia ex communissima sententia prohibitio illa Ecclesiæ sub gravi obligat, nec parochus ab ea dispensare valet, imo nec ipse Episcopus, ut constat ex responsis *S. Rit. Congr., 23 jun. 1853, et 14 aug. 1858.*—*Vecchiotti, p. 346.*—*Zitelli, p. 62.—cf. D. Bonav., d. 32. a. 4. q. 1.*

N. B. De tempore vetito et de ritu adhibendo quando tunc temporis matrimonia celebrantur, plura reperiuntur decreta in *Collect. Paris., n. 1038 et seqq.*

ARTICULUS II

HÆRESIS

Obtenta dispensatione et servatis solitis conditionibus, potest parochus extra ecclesiam assistere matrimonio mixto, inter catholicum nempe et hæreticum;—sed nec banna proclamare, nec conjugibus benedicere debet, nisi ex causa gravissima Episcopus aliter agendum judicaverit;—Missa vero nunquam celebranda est.

S. BONAVENTURA, in 4. dist. 39. a. 1. q. 1. t. 4. p. 832.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 13. n. 4. p. 736.—SANCHEZ, l. 7. d. 72. t. 2. p. 238.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 14. n. 2 et 3. p. 1014.—BONACINA, q. 3. p. 7. t. 1. p. 282.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 11. n. 5. et seqq. t. 5. p. 198.—HURTADO, disp. 24. diff. 2. p. 561.—GOBAT, exper. th. tr. 9. n. 216 et seqq. t. 1. p. 604.—ELBEL, theol. sacram. p. 3. conf. 8. n. 179 et seqq. t. 3. p. 373.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 1061 et seqq. t. 4. p. 282.—SPORER, p. 4. c. 1. n. 117 et seqq. t. 3. p. 271.—KUGLER, q. 55. n. 903 et seqq. t. 1. p. 414.—LEURENIUS, in l. 4. decr. tit. 1. q. 116 et seq. t. 4. p. 58.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 4. c. 5. r. 2. t. 2. p. 162.—VECCHIOTTI, §. 54. p. 194.—GRANDCLAUDE, in l. 4. decr. tit. 1. s. 3. t. 3. p. 45 et 223.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. n. 1084 et seqq. t. 6. p. 539.—LEHMKUHL, th. mor. t. 2. n. 715 et seq. p. 511.—JODER, ch. 1. a. 2. §. 2. p. 45.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 1. §. 2. t. 1. p. 290.

167. In parœcia quadam ubi pauci extant catholici, permulti vero hæretici, Ludovisia virgo catholica, nulla obtenta dispensatione disparitatis cultus, nupsit Isaaco calvinistæ, quod libenter ei permisit parochus, quia nulum inde timebatur periculum et multa bona sperabantur. Periculum reapse aliunde provenit : Ludovisia non multo post in adulterium lapsa est; vir autem, facinore mulieris propalato, illam juxta calvinistarum instituta repudiavit aliamque duxit uxorem. Ipsa porro Ludovisia, cum catholicum reperisset qui eam sibi vellet matrimonio copulari, quæsit a confessario utrum illi valeret nubere.

—Connubia catholicorum cum hæreticis adeo mala sunt propter perversionis in fide periculum, ut plures existimaverint illa esse irrita ex ipso jure divino; communissime tamen docent et merito theologi atque canonistæ ea esse penitus valida. Unde matrimonium Ludovisiæ cum Isaaco valere censendum est modo Isaac probabiliter fuerit valide baptizatus et absolute matrimonio consenserit, etiamsi forte ex errore judicaverit illud dissolvi posse propter adulterium; Ludovisia igitur nequit jam cum altero valide contrahere. Tanta vero est hujusmodi matrimonii repugnantia, ut Ecclesia istud prorsus prohibuerit, et dispensatio necessaria sit etiamsi forte cessaverit omne periculum; et ideo Ludovisia, nisi excusanda sit ex inepta licentia a paracho concessa, lethaliter peccavit nuptias ineundo cum hæretico, sive ob flagitiosam communicationem cum illo in re sacratissima, sive ob perversionis in fide periculum pro se et pro filiis procreandis. Causa autem justa contrahendi tale connubium non eximit ab obligatione impetrandi dispensationem, sed sola moralis impossibilitas vel forte regionis longa et legitima consuetudo.—*Gregorius XVI*, 27 maii 1832.—*Denzinger*, *enchir. n.* 1477 et seqq.—*D. Thom.*, d. 39. q. 1. a. 1. ad 5.—*D. Bonav.*, d. 39. a. 1. q. 1.—*Sanch.*, l. 7. d. 5. n. 13 et d. 72.—*Gobat*, n. 216, 226 et seqq.—Utrum hodiernis temporibus consuetudo hujusmodi in aliqua provincia dici valeat legitima, affirmare non ausim propter non pauca S. Sedis documenta quæ in contrarium esse videntur, et quorum sapientia quotidiano experimento confirmatur.—*Laym.*, n. 2.—*Gasparri*, n. 445.

168. Ad pedes confessarii obvolvitur Fabiana, atque inter cætera declarat se a pluribus abhinc annis matrimonio junctam esse viro hæretico nulla petita dispensatione; nunc facti pœnitens emendationem promittit. Nescit confessarius quid illi debeat injungere.

—Inquirat in primis confessarius de validitate matrimonii. Si constet invalidum esse sive ob clandestinitatem, sive ob aliud dirimens impedimentum, media adhibeat ut vel separentur conjuges, vel validetur matrimonium impetrata prius dispensatione supra cultus disparitate alteroque impedimento existente, vel in radice sanetur juxta varias circumstantias; non raro consultius erit pœnitentem in sua bona fide relinquere.—Sin autem matrimonium validum sit, exigat confessarius ut mulier, de peccaminosa sua conjunctione dolens, sincere declaret procuraturam se conversionem viri, in quantum fieri poterit, promittat se prolem totam in religione vera educaturam atque reparaturam scandalum cæteris creatum fidelibus. Modo hæc omnia efficiat Fabiana, absolvi potest et ad communionem recipi; si quid tamen renuat, mittenda est ad Episcopum qui pro sua prudentia judicabit de mediis adhibendis ad hujus mulieris reconciliationem peragenda.—*Pius VI, 13 jul. 1782.—Gregorius XVI, 30 apr. 1841.—Vecchiotti, p. 202 et seqq.*—Imo, ex responso S. Officii, 12 mart. 1881 ad Vic. Apost. Bomb., quilibet pœnitens in omni casu mittendus videtur ad Episcopum, cui in foro etiam externo præstare debet cautiones de periculo salutis æternæ a se et a prole amovendo.—*Bucceroni, enchir. p. 172. Oportere.*

II. Dispensatio.

1. Potestas.

169. Vincentius in Borussia catholicus, iter agens per diœcesim alienam, nuptias non sine justa causa inire exoptat cum Martina lutherana ibidem domicilium habente; ad proprium scribit Episcopum a quo, dispensandi facultate donato, dispensationem impetrat super impedimento mixtæ religionis, et nuptias coram sponsæ paracho celebrat.

—Valet profecto matrimonium, sed non valet dispensatio saltem regulariter loquendo : facultas enim dispensandi ab isto impedimento generatim Episcopo conceditur

cum hac clausula : « Dispensare valeat intra fines suæ diœcesis ; » ac proinde nequit exerceri nisi cum subditis *actu existentibus* intra limites propriæ diœcesis, quando recipitur dispensatio.—*Congr. S. Inq.*, 22 nov. 1865.—*Buccer., ench. p.* 170. n. 826.

170. Romualdus in Anglia Episcopus, potestate gaudens dispensandi in matrimoniis mixtis, Victori, viro catholico in sua diœcesi quasi-domicilium habenti, facultatem concedit ineundi conjugium cum Gregoria lutharana. Victor igitur dispensatione munitus in aliam pergit diœcesim in qua versatur Gregoria, ibique matrimonium contrahit coram parcho catholico.

—Licite omnino : etenim dispensatio legitime obtenta executioni tradi potest ubicumque mixta connubia contrahi permittuntur, nisi quid aliud obstet iudicio Ordinarii loci in quo contrahitur matrimonium.—*Congr. S. Inq.*, 22 nov. 1865.—*Buccer., enchir. p.* 169. n. 826.

171. Theobaldus Episcopus, in cujus diœcesi non 2. Causa. pauciores numerantur hæretici quam catholici, facillime permittit, etiam sine gravi motivo, mixta matrimonia, huic propter longam familiarum consuetudinem, illi propter paritatem conditionis, aliis propter causas alias, veras quidem sed minoris momenti.

—Quoniam conjugia hujusmodi ex ipso jure naturali interdicuntur præsertim propter fidei discrimen, non licet Episcopis absque indulto pontificio dispensare ab impedimento disparitatis cultus, imo nec ipsa S. Sedes dispensare valet nisi ex gravi causa et secluso semper perversionis periculo ; causa vero, quæ sufficit pro dispensatione a plerisque aliis impedimentis ecclesiasticis etiam dirimentibus, insufficiens non raro censenda est ad dispensandum pro matrimonio mixto. Ut sufficiens generatim habetur sive prudens timor ne pars catholica ad hæreticos

transeat, aut matrimonium mere civile vel coram ministro acatholico contrahat, sive spes magna conversionis partis hæreticæ, aut boni alicujus publici. Ex his perspicuum fit Theobaldum, nedum talia conjugia facile permittere debeat, vi sui muneris ea impedire summopere teneri. Audiat Leonem XIII illa de re Episcopos totius orbis suprema cum auctoritate commonentem : « Illud etiam cavendum est, ne sc. conjugia facile appetantur cum alienis a catholico nomine : animos enim de disciplina religionis dissidentes vix sperari potest futuros esse quoad cætera concordēs. Quin imo ab ejusmodi conjugiiis ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod occasionem præbent vetitæ societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonæ institutioni liberorum, et persæpe animos impellunt, ut cunctarum religionum æquam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine. » — *C. Arcanum*, 10 febr. 1880. — *Gasparri*, t. 2. p. 424. — *Vecch.*, n. 54. — *Lehmke.*, t. 2. n. 715. — *Foder*, p. 53.

3. Condi-
tiones.

172. Irenæus Missionarius quærit a muliere confitente, quam ignorat viro protestanti nuptam esse, utrum pie et christiane suos filios educet. Respondet mulier : « Filias quidem ita educo, filios autem marito relinquo juxta morem nostræ regionis; maritus enim meus lutheranus est, atque licentiam ei nubendi obtinuit parochus, quia ille promittebat se daturum conjugi omnimodam libertatem profitendi religionem catholicam. » Vixdum e tribunali pœnitentiæ egrediebatur Irenæus, cum occurrit sacerdos eum rogans ut ipsius exciperet confessionem. Moram gessit Irenæus, qui brevi certis et indubiis agnovit indiciis illum esse parochum qui prædictæ mulieri dispensationem obtinuerat pro mixto matrimonio; quoniam tamen ille de sua agendi ratione in petendis dispensationibus non loquebatur, nec ipse Irenæus locutus est.

—Mulier absolvi non debet nisi serio promittat se daturam operam ut tota proles juxta catholicam religionem instituatur et ipse vir adhæreat veritati; si tamen opera sua nihil aliud effectura sit quam gravia creare dissidia, excusari poterit atque absolvi.—*Gobat, tr. 9, n. 233 et seq.*—Quod ad parochum attinet, nihil illi profecto dicendum de impetrata dispensatione, ne lædatur confessionis sigillum. Sed, si qua fides verbis mulieris sit adhibenda, muneri suo nullatenus satisfecisse videtur in petenda dispensatione. Etenim, præter grave motivum quod semper requiritur et præter liberum religionis exercitium quod pars hæretica alteri promittere debet, necesse est insuper ut eadem hæretica pars simul cum parte catholica promittat liberos omnes in catholica religione esse educandos; et demum ipsa pars catholica tenetur promittere se conjugis acatholici conversionem pro viribus curaturam. Imo olim istæ promissiones juramento erant confirmandæ, prout mandaverat Pius VI in suo rescripto ad Archiep. Mechlin. et Episc. Belgii, in quo hæc inter alia legebantur : « Parochus... sequentes observare teneatur cautelas... 2. ut exigat et recipiat a contrahente hæretico declarationem *in scriptis*, quæ *cum juramento*, præsentibus duobus testibus, qui debebunt et ipsi subscribere, obliget se ad permittendum comparti usum liberum religionis catholicæ, et ad educandum in eadem omnes liberos nascituros sine ulla sexus distinctione... 3. ut et ipse contrahens catholicus declarationem edat a se et duobus testibus *subscriptam*, in qua *cum juramento* promittat, non tantum se nunquam apostataturum a religione sua catholica, sed educaturum in ipsa omnem prolem nascituram, et procuraturum se efficaciter conversionem alterius contrahentis acatholici. »—*Foder, p. 53.*—Hodie sufficit « talis promissio, quæ in pactum deducta præbeat morale fundamentum de veritate executionis, ita ut prudenter ejusmodi executio expectari

possit. » *C. S. Off.* 30 jun. 1842.—*Buccer.* p. 171. *Cautiones.*—*Instr. secret. status Pii IX*, 15 nov. 1858.—*Collect. Paris.*, n. 907.—*Lehm.*, t. 2. n. 715.

II.

RITUS.

I. Banna.

173. Paschalinus, in diœcesi Agennensi parochus, quoties mixtum connubium ex apostolica dispensatione est ineundum, bannorum præmittit publicationes, quoniam id præcipit Conc. Burdigalense a. 1850 habitum.

—Damnari profecto nequit Paschalinus eo quod Concilio suæ Provinciæ obedientiam præstet. Attamen præfatum Concilium, quemadmodum Conc. Baltimoreense a. 1846 celebratum, ideo denuntiationes illas præcepisse videtur, quia Congr. de Pr. F. responso 3 jul. 1847 dato id approbat atque præscribit : verum Secretarius ejusdem Congregationis declaravit « mendose in hisce litteris irrepsisse amanuensium incuria, quod refertur ad proclamationes faciendas. »—*Vecchiotti*, p. 201.—Et re sane vera ex lege communi, et nisi ob causam gravem tolerentur, denuntiationes hujusmodi sunt omittendæ : quamdam enim importare videntur cooperationem matrimoniis a quibus Ecclesia merito abhorret.—*Pius VI ad Arch. Mechl.* 13 jul. 1792.—*Buccer.*, *ench.* n. 829.—*Gasparri*, n. 457.

174. In regno quodam, in quo civilis princeps decrevit denuntiationes pro matrimoniis quibuslibet esse peragendas, Norbertus Episcopus parochis suis permittit ut illas in ecclesia faciant, etiamsi agatur de matrimonio catholicum inter et acatholicum ineundo.

—Pius VI de hac re interrogatus declaravit tales proclamationes posse tolerari, sed faciendas esse non solum extra ecclesiam, ast etiam omnimode extra locum sacrum, et præstare ut addatur consuetæ bannorum formulæ aliqua expressio indicans hujus generis matrimonia esse execranda.—31 maii 1783.—*Buccer.*, *enchir.*

p. 172. *Quoad*.—Posteriorius vero Gregorius XVI, 12 sept. 1834, Episcopis Bavariae significavit « ad majora damna præcavenda, tolerandum ut a parochio catholico consuetæ proclamationes fiant, omni tamen prætermissa mentione religionis illorum qui nuptias sunt contracturi. »—*Denzinger, enchir. n.* 1484.—Ubi tolerare videtur ut in Bavaria conjugia mixta denuntientur etiam intra ecclesiam. In praxi igitur erit inquirendum quid S. Sedes pro singulis provinciis statuerit.

175. Materna catholica viro lutherano exoptat nubere, *II. Assistentia.*
 atque parochum rogat ut suis nuptiis assistere et benedicere dignetur. Resciens parochus S. Sedem alicubi permisisse ut intra ecclesiam celebrentur mixta matrimonia, et ipse nuptiis in sua ecclesia assistit, superpelliceo et stola indutus, Missam pro sponsis legit solitasque benedictiones illis impertitur. *I. Parochi catholici.*

—Si Materna nullam obtinuerit dispensationem, parochus, ut gravius averteretur damnum, posset quidem matrimonio assistere, sed extra ecclesiam, materialiter tantum et passivo modo. Si vero dispensata legitime fuerit, aliquibus Episcopis concessum est, quemadmodum Episcopo Nanceiensi, ut matrimonium celebretur in *capella remota* ecclesiae, si non adsit sacristia, sine cereis tamen et ornatu speciali; ex eo autem quod hujusmodi concessio alicui facta fuerit Episcopo, perperam concluderetur cæteris etiam fieri absque speciali indulto. Demum notandum est Pium IX, 15 nov. 1858, prudenti Episcoporum arbitrio commisisse ut ipsi judicent quando, ad majora mala vitanda, contrahi queant promiscua hujusmodi connubia etiam intra ecclesiam et cum parochi benedictione, exclusa semper Missæ celebratione. Unusquisque ergo parochus a suo Episcopo inquirere debet quid in sua diœcesi agendum sit.—*Gregor. XVI, 12 sept. 1834, et 23 maii 1846.*—*S. Off. 17 jan. 1877.*—

Acta S. Sedis, t. 6. p. 456 et seqq.—Collect. Paris., n. 907 et seq.

176. Suzanna urgentibus parentibus matrimonium initura est cum viro franco-muratore : rogatur parochus ut solitas denuntiationes peragere dignetur et deinde matrimonio benedicere; quoniam vero secta muratorum doctrinas profitetur manifeste hæreticas, dubitat parochus an benedicere nuptiis valeat.

—Per se non aliud facere potest parochus nisi passive assistere absque benedictione aliove ritu ecclesiastico, si videlicet ex denegata assistentia grave scandalum vel damnum oriatur.—*Congr. de Prop. Fide, ad Episc. Brasiliæ, 5 jun. 1878.*—Posteriori vero, *die sc. 21 febr. 1883.* S. Officium declaravit de hac re nihil esse generali regula decernendum, donec S. Sedes decretum ediderit, sed caute et prudenter agendum. Parochus igitur Episcopum suum interroget, qui in casibus particularibus ea statuere quæ magis in Domino expedire judicaverit.—*cf. Lehmk., t. 2. n. 714 in nota.*

2. Ministri
hæretici.

177. Urbanilla catholica in Hannoveriano regno degens matrimonium contrahere cupit cum hæretico et quoniam lex præcipit ut matrimonium coram ministro hæretico celebretur, Urbanilla parochum interrogat quid agere debeat.

—Si minister ille personam agat magistratus mere civilis, non improbatur quod pars catholica una cum hæretica coram illo se sistat ad actum civilem dumtaxat implendum; si vero minister hæreticus censeatur veluti sacris addictus et quasi parochi munere fungens, monenda est Urbanilla consensum non posse ipsam præstare coram illo ministro quin gravissime peccet cum hæreticis communicando in divinis.—*S. Off., 17 febr. 1864 ad Ep. regni Hannov.—Vecchiotti. p. 203.*

CAPUT II

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA

ARTICULUS I

IN GENERE

Impedimenta dirimentia, inducta sive a jure naturæ sive ab Ecclesia, quæ sola inter fideles talia constituere potest, matrimonium irritant etiamsi invincibiliter ignorentur;— non tamen illa irritant quæ ex Doctorum sententia probabile est non existere, nec probabiliter illa quæ solius pænæ rationem habent, nimirum adulterium, conjugicidium et utrumque simul, si crimen ab ignorantibus pœnam commissum sit.

SANCHEZ, l. 7. d. 1 et seqq. t. 2. p. 5.—P. LEDESMA, q. 50. p. 315.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 1. p. 997.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 1. t. 1. p. 258.—PONTIUS, l. 6. c. 1. et seqq. p. 297.—BONACINA, q. 3. punct. 1. t. 1. p. 299.—CONINCK, de Sacram. disp. 30. dub. 1. p. 670.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 1 et 3. t. 5. p. 120.—HURTADO, disp. 12. p. 435.—ELBEL, theol. sacram. p. 3. conf. 3. §. 1. t. 3. p. 342.—KRIMER, in 4. decr. n. 1011, 1873 et seqq. t. 4. p. 273, 469.—KUGLER, n. 861, 1034 et seqq. t. 1. p. 394 et 463.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 513 et seqq. t. 4. p. 129.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 3. c. 1. t. 2. p. 150.—MARTIN, p. 2. s. 1 et 2. t. 2. p. 2.—PERRONE, l. 2. t. 2. p. 5.—GRANDCLAUDE, in 4. decr. tit. 1. s. 3. t. 3. p. 32.—GASPARRI, c. 4. s. 1. t. 1. p. 141.

178. Æmilius parochus certissimis documentis detegit connubium Valerii cum Justina impedimento dirimente laborare, et, quamvis in facie Ecclesiæ fuerit celebratum et opinione utriusque conjugis atque vulgi validum existimetur, publice illud dirimit atque conjuges separat tanquam concubinariorios.

—Ecclesiam donari potestate statuendi impedimenta, non solum prohibentia sed etiam dirimentia, nemo catholicus ambigit, cum hanc definitionem Tridentinum

I.
REGULA.
I. *Inter baptizatos.*
1. Obex verus.

ediderit : « Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel iis constituendis errasse; anathema sit. » *Sess. 24. can. 4.—cf. can. 3.*—Et sane cuilibet competenti societati jus inest apponendi conditiones sine quibus contractus non valeant; Ecclesia autem societas est competens quoad contractum matrimonialem, qui, ad dignitatem Sacramenti a Christo elevatus, ipsi Ecclesiæ commissus fuit. Ista autem impedimenta omnes attingunt baptizatos, quamvis forte fidem prorsus amiserint. Jam vero, in genere saltem, nulla ignorantia licet invincibilis, sive juris sive facti, obstare valet effectui hujusmodi impedimentorum, seu nullitati matrimonii, quoniam leges inhabilitantes et irritantes subditos omnes afficiunt ignorantes quoque. Ad rem Congr. S. Officii : « Animadvertendum est etiam, quoad impedimenta dirimentia, ignorantiam invincibilem aut bonam fidem haud sufficere ut valide contrahatur matrimonium. Etsi quandoque, quod tamen raro credendum est in praxi, illa ignorantia et bona fides excusare valeat a peccato, tamen nunquam efficere potest matrimonium validum quod obice dirimente fuerit initum. » *Ad Vic. Ap. Siam. 4 jul. 1855.—Collect. Paris., n. 950.*—Idcirco matrimonium Valerii et Justinæ, si celebratum fuit cum impedimento dirimente, certo invalidum dicendum est. Sed parochus limites suæ potestatis excessit publice separando conjuges, quod ad solum Ordinarium attinet; præterea imprudentissime egit nocendo famæ conjugum et scandalum grave concitando. Imo, cum isti in bona fide versarentur, nec privatim, nec etiam in tribunali pœnitentiæ erant admonendi nisi fructus ex admonitione sperandus foret : persæpe expedit ut in sua bona fide relinquuntur tales conjuges, vel obtineatur impedimenti dispensatio aut conjugii sanatio in radice; in foro autem externo habendi sunt tanquam legitimi conjuges, usquedum in foro eodem probari

queat nullitas conjugii.—*Congr. de Pr. F.*, 11 feb.. 1804.
—*Kugler*, p. 1. n. 279.

179. In quadam Indiarum regione lex viget irritans illius conjugium, qui sororem uxoris proprii fratris duxit : Sisinus catholicus, ex illa regione oriundus ibique domicilium habens, nuptias contrahit cum sorore uxoris fratris sui pariter catholica.

—Omnes catholici profitentur principes sæculares, tum fideles tum infideles, jure proprio regere civiles matrimonii etiam christiani effectus, qui ab ipsius substantia sunt separabiles, quamvis sponte sua et naturaliter ex contracto matrimonio fluant, cujusmodi habentur dos atque jura successionis conjugum vel filiorum quoad bona vel nobilitatem. Id aperte docet Leo XIII his verbis : « Non ipsa (Ecclesia) ignorat neque diffitetur Sacramentum matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanæ dirigatur, cognationem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quæ matrimonium quidem consequuntur, sed in genere civili versantur : de quibus rebus jure decernunt et cognoscunt qui rei publicæ præsunt. » *Const. Arcanum*.—*Gasparri*, t. 2. p. 421.—Sed possuntne principes iidem impedimenta constituere quoad fidelium matrimonia? Affirmant quidem veteres, addentes hujusmodi potestatem ab Ecclesia subtractam fuisse principibus christianis, non vero infidelibus. « Id vero monuerim, ait Sanchez, fideles subditos infidelibus principibus, utpote qui eorum oppida inhabitant, adstringi legibus eorum justis irritantibus matrimonium in omnibus iis casibus in quibus ad alias eorum leges tenentur. Quare si cum eo dirimenti impedimento contrahant, erit nullum matrimonium; quia ratio Sacramenti superaddita matrimonio fidelium non impedit in principibus potestatem impedimenta dirimentia statuendi, sed sola reservatio Pontificis, ut diximus n.

2., quæ ad principes infideles extendi nequit, ut *n.* 5. probavimus. » *l.* 7. *d.* 3. *n.* 8.—Dicendum est tamen fideles omnes quoad Sacramenta independentes prorsus esse a qualibet civili potestate. Placent verba quibus Elbel rem illam explicat : « Nec principes sæculares, inquit, possunt statuere impedimenta dirimentia matrimonii. Esto enim per se loquendo, et quantum est ex natura rei, seu contractus qua civilis est, id possent; quia tamen idemmet contractus inter fideles a Christo fuit elevatus ad dignitatem Sacramenti, eo ipso a potestate laicali fuit translatus ad potestatem judicum ecclesiasticorum. » *n.* 62.—Et hanc doctrinam suis verbis confirmat Congr. de Pr. F. : « Qualiscumque sit principum infidelium potestas in stabiliendo talia impedimenta pro matrimoniis suorum subditorum infidelium prout sunt contractus civiles, principes laici, multoque minus principes infideles, non possunt constituere impedimenta dirimentia in christianorum matrimoniis, quæ induunt rationem Sacramenti, sed stabilire impedimenta dirimentia unice pertinet ad Ecclesiam, ad quam privative spectat judicare de idonea Sacramenti materia, quæ in matrimonio est contractus. » *Instr. ad Vic. Ap. Tonkini Orient. a.* 1753.—*Collect. Paris.*, *n.* 849.—Unde fit manifestum matrimonium Sisini non destitui firmitate sua.—*Laym.*, *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 1. *n.* 3.

2. Obex
existima-
tus.

180. Non ignorat Flavius affinitatem ex copula ortam esse impedimentum dirimens. Copulam tamen habet cum sorore suæ sponsæ, sed imperfectam tantum, et existimat hanc sufficere ad constituendum impedimentum. Quo non obstante nuptias cum sponsa celebrat.

—Nuptiæ irritæ haberi queunt, non ratione impedimenti quod revera non extat, sed defectu consensus. Inquirendum est igitur de intentione Flavii : si consensus sit quasi conditionatus et ita resolvi valeat : *Quamvis impe-*

dimento teneat et Ecclesia prohibeat, attamen si forte possum hanc ducere, hanc ducere intendo, validæ sunt nuptiæ; secus vero, invalidæ prorsus videntur.—Pontius, l. 4. c. 23. n. 2 et seqq.

181. Simon Parisiensis non baptizatus, annos 17 natus, *II. Inter non baptizatos.* matrimonium coram civili magistratu contrahit cum Clementina pariter non baptizata, quæ 14 annos vix complevit.

—Quæstio magna agitur inter auctores catholicos utrum sæculares principes suis impedimentis irritare conjugia valeant saltem infidelium. Negant plures recentiores, Martin, Perrone et alii, quoniam contractus ille aliquid sacri habet quod auctoritati civilium principum subjici nequit. Affirmant autem ex veteribus omnes fere, S. Thomas, Sanchez, Schmalzgrueber, S. Alphonsus cum cæteris, et ex recentioribus non pauci, d'Annibale, Lehmkühl, Grandclaude, Ballerini, Konings, Gasparri. Negare profecto nefas est matrimonium in se sacrum aliquid continere. « Etenim, verba usurpamus Leonis XIII, cum matrimonium habeat Deum auctorem, fueritque vel a principio quædam Incarnationis Verbi Dei adumbratio, idcirco inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non adventitium, sed ingenitum, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum. Quocirca Innocentius III et Honorius III, decessores Nostri, non injuria nec temere affirmare potuerunt, *apud fideles et infideles existere Sacramentum conjugii.* » C. Arcanum.—Gasparri, t. 2. p. 414.—Ast in societate, in qua desideratur auctoritas religiosa independens, prout contingit apud infideles, vel etiam apud christianos pro infidelibus, in quos nihil potest Ecclesia, ipsæ res sacræ et quæcumque spectant ad cultum publicum potestate civilis principis ordinari debent saltem indirecte et devolutive, quoties id exigit communitatis bonum. Jure igitur meritoque Congrega-

tiones S. Officii et de Pr. Fide in suis litteris ad Vicarios Apostolicos perpetuo supponunt valore destitui conjugia in infidelitate contracta cum impedimento civili dirimente, proindeque judicant civiles principes potestate gaudere statuendi impedimenta quæ infidelium conjugia dirimant.—*cf. Gasparri, t. 1. n. 284 et seqq.*—Et ex his concludimus tanquam multo probabilius nuptias Simonis et Clementinæ nullas esse, cum illarum valori obstet *art. 144. codicis civilis* : « L'homme avant 18 ans révolus, la femme avant 15 ans révolus, ne peuvent contracter mariage. » Si tamen conjuncti permanserint usquedum Simon compleverit 18 annos cum dimidio atque mulier 15 cum dimidio, vel si mulier ante hanc ætatem conceperit, matrimonium jam non poterit irritari.—*art. 185.*—Et eadem admittenda foret solutio si de Judæis ageretur, vel etiam probabiliter si conjugium initum fuisset sine interventu civilis magistratus (*a. 165.*) vel a minoribus sine parentum consensu : minores sunt filii usque ad a. 25., filiæ vero usque ad a. 21. omnino completum (*a. 148.*) Dixi *probabiliter*, quia satis non constat utrum defectus magistratus civilis atque dissensus parentum ex lege nostra impedimenta sint mere prohibentia, an etiam irritantia et quidem in ipso foro interno.—*Aubry, Cours de droit civil fr. t. 5. p. 14, 54 et 64.—cf. S. Thom., in 4. d. 39. q. 1. a. 2. ad 3.—Sanch., d. 3.—Ledesma, a. 1. concl. 1. p. 319.—Laym., n. 1. et seqq.—Pontius, c. 1. n. 4 et seqq.*

II.

EXCEPTIO-
NES.I. *Dubium.*1º. Ob ex
canonicus.1. *Dubium*
juris.

Adoptio.

182. Procopius Lugdunensis, a Frumentio juxta *art. 343 et seqq. legis gallicæ* adoptatus, nubere cupit illius filiæ adhuc versanti sub paterna potestate. Interrogatus de hac re parochus reponit illicitum esse tale connubium, quoniam probabilitate non destituitur sententia affirmans adoptionem in Gallia dari perfectam, idcircoque inducere impedimentum dirimens ecclesiasticum., atque subjungit

conjuges propter fornicationis periculum separandos esse si forte contra suum consilium nuptias celebrent.

—Cum *art.* 348. legis nostræ hujusmodi vetet connubia, laudandus omnino foret parochus ille si verbis suis conjugium hujusmodi impedire tantum conatus fuisset ob incommoda gravia quæ exinde oriri queunt. Sed ulterius progreditur, et asserit conjugium istud simpliciter esse illicitum atque conjuges separandos post celebratum conjugium. In utroque porro decipitur : cum enim agatur de impedimento ecclesiastico, et ideo Ecclesia supplere valeat, ante initum contractum prævalet favor libertatis, quoties ex probatorum Doctorum sententia vere probabile est non extare impedimentum; post contractum autem initum ita prævalet favor matrimonii ut nunquam separari queant conjuges, modo ex unius sententia auctoris omni exceptione majoris probabile sit impedimentum non existere, etiamsi contraria sententia communis valde habeatur.—*Pontius, l. 8. c. 13. n. 1.*—*Lacroix, n. 534.*—*Kugler, n. 68.*—*S. Alph., n. 901.*—*Gury, t. 2. n. 789.*—*Gasparri, n. 254.*

183. Benignæ nubere exoptat Melecius : novit profecto aliquam inter ipsos adesse consanguinitatem in transversa linea, sed diligenti peracta inquisitione, constare nequit utrum in quarto an in quinto tantum gradu existat. 2. Dubium facti.

—In dubio facti solum et non juris communiter Doctores negant iniri posse nuptias; et ad cautelam saltem semper expedit ut dispensatio obtineatur ab Episcopo qui in dubio illo dispensare valet.—*cf. Gasparri, n. 255 et seqq.*—Attamen satis probabile est nuptias posse celebrari valide et licite, quia Ecclesia etiam in tali dubio censetur impedimentum tollere si forte adsit.—*Sanchez, l. 8. d. 6. n. 18*, qui de dubio non minus facti quam juris loquitur, ut patet ex contextu.—*Cardenas, crisis, p. 4. d. 2. n. 525 et seqq. t. 3. p. 54.*—*Tamburini, de matr.*

tr. 2. c. 4. §. 4. n. 23. t. 2. p. 109.—cf. d'Annib. t. 3. n. 317. nota 39.

2º. Obex
naturalis.

184. Hector adolescens rem habet cum muliere, et ex ea infantulam suscipit quam ipse in brephotrophium defert. Sedecim elapsis annis conjugio copulari cupit cum adolescentula, cujus originem ignorat, quæ tamen sedecim circiter annos nata ex eodem brephotrophio est egressa, et quam ob certa vultus lineamenta suspicatur propriam esse filiam.

—Si dubitaret Hector de impotentia, quæ etiam ex ipso jure naturali matrimonium dirimit, illi, quamvis dissentiât Sanchez, *d. 103. n. 10.* cum aliis pluribus, nuptiæ essent probabiliter permittendæ propter favorem libertatis, et initis nuptiis triennium illi concederetur ad potentiam experiendam.—Sed cum dubium versetur circa consanguinitatem lineæ rectæ in primo gradu, prohibendus est Hector et quidem sub gravi ne isti nubat adolescentulæ : nefandum profecto nimium foret patrem propriæ filiæ commisceri.—*d'Annib., t. 3. n. 117.*—Post celebratas tamen nuptias, etiamsi forte consanguinitas probaretur, non forent separandi conjuges nisi jubente Ecclesia; quod pariter dicendum de iis qui ad fidem convertuntur postquam stante eodem dubio conjugium iniverunt in infidelitate.—*Gasparri, n. 263.*

II. Ignorantia
pœnæ.

185. Thyrsus Firminæ conjugatus deperdite amat Ursulam; ex mutua conspiratione et animo contrahendi connubium, veneno Firminam enecant ambo, atque transacto solito tempore nuptias inter se ineunt, ignorantes plane se ob uxoricidium impediri, licet probe noverint gravissimum peccatum contra divinam legem admissum.

—Fatendum est ex sententia multo communiori nuptias illas omni valore destitui, quoniam impedimentum criminis medicinæ potius quam pœnæ rationem habet.

« Hoc impedimentum, ait Sporer, ab Ecclesia inductum est, non præcise in pœnam delicti, sed principaliter ad absterrendos homines, ne spe matrimonii crimina committant, prout unanimiter supponunt Doctores universi. » *p. 4. c. 1. n. 114.*—*Suarez, de leg. l. 5. c. 22. n. 4.*—*Gobat, tr. 9. n. 190. 201 et seq.*—*Kugler, p. 2. n. 1987.*—*Schmalz. tit. 7. n. 59 et seqq.*—Ex eo tamen ipso quod impedimentum criminis, *adulterium* nempe, *conjugicidium* vel *utrumque simul*, pœna simul sit atque medicina, infertur valde probabiliter illud ab ignorantibus non incurri. Et re sane vera si impedimentum illud habeat rationem pœnæ, pœna est non ordinaria sed extraordinaria valde, quod fatentur ipsi adversarii. Porro « quoties pœna est exorbitans et extraordinaria, cujuscumque generis sit, si illa ignoratur, etiamsi delictum committatur, non incurritur. » Verba sunt Navarri quæ refert Suarez et saltem tanquam probabilia admittit.—*De cens. d. 4. s. 9. n. 21 et 22.*—Et S. Alphonsus : « Probabilissimum est, inquit, ab ignorantibus non incurri pœnas a lege ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariæ. » *l. 6. n. 1074.*—Quod vero ad medicinam pertinet, non videtur cuinam prodesse valeat, si ipsos ignorantes afficiat : possuntne a delicto committendo absterreri qui impedimentum nesciunt? Ergo probabiliter saltem conjugio copulari valent Thyrsus et Ursula nulla petita dispensatione, quia probabiliter nullo arcentur impedimento.—*Krimer, n. 1014 et seqq.*—*Baller., n. 1044 et seqq.*—*Lehmke., t. 2. n. 770.*

186. Perdurante sæculari persecutione, necnon Pastorum et doctrinæ privatione perseverante, christiani Japonenses, de impedimentis ecclesiasticis matrimonii omnino inscii, sæpe matrimonia his impedimentis vitiata contraxerunt bona fide. Quæsitum est an valide et quid agendum.

—Congr. S. Officii respondit quoad eos qui versantur in bona fide, silendum; quoad cæteros, vel renovandum consensum post obtentam dispensationem, vel matrimonia in radice sananda pro variis adjunctis.—II *mart.* 1868.—*Collect. Paris.*, n. 851.—Responsum illud, non diffitendum est, vim magnam addit illorum sententiæ qui negant consuetudine regni alicujus particularis abrogari posse aliquod impedimentum ecclesiasticum; nollem tamen affirmare contrariam sententiam, quam clarissimi quidam Doctores admittunt, inde spoliari omni probabilitate.—*Sanch.*, l. 7. d. 4. n. 14 et seqq.—*Gonzalez*, in l. 4. decr. tit. 14. c. 5. n. 2.—*Schmalz.*, tit. 1. n. 373. 378 et seq.

ARTICULUS II

IN SPECIE

PUNCTUM I

Ex jure divino

§ I

Ex jure naturali

Ex ipso jure naturali tria oriuntur impedimenta matrimonium dirimentia, nimirum error personæ, impotentia et consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ.

I.—*Error personæ*

Ratione consensus non præstiti, matrimonium dirimit error qui versetur circa personam,—vel circa qualitatem, quæ aut absolute intendatur a contrahente, aut in ipsam personam refundatur, quatenus nempe contrahens compartem non cognoscit nisi per istius qualitatis designationem.

S. BONAVENTURA, in 4. d. 30. a. 1. q. 1. t. 4. p. 707.—S. THOMAS, in 4. d. 30. q. 1. t. 7. p. 945.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 2. t. 3. fol. 6.—SYLVESTER, v. Matrim. §. 8. q. 1. t. 2. p. 198.—HENRIQUEZ, l. II. c. 10. p. 667.—SANCHEZ, l. 7. d. 18. t. 2. p. 68.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 2. t. 1. p. 261.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 2. p. 998.—P. LEDESMA, q. 51. p. 324.—PONTIUS, l. 4. c. 20 et seqq. p. 186.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 4. t. 5. p. 126.—HURTADO, disp. 13. p. 447.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 103 et seqq. t. 1. p. 582.—KRIMER, in 4. decr. n. 1067 et seqq. t. 4. p. 283.—KUGLER, p. 2. n. 1091 et seqq. t. 1. p. 499.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 1. n. 433 et seqq. t. 4. p. 61.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1009 et seqq. t. 5. p. 158.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. n. 936 et seqq. t. 6. p. 446.—GASPARRI, c. 5. a. 2. §. 1. n. 2. t. 2. p. 11.

I.
PERSONA.

187. Duas filias habet Maxentius, Elpidiam ætate majorem, Augustam minorem. Augustam utpote sibi magis arridentem Robertus in uxorem a Maxentio postulat. Recusat ille, et primogenitam proponit, quam haud ægre acceptat Robertus. Priusquam celebrentur nuptiæ, adolescens alter ditissimus Elpidiam sibi petit in sponsam, atque obtinet. Die statuto, loco Elpidiæ promissæ Maxentius Augustam mittit ad Robertum, qui, existimans Elpidiam esse, in conjugem accipit. Paucis post diebus errorem detegit Robertus, et maximas Deo gratias agit, quoniam Augusta illi placet summopere.

—Ex ipso jure naturæ matrimonium est nullum : consensus enim Roberti non fertur in Augustam, cum qua per errorem contrahit, sed in Elpidiam quæ præsens esse existimatur et est absens : eandem porro ob causam matrimonium Jacobi cum Lia, quæ pro Rachel fuerat supposita, irritum prorsus fuit, usquedum, re cognita, Jacob Liam voluntarie duxerit.—*Gen.*, c. 29, v. 16 et seqq.—Si tamen Robertus et Augusta nuptias coram paracho rite celebrarunt et nullum adsit in regione scandalii periculum, illæ satis validantur per utriusque consensus renovationem, modo prius sponsalia cum Elpidia non inita fuerint.—*D. Bonav.*, ad 2.—*D. Thom.*, a. 1 et 2.—*D. Anton.*, c. 2.—*Ledesma*, a. 2. dub. 1 et 2. p. 327.

—*Gobat, n. 110 et seq.*—Ex juris gallici art. 181. conjuges, qui, errore detecto, per sex menses simul cohabitaverunt, in foro externo jam petere nequeunt conjugii nullitatem.

II.

QUALITAS.

I. *Intenta.*

188. Rogerius captus pulchritudine Sophiæ, Polycarpi secundogenitæ, hanc a patre in conjugem petit. Denegat pater, at libenter primogenitam offert Rogerio ignotam. Postulat ille ut prius amico cuidam ostendatur, qui de puellæ venustate judicium feret : huic pater pro primogenita quæ tantum fœda non est, exhibet secundogenitam. Audiens Rogerius filiam promissam esse pulcherrimam, illam acceptat, atque tenui oblectam velamine ducit; mox vero detegit eam aspectu formosam nullatenus esse.

—Supra, n. 87. jam dictum est matrimonium conditionatum non valere, nisi conditio adimpleatur : si igitur Rogerius contrahens interne dixisset, sin minus expresse, saltem virtualiter : « Nolo te accipere nisi pulchra sis, » invalidum foret profecto conjugium.—*D. Thom., a. 2. ad 5.*—*Sanch., n. 21.*—*Pontius, c. 21. n. 13 et seqq.*—*Kugler, n. 1096 et seqq.*—Conditionate non contrahit Rogerius, ex adjunctis tamen compertum videtur illum directe et principaliter intendere, non hanc præsentem puellam quomodocumque se habeat, sed ipsius pulchritudinem, seu puellam pulchritudine donatam, ita ut, deficiente pulchritudine, illi nubere non intendat. Conjugium ergo nullum est ob consensus defectum.—*Pontius, c. 22. n. 3.*—*Kugler, n. 1101.*—*S. Alph., n. 1016.*—Dissentit Sanchez, n. 35.

189. Albertinæ puellæ honestæ non vero diviti in sponsum proponitur Victorinus, a quo prorsus abhorret. Elapsis paucis mensibus audit illum e nobili familia ortum divitiis abundare; quamobrem paulatim sententiam mutat et demum Victorino nuptiis copulatur. Post celebratum

connubium pervidet illum nec nobilem nec divitem esse, et ipsi profecto non dedisset consensum si istud prius novisset. Interrogatus confessarius declarat connubium nullum esse ex defectu consensus et Albertinam alium posse sibi quærere sponsum.

—Communiter contractus, cui causam præbuit error, præsertim proveniens ex dolo alterius contrahentis, rescindibilis saltem est ad nutum illius qui ex errore contraxit: id vero admitti non potest pro contractu matrimoniali : natura enim hujusmodi contractus, qui debet esse firmissimus, irrevocabilis et indissolubilis, prorsus exigit ut contrahens reapse velit (nisi aliud specialiter exprimat) contrahere juxta leges essentielles contractus quem init; et ideo contrahens, quoties conditionem non apponit, vult reapse consentire in matrimonium cum tali persona, licet fortasse error intervenerit sine quo non fuisset præstitus consensus. Ad rem de Lugo : « In iis quæ constituunt statum ex natura sua firmum et irrevocabilem, quales sunt professio et matrimonium, voluntas juxta naturam rei de qua agitur accommodat se, et consentit sine restrictione vel conditione, sed omnino absolute et independentem ab aliis conditionibus, præter eas quæ sunt de substantia ejusdem contractus : ex iis enim conditionibus manerent incerta matrimonia et professiones, atque adeo ipse status, quod non est juxta naturam rei de qua agitur. Quidquid igitur sit de aliis contractibus, in iis omnino dicendum est, non irritari ex dolo etiam dante causam contractui, dummodo non versetur circa substantiam. » *De just. d. 22. n. 88.*—Quoniam igitur Albertina consensum in Victorinum simpliciter præstitit, valet certo matrimonium, graviterque decipitur confessarius novas nuptias permittendo. Et huc opportune adnotandum venit raro admodum in conficiendis matrimoniis aliquem errorem plus minusve dolosum non irrepere quoad alterutrum

contrahentis originem, nobilitatem, fortunam, valetudinem, indolem aut consanguineos; ex tali vero errore conjugia non evadunt nulla, quia qualitas ignorata non principaliter intenditur, sed manet quid contractui accidentale.—*D. Thom.*, a. 2. ad 4 et 5.—*D. Bonav.*, q. 1.—*Sanch. n.* 17 et seq.—*Ledesma*, a. 2. dub. 3. concl. 1. p. 332.—*Kugler*, n. 1099.—*S. Alph. n.* 1012.—*Baller. n.* 941.—cf. *S. Congr. Conc.* 29 dec. 1862.—*Acta. S. S. t.* 1. p. 265.

190. Martina nutrix Eugeniam infantulam nobilem improvise e brachiis lapsu insigniter deformavit. Metu gravium malorum sibi a matre Eugeniæ imminentium, infanti deformatæ filiulam propriam substituit, quæ postmodum in adulta ætate viro nobili desponsata est. Martina facti pœnitens in articulo mortis, rem totam parochus aperit cum licentia monendi parentes et maritum.

—Nuptiæ a Martinæ filia cum nobili viro celebratæ sunt prorsus validæ : vir enim ille nobilis, quamvis ex errore censeret puellam istam filiam esse nobilis matronæ, contraxit tamen simpliciter et absolute cum persona præsentē nulla conditione apposita, imo nulla probabiliter habita suspicione circa ejus originem. — Gravissimam vero, ut cuicumque attendenti patet, injustitiam admisit Martina in infantulam sibi commissam, quæ jus profecto habet ad meliorem conditionem; nunc autem parochus neminem debet admonere, quia admonitio foret inutilis et damna sunt irreparabilia.—*Gobat*, n. 129.—*Kugler*, n. 1102.

II. Desi-
gnans
personam.

191. A maturitate non multum abest Gennadius, ideoque de matrimonio propediem ineundo serio meditatur; cum audiverit Pollionem virum ditissimum duas habere filias undequaque egregias, unam in uxorem postulat, et quidem primogenitam, si fieri possit. Reponit

Pollio se propenso animo illius voluntati morem gerere, et mittit secundogenitam, cui nubit Gennadius existimans eam primogenitam esse.

—Matrimonium non valet. Etenim quando qualitas est determinativa personæ, distinguens videlicet in mente contrahentis hanc personam ab omnibus aliis, error versans circa illam qualitatem infirmat contractum, quia tunc qualitas redundat in ipsam personam. Audias Laymann de hac re scite disserentem : « Error circa qualitatem personæ... nullo modo infirmat matrimonium... nisi error qualitatis etiam in errorem substantiæ sive personæ redundet; si videlicet aliquis existimet se cum alia persona contrahere, non cum ea quam exterius accipit, ideoque neque consentiat cum hac contrahere : quia non cognoscentis aut errantis non est consensus. Id vero tunc evenire solet, si per qualitatem unam vel plures certa persona describatur, animoque designetur, quæ visu alioquin ignota est; ut si consentias animo ad accipiendam eam, quæ inter filias Sempronii primogenita est, offeratur autem postea Caia, quæ primogenitam se mentitur, non valet matrimonium, tametsi ponamus primogenitam ante mortuam esse. Secus est si Caia hæc visu prius nota et ad matrimonium determinata fuisset, tametsi postea simulet se primogenitam, cum non sit, valebit tamen matrimonium; nisi actualis intentio fuisset, saltem animo retenta, non accipiendi eam nisi primogenita sit. » *n. 2.* — Quoniam ergo Gennadius puellam dignoscebat solum per ejus qualitatem, et nupsit secundogenitæ existimans eam esse primogenitam, liquido apparet consensum non illi præsentī, sed alteri fuisse præstitum, proindeque contractum non valere.—*Sanch., n. 25.*—*Kugler, n. 1098.*—*Baller., n. 943 et seqq.*—*Gasparri, t. 2. n. 785.*—Valeret autem contractus si Gennadius absolute consensum præstitisset præsentī puellæ, quæcumque tandem foret sive primogenita sive

secundogenita.—Nec dici valet hunc absolutum consensum certo fuisse præstitum, quoniam alterutram indiscriminatim a Pollione postulaverat. Etenim cum nominatim primogenitam petierit, si fieri posset, et Pollio reposuerit se libenti animo morem gerere illius voluntati, valde probabile videtur ne in mentem Gennadii quidem venisse cogitationem secundogenitæ, ac proinde soli primogenitæ dedisse suum consensum.

II.—*Impotentia*

Ratione materiæ impossibilis, ob defectum idoneitatis, infirmatur matrimonium impotentia ad copulam perfectam, sive absoluta, sive tantum relativa, modo antecedens sit atque perpetua.

DECRETALIUM, l. 4. tit. 15.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 34. a. 2. t. 4. p. 770.—S. THOMAS, in 4. d. 34. q. 1. a. 2 et 3. t. 7. p. 984.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 12. t. 3. fol. II.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 7. n. 2 et seqq. p. 723.—SANCHEZ, l. 7. d. 92 et seqq. t. 2. p. 333.—P. LEDESMA, q. 58. p. 511.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 3. t. 1. p. 264.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 11. p. 1012.—PONTIUS, l. 7. c. 55 et seqq. p. 435.—BONACINA, q. 3. punct. 13. t. 1. p. 293.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 14. t. 5. p. 161.—HURTADO, disp. 22. p. 515.—GONZALEZ, in l. 4. decr. tit. 15. t. 4. p. 209.—TAMBU-
RINI, l. 8. tr. 1. c. 13. t. 2. p. 101.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 410 et seqq. t. 1. p. 625.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. II. t. 3. p. 390.—KRIMER, in 4. decr. n. 1261 et seqq. t. 4. p. 325.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 784 et seqq. t. 4. p. 195.—SPORER, th. sacr. p. 4. n. 121 et seqq. t. 3. p. 272.—KUGLER, p. 2. n. 1434 et seqq. t. 1. p. 723.—SCHMALZGRUEBER, in l. 4. decr. tit. 15. t. 4. p. 195.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1095 et seqq. t. 5. p. 199.—VECCHIOTTI, n. 60. p. 239.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1254 et seqq. t. 6. p. 659.—GRANDCLAUDE, in l. 4. decr. tit. 15. t. 3. p. 136.—LEHMKEHL, t. 2. n. 743.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 2. t. 1. p. 342.

I.

VIR.

I. *Impotentia.*

192. Non ignorat Marcellina virgo piissima Vincentium adolescentem eunuchum esse, proindeque prorsus impotentem; ut tamen, loco parentum quos jam amisit, aliquod

habeat vitæ consortium, cum illo nuptias celebrat, sed ^{1º. Antecedens.} prius ambo pactum iniverunt castissime vivendi.

—« Impotentia, ait Schmalzgrueber, *tit.* 15, curiarum ecclesiasticarum Præsilibus sæpe magnas creat molestias, cum illius ratio, etiam medicorum auxilio, aliquoties vix deprehendi possit : ex quo non raro contingit ut necesse sit retractare sententias, quacumque circumspectione super eadem latas, et matrimonia, quæ prius ob existimationem impotentiae fuerunt dissoluta, iterum reunire, aut e contrario ea, quæ putabantur ob ignorantiam latentis impotentiae esse valida, hoc impedimento detecto, dissolvere.» Verba perdocti canonistæ hic transcribere pretium operæ esse duxi ad confessoriorum prudentiam de præsentī potissimum materia excitandam.

— Impotentia dicitur incapacitas illa ob quam nequeunt conjuges copulam habere per se aptam ad generationem. In viro hujusmodi impotentia provenire valet ex multiplici capite, potissimum ex duplici, nimirum ex defectu sive utriusque testiculi sive organi virilis : etenim vir est impotens non modo si careat utroque testiculo, ast etiam si in ejus pene, i. e. virga, ne pars quidem parvula supersit quæ semen immittat in partes genitales mulieris, vel si penis prorsus sit imperforatus. Existimat quidem Pontius, *c.* 56 *et seqq.*, cum pluribus aliis, non obstante illa vel qualibet alia impotentia, validas esse nuptias eo quod animorum conjunctio indivisibilis sufficientem finem constituat conjugii. Sed quoniam matrimonium importat traditionem juris in corpus, in ordine ad actus ex se aptos ad generationem, et nemo valet tradere quod non habet, dicendum est cum sententia communissima ex ipso naturali jure hujusmodi nuptias esse invalidas; et Marcellinam atque Vincentium ob solam bonam fidem excusari posse a peccato gravissimo. Extra omne dubium solutio hæc ponitur a Sixto V in motu proprio *Cum frequenter* : « Fraternitati tuæ per præsentēs committimus et manda-

1. Absoluta.

mus ut conjugia per dictos et alios quoscumque eunuchos et spadones utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum prædictum sive ignorantibus sive etiam scientibus contrahi prohibeas eosque ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares, et tam locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de cætero fieri quoquo modo permittant, interdicas, quam eos etiam qui sic de facto matrimonium contraxerint separari cures, et matrimonia ipsa sic de facto contracta nulla, irrita et invalida esse decernas. »
 27 jun. 1587.—*Collect. Paris.*, n. 1001.—*D. Bonav. q. 1.*—*Sanch.*, l. 7. d. 72. n. 17. et d. 97. n. 2.—*Gobat. tr.* 9. n. 416 et seqq.—*Schmalz.*, n. 32.—*Kugler. n.* 1451.—*S. Alphons.*, n. 1096.—Post contractum vero matrimonium a toro separandi sunt, ut compertum est, et quidem propria auctoritate; quoad habitationem autem ad amovendum scandalum expectanda est sententia Ordinarii, qui, si lex divortii in sua regione vigeat, permittere poterit conjugibus ut divortium petant, atque iudicibus, ut illud pronuntient : hoc enim in casu sententia divortii vinculum non solvet conjugale, cum illud minime existat.

193. Lazarus a confessario petit an valeat matrimonio copulari : inde enim provenit ejus dubitatio quod sui testiculi adeo sint attriti ut jam semen prolificum nequeant producere. Respondet confessarius id impedimentum non constituere, modo testiculos reapse habeat.

—Si Lazarus semen aliquod licet infecundum producere queat, valide et licite matrimonium contrahet; nec licite autem nec valide contraheret, si nullum produceret semen : perinde est enim privari testiculis, ac testiculos habere qui semen non efficiant; tunc copula, quæ perfici posset, nullatenus apta foret ad generationem, et quidem per se, non modo per accidens, ut contingit in sterilibus.
 —Cautissime tamen procedat tum confessarius ad monen-

dos pœnitentes qui talem impotentiam manifestant, tum judex ecclesiasticus ad pronuntiandam existentiam hujus impedimenti; et in dubio interrogentur periti medici, vel permittatur experimentum per tres annos: nam licite contrahere virum qui rationabiliter dubitat de potentia vel impotentia et compartem monet, docent *Kugler, n. 1050.*—*Lacroix, n. 795.*—*Elbel, n. 264.* contra *Sanchez, d. 103. n. 10.*—*Gobat, n. 427.*—*et alios.*

194. Rutilius conjugium celebrat cum Gaudentia, quæ, 2. Relativa. detegens illum impotentia laborare, divortium petit. Mandato judicis ecclesiastici accurate visitatur uterque: mulier virgo deprehenditur, medici vero atque chirurgi judicant organum genitale viri brevius esse quam ut ullius mulieris vas penetrare valeat. Quare conjugium pronuntiatur nullum, Gaudentiæ fit potestas nubendi alteri, et Rutilius vetatur ne matrimonium ineat. Transactis 22 annis Rutilius veniam postulat ducendi Marcianam, declarans se pluries illam cognovisse et ex ea prolem adhuc viventem suscepisse, quod ipsa Marciana confirmat. Lustratur rursum Rutilius a quinque medicis, quorum prior stat pro illius potentia, cæteri omnes pro impotentia.

—Impotentia viri potest esse non modo absoluta et quoad omnes sed etiam relativa et quoad unam tantummodo mulierem, nam interdum contingit organa viri non satis convenire cum organis certæ mulieris ut copula carnalis efficiatur; porro utraque, absoluta et relativa, si matrimonio antecedit et perpetua sit, ad matrimonium inhabilitat. Quid igitur in casu proposito in quo Rutilius et Marciana potentiam affirmant, medici autem plerique negant? Evidenter medici illi decipiuntur, vel Rutilius et Marciana decipiunt. Stante vero dubitatione potest Ordinarius restaurare Rutilii conjugium cum Gaudentia, saltem ad experimentum per tres annos faciendum et

certo dignoscendum an impotentia relativa laboret necne. Gaudentia autem compellenda non videtur ad Rutilium recipiendum, propter fornicationem pluries admissam, quamvis ille aliquam mereatur indulgentiam eo quod judicaverit se jam Gaudentiæ nihil debere ob divortium celebratum.—Quod si Rutilius impotens censeretur erga solam Gaudentiam, matrimonium illi permittendum foret cum altera.—*Filliuc. n. 67.*—*Gobat, n. 436.*

195. Ad nuptias jamdudum inhiat Veronica, quoniam prolem alendam valde exoptat atque educandam; demum matrimonio jungitur Nicolao, cui propter morbum gravissimum ambo testiculi amputantur priusquam copulam consummare queat. Nunc vero petit Veronica ut sibi liceat alteri viro nubere, et Nicolaus ut sibi permittatur actui conjugali cum Veronica indulgere in concupiscentiæ remedium.

—Matrimonium est certo validum, cum viri impotentia illi jam inito supervenerit; at S. Pontifex illud nondum consummatum dissolvere potest ut Veronica alium conjugem sibi queat eligere.—Interea tamen juxta probabilem sententiam vir ipse potest et reddere et petere debitum; jus enim habet ad actum conjugalem qui adhuc inservit in remedium concupiscentiæ.—*Sanchez, l. 7. d. 102. n. 3 et seqq.*—*Gobat, n. 421.*—*Kugler, n. 1450.*—*Lacroix, l. 6. p. 3. n. 317.*—*Vecchiotti, p. 240.*

II. Caliditas.

196. Expetitas a pluribus annis nuptias tandem perficere potest Georgius; adeo autem calidus est ut semper semen emittat antequam vas suæ mulieris compenetret.

—Plures veteres caliditatem recensent inter impedimenta quibus irritatur matrimonium; cæteri tamen melius asserunt ejusmodi calorem in viro decursu ætatis semper fere evanescere, ac proinde vix constare posse de illius perpetuitate, ideoque de vera ratione impedimenti.—

D. Thom., a. 2. ad 2.—Sanch., d. 92. n. 1 et 13.—Kugler, n. 1437.—S. Alph. n. 1096. Imo ex sententia recentiorum medicorum atque physiologorum, ad prolis generationem nequaquam necesse est ut semen virile effundatur intra vas femineum, sed sufficit ut exterius projiciatur et ad os vaginæ applicetur : mulier enim virtute gaudet hauriendi et attrahendi quod requiritur ad suum ovulum fecundandum; et quamquam talis fecundatio raro contingit, satis est illam interdum evenire ut nullitas matrimonii declarari nequeat propter favorem huic contractui debitum. Hinc in praxi nunquam separandi sunt conjuges nisi post sententiam judicis ecclesiastici; et licet vir forte haberetur impotens relate ad certam mulierem, non propterea illi interdiciendæ forent nuptiæ cum aliis mulieribus. — *Baller., n. 1269. — Lehmke., t. 2. n. 745.*

197. Helena puella juravit se nulli unquam nupturam, *III. Frigiditas.* Cum vero incidisset in juvenem perbonis moribus præditum, sed ob frigiditatem ineptum copulæ conjugali, illi nupsit causata se idcirco solum jurasse non nupturam, quod putaret non reperturam virum qui debitum conjugale non peteret. Parochus, gnarus frigiditatis adolescentis necnon juramenti puellæ, illos conjunxit matrimonio.

—Provenit plerumque frigiditas ex eo quod vir naturaliter calore destituatur necessario ad excitandam concupiscentiam semenque emittendum, vel ab hac muliere adeo abhorreat ut cum ea nunquam actum conjugalem valeat efficere. Hujusmodi porro viri frigiditatem dirimens nuptiarum impedimentum constituere satis constat ex jure canonico : « Si statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit, dicens, *Volo esse mater, volo filios procreare, et ideo maritum accepi : sed vir, quem accepi, frigida naturæ est, et non potest illa facere propter quæ illum accepi ;*

si probari potest per rectum iudicium, separari potestis : et illa, si vult, nubat in Domino. » *l. 4. tit. 15. c. 1. Accepisti.*—Perperam tamen ex istis verbis concluderes duos ad summum menses concedi ut experimentum fiat : etenim *c. 5. Laudabilem*, sic statuit Cœlestinus III : « A tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non posset, cohabitent per triennium : quo elapso, si juxta decretum Gregorii mulier per justum iudicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium. » Et monendi sunt confessarii frigiditatem non multo facilius quam caliditatem certo dignosci, sententiamque nullitatis semper Ordinario esse relinquendam.—Ex dictis sequitur Helenam ejusque sponsum per se saltem lethaliter peccasse contrahendo cum impedimento dirimente, sive certo, sive valde probabili, præsertim quando uterque existimabat adesse hujusmodi impedimentum; et pariter ipsum parochum qui illorum peccato cooperatus est. Attamen perjurii rea non videtur mulier, si juraverat se non nupturam solummodo ad vitandam copulam, et nubendo existimavit eam reapse vitandam fore.—*Gobat, n. 440 et seqq.—D. Thom., a. 2.—D. Bonav., q. 1. ad 4.—S. Alph., n. 1096.*

198. Ante annos triginta Tullia matrimonio juncta fuit Geruntio, qui, per aliquot menses communi toro usus, eam ne attigit quidem. Dies viro dicta comparendi coram Officiali, cujus decreto inspectus a quatuor medicis, qui hominem frigidum et impotentem deprehenderunt. Officialis itaque pronuntiat ut experiatur per triennium. At ille post paucos menses clam omnibus aufugit. Quærit Tullia num possit alterum ducere.

—Nullitas matrimonii declarari nequit ante triennium probationis nisi forte ex aliis indiciis certissime constet de viri impotentia; sed si indubitanter probetur matrimonium non fuisse consummatum S. Pontifex po-

test divortium pronuntiare. — *Lessius, Auctar. v. Matrim. cas. II.*

199. Hermanus vir ætate provectus jam semen vel nullum, vel sterile tantum et infecundum producere valet, nuptias nihilominus contrahit cum Petronia etiam sterili propter senectutem. IV. Sterilitas.

—Si Hermanus ita decrepitus sit atque exhaustus ut nullum semen possit producere, nec spem habeat unquam producendi, plerique illum habent tanquam impotentem et nuptias declarant irritas; non desunt tamen qui, cum Henriquez, n. 3. censent valere nuptias, eo quod senex semper retineat habitu intrinsecam potentiam seminandi, nec certo probari queat ejus potentiam esse immedicabiliter exhaustam. Sin autem semen emittat sive intra sive circa vas mulieris, quamvis sterile prorsus et infecundum, valide nubit : nam per accidens tantum contingit semen illius vel germen mulieris non fecundum esse, obtineri potest finis saltem secundarius matrimonii, qui est remedium concupiscentiæ per actum conjugalem, et Ecclesia perpetuo senes hujusmodi admisit ad contrahenda connubia.—*Sanch., n. 23 et seqq.*—*Schmalz., n. 33 et seq.*

200. Olympia Paulino nupsit, quocum multos annos morata, non potuit ob arctitudinem ab illo cognosci. Quare, præmissis arctitudinis probationibus, celebratum est divortium. Olympia deinde votum emisit continentiæ perpetuæ, Paulinus aliam duxit uxorem. Contigit autem postea quod Olympia invenit qui hujusmodi reseravit seras, et abjiciens promissam continentiam Saturnino supernupsit. II.
MULIER.
I. Arctitudo.

—Imperforatio omnimoda non minus in muliere quam in viro veram certo constitueret impotentiam. Olympia porro non imperforata sed adeo arcta est ut nequeat a Paulino cognosci. Cum hujusmodi defectu non tempo-

raneo dumtaxat, at omnino perpetuo, Olympia esset impotens, absolute quidem si nemini copulari valeret, relative tantum, si soli Paulino non posset commisceri. At experimento constitit illam mulierem non laborare arctitudine perpetua, et sententiam divortii ex errore probabiliter fuisse latam; priori igitur viro restituenda est ad experiendum per tres annos utrum ei saltem arcta adhuc sit et impotens.—Attamen si Olympia solemnem in religione emisisset professionem, Paulinus, qui illam non cognoverat, remanere deberet cum altera; alioquin tenetur ad Olympiam redire, nisi, ob admissam a Paulino fornicationem, hæc velit illius consortium declinare.—*Decret., l. 4. tit. 15. c. 6. Fraternitatis.*—*D. Anton., c. 12.*—*Gobat, n. 431.*

201. Valeria Fulgentio connubio jungitur, sed tanta laborat arctitudine ut nec illi nec ulli viro possit carnaliter commisceri. Pronuntiato divortio post consuetas probationes, Fulgentius ad novas convolat nuptias. Ipsa vero Valeria Alberto peroptimo adolescenti nubere cupiens, chirurgum rogat ut illam copulæ aptam per quamcumque incisionem reddat, quod perficit revera chirurgus, non tamen absque mortis mulieris periculo aut saltem morbi gravis.

—Innocentius III matrimonium mulieris, quæ ob arctitudinem a viro fuerat separata, ideo validum declaravit « quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum *absque corporali periculo* potuit removeri. » *c. 6. Fraternitatis.*—Et hæc verba paulo post ipse explicat in eodem *c.* dicens : « nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis ut ex ea mortis periculum timeatur. »—Unde concludunt communissime jurisperiti et theologi matrimonium invalidum esse quando nequit removeri arctitudo *absque corporali*

periculo, seu *absque periculo mortis*. Valeria igitur, si ad tollendam impotentiam mortis discrimen subire debuit, Alberto jam nubere potest, quoniam invalide contraxit cum Fulgentio. Sin autem periculum adfuit gravis morbi dumtaxat, probabile tantum est prius matrimonium fuisse invalidum. Sed in utroque casu ad declarandam nullitatem matrimonii recurrendum est ad iudicem ecclesiasticum, qui eo difficilius illam nullitatem pronuntiabit, quod mulier concipere posse videatur absque virili penetratione.—*Sanch., d. 93. n. 20.*—*Laym., n. 1. coroll. 1.*—*Schmalz., n. 44.*—*S. Alph., n. 1096 et seq.*

202. Paucis elapsis diebus post nuptias celebratas *II. Ovarii carentia.* detegit Augustinus uxorem suam per chirurgicam operationem utroque ovario orbatam fuisse.

—Gravissime peccavit mulier illa non præmonendo sponsum de utriusque ovarii excisione. Post factum vero non facile separandi sunt conjuges: quamvis enim certum satis videatur mulierem esse prorsus impotentem, accidere potest aliquid ovarii, vel forte aliquod ovulum adhuc superesse, quod sufficiat ad prolem generandam. Ipsa Congr. S. Officii, 3 febr. 1887, declaravit matrimonium mulieris, utroque ovario orbatæ, non esse impediendum.—*Nowv. rev. th., t. 20. p. 83.*—*Lehmke., t. 2. n. 744.*—Quid vero si femina ovario careat utroque ex ipsa natiuitate? Censet Gasparri, n. 513, matrimonium etiam tunc valere modo vir in mulieris vaginam queat semen immittere. Ego autem existimo in illo casu mulierem esse prorsus impotentem, et quidem per se, non tantum per accidens, atque copulam fieri nullatenus posse in ordine ad generationem: re sane vera generatio tunc solum possibilis dicenda est quando ovulum femineum a semine virili fecundari valet; incassum porro fecundatio speratur, quando naturaliter deficiunt ovaria, ac proinde ipsa ovula.

III.
SEXUS
DUBIUS.

203. Jam connubium inter Faustinam et Gregorium celebratum fuerat, cum ex confessarii ac medicorum consilio vir mulierem dereliquit affirmans illius sexum incertum esse.

—Olim plerique Doctores admittebant existere personas utroque sexu præditas, hodiernis vero temporibus communi calculo testantur medici non dari hujusmodi personas, quamvis interdum difficile imo et impossibile sit sexum verum dignoscere.—*cf. Eschbach, de hum. generat. æcon. d. 1. c. 3. app. p. 52.*—Merito igitur Faustinae non permissum fuit ut ipsa sexum suum seligeret, sed jussu primum curiæ episcopalis et postea iterum jussu S. Congr. Concilii plurium medicorum et chirurgorum examini fuit submissa, et cum multo probabilius videretur Faustina ad sexum masculinum pertinere, matrimonium declaratum est invalidum.—8 aug. 1888.—*Gasparri, t. 1. n. 536.*

III. Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ.

Ratione materiæ minus honestæ, ob irreverentiam erga parentes, matrimonium dirimit consanguinitas saltem in primo gradu lineæ rectæ, sive legitima sive illegitima sit.

S. THOMAS, in 4. d. 40. q. 1. a. 3. t. 7. p. 1032.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 40. a. 1. q. 2. t. 4. p. 849.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 14. t. 3. fol. 13.—SANCHEZ, l. 7. d. 50 et seqq. t. 2. p. 184.—P. LEDESMA, q. 54. a. 3. p. 189.—BELLARMINUS, de matr. c. 27. t. 3. p. 851.—PONTIUS, l. 7. c. 31. p. 388.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 7. n. 7 et seqq. t. 5. p. 132.—KRIMER, in 4. decr. n. 1190 et seqq. t. 4. p. 310.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 9. t. 3. p. 377.—KUGLER, p. 2. n. 1307 et 1861. t. 1. p. 634 et 921.—LEURENIUS, in 4. decr. q. 225 et seqq. t. 4. p. 103.

I.
LINEA
RECTA.

204. Elpidia vidua, turpi amore Caprasii proprii filii dementata, advertit hunc cubile ancillæ noctu inire; nocte quadam, ancilla alio missa, in hujus strato se col-

locat. Caprasius, fraudis ignarus, matrem imprægnat. Paucis post diebus ille in longinquam divertit regionem, ibique annis quindecim commoratur. Interea Elpidia clam parit filiam, quam nutrici educandam tradit et deinde tanquam derelictam prolem domi recipit atque alit. Caprasius domum reversus puellam illam, invita matre, uxorem ducit. Elapsis autem annis pluribus Elpidia rem totam pandit confessario, qui tot et tantas difficultates percipit ut se extricare plane nesciat.

—« In matrimonio, ait Doctor Angelicus, illud contra legem naturæ esse dicitur per quod matrimonium redditur incompetens respectu finis ad quem est ordinatum. Finis autem matrimonii per se et primo est bonum prolis; quod quidem per aliquam consanguinitatem, sc. inter patrem et filiam vel filium et matrem, impeditur non quidem ut totaliter tollatur, quia filia ex semine patris potest prolem concipere, et simul cum patre nutrire et instruere, in quibus bonum prolis consistit; sed ut non convenienti modo fiat. Inordinatum est enim quod filia patri per matrimonium adjungatur in sociam causa generandæ prolis et educandæ, quam oportet per omnia patri esse subjectam velut ex eo procedentem; et ideo de lege naturali est ut pater et mater a matrimonio repellantur, et magis etiam mater quam pater; quia magis reverentiæ, quæ debetur parentibus, derogatur si filius matrem quam si pater filiam ducit in uxorem, cum uxor viro aliququaliter debeat esse subjecta. Sed finis matrimonii secundarius per se tantum est concupiscentiæ repressio; qui deperiret, si quælibet consanguinea posset in matrimonium duci, quia magnus concupiscentiæ aditus præberetur, nisi inter illas personas quas oportet in eadem domo conversari, esset carnalis copula interdicta. » *a.* 3.

—Unde fluit ipso naturæ jure nuptias irritari inter descendentes et ascendentes in primo gradu, quoniam in hujusmodi nuptiis generatio, etiamsi absolute obtineri

queat, non tamen convenienter obtinetur, sive ratione inæqualitatis quam necessario filii erga parentes habent et quæ in actu conjugali adesse non potest, sive ratione irreverentiæ quæ in eodem actu a filiis præberetur parentibus; et insuper quoniam data licentia talium conjugiorum concupiscentiæ ardor, nedum reprimeretur, non parum excitaretur propter continuam parentum cum filiis conversationem.—*Sanchez., d. 51. n. 7 et seqq.*—*Ledesma, diff. 1 et 3. p. 391.*—Invalidum igitur dicendum est ipso jure naturali matrimonium Caprasii cum propria filia, quam ex copula incestuosa cum matre susceperat. Invalidum est præterea probabiliter eodem jure naturæ, certo jure ecclesiastico, quia duxit sororem ex eadem matre genitam.—Quod ad Elpidiam attinet, perspicuum est illam gravissime peccasse, et ad pœnitentiam agendam teneri. Obligaturne ad facinoris manifestationem cum propria infamia totiusque familiæ dedecore, nec sine gravissimo scandalo? Et quid proficiet tanti sceleris revelatio? Quis præsertim in foro externo fidem dabit mulieri, quæ sola rem adeo stupendam testari valet?—*Gobat, tr. 10. n. 538.*—*Gury, cas. t. 2. n. 963.*

II.

LINEA
TRANSVER-
SA.

205. In una ex Oceaniæ insulis Cornelius ethnicus sorori propriæ nupsit, ex qua plures procreavit filios; nunc uterque ad fidem catholicam convertitur, sed nisi ab invicem separentur recusat Missionarius illis conferre baptismum.

—Permulti docent illos necessario esse separandos, quia ex ipso naturali jure consanguinitas in primo gradu lineæ obliquæ matrimonium dirimit: si enim lege naturæ irrita non essent connubia inter fratrem et sororem, cum hi ab incunabulis simul convivant et nutriantur, maxima præberetur ansa inflammandæ concupiscentiæ et passim incestus ab illis committerentur ob spem futuri connubii; præterea S. Pontifex nunquam concessit dispensationem

ut frater sorori nuberet, quam interdum valde probabiliter concessisset, si inde nasceretur impedimentum mere ecclesiasticum.—*Sanchez, d. 52. n. 10 et seqq.*—*Kugler, n. 1874, cum aliis*, qui fatentur alteram sententiam esse vere probabilem.—Sunt etenim qui asserunt impedimentum illud ab Ecclesia tantum inductum fuisse, et ex jure naturæ extare solam prohibitionem propter incommoda gravia quæ passim inde sequerentur, non vero irritationem; et quoniam horum sententia non caret sua probabilitate, censeo in praxi interrogandam esse S. Sedem et illius judicio standum.—*Pontius, c. 32. n. 3 et seqq.*

§ II

Ex jure divino positivo:—Ligamen

Ex divino jure saltem positivo exsurgit impedimentum ligaminis,—quo, ratione materiæ jam contrahentis non propriæ, ob traditionem juris sui corporis a conjuge factam, dirimitur matrimonium initum ante compartis mortem;

Ac proinde novum matrimonium iniri non potest antequam moralis adsit certitudo de alterius conjugis morte, eaque probata.

DECRETALIUM, l. 4. tit. 4.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 33. a. 1. t. 4. p. 747.—S. THOMAS, in 4. d. 33. q. 1. t. 7. p. 966.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 5 et 9. t. 3. fol. 8.—NAVÁRRUS, enchir. c. 22. n. 53 et seqq. t. 2. p. 142.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 6. p. 717.—SANCHEZ, l. 7. d. 80. t. 2. p. 265.—P. LEDESMA, q. 65. p. 633.—PONTIUS, l. 7. c. 31 et seqq. p. 423.—BONACINA, de matr. q. 3. punct. 10. t. 1. p. 289.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 13. t. 5. p. 141.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 276 et seqq. t. 1. p. 611.—KRIMER, in 4. decr. tit. 20. n. 1827 et seqq. t. 4. p. 456.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 672 et seqq. t. 4. p. 162.—KUGLER, p. 2. n. 1254. t. 1. p. 596.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 4. §. 1. t. 4. p. 106.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. n. 1145 et seqq. t. 6. p. 583.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 7. t. 1. p. 430.

I.
FIDELES.

206. Chrysalus matrimonium inivit cum Luciana, et paulo post, uxore domi relictâ, profectus est in bellum. A quindecim abhinc annis nihil de illo audiverat Luciana, cum recentissime ei nuntiatum est maritum suum in prælio periisse. Hinc a paracho postulat atque obtinet facultatem nubendi alteri.

—Apud omnes catholicos certum est ipsum naturæ jus irritare matrimonium secundum, quod mulier contrahere attentat vivente adhuc priore viro, quoniam polyandria repugnat fini cuilibet matrimonii; certum est pariter saltem jus divinum positivum dirimere matrimonium alterum quod vir inire attentat superstitute adhuc priore conjuge : Christus enim ipse dixit : « Quicumque dimiserit uxorem suam... et aliam duxerit mœchatur, et qui dimissam duxerit mœchatur. » *Matth., XIX. 9.*—Nuptiæ igitur, quas vivente adhuc Chrysalo Luciana cum altero celebrare attentabit, erunt profecto nullæ et irritæ quamvis ipsa prorsus ignoret utrum vivat necne Chrysalus. Sed, quia de hac re jam actum est superius n. 94 et seq., huc non spectat noster casus; in præsentiarum quærimus an liceat mulieri ad novas convolare nuptias, quando probabilitatem habet de obitu mariti sui. Responsum extat Clementis III in re haud multum absimili : agebatur « de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes, ultra septennium præstolatæ fuerant, nec certificari poterant de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem; et pro juvenili ætate seu fragilitate carnis nequibant continere, petebantque aliis matrimonio copulari. » Respondet S. Pontifex : « Quod quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonice convolare : nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. » *Decr. l. 4. tit. 1. c. 19. In præsentia.*—Requiritur itaque *nuntius certus*, seu

certitudo firma, saltem moralis, de morte viri, ut liceat mulieri novum consortium inire. Carentia cujuslibet nuntii adeo diuturna conjuncta cum recenti rumore obitus, aliquam profecto præbere potest probabilitatem mortis Chrysalis; per se tamen illa non sufficit probabilitas ut Luciana a vinculo conjugali immunis censeatur. Quapropter postulet parochus, si possit, ab exercitus duce, sub quo militiam agebat vir iste, vel a parocho, qui verosimiliter eum sepelivit, authenticum testimonium de ejus obitu, aut saltem testes quærat qui documentum aliquod exhibeant; et si adhuc supersit grave dubium, res deferat Episcopo, qui et ipse dubio perseverante ad S. Sedem recurret.—*Congr. de Pr. F.*, 5 jul. 1788.—*Collect. Paris.*, n. 970 et seqq.—*Acta S. S.*, t. 6. p. 436.—*D. Anton.*, c. 9.—*Sanchez*, d. 80.—*Kugler*, n. 1268 et seqq.—*Lehmke.*, t. 2. n. 741.

207. Honorina, mulier Nankinensis, cum frustra tres annos redditum viri præstolata fuisset, matrimonio unita est alteri viro, non obstantibus admonitionibus quas Missionarius utrique fecit. Nunc secundus maritus hujus mulieris facti pœnitens vult eam relinquere et ad alia vota transire.

—*Congr. S. Officii* interrogata, 22 mart. 1865 respondit « separandos esse conjuges et virum non posse secundas inire nuptias usque dum moraliter sit certum, quo tempore ipse matrimonium iniit cum muliere de qua agitur, jam primum virum ejusdem mulieris non obiisse. »—*Collectan. Paris.*, n. 973. Ratio utriusque manifesta est: Honorina enim noscit se probabiliter ligari cum priori marito, nec posse in tali probabilitate cum altero conjungi quin periculo fornicandi se exponat, quod a peccato formali excusari nequit; vir autem posterior non potest novas nuptias celebrare, donec constet de nullitate illius matrimonii cum Honorina, ne eidem exponatur periculo.

208. Delphina mulier in Indiis frustra per tres annos reditum mariti expectavit; tunc existimans ipsum jam mortuum esse, bona fide alii viro matrimonio se conjunxit. Nunc vero, cum impossibile sit investigare utrum primus maritus vivat adhuc, an reapse mortuus sit, quæritur utrum relinqui ipsa possit in usu secundi matrimonii contracti, donec certitudo habeatur de vita primi mariti.

—Congr. S. Officii 22 mart. 1865. respondit « relinquendos esse in bona fide. » *Collectan. Paris.*, n. 973. Hoc responsum superiori, quod eadem die eadem edidit Congregatio, contradicere videtur, cum in utroque casu de matrimonio agatur, non quidem ineundo, sed jam inito, et de eodem præstolationis tempore, nimirum de tribus annis. Summum tamen inter utrumque discrimen intercedit : Honorina enim cum secundo viro unita fuerat in mala fide, nesciens an vir prior adhuc viveret, et non obstantibus admonitionibus Missionarii; Delphina vero in bona fide versabatur cum existimaret priorem virum jam esse mortuum.—Si superstes sit maritus Delphinæ, admittuntur sane peccata materialia, in hujusmodi tamen adjunctis satius est ea tolerare quam mulierem exponere ad formaliter peccandum, quod malum foret multo gravius.—*cf. Krimer*, n. 1846 et seqq.

209. Gaspar et Faustus neophyti in captivitatem ducti sunt. Anno sequenti Rufus paganus Rosæ uxori Gasparis narrat se certo scire duos illos homines fuisse occisos. Hinc Rosa, absente Missionario, cum Sylvio matrimonio copulatur; Julia vero, conjux Fausti, non obstante Missionarii prohibitione, Marco nubit. Juliæ et Marco Missionarius denegat Sacramenta donec ab invicem separentur aut certo constet de Fausti obitu; Rosam vero et Sylvium in sua bona fide relinquit.

—Laudandus Missionarius : merito enim prohibuit

matrimonium Juliæ et Marci utpote probabiliter invalidum, illisque jam in mala fide versantibus Sacramenta denegavit; post factum autem contractum separare non debuit Rosam et Sylvium matrimonio junctos probabiliter valido et in bona fide existentes.—*Sica, cas. 25.—Congr. S. Off., 23 mart. 1863.—Lacr. l. 6. p. 3. n. 308 et seqq.*

210. Audiens Alexandra Camillum maritum in longinqua regione obiisse, novo devincitur conjugio cum Victore, licet omnimodam certitudinem non habeat de morte prioris. Elapsis pluribus annis certo rescit vita quidem defunctum esse Camillum sed dumtaxat post celebratum matrimonium cum altero.

—Invalidum est matrimonium secundum ratione tum ligaminis, tum forte imperfecti consensus. Attamen, modo coram parochio et testibus celebratum fuerit et non adsit scandalum removendum, Alexandra et Victor, accepto nuntio de Camilli morte, clam consensum possunt renovare atque matrimonium validum efficere.—*Lehm., t. 2. n. 742.*

II.

INFIDELÉS.

211. Modestus in infidelitate duabus connubio junctus est mulieribus; et nunc, suscepto baptismate, a S. Pontifice facultatem petit utramque servandi.

—Nequit S. Pontifex illud permittere : etenim multo probabilius est ligamen cum una irritare conjugium cum altera etiam apud infideles, in quos Ecclesia nulla donatur potestate; et certissimum est illud ex jure divino positivo irritare secundum conjugium apud fideles ideoque ipsum S. Pontificem in eo dispensare non posse.—*Sanct., d. 80. n. 9 et seqq.—Ledesma, q. 65. a 2. diff. 3. concl. 4. et diff. 4. p. 650.*

212. Helena mulier pagana, a viro suo pagano expulsa, alteri viro gentili qui suam uxorem etiam repudiaverat

ante quadraginta annos se conjunxit, a quo plures habuit filios. Maritus legitimus jam mortuus est, et mulier a tribus annis baptismum cum lacrimis expostulat; ast vir alter paganus, cui se adjunxit, nec illam dimittere, nec priorem uxorem revocare consentit.

—Helena nullo ligamine devincitur, et modo prudenter a viro concubinario separari queat, nihil obstat quominus baptizetur aliasque ineat nuptias.—*Congr. S. Off.*, 22 jul. 1857.—*Collect. Paris.*, n. 915.

PUNCTUM II

Ex jure ecclesiastico

Ex jure ecclesiastico sexdecim impedimenta dirimentia statuta sunt propter consensum insufficientem, propter materiam vel nondum possibilem, vel cum religione pugnantem, vel ipsas personas non decentem, aut propter periculum sive capitis pro innocente sive etiam infidelitatis.

§ I

Consensus insufficientis

Ratione consensus insufficientis tria extant impedimenta dirimentia, nimirum error conditionis servilis, metus atque raptus mulieris.

I.—Error conditionis servilis

Ob defectum notitiæ matrimonium dirimit error versans circa conditionem servilem.

DECRETALUM, l. 4. tit. 9.—S. THOMAS, in 4. d. 36. q. 1. t. 7. p. 994.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 36. a. 1. q. 2. t. 4. p. 793.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 3. t. 3. fol. 6.—SYLVESTER, v. *Matrim.* §. 8. q. 2. t. 2. p. 199.—

SANCHEZ, l. 7. d. 19 et seqq. t. 2. p. 74.—P. LEDESMA, q. 52. p. 334.—PONTIUS, l. 7. c. 42 et seqq. p. 406.—BONACINA, q. 3. p. 3. t. 1. p. 271.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 5. t. 5. p. 127.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 4. t. 3. p. 349.—KRIMER, in 4. decr. n. 1039 et seqq. t. 4. p. 278.—SPORER, de sacr. part. 4. n. 9. et seqq. t. 3. p. 255.—KUGLER, p. 2. n. 1107 et seqq. t. 1. p. 508.—LEURENIUS, in 4. decr. tit. 1. q. 126. t. 4. p. 63.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 9. t. 4. p. 157.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1017 et seqq. t. 5. p. 162.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. n. 948 et seqq. t. 6. p. 455.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 8. t. 1. p. 438.

213. Iollas christianus liber conjugium celebrat cum Livia, quam liberam existimat; postea, consummato jam conjugio, servam deprehendit, et illico propria auctoritate recedit, novasque cum puella libera contrahit nuptias.

—Juxta sententiam multo communiorem spectato solo naturali jure valeret prius conjugium, eo quod bonis matrimonii simpliciter et absolute non adversetur. Ex Ecclesiæ tamen statuto invalidum plane dicendum est : sic enim habet Innocentius III : « Mandamus quatenus, si constiterit quod miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius nec facto nec verbo consenserit in eandem, propter quod per Cardinalem eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem. » *Decr. l. 4. tit. 9. c. 4. Ad nostram.*—*cf. c. 2. Proposuit.*—Et jure quidem optimo, tale enim conjugium partialiter saltem adversatur bono sacramento, cum invito domino servus nequeat cohabitare conjugii, atque ab illo in partes remotas mitti valeat ibique vendi; adversatur bono conjugalisi fidei, cum non possit ad libitum compartis solvere debitum; adversatur demum bono ipsius proli, cum suo domino servus omnia acquirat, nec proles maneat in parentum potestate ut religiose educetur. Plura tamen notanda sunt : primum, impedimentum non oriri nisi agatur de servitute proprie

I.
FIDELES.
*I. Servus
unus.*

dicta, de ea nempe qua dominus de servo tanquam de re sua disponere valet; deinde cognito errore posse conjugium validari per consensum libere præstitum; demum deprehensa nullitate matrimonii, posse quidem imo et debere partem utramque statim ab invicem separari quoad torum si illud revalidare nolint, non autem posse separari quoad habitationem et novum contrahere matrimonium absque auctoritate Episcopi quoties primum fuit celebratum in facie Ecclesiæ vel saltem in regione notum est. Et ex his colligitur quid de Iolla sit sentiendum.—*D. Thom.*, a. 1 et 2.—*D. Bonav.*, q. 2.—*D. Anton.*, c. 3.—*Sanch.*, l. 2. d. 36. n. 6. et l. 7. d. 19. n. 2.—*Gobat*, tr. 9. n. 130 et seqq.—Si vero illi servæ sciens volens nupsisset, contraxisset quidem valide, at non absque nævo irregularitatis : ducens enim ancillam vilis et infamis reputatur.—*Sanch.*, l. 7. d. 19. n. 14.—*Kugler*, n. 1112.—*S. Alph.*, n. 1017 et seq.

214. Aglae adolescentula libera nuptiis jungitur cum Critolao, nunc quidem servo, sed ante sex menses libertatem assecuturo; quoniam vero contraxit ignorans servilem illius conditionem, de illo deserendo serio cogitat ut possit consortium alterius habere.

—Valde probabile est nuptias valore non destitui, eo quod error ille mulieri non afferat notabile præjudicium.

—*Sanch.*, l. 7. d. 19. n. 4.—Quia tamen contraria sententia non est improbabilis, recurat Aglae ad tribunal Ecclesiæ et si connubium cum Critolao irritum declaretur, ad alias nuptias convolare licebit.—*Pontius*, c. 43. n.

1.—*Leurenus*, q. 126. n. 3.

*II. Servus
uterque.*

215. Sabino servo libertas a domino promissa est intra breve tempus; hinc matrimonium inire festinat cum Olympia quam censet liberam esse, mox vero detegit illam servitute et quidem perpetua ligari, ideoque illam dimittit ut novum conjugium ineat.

—Ex sententia multo communiori validum est matrimonium servi ignoranter contrahentis cum serva, quia Ecclesia impedimentum illud statuendo attendit ad conditionis inæqualitatem, quæ tunc minime adest.—*D. Thom., a. 1. ad 1.*—*Sanch., d. 19. n. 23.*—*Kugler, n. 1113.*—*S. Alph., n. 1018.*—Contradicit tamen Busebaum, *tr. 6. c. 3. d. 2.* nec omni probabilitate caret ejus sententia præsertim in casu Sabini : si enim valeat matrimonium illius cum ancilla, aderit in perpetuum inæqualitas conditionum inter virum et mulierem et illud grave orietur incommodum cui ob stare voluit Ecclesia. In praxi ergo censeo S. Sedem esse interrogandam.

II.

INFIDELES.

216. Alcides adolescens catechumenus atque liber cum Clymene matrimonium init et consummat; haud multo post discit mulieris servilem conditionem quam hucusque ignoraverat, baptismum suscipit et a Missionario veniam postulat nubendi christianæ adolescentulæ.

—Quamquam non desunt auctores qui asserunt matrimonium illud non stare, eo quod ignoranter contraxerit Alcides, nec fuisset consensurus si novisset conditionem servilem Clymenis, sententia tamen valde communior, et meo judicio verior, docet hujusmodi matrimonium validum esse. Nuptiæ quidem istæ aliquatenus repugnant bonis matrimonii, et juri naturali valde congruebat ut Ecclesia constitueret impedimentum dirimens erroris conditionis servilis; solo tamen naturali jure minime exurgit tale impedimentum, cum error istius qualitatis non totaliter et absolute matrimonii bonis adversetur. Debet ergo Alcides etiam post baptismum suam Clymenem servare, modo hæc cohabitare consentiat absque Creatoris contumelia : quando enim nuptias cum illa inivit, Ecclesiæ legibus nondum subiciebatur, nec proinde impedimentis ecclesiasticis,—*Sanch., d. 19. n. 17.*—*Baller., n. 966.*

II.—*Metus*

Ob defectum libertatis in consensu, nuptias dirimit metus respective gravis, a causa extrinseca et libera incussus ad finem contrahendi matrimonium.

S. BONAVENTURA, in 4. d. 29. a. 1. q. 1. t. 4. p. 699.—S. THOMAS, in 4. d. 29. q. 1. t. 7. p. 941.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 7. t. 3. fol. 8. verso.—NAVARRUS, enchir. c. 22. n. 50 et seq. t. 2. p. 141.—HENRIQUEZ, l. II. c. 9. p. 665.—SANCHEZ, l. 4. t. 1. p. 325.—P. LEDESMA, q. 47. a. 3. p. 207. FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 4. t. 4. p. 227.—PONTIUS, l. 14. c. 14 et seqq. p. 176.—BONACINA, q. 3. p. 8. t. 1. p. 283.—CONINCK, d. 28. p. 654.—CBSTROPALAO, tr. 28. d. 2. p. 12. t. 5. p. 67.—HURTADO, disp. 6. p. 252.—TAMBURINI, l. 8. c. 6. §. 2. t. 2. p. 147.—KRIMER, in 4. decr. n. 389, 485 et seqq. t. 4. p. 101, 126.—KUGLER, p. 1. n. 89, 624 et seqq. t. 1. p. 109 et 320.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 1. §. 2. n. 384 et seqq. t. 4. p. 54.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1045. t. 5. p. 172.—VECCHIOTTI, § 55. p. 206.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. d. 2. n. 1114 et seqq. t. 6. p. 563.—GASPARRI, c. 5. a. 2. §. 2. t. 2. p. 33.

I.

FIDELES.

1. *Gravis.*

217. Rosaria puella annorum septemdecim Bernardo matrimonium pollicita fuerat, mater autem precibus, minis et interdum verberibus eam invitam coegit ut Isidoro nuberet. Metu impulsam Rosaria Isidoro nupsit coram paracho et testibus. Verumtamen post duas hebdomadas, etiamsi a sponso carnaliter fuerit cognita, sponsa deseruit illius contubernium et ad Bernardum confugit, cum quo a pluribus annis, octo procreatis filiis, convivit.

—Connubium sub influxu gravis metus initum nulla vi donari apud fideles conveniunt auctores omnes. Et optimam rationem exhibet Alexander III dicens : « Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit, necesse est ut, ubi assensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur; et ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagan-

dus, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire... » *Decret. l. 4. tit. 1. c. 14.—cf. c. 15. Veniens.*—Decebat plane ut nuptiæ ita peractæ nulla virtute pollerent : cæteri sane contractus, ob metum habiti, possunt simul vigore aliquo donari et tamen rescindibiles esse ad nutum illius qui metum passus est, aut saltem ex auctoritate iudicis, sed nuptiæ, cum ex natura sua sint indissolubiles, ad nutum alterutrius rescindi nequeunt ; merito igitur contractus conjugalis ob gravem metum initus omni valore destituitur, sive ex jure naturali prout contendunt aliqui, sive saltem ex jure ecclesiastico prout omnes fatentur. Difficultas est in determinanda metus gravitate quæ requiritur ut irritetur matrimonium : extra controversiam ponitur illum metum sufficere qui ita gravis sit ut cadat in virum constantem, v. g. mortis, membrorum mutilationis, perpetui carceris, bonorum amissionis, enormis indignationis parentum ; at quia sufficit metus gravis respectu ipsius contrahentis, nulla communis regula tradi valet.—Matrimonium Rosariæ cum Isidoro primum ab Episcopo pronuntiatum fuit validum, postea tamen S. Congr. Concilii illud declaravit nullum.—20 aug. 1887.—*Acta S. S. t. 20. p. 423.*—Nec sine causa : Rosaria enim illi non nupsit nisi verberibus impulsæ, invita, atque coacta ; et ex eo quod deinde illius copulam passa sit, nequit propterea dici renovasse consensum, tum quia copula sicut et consensus conjugalis propter gravem metum haberi valet, tum quia copula non censetur matrimonium revalidare nisi ejus nullitas prius fuerit cognita.—*D. Thom. a. 3.—Sanch., d. 15.—cf. S. Congr. Conc. 10 jun. 1865—Acta S. S., t. 2. p. 6.—Ledesma, concl. 6. p. 213.*

218. Æmilius Odittam in uxorem petiit ab illius patre, quo suadente ipsa recusavit. Tunc Æmilius apud Annam

Odittæ matrem atque Saram ejusdem ancillam agere cœpit, ut per vim et fraudem obtineret, quod legitime consequi non poterat. Cum Deppæ morarentur balnearum maritimarum causa, mater ab Oditta petiit ut una cum Sara quamdam domum remoto in loco sitam conspiciendam accederet, quam a se conductam asserebat. Oditta nil suspicata matris dictis capitur; simul ac domum illam subit, mater et ancilla egrediuntur, et illico Æmilius sese Odittæ sistit, januis clausis. Sequenti die Odittæ exterritæ paternam domum Parisios repetere volenti mater et Sara suaserunt ut potius ad publicum diversorium Parisios interim se conferret. Oditta statim iter ferreum arripuit Lutetiam versus, una cum Sara, quæ ab ejus latere nunquam se dimovit. Suasione Germani, amici Æmilii, Oditta adiit parvum quoddam diversorium in via *d'Arcole* situm, ubi tribus hebdomadis commorata est. Cubiculum, agente Sara, hujusmodi assignatum ei fuit, ut ad illud nonnisi per Saræ cubiculum daretur accessus; et illius fenestræ non viam publicam sed atrium tantummodo introrsum respicerent. Quare nullus exeundi aditus puellæ patebat sine Saræ venia, quæ tam arcte eam custodiebat, ut quoties domo exiret, toties cubiculum clavibus obseraret. Sæpius puella ab Æmilio invisebatur, quæ eum vel repulit vel invita recepit; alios alloqui non poterat, sicuti nec egredi nec epistolas scribere. Tandem, comitante Sara, jurisconsultum Severianum convenit, qui nullum aliud huic malo remedium esse respondit præter matrimonium, cui etiam pater licet invitus consensit. Oditta ante matrimonii diem ad Ecclesiam perrexit ut ad Pœnitentiæ Sacramentum accederet, Sara semper comitante. Tandem matrimonium initum est, sed malos habuit exitus, et Oditta nunc petit ut irritum declaretur.

—S. Congr. Concilii, 25 jun. et 27 aug. 1864, declaravit matrimonium illud nullum esse.—*Gasparri*, t. 1. n.

555.—Nec immerito : si enim dubitari queat de violentiæ sufficientia ad verum raptum constituendum, dubitari nullatenus potest de vi morali injuste adhibita per longum tempus ad consensum conjugalem extorquendum, ac proinde adest impedimentum, sin minus raptus, saltem metus gravis.

219. Josepha, quæ propositum efformaverat virginitatem servandi, a patre impellitur ad contrahendum cum Carolo honesto adolescente; puella consensum præstat, minime præstitura nisi metu reverentiali moveretur. Postea vero Carolum deserit dictitans matrimonium non fuisse liberum, nec proinde validum.

—Multo probabilius est, sin minus certissimum, matrimonium illud valere in utroque foro, interno et externo; nam metus reverentialis, etiamsi incutiatur per preces et per minas leves, modo non adjungantur verbera aut minæ alicujus gravis mali, habetur tanquam levis, nec multum obstat voluntario et libero.—*Sanck., d. 17.*—*Tambur. n. 5. et seq.*—*Pontius, c. 18.*—Et in dubio standum pro valore actus, prout exigit favor tum Sacramenti, tum prolis, tum reipublicæ.—*Schmalz., n. 432.*—*Kugler, n. 123.*

220. Jonathas adolescens dives gravissimo laborans morbo, medicum accersit, qui illi mederi recusat nisi ipsius filiam quamprimum ducat; consentit Jonathas ad mortem tantum evadendam, et non multo post celebrantur nuptiæ. *II. A causa extrinseca libera.*

—Quando metus provenit ex causa naturali, non libera, v. g. ex naufragio, morbo, pœnis inferni, quantumvis gravissimus sit, non irritat matrimonium, quia tunc non impellitur homo ab alio ad matrimonium, sed a seipso : etenim nullus illud exigit, contrahens vero ipse voluntarie eligit, tanquam medium ad evaden-

dum periculum corporis vel animæ; ast in casu præsentimetus provenire videtur a causa libera, nempe ab ipso medico. Attamen si res attente consideretur, apparebit mortis timorem incuti potius a morbo quam a medico, qui matrimonium petit ut stipendium; ideoque matrimonium censendum est validum, saltem valde probabilius.—*Sanch., d. 12. n. 15.*—*Filliuc., n. 103.*—Quid si medicus ille jam teneretur morbum curare? Invalidum foret matrimonium, juxta permultos, si teneretur ex justitia; imo juxta plures, etiamsi tantum ex charitate teneretur, quando tamen alius non adesset medicus et urgeret necessitas, quoniam metus oriretur saltem secundo ex causa extrinseca libera, nempe ab indebita curationis denegatione.—*Pontius, c. 9. n. 15.*—*Kugler, n. 694.*—*S. Alph., n. 1053.*

III. Injuri-
stus.

221. Ursula, a Nestore vi oppressa, se illum accusatam coram judicibus minatur, nisi nuptias cum ipsa contrahat. Renuit Nestor, et ideo res defertur ad judices qui illum pœnis gravissimis damnant nisi injuriam plene reparet. Metu pœnarum impulsus consentit stuprator, et quoniam aliud non occurrit medium resarciendi damna præter ipsum matrimonium, Ursulam ducit.

—Valide ducit : etenim metus qui ab Ursula et judicibus incutitur justissimus est, et potius ab intrinseco, nimirum ex ipsius delicti natura, quam ab aliis hominibus provenit.—*Sanch., d. 13. n. 3.*—*Pontius, c. 19. n. 10.*—*Ledesma, concl. 3. p. 211.*—Admittunt autem communius doctores nuptias irritari si judex ipsas absolute præcipiat quamvis adsint alia media reparandi damnum, quia tunc injuste præcipit.—*Sanch., d. 13. n. 7.*—*S. Alph., n. 1049.*—*cf. Lugo, de just. d. 12. n. 11.*—Item si patrato facinore, pater puellæ mortem minaretur nisi inirentur nuptiæ : nam privatus jure non gaudet minandi mortem

proximo.—*Decr. l. 4. tit. 1. c. 15. Veniens.*—*Sanch., d. 12. n. 18.*—*S. Alph., n. 1049.*

222. In fœderatis Americæ septentrionalis Statibus viget illa lex, qua mulieris deflorator, per vim aut spem matrimonii, tenetur illi consentienti nubere, secus in carcerem est detrudendus, nec ante dimittendus quam illam duxerit. Cassius porro adolescens Americanus Anastasiam puellam vi cognovit : nunc autem parentes puellæ eum ad iudices trahunt, qui pœnam pronuntiant vel carceris vel matrimonii. Propter metum carceris Cassius matrimonio consensum præbet.

—Valet matrimonium : metus enim ille juste incutitur, cum crimen patratum ad forum civile pertineat, et pœna a laicis iudicibus inflictæ vel de nuptiis contrahendis vel de subeundo carcere iniqua nullatenus sit.—*Ledesma, concl. 2. p. 211. et a. 6. arg. ult. concl. 2. p. 273.*—*d'Annibale, t. 3. n. 315. nota 19.*

223. Firminus nuptias celebravit cum Beatrice, quam metu gravissimo pater coegerat ad illi nubendum. Pluries sponsi copulam iniverunt, et post aliquot menses Beatrix nova domo contenta de consensu renovando loquitur ad validandum matrimonium; Firminus vero jam talis conjugis pertæsus a paracho divortium postulat.

—Nuptiæ certo ab initio valore caruerunt cum sub impulsu metus gravissimi contractæ fuerint; nec refert metum a patre, non ab altero contrahente fuisse incussum, quia jus nuptias irritat non in pœnam illius qui metum incutit, at in favorem plenæ libertatis contrahentium. Validantur vero per consensum liberum ejus qui passus fuerat metum, modo perseveret consensus alterius; et, si metus occultus manserit, non requiritur ut rursus contrahatur coram paracho et testibus, quidquid in contrarium dicant aliqui auctores. Consensus porro ille

*IV. Non
sanatus.*

exprimi potest aut verbis aut copula affectu conjugali habita, aut etiam diuturna cohabitatione; constare tamen debet de libertate consentientis, non solum de veritate consensus, qui omnino verus esse potest quamvis coactus sit, ac proinde insufficiens ad nuptias validandas.—His ita præjactis, quid sentiendum de casu proposito? Si ineundo copulam aliquam Beatrix plena libertate gaudebat, atque noscens nullitatem matrimonii sponte præstitit consensum, et tunc Firmini consensus perseverabat, matrimonium reapse validatum fuit, et nunc Firminus nequit divortium petere; si vero ejus consensus non perseverabat, vel Beatrix ignorabat matrimonium esse irritum, vel copulam habebat affectu fornicario, non conjugali, Firminus jus habet a conjugio tali resiliendi: sed non est permittenda separatio ante judicis ecclesiastici sententiam.—*Decret. l. 4. tit. 1. c. 21. Ad id.*—*Sanch., d. 16. n. 4 et seq. et d. 18. n. 2.*—*Pontius, c. 15. n. 3 et seqq. et c. 17. n. 2.*—*Kugler, n. 114, 652 et seqq.*—*S. Alph., n. 1057.*

*V. Ad
nuptias.*

224. Sinesius Numeriam virginem per vim opprimit. Occurrens hujus frater gladium illico stringit mortemque ei minatur. Sinesius ut mortem evadat ad illius pedes provolvitur et sponte offert Numeriæ nuptias, quas paulo post reapse celebrat.

—Si frater puellæ timorem mortis injiceret Sinesio ad extorquendum ejus consensum, nuptiæ forent invalidæ: metus enim et gravissimus esset, et simul injustus cum vir privatus juste nequeat mortem inferre; gladium vero stringit non ad nuptias extorquendas, at tantummodo ad inferendam mortem, et Synesius libere nuptias eligit ut immunis evadat a mortis periculo.—*Sanch., d. 12. n. 14.*—*S. Alph., n. 1009.*—Ita docet sententia communis contra *Lugonem, de just. d. 22. n. 174 et seqq. et alios paucos.*

225. Fulcinius paganus, metu valde gravi compulsus a parentibus, matrimonio jungitur cum Cyllene pariter pagana. Nunc ad fidem catholicam convertitur, et licet Cyllene cohabitare consentiat absque contumelia Creatoris, Fulcinius separationem ab illa postulat ut ad alias nuptias transire possit.

—« Verius sine dubio est, ait Pontius, matrimonium initum ex gravi metu esse nullum, non solum si spectes jus ecclesiasticum, sed etiam inspecto naturali jure : atque ideo non tantum in Ecclesia, sed etiam extra Ecclesiam inter infideles nullum esse matrimonium ex metu gravi injuste illato celebratum... Ea sententia mihi videtur efficaciter probari ex jure canonico et Pontificum responsis, c. 14. *Cum locum.*—c. 15. *Veniens. De sponsalibus (l. 4. tit. 1.)*—et c. 2. *Significavit. De eo qui duxit (tit. 7.)* in quibus non loquuntur Pontifices tanquam aliquid statuentes, neque id quidem verba præ se ferunt, sed loquuntur ut potius legis promulgatores... Ratio autem hujus sententiæ ex ipsa natura matrimonii desumitur. Quia ad illud majus et perfectius voluntarium requiritur quam ad alios contractus civiles. Id quod ex perpetuitate vinculi matrimonii colligit D. Thomas. Et quidem cum alii contractus sint minoris momenti, et natura sua dissolubiles humana auctoritate vel contrahentium consensu, mirum non est si valide fiant etiamsi contrahantur voluntarie mixte... Sed et insinuavimus nos aliam rationem supra, ex qua id, quod ad præsens institutum attinet, facile colligitur, sc. esse vinculum mutui ac reciproci amoris. Est enim animorum corporumque conjunctio, idque indicasse videtur Adamus in ipsa institutione, cum dixit : *Propter hanc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ.* Hic autem mutuus amor vel adhæsiō cum coactione et metu stare non potest : nemo enim adhærere solet rei quam tenet invitus... » c. 14. n. 4. et seqq.—Hæc sententia, cui adhærent Tambu-

rini, *Decal. l. 1. c. 2. §. 5. n. 22.*—S. Alphonsus, *n. 1054*, cum pluribus aliis, vera probabilitate non destituitur.—Permulti vero censent metum gravem injuste incussum non irritare matrimonium nisi ex jure ecclesiastico : non enim magis tollitur libertas si metus oriatur a causa injusta quam a justa, a causa libera quam a naturali, et tamen metus a causa justa quamvis libera vel a causa naturali incussus matrimonium non efficit nullum. Præterea ad omnes alios contractus et ad ipsum matrimonium ex aliis metibus initum, ex natura rei seu ex jure naturali duo sufficiunt, nempe titulus, et voluntarium simpliciter et absolute; hæc autem duo reperiuntur in matrimonio inito ex metu gravi injuste incusso : adest enim titulus, corpus nempe ab utroque traditum, atque adest voluntarium simpliciter et absolute licet mixtum involuntario secundum quid.—*Sanch., l. 4. d. 14. n. 2 et seq.*—*Hurtado, diff. 2. n. 8 et seqq.*—*Kugler, n. 624 et seqq.*—*Vecchiotti, §. 55.*—Stante controversia et probabilitate ex utraque parte non permittenda est separatio Fulcinii a Cyllene nisi post sententiam S. Sedis.

III.—*Raptus mulieris*

Ob status dependentiam, raptus violentus mulieris matrimonium dirimit usquedum hæc constitatur in loco ubi jam non sit sub raptoris potestate, etiamsi forte liberum consensum matrimonio præstiterit.

CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 6. de ref. matr.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 13. n. 4 et seq. p. 738.—SANCHEZ, l. 7. d. 12 et seq. t. 2. p. 43.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 8. n. 257 et seqq. t. 1. p. 286.—PONTIUS, l. 7. c. 69. p. 457.—BONACINA, q. 4. p. 18. t. 1. p. 330.—HURTADO, d. 23. diff. 3. p. 536.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 540 et seqq. t. 1. p. 646.—de JUSTIS, l. 2. c. 18. p. 237.—KRIMER, in 4. decr. n. 507 et seqq. t. 4. p. 131.—KUGLER, p. 2. n. 1124 et seqq. t. 1. p. 518.—LEURENIUS, in 5. decr. tit. 17. q. 313. t. 5. p. 168.—SCHMALZGRUEBER, in 5. decr. tit. 17. n. 20. et seqq. t. 5. p.

156.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 4. c. 8. t. 2. p. 170.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1106 et seqq. t. 5. p. 208.—VECCHIOTTI, §. 84. p. 307.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1057 et seqq. t. 6. p. 522.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 3. t. 1. p. 364.

I.

RAPTUS.

226. In Germaniæ parœcia in qua non viget decretum *Tametsi*, Ramirus famulus, jussu Xaverii domini, Joannam invitam e paterna domo abducit in domum domini ut hic cum illa nuptias inire valeat. Mox vero Joanna Xaverii amœnitate et divitiis capta, cum eo libentissime matrimonium contrahit.

I. Abductio.

I. Per se vel per alium.

—Impedimentum raptus variasque poenas raptoris sic statuunt Patres Tridentini : « Decernit sancta Synodus inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptore separata, et in loco tuto et libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, et nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium et favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces; et si clerici fuerint, de proprio gradu decident. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare. » *Sess. 24. de ref. matr. c. 6.*—Definiri potest raptus in significatione propria et quatenus est matrimonii impedimentum, abductio violenta mulieris de loco in locum matrimonii ineundi causa. Et maxime differt a metu impedimento : in metu potest non dari vis, raptus sine vi non concipitur; per impedimentum metus providetur directe libertati consensus utriusque contrahentis, per impedimentum raptus directe providetur libertati mulieris ineuntis matrimonium; in illo proprie attenditur libertas actus, in hoc attenditur libertas ipsius personæ, ita ut nequeat, etiamsi velit cum perfecta libertate, matrimonium inire cum raptore,

quamdiu in ejus potestate constituitur et ab illo dependens manet. Et quoniam nihil interest utrum quis per se an per alium raptum committat, matrimonium Xaverii et Joannæ est prorsus irritum. Præterea Xaverius et famulus incurrunt excommunicationem latæ sententiæ nemini reservatam, quæ nullatenus abrogata fuit per *Const. Apostolicæ Sedis Pii IX.*—*Sanch.*, d. 13. n. 6.—*Gasparri*, n. 540 et seqq.—Cæteræ autem pœnæ vel obsoletæ sunt vel ferendæ tantum sententiæ.

2. Pro se
non pro
alio.

227. Publius Anglus, ad complacendum Martiali amico, eo inscio, Christinam, pulchram et honestam puellam, invitam rapit et in propriam domum transfert. Mox ipsum inducit Martialem cui totam rem aperit; hic suavitate sua Christinam pellicit, et haud multo post utroque consentiente matrimonium contrahitur inter Martialem atque Christinam.

—Valide contrahitur: Martialis enim raptor non est et ex Tridentino irritatur solummodo conjugium inter raptorem et raptam initum.—Publius ipse excommunicationem effugit, cum puellam rapiat, non ut secum, sed ut cum alio contrahat conjugium.—*Sanch.*, d. 13. n. 6.

II. De loco
in locum.

228. Eugenius Londinensis nuptias sibi conciliare exoptat cum Amelia in eadem domo degente. Quoniam vero utriusque parentes ejus votis adversantur, die quadam Ameliam non parum repugnantem vi abducit ex illius cubiculo in cubiculum proprium, ibique per blanditias et promissiones ab ea consensum liberum obtinet, atque paulo post, accersito parcho et testibus, parentibus autem insciis, matrimonium cum ea celebrat.

—Plerique negant dari raptus impedimentum eo quod mulier non abducatur ab una in aliam domum.—*S. Alph.*, n. 1107.—*Gury*, *Comp. t. 2. n. 860.*—*Lehmki.*, t. 2. n. 772.—Probabilius censeo impedimentum subsistere et

irritum esse matrimonium : nam abductio e loco, in quo puella tuta erat, in locum in quo sub raptoris potestate versatur, ad impedimentum constituendum sufficit; nec minus obstat puellæ libertati ejus translatio in aliud cubiculum quam in alias ædes, modo locus sit vere diversus. Cæteroquin hæc sententia posterior nulla secum fert incommoda, cum semper Amelia extra Eugenii potestatem relinqui valeat atque consensum conjugio libere præstare : neque requiritur dispensatio ab impedimento, quemadmodum non requiritur in duobus superioribus impedimentis quando cessavit vel error conditionis vel metus.—*Vecchiotti*, p. 310.—*Martinet*, l. 5. a. 5. n. 4.—*cf. Gasparri*, n. 549.—Attamen valde probabile est Eugenium excommunicationem effugere, sive quia censuræ sunt strictissimæ interpretationis, sive quia permulti denegant hunc verum esse raptum.

229. Augustina, virgo orba parentibus, libere egressa e sua domo ad piam agendam peregrinationem, incaute domum introivit cujusdam adolescentis, Marcelli nomine, qui illius pulchritudine captus illico statuit eam in uxorem accipere. Mox puellam renuentem ita intra muros inclusit ut per plures hebdomadas exire nullatenus posset. Interea tamen iteratis blandimentis eam captare nititur, et quidem exitu adeo felici ut demum Augustina nuptiis ineundis plenum præberet consensum.

—Probabilius non valet matrimonium : nam perinde est puellam rapere e domo propria, ac fraudibus eam circumvenire et per vim detinere, ne ad suam domum redeat, postquam libere exierit.—*cf. Congr. Conc.*, 27 aug. 1864.—*Acta S. Sedis*, t. 1. p. 23.

230. Patrocles Lauram virginem invitam rapit et in suam abducit domum causa solius explendæ libidinis. Postea vero, dum Laura sub ipsius potestate adhuc ver-

*III. Ad
nuptias.*

saretur, ei proposuit nuptias secum contrahendas, quibus libenter consensit puella.

—Valent probabilius nuptiæ, quia raptus non admissus est ad hunc finem ut matrimonium contraheretur, de quo solum agere videtur Tridentinum : libertas virginis profecto læditur, sed non in ordine ad matrimonium.—*Sanch.*, l. 7. d. 13. n. 4.—*Gobat*, tr. 9. n. 542.—*S. Alph.*, n. 1107.—Si vero Laura matrimonio non consentiret nisi ad vitandum majus malum, peccatum nempe vel infamiam, intercedere posset impedimentum metus.—*Sanchez*, l. 4. d. 5. n. 12 et seqq.—Imo et probabilius adesset impedimentum raptus, si Laura prius rapta causa libidinis, postea detineretur per vim sub potestate raptoris causa matrimonii ineundi : ita Krimer, n. 510 et seq., qui tamen immerito allegat Vincentium de Justis, l. 2. c. 18. n. 47. pag. 241, cum hic loquatur tantum de raptu facto ad finem explendi libidinem et simul contrahendi matrimonium.

II.

PERSONA
RAPTA.

I. *Mulier.*

231. Severina audax et robusta virago Americana Clementinum formosum simul et formidolosum adolescentem violenter rapit atque in proprias ædes abducit et cum illo demum libere consentiente connubium init absque parocho et testibus.

—« Quæstio magna est inter doctores, ait de Justis, an sit vere raptus matrimonium dirimens si fœmina robusta vel auctoritate pollens rapiat virum. In qua re plures sunt qui existimant non dirimi matrimonium, nec incurri impedimentum... Alii tamen longe probabilius docent incurri impedimentum et pœnas a Concilio comminatas; si etenim raptus sequatur ad effectum matrimonii contrahendi et fiat abductio cum violentia, prout diximus requiri ad raptum constituendum, certum est contraveniri per hujusmodi raptum fini ipsius Concilii, quod prudentissime, ac saluberrimo consilio hoc impedi-

mentum statuit ne libertas matrimonii lædatur... Et quis dubitet per huiusmodi raptum, perinde ac per raptum factum a viro, matrimonii libertatem non impediri? Et quod præcitata lex de solis viris raptoribus loquatur, id potest procedere quia leges, commoditatis gratia, proferunt ex parte una nomen masculinum et ex alia foemininum, v. gr. raptorem et raptam, non quia suam jussionem velint juxta sonum materiale ipsorum nominum restringere, sed potius præsumendum est ut velint, commutatis ob paritatem rationis nominibus, idem intelligere de raptrice et de raptore, eadem enim ratio prorsus militat de raptore ac de raptrice, quia tam ille, quam hæc, omnino requiritur quod libere consentiant in matrimonium, et sint in plena libertate... » n. 72 et seqq. —Henriq. n. 4.—Priorum tamen amplector sententiam, eorum nempe qui denegant adesse in hoc casu impedimentum, quia magis congruit verbis Tridentini; hæc enim adeo manifesta videntur ut nullum dubitationi locum relinquant : « Inter *raptorem* et *raptam* quamdiu ipsa in potestate *raptoris* manserit... Quod si *raptam* a *raptore* separata... illum in *virum* habere consenserit, *eam* *raptor* in *uxorem* habeat; et nihilominus *raptor ipse*... Teneatur præterea *raptor mulierem raptam*... dotare. » Decretum vero hoc, quod correctorium est atque poenale, non est extendendum a viro ad feminam. Et ita sentiunt multo communius doctores.—Sanch., d. 13. n. 16.—Pontius, c. 69. n. 6.—Hurtado, n. 12.—Kugler, n. 1646 et seqq.—Roncaglia, q. 1.—S. Alph., n. 1107.—Sed nemini dubium est Severinam Clementino gravem injuriam irrogasse et obligari ad damnorum reparationem si qua ex tali raptu secuta fuere.

232. Sponsalia cum Leopoldo deliberate contraxerat Virginia, quam, nimium differentem nuptiarum celebrationem, invitam abduxit ille e paterna domo in domum

propriam; elapsisque pluribus diebus ibidem cum ea libentissime jam consentiente matrimonio copulatus est coram paroco et testibus.

—Contendunt plures nullum in eo casu induci impedimentum, quia cum Leopoldus raptor ratione sponsalium acquisierit jus saltem inchoatum in Virginiam, eaque teneatur Leopoldum ducere, non plene violatur libertas, quam Tridentinum exposcit ad matrimonium.—*Henriq.*, n. 5.—Magis placet sententia affirmans existentiam impedimenti, ac ideo nuptiarum nullitatem: etenim verba Concilii sunt generalia et quamlibet mulierem complectuntur, non excepta sponsa; Leopoldus vero jus quidem habebat urgendi matrimonii celebrationem, non autem vim adhibendi atque rapiendi Virginiam.—*Sanch.*, d. 13. n. 15.—*Gobat*, n. 545.—*S. Alph.*, n. 1108.

II. Invita. 233. Michael nobilis miles, cum Mariam nobilem puellam ardenti amore prosequeretur, eam sibi in uxorem a matre postulavit. Renuit mater. Ille, missis pluries ad puellam amatoriis litteris, privatum colloquium ab ea demum petiit, nuntians ex isto colloquio futuram ejus fortunam pendere. Voti compos Michael factus est, et cum puella congressus ad vesperam, post breve colloquium, eamdem materna domo abduxit. Hac inopinata abductione puella sensibus defecit et viribus destituta paratæ rhedæ imposita fuit a Michaelē, qui eam transtulit in propriam parochiam, in domum cujusdam matronæ; ibique, post duodecim dies, matrimonium celebratum est coram paroco et testibus, sciente ac probante Episcopo. In mutua vitæ consuetudine sex ultra annos sponsi manserunt, binosque filios assecuti sunt.

—S. Congr. Concilii, 18 jun. 1859, declaravit matrimonium nullum esse.—*Acta S. Sedis*, t. 1. p. 61.—Et merito quidem: Maria enim invita abducta est et manebat

sub raptoris potestate quando nuptias inivit. Raptor vero incurrit excommunicationem nemini reservatam.—*Trid. sess. 24. c. 6.*

234. Orsetta in domo Angeli et sub ejus potestate degebat. Felix, decem hominibus armatis associatus, obtento per fraudem et dolum consensu puellæ, illam educit et cum illa matrimonium contrahit.

—Matrimonium nullum est, quia consensus ad raptum fraude et dolo fuit extortus.—*S. Congr. Concilii, 24 jan. 1608.—Acta S. Sedis, t. 1. p. 21, 54 et seqq.*

235. Clemens et Anna sponsalia contraxerant. Cum ex patris oppositione nuptiarum celebratio in longum traheretur, Anna, misso nuntio ad Clementem, obtulit sese discessuram a paterna domo, si ipse eam adducturus, certo constituto tempore, prope domum suam præstolaturus esset. Quapropter ex conducto Anna cum Clemente circa primam noctis horam aufugit, seseque in ædes, quas ipsa puella ad annum conduxerat, receperunt. Postridie, accersito paracho cum testibus, per verba de præsentī se invicem desponsarunt.

—*S. Congr. Concilii, 20 aug. 1661, declaravit matrimonium subsistere utpote contractum coram legitimo paracho et absque ullo raptu, quod manifestum est cum Anna nullatenus invita fuerit.—cf. S. Congr. Conc., 3 mart. 1714, etc.—Acta S. Sedis, t. 1. p. 56. et seqq.—Kugler, n. 1633 et seqq.*

236. Intuitu sane matrimonii de quo nihil dicit, sed prætextu recreationis, Juliam puellam consentientem inducit Cyrus in villam suam, ibique blanditiis eam detinet et mentem demum ei aperit de nuptiis ineundis : Lucia consensum libenti animo præstat.

—*Gasparri, n. 555, cum aliis pluribus existimat adesse*

impedimentum raptus dirimens; non pauci vero, quibus et ego assentior, nullum raptum in illo casu percipiunt, cum nulla intervenerit violentia etiam moralis, atque puella libere consenserit et ad iter agendum et ad nuptias contrahendas, proindeque censent valere matrimonium, modo initum fuerit coram paracho et testibus si agatur de loco ubi viget decretum tridentinum.—*Sanchez, d. 13. n. 12.—de Justis, n. 70.*—Nec nobis adversatur d'Annibale, *t. 3. n. 316 nota 30*, cujus hæc sunt verba: « Si mulier dolo, aut blanditiis fuerit abducta, matrimonium dirimitur, nisi appareat manifeste consensum in eo inundo non defuisse. » Si igitur consensus adfuit, valet matrimonium in foro interno, et si manifeste appareat consensum non defuisse, valet etiam in foro externo, ex mente desideratissimi Cardinalis.

§ II

Materia nondum possibilis:—Ætas

Ratione materiæ nondum possibilis, ob impotentiam nempe coeundi, exsurgit impedimentum ætatis,—qua nullum est matrimonium initum a muliere ante annum duodecimum, et a viro ante decimum quartum, nisi tamen malitia suppleat ætatem.

DECRETALIAM, l. 4. tit. 2.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 36. a. 2. q. 1. t. 4. p. 795.—S. THOMAS, in 4. d. 36. q. 1. a. 5. t. 7. p. 997.—SANCHEZ, l. 7. d. 104. t. 2. p. 372.—P. LEDESMA, q. 58. a. 5. p. 536.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 12. p. 1013.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 14. §. 4. t. 5. p. 165.—HURTADO, disp. 22. diff. 12. p. 545.—GONZALEZ, in 4. decr. tit. 2. c. 2. t. 4. p. 74.—KRIMER, in 4. decr. n. 601 et seqq. t. 4. p. 154.—CORRADUS, l. 4. c. 3. p. 73.—de JUSTIS, l. 3. c. 8. n. 34 et seqq. p. 291.—KUGLER, p. 2. n. 1484 et seqq. t. 1. p. 752.—LEURENIUS, in 4. decr. tit. 2. q. 137 et seqq. t. 4. p. 66.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 2. §. 2. t. 4. p. 70.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1065 et seqq. t. 5. p. 183.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1157 et seqq. t. 6. p. 591.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 1. t. 1. p. 329.

237. Nuptias cum Fulgentia celebrat Octavius : puella jam annum ætatis duodecimum complevit, ipse decimum quartum die sequenti completurus est. Sed non multo post rescians conjugium ob ætatis defectum fuisse irritum, a Fulgentia discedit ut nuptias cum altera contrahat.

—Virum attingere ætatem matrimonio necessariam seu pubertatem anno 14. completo, feminam vero anno 12. constat ex Decret. tit. 2. c. 3. *Puberes*,—c. 6. *Continetur*.—c. 10. *Attestationes*.—c. 11. *Ex litteris*.—c. 14. *Tuæ nobis*.—et communissima doctorum interpretatione. Decebat porro ætatem majorem pro matrimonio requiri quam pro sponsalibus, quoniam illud inducit obligationem multo firmiorem, imo per se indissolubilem omnino atque perpetuam, ac proinde majorem sibi poscit judicii maturitatem, et insuper requirit potentiam generandi sive habilitatem ad copulam perfectam : merito igitur Ecclesia illam ætatem statuit, qua adolescentes et adolescentulæ communiter donantur tum sufficienti judicio tum facultate generandi; quoniam vero mulieres regulariter citius pubescunt quam viri, propterea minorem ætatem in illis quam in his exigit Ecclesia. Et multo probabilius requiritur ut dies ultima anni decimi quarti pro viro, sicut duodecimi pro femina, saltem incepta sit, quamvis forte nondum absoluta : ex sententia ergo valde probabiliori et fere unanimi canonistarum et theologorum, matrimonium Octavii et Fulgentiæ habendum est tanquam invalidum, et quia consensum non renovavit Octavius a tempore quo illius nullitatem cognovit, valide et licite potest alias nuptias inire, modo in utroque malitia ætatem non suppleverit.—*Sanch.*, d. 104.—*Kugler*, n. 1485.—*Schmalz.*, n. 45 et seqq.—*S. Alph.*, n. 1066.—In praxi attendant parochi ad civilem etiam legem : codex gallicus art. 144. matrimonium viro prohibet ante annum ætatis decimum octavum, mulieri ante decimum quintum

prorsus absolutum. — Casus hujusmodi, qui apud nos vix contingere queunt, frequentissimi sunt in infidelium regionibus in quibus Missionarii non absque negotio consequuntur ut ipsi fideles ætatem canonicam expectent antequam ineant matrimonium.

II. *Exceptiones.*

I. *Maturitas.*

238. Consensum matrimonialem præstiterunt Lucianus et Nympha: ille jam tredecim annos absolvit, hæc vix undecim, constat vero illos facultate generandi præditos esse.

—Qui jam completa ætate canonica contrahunt, valide saltem junguntur, etiamsi forte nondum possint copulam consummare: impotentia enim, qua laborant, non censetur nisi temporalis. Et vicissim qui ante canonicam ætatem prudentes satis sunt et coeundi capaces, valide nubere queunt absque ulla dispensatione; et sane Ecclesia ætatem non statuit nisi quia præsumit ante illam deficere vel prudentiam vel potentiam, locus autem nullus datur præsumptioni ubi de veritate rei constat. Exceptio illa in ipso jure canonico admittitur: sic enim statuit Alexander III: « Si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplēvisse malitia videatur. » *Decr. l. 4. tit. 2. c. 9. De illis.*—Ex quibus verbis compertum satis fit malitiam, quæ ætatem supplere dicitur, importare tum potentiam consummandi copulam, tum consensus sufficientiam seu mentis discretionem jam maturam.—*D. Thom., q. 1. a. 5.*—*Sanch., d. 104. n. 5 et seqq.*—*Ledesma, a. 5. concl. 3. p. 537.*—*Kugler, n. 1494.*—*S. Alph., n. 1066 et seq.*—*Ballerini, n. 1160.*—*Gasparri, n. 494 et seqq.*

2. *Dispensatio.*

239. Post sex menses circiter Martinus et Anna annos nubiles assequuntur; utriusque parentes, eodem in pago commorantes, diuturnis tamen separati dissidiis, in anti-

quam concordiam redire consentiunt si nuptias ipsorum filiis quamprimum permittat Episcopus : Episcopus permittit.

—Quoties ante ætatem canonicam sponsi nuptiarum celebrationem postulant, asserentes vel etiam probantes se jam esse doli capaces, parochus nuptiis assistere non debet absque licentia Episcopi, ad quem pertinet declarare utrum reapse illi sint habiles et quoad judicii maturitatem et quoad corporis actuale aptitudinem; et in dubio habilitatis idem Episcopus dispensare potest ab impedimento.—Quando vero constat de defectu sive judicii sive potentiæ proximæ in alterutro, Episcopus nequit regulariter dispensare : lex enim ætatis est pontificia, a qua solus S. Pontifex liberare valet. Sed interveniente nuptiarum necessitate propter bonum pacis familiarum dispensare potest ipse Episcopus : sic enim habet Nicolaus Papa : « Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit, jungantur : nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur. » *Decr. l. 4. tit. 2. c. 2. Ubi non est.*—Et cum hujusmodi tolerantia seu permissio non dicatur reservata Romano Pontifici, concessa censenda est ipsis Episcopis.—*Sanch., d. 104. n. 12.—de Justis, n. 52 et seqq.—Kugler, n. 1490 et seq.—Leuren., q. 139.—Schmalz., n. 54.*—Multoties vero Episcopi non audent ipsi dispensare in re difficillima et ideo plerumque recurrunt ad Sanctam Sedem. Formulam petitionis tradunt *Corradus, n. 9. et de Justis, n. 34.*—Ex his infertur præfatum Episcopum non modo valide ast etiam licite permisisse Martino et Annæ ut nuptias inirent; sponsi autem illi admonendi sunt cohabitationem quoad torum non posse illis concedi usquedum moraliter constet utrumque jam capacem esse generandi. Adveniente ætate pubertatis copulam habere valebunt saltem

ad experimentum potentiæ usque ad perfectam pubertatem, nimirum ad annum 18. pro Martino et ad 14. pro Anna; et si tunc impotentia alterutrius satis manifesta evaserit, declaranda erit nullitas matrimonii.—*S. Alph.*, n. 1067.—*Ballerini*, n. 1161.—Si hæc impotentia adhuc ambigua maneatur, triennium aliud concedi potest juxta *Laymann*, n. 2.—*cf. Leuren.*, q. 140. n. 1.

II.

INFIDELES.

240. Lucius, religione paganus, duodecim circiter annos natus, secundum regionis morem Pomposam suæ sororis filiam paganam et sex annos natam uxorem duxit. Ab illo tempore Pomposa collo appensum deferebat *Taly*, quod est signum matrimonii, et apud suam matrem manebat. Pomposa autem, adveniente decimo ætatis anno, cum Lucio matrimonio se conjunctam sciens, atque, postquam nubilis facta fuerit, cum illo maritaliter cohabitandi voluntatem habens, una cum marito suo Lucio baptismum recepit. Missionarius illos obligat ad dispensationem petendam tum ab ætate tum a consanguinitate secundi gradus mixti cum primo, et ad consensum renovandum.

—Indubium est ætatis impedimentum esse tantum de jure ecclesiastico sicut et consanguinitatem, lineæ transversæ saltem ultra primum gradum; idcirco matrimonium Lucii et Pomposæ validum certo fuit, dummodo uterque consensum sufficientem præstiterit nec alio labore impedimento in regione dirimente. Neque refert sponsos illos fuisse coeundi incapaces; ad valorem enim matrimonii non requiritur potentia actualis vel proxima, sed sufficit impotentiam non esse perpetuam. Attamen probabile valde est in tenerrima illa ætate sex annorum Pomposam non satis novisse indolem atque officia matrimonii, proindeque debitum consensum non præbuisse. Et quoniam nullitatem contractus nunquam suspicata est, ut videtur, nunquam illum revalidavit. Hinc jure merito

Congr. S. Officii de hac re interrogata respondit : « Renovandum esse consensum ad cautelam, ad quem effectum pariter ad cautelam impetrandam esse a Sanctissimo dispensationem. » 17 apr. 1839.—*Collect. Paris.*, n. 977.—*cf.* n. 974. ad 2.—Nunc enim suscepto baptismo Lucius et Pomposa obnoxii sunt legibus Ecclesiæ.

§ III

Materia cum religione pugnans

Ratione materiæ cum ipsa religione pugnantis, tria exstant dirimentia impedimenta ecclesiastica, nimirum Ordo sacer, professio religiosa solemnitas atque cultus disparitas.

I.—Ordo sacer

Ob specialem indecentiam ratione ministerii exercendi, Ordine sacro, sc. presbyteratu, diaconatu necnon ipso subdiaconatu, impeditur quominus matrimonium valide contrahi queat, si quasdam Ecclesias orientales excipias quoad subdiaconatum.

DECRETALIAM, l. 3. tit. 3.—Et in 6°. l. 3. tit. 15. c. 1. *Quod votum.*—CONCIL. TRIDENTINUM, sess. 24. can. 9.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 37. a. 1. t. 4. p. 802.—S. THOMAS, in 4. d. 37. q. 1. t. 7. p. 999.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 8. t. 3. fol. 9.—SÁNCHEZ, l. 7. d. 27 et seqq. t. 2. p. 101.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 5. n. 9 et seq. p. 716.—P. LEDESMA, q. 53. a. 3. p. 369.—SUAREZ, de relig. l. 9. c. 13 et seqq. t. 15. p. 764.—PONTIUS, l. 7. c. 23 et seqq. p. 369.—BONACINA, q. 3. p. 9. t. 1. p. 286.—HURTADO, disp. 16. p. 463.—de JUSTIS, l. 2. c. 14. p. 212.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 5. t. 3. p. 354.—KRIMER, in 4. decr. n. 938 et seqq. t. 4. p. 244.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 573 et seqq. t. 4. p. 140.—SALMANTICENSES, tr. 8. c. 6. t. 2. p. 24.—KÜGLER, p. 2. n. 1207, 1718 et seqq. t. 1. p. 569 et 861.—LEURENIUS, in 4. decr. tit. 6. t. 4. p. 86.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decret. tit. 6. §. 1. t. 4. p. 129.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 4. c. 2. t. 2. p. 156.—S. ALPHON-

sus, l. 6. n. 806, 1058 et seqq. t. 4. p. 597. et t. 5. p. 180.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1143 et seqq. t. 6. p. 581.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 5. t. 1. p. 398.

I.

ORDINES
MINORES.

241. Liberatus in majori seminario primam tonsuram minoresque Ordines suscepit existimans his etiam esse annexum votum aut certe præceptum perpetuæ castitatis. Nunc mutata voluntate statui clericali valedicit, et dissuadente, imo et prohibente Episcopo contrahit matrimonium.

—Nullo jure matrimonium prohibetur clerico qui minoribus tantum donatur Ordinibus, et Episcopus nullatenus gaudet facultate illud interdicens; valide ergo et secluso scandalo licite nuptias inire potuisset Liberatus si minores Ordines suscepisset absque erroneo judicio.—*D. Bonav., q. 1.*—*Sanchez, d. 31. n. 3 et seqq.*—*Ledesma, concl. 4. p. 373.*—*Kugler, n. 1216.*—Sed existimabat illis Ordinibus annecti votum aut saltem Ecclesiæ præceptum non nubendi; quid ergo de illius nuptiis?—Profecto sunt illicitæ et quidem graviter propter conscientiam erroneam, cum nuptias contraxerit putans se impediri vel voto implicito vel præcepto Ecclesiæ in materia gravi. Quod vero ad illarum valorem spectat, indaganda est Liberati intentio: si enim judicando matrimonium sibi esse prorsus impossibile propter susceptos Ordines, fecte tantum contraxit, matrimonium est nullum ideoque novo consensu revalidandum; at, si intendit contrahere quantum poterat, per hanc suam intensionem correxisse censetur erroneum illud judicium quo putabat matrimonium sibi esse impossibile, et valet matrimonium.—*Elbel, n. 115 et seqq.*—Hujusmodi tamen clerici, si jam beneficium aliquod obtinuerint, illo canonice spoliari debent, ut decernit Alexander III optimam rationem simul proferendo: « Cum simul voluptatibus et carnalibus desideriis, ac divinis et ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam ecclesiasticis Sacramentis indigni

tractandis, ecclesiasticis proculdubio beneficiis sunt privandi. » *Decr. l. 3. tit. 3. c. 3. Quod a te.*

242. Ex sola dominandi libidine, non ex divinæ gloriæ amore subdiaconatum suscipit Maxentius interna voluntate excludens votum continentiae ut in necessitate exitum habeat; non multo post, quoniam res pro libitu non succedunt, habitum clericalem dimittit atque Juliam in uxorem ducit.

— Ordinationem validam esse nemo est qui ambigat cum supponatur Maxentium illi consensum præbuisse. Sed sacrilegium patravit suscipiendo subdiaconatum absque dispositione præscripta; et matrimonium omni valore destituitur, non quidem ratione voti, quod non emissum est, at propter legem Ecclesiæ quæ statuit impedimentum Ordinis a voto distinctum, prout perspicuum fit ex definitione tridentina : « Si quis dixerit, clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto; et oppositum nihil aliud esse quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum : anathema sit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari. » *Sess. 24. can. 9.—D. Thom., a. 1.—D. Anton., c. 8.—Sanch., d. 27. n. 12.—Pontius, c. 27. n. 3 et seqq.—Kriemer, n. 956 et seq.—Kugler, n. 1211 et seq.—Præterea ex Const. Apostolicæ Sedis Maxentius et Julia excommunicatione plectuntur Episcopo reservata.*

243. Iphigenia, amissa prole, Timotheo marito suo veniam concedit suscipiendi sacros Ordines, atque ipsa in sæculo manens votum castitatis simplex emittit.

II.
ORDINES
MAJORES.
I. Regula.
I. Directe :
clericus.

2. Indirecte : vidua
clerici.

Paucis post annis, mortuo Timotheo, novo innodatur vinculo matrimoniali cum Philippo.

—Docet Pontius, *c. 25. n. 8 et seqq.* matrimonium istud illicitum quidem esse propter Ecclesiæ prohibitionem, valore autem nullatenus destitui, quoniam votum continentiae a vidua in sæculo emissum non est nisi simplex : « quare, si præcipiunt canones aliquando ut hujusmodi viduæ iterum nubentes separentur, intelligendi sunt de separatione tantum tori ad tempus in pœnam violati præcepti. » Et hanc sententiam satis probabilem vocat S. Alphonsus, *n. 812.*—Attamen fere unanimiter affirmant jurisperiti et theologi matrimonium viduæ subdiaconi nullo vigore donari, et innituntur verbis D. Gregorii : cum enim sermo haberetur de aliqua muliere conjugata, hæc statuit S. Pontifex : « Si in conjugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constiterit... cum competenti emendatione ii, qui male sociati sunt, disjungantur. » *Decreti dist. 28. c. 10. Quia sunt.—cf. c. 11. Si se cuiquam.*—Porro non simpliciter præciperetur disjunctio male sociatorum, si illicite tantum et non invalide essent sociati. Et rationem adducunt auctores, non quod votum mulieris irritet nuptias, sed quod Ecclesiæ constitutio ob reverentiam Ordinis assumpti a viro, et licentia uxoris voventis castitatem, eam reddiderint inhabilem ad subsequens matrimonium.—*D. Antonin., c. 8.—Sanch., d. 40.—de Justis, n. 72 et seqq.—Lacroix, n. 580.—Schmalz., n. 40 et seqq.—d'Annibale, t. 3. n. 305 nota 37. et n. 339 nota 26.*

*II. Exce-
ptiones.
I. Metus.*

244. Minoribus Ordinibus jam susceptis violentas tentationes experitur Amandus, atque existimans se a Deo non vocari de militia clericali deserenda serio cogitat; patre tamen minas gravissimas intentante, in ordinationem subdiaconatus consentit, minime consensurus si metu gravi impulsus non fuisset. Paucis post mensibus

mortem obit pater et Amandus habitum ecclesiasticum exuens contrahit nuptias.

—Si Amandus sponte et libere subdiaconatum suscepisset, ejus nuptiæ dicendæ forent nullæ et irritæ, non solum ratione ipsius Ordinis sacri, ut supra declaratum est, ast etiam ratione voti solemnisi castitatis, quod ex Ecclesiæ præcepto subdiaconatui annectitur. Constat ex verbis notissimis Bonifacii VIII : « Quod votum debeat dici solemne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti : Nos igitur attendentes quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa... præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. » *In 6º. l. 3. tit. 15. c. unic.*—In casu autem nostro agitur de ordinatione non spontanea, sed ex gravi metu suscepta : numquid eadem erit tradenda solutio? Asserunt plures ordinatum sub impulsu metus etiam gravissimi non posse valide contrahere matrimonium, quamvis dignus sit ut facilius dispensationem ab impedimento obtineat.—*Pontius, c. 29.*—*Hurtado, diff. 2. n. 5.*—Plerique tamen auctores contendunt subdiaconum ex hujusmodi metu ordinatum nullatenus teneri ad castitatem, et ad nuptias valide convolare posse, quia metus gravis injuste incussus excusat ab observatione legis ecclesiasticæ.—*Sanch., d. 29. n. 4 et seqq.*—*Kugler, n. 1752 et seqq.*—*S. Alph., n. 811.*—Amandus ergo vituperari nequit, modo tamen scandalum removerit, petendo a Congregatione, sin minus dispensationem ab impedimento, saltem licentiam ineundi matrimonii non obstante ordinatione.

est cum annos tredecim vix absolvisset, non tamen ignorans sacro Ordini annexam esse continendi obligationem : nunc vero jam vicennis et molestas experiens tentationes contra castitatem nuptias contrahere exoptat.

—Suarezius, *de relig. l. 9. c. 17. n. 22*, cui adstipulantur Pontius, *c. 29. n. 15*.—Hurlado, *diff. 2. n. 6*. et alii plures, docet illum nec licite nec valide contrahere. Non improbabiliter autem asserunt alii eum valide nubere posse, nisi votum castitatis ratificaverit post adeptam pubertatem, imo et juxta quosdam post annum decimum sextum. Etenim, licet Ordo ipse sponte et deliberate susceptus inducat impedimentum dirimens, Ecclesia tamen non injungit generatim tantam obligationem non nubendi nisi mediante voto solemni continentiae; votum porro illud solemne invalidum est si emittatur ante pubertatem, et probabiliter etiam ante annum decimum sextum.—*cf. Trid. sess. 25. c. 15. de reg. et mon.*—« Ratio, ait S. Alphonsus, quia tale votum hominem constituit in statu irretractabili, in quo Pontifex nunquam aut raro dispensat; unde tale votum maturum et perfectum usum rationis efflagitat. » *n. 810*.—*Sanch., d. 30 et seqq.*—*cf. Kugler, n. 1743 et seqq.*—Licet ergo probabiliter Eleutherio nuptias contrahere, et a fortiori idem ei liceret si in infanzia vel paulo post adeptum rationis usum subdiaconatum suscepisset : scandalum tamen semper amovendum est, licentiam videlicet petendo a Congr. Concilii, eamque fidelibus communicando.

3. Orientales.

246. Georgius catholicus in patria sua, Græcia nempe, ad subdiaconatum junior promovetur; mox vero molestos carnis stimulos persentiens nuptias init, quibus non obstantibus in diaconum et presbyterum ordinatur.

—Neminem fugit S. Sedem, ad graviora vitanda damna, permittere seu potius tolerare ut clerici orientales cum suis uxoribus cohabitent, si Episcopos excipiamus,

quibus illa cohabitatio omnino prohibetur. Regulariter tamen omnes sacri Ordines, et ipse subdiaconatus, etiam apud illos matrimonium postea contractum dirimunt; extant vero quædam eorum Ecclesiæ in quibus subdiaconi a nuptiis coeundis non vetantur; imo et Synodus Maronitarum in Monte Libano a. 1736 habita, quam Apostolica Sedes in forma specifica approbavit, illis non ambigue concedit ut matrimonium ineant. En statutum synodale: « Nonum impedimentum Ordinis sacri, nimirum in Ecclesia nostra post susceptum diaconatum qui primus inter sacros Ordines est, subdiaconatu inter minores computato; diaconi enim, presbyteri et Episcopi post susceptos Ordines irritum est et nullum matrimonium quod contrahere præsumperint. » *p. 2. c. 11. §. 8. n. 9.*—*Gasparri, n. 591.*—Ex quibus compertum fit Georgium subdiaconum nuptias inivisse valide vel invalide, prout ipse pertinet ad Ecclesiam in qua tales nuptiæ permittuntur vel non.—Quod ad diaconos et presbyteros spectat, Arcudius quidem affirmat eorum matrimonia post ordinationem contracta valore suo non destitui (*Ap. Tamburini, l. 8. tr. 1. c. 9. n. 4*), sed communissime docent auctores illa esse irrita atque nulla, nisi obtenta prius fuerit a S. Sede dispensatio impimenti Ordinis, quæ pro Orientalibus interdum, quamvis raro, conceditur.—*Benedictus XIV. Const. Eo quamvis.*—*Sanch., d., 28. n. 4.*—*Kugler, n. 1762.*—*Gasparri, n. 593.*

247. In civitate amplissima Galliarum die quadam 4. Dispensatio.
advocatur parochus ad excipiendam Eutropi moribundi confessionem. Narrat Eutropus se sacerdotem esse et jam a quatuordecim annis in concubinato conversari cum muliere, ex qua quinque suscepit filios. Declarat parochus in summis hujusmodi angustiis non urgere legem Ecclesiæ atque propter bonum totius familiæ Eutropum cum prædicta muliere matrimonio conjungit.

—Ecclesia sane dispensare valet ab hoc impedimento, quod non est nisi juris ecclesiastici, prout constat tum ex rei natura, tum ex dispensationibus interdum concessis, tum ex communissimo canonistarum et theologorum consensu. Turpiter tamen decipitur præfatus parochus cum declaratio illa fieri nequeat quoad impedimenta in quibus ipsa Ecclesia dispensare non solet. Jam vero, prætermisissis Episcopis quos Sancta Sedes nunquam fere dispensavit, sacerdotes rarissime et tantum propter causam urgentissimam ad bonum commune aliquatenus spectantem dispensantur. Unde inferendum censeo matrimonium Eutropi esse prorsus invalidum, quamvis forte ipse et mulier in bona fide versentur.—*Suarez, de relig. c. 20. n. 3 et seqq.*—*Kugler, n. 1208.*—Clerici autem inferiores, nimirum diaconi et subdiaconi, ex concessione Leonis XIII, facilius ab impedimento Ordinis dispensari queunt in articulo mortis ad finem ineundi matrimonii.—*cf. Navarrus, Consilia, l. 3. de Voto, cons. 37. n. 12. et cons. 38. n. 11. p. 322.*—*de Justis, Append. cas. 33. p. 347.*

II.—Professio sollemnis

Ob contractum cum Deo irrevocabiliter initum professio religiosa sollemnis dirimit, non tantum matrimonium contrahendum, sed etiam matrimonium prius contractum, modo tamen nondum consummatum fuerit :—imo ex speciali privilegio vota ipsa simplicia emissa in Societate Jesu matrimonium futurum dirimunt.

DECRETALES, l. 3. tit. 32.—l. 4. tit. 6. c. 3. *Meminimus.*—In 6°. l. 3. tit. 15. c. 1. *Quod votum.*—CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. can. 6 et 9.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 38. a. 2. q. 1. t. 4. p. 819.—S. THOMAS, in 4. d. 38. q. 1. a. 3. sol. 3. t. 7. p. 1010.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 4 et 21. t. 3. fol. 7 et 26.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 5. p. 712.—SANCHEZ, l. 7. d. 25 et seqq. t. 2. p. 93.—P. LEDESMA, q. 53. p. 349.—SUAREZ, de relig. l. 6. c. 7. et l.

9. c. 21 et seqq. l. 15. p. 419 et 819.—PONTIUS, l. 7. c. 1 et seqq. et l. 9. c. 5 et seqq. p. 320 et 533.—BONACINA, q. 3. p. 4. t. 1. p. 273.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 146 et seqq. t. 1. p. 593.—de JUSTIS, l. 2. c. 14. n. 76 et seqq. p. 218.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 5. p. 3. p. 354.—KRIMER, in l. 4. decret. n. 971. t. 4. p. 254.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 579 et seqq. t. 4. p. 141.—KUGLER, p. 2. n. 1148 et seqq. t. 1. p. 533.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 6. §. 2. t. 4. p. 134.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1024 et seqq. t. 5. p. 163.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. n. 967 et seqq. t. 6. p. 463.—GASPARRI, c. 4. §. 4. t. 1. p. 390.

248. Delphina ab anno ætatis decimo quarto ad quadragessimum habitu religioso in monasterio vixit, monialis libera non professa. Exoptant cæteræ moniales illam in Priorissam eligere, si tamen prius se votis religionis adstrinxerit. Quare a Superiore interrogatur an consentire velit in tria vota eaque servare, prout aliæ religiosæ agere solent. Respondet affirmative, intendens hoc facere, non illo actu, sed opportuno tempore. Mox secuta est Superioris benedictio, osculum Sororum, obedientiæ promissio ei facta tanquam Priorissæ. Deinde pluries confessa est se non pœnitere peractæ promissionis. Delphina tamen illa jam Priorissa a pluribus mensibus e monasterio profuga, matrimonium contrahit cum Leopoldo milite.

—Verba retulimus quibus Bonifacius VIII et Patres Tridentini inhabiles ad matrimonium declarant, non modo clericos in sacris Ordinibus constitutos, ast etiam regulares qui castitatem solemniter professi sunt. Et hoc summopere decebat, non enim modicam injuriam Deo infert qui per solemne votum castitatis irrevocabiliter illi dominium sui corporis tradidit, et ejusdem tradit dominium corporis viro vel mulieri per matrimonium. Indubium est igitur nuptias Delphinæ et Leopoldi irritas esse si constet illam solemniter castitatem professam esse, imo et data ista hypothesisi uterque subijcitur excommunicationi Episcopo reservatæ. Quæritur vero utrum revera Delphina solemnem emiseric professionem. In foro externo ad

I.
ANTE
NUPTIAS.
I. Regula.
I. Directe :
professus.

tacitam professionem sufficere videntur actus memorati, diuturna sc. commoratio in monasterio, affirmatio emit-tendi vota, benedictio Superioris, Sororum osculum et obedientiæ promissio; ideoque in foro illo matrimonium censebitur invalidum. In foro tamen interno locum non habet præsumptio et reapse professio est irrita, proinde-que matrimonium coram Deo vigore suo non destituitur.—*Lessius, Auctarium, v. Matrim. cas. 5. — Gobat, n. 146 et seq.*

249. Desiderius, post emissa vota simplicia in ordine S. Francisci, e monasterio aufugit absque dimissione legiti-ma, et cum de nuptiis contrahendis cogitet, canonista quidam eum admonet illas fore nullas et irritas propter privilegiorum communicationem quæ existit inter Sera-phicum ordinem et Societatem Jesu: nemo enim ignorat Societatem Jesu isto gaudere privilegio, ut illi qui nomen dederunt huic Societati nequeant valide connubium inire, etiamsi vota tantum simplicia emisissent.

—In dubium vocari nequit prædicto privilegio donari Societatem Jesu, cum Gregorius XIII expresse statuerit religiosos hujus Societatis, qui peracto biennio novitiatus et emissis votis simplicibus ab ea defecerint sine legitima dimissione, non posse matrimonium contrahere, « quin imo eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos et irritos esse » declarat.—*Const. Ascen-dente Domino.*—Quod privilegium sicut et alia Societati restituit atque confirmavit Leo XIII per Breve *Dolemus*, 13 jul. 1886.—Disputatum acriter fuit utrum verba Gregorii XIII importent novum privilegium, vi cujus vota simplicia in Societate emissa matrimonium subsequens dirimant, vel meram præ se ferant declarationem, quatenus talia vota verum et proprie dictum constituent religiosum, qui nequeat valide inire matrimonium propter traditionem Societati factam. Admissa illa posteriore

hypothesi vota simplicia in quolibet ordine religioso nuncupata matrimonium dirimerent, et ideo Desiderius noster non posset valide nuptias contrahere. Sed quamvis illa sententia omni non destituatur probabilitate, multo probabilius est Gregorium XIII verum privilegium Societati impertitum fuisse, et vota simplicia in religione qualibet facta nullatenus sufficere ad irritandas subsequentes nuptias.—*Suarez, de rel. tr. 10. l. 4. c. 1. n. 3 et seqq. t. 16. p. 700.*—Quod vero ad privilegiorum communicationem spectat, certum omnino videtur præsens privilegium nullatenus communicari cæteris religionibus, et manere quid proprium Societati Jesu. Potest igitur Desiderius valide nubere, licite autem nequit nisi prius obtenta legitima dimissione a suo Superiore, vel voti dispensatione a S. Pontifice.—*cf. Gobat, n. 148. —Lacroix, n. 759.*

250. Eugenia, in Carmeli monasterium ingressa in Galliis, solemnem professionem nuncupat et aliquot annos cum cæteris monialibus commoratur. Postea vero diabolo suadente domum religiosam deserit et nulla petita dispensatione matrimonium contrahit.

—Lex ecclesiastica nuptias irritat quorumlibet professorum, non minus mulierum, quam virorum; et ante majorem rerum perturbationem, quæ exeunte sæculo XVIII in Galliis grassata est, certum est monialium nuptias invalidas fuisse etiam in regionibus nostris. Hodiernis vero temporibus ex pluribus Congregationum responsis valde probabile est, sin minus certum, solemnem professionem non dari apud Galliarum moniales; non arcetur igitur Eugenia professionis impedimento, ejusque nuptiæ tanquam validæ haberi queunt, quamvis sint prorsus illicitæ ratione voti castitatis.—*cf. D. Antonin., c. 4. —Gury, Comp, t. 2. n. 177 et seqq. —Bouix, de regul. t. 1. p. 500.*

251. Hyacinthus vota primum simplicia deinde solemnina emittit in ordine religioso, et, quoniam id non sufficit ad militiam vitandam, subdiaconatum etiam suscipit. Non multo post, vitæ religiosæ tædio affectus, nuptias contrahit petita solum dispensatione a professione solemnini.

—Hæc dispensatio forte sufficeret in sententia P. Lehmkühl, juxta quem utrumque votum solenne, sive in ordine religioso amplectendo, sive in suscipiendis sacris Ordinibus emissum, *pro uno impedimento* sumitur.—*t. 2. n. 749.* — Opinor tamen utrumque hujusmodi votum, quamquam non modicam affinitatem habent, sumi pro duobus impedimentis ab invicem distinctis, proindeque subreptitiam esse dispensationem quam Hyacinthus obtinuit, et ejus nuptias prorsus invalidas. Et re sane vera isto voto solemnini constitui duo distincta impedimenta constat, non modo quia subjectum potest esse diversum cum professio competere queat mulieribus quæ Ordine sacro non insigniuntur, ast etiam quia effectus sunt valde diversi : professio enim dirimit conjugium ratum, quod non dirimit Ordo sacer; professio vetat quidquid castitati adversatur, non autem Ordo saltem necessario, ut manifestum est in Orientalibus; præterea motivum propter quod matrimonium ab utroque dirimitur est valde diversum : Ordo enim dirimit, non primario ratione castitatis, sed ratione ministerii sacri exercendi, professio autem non propter ministerium sacrum, ut patet in monialibus, sed propter castitatem servandam.

2. Indirecte : vidua professi.

252. Octavianus pluribus abhinc annis conjugio devinctus cum Jucundina, ex qua prolem emortuam tantum suscepit. Illa nunc permittente, Octavianus monasterium ingreditur, in quo vota primum simplicia, dein solemnina edit. Vix professionem emiserat, cum diem supremum obiit; quod audiens Jucundina novum init connubium.

—Alexander III hoc statutum edidit : « Cum sis præditus scientia litterarum, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir, uxore sua, aut uxor, viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire. Inde est quod auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem, nisi uterque ad religionem migraverit, transire permittas. Verum si ita uxor senex est et sterilis, quod sine suspitione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut, ea in sæculo remanente et castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem. » *Decr. l. 3. tit. 32. c. 4.*—Ergo regulariter loquendo Jucundina, si junior fuit, in monasterium se recipere debuit ac vitam amplecti religiosam; si jam senex et extra suspicionem incontinentiæ, potuit in sæculo manere, votum tamen castitatis debuit emittere et quidem perpetuum. Ejus vero connubium post mariti mortem contractum, multo probabilius censetur validum cum nullo jure irritetur, nisi forte Jucundina in monasterio solemnem emisit professionem.—*Sanch., d. 32. n. 4 et seqq.*—*Lacroix, n. 581.*—*Kugler, n. 1180 et seqq.*—*Schmalz., n. 65 et seqq.*

253. Valentina, ordinem religiosum ingressa, solemnem emittit professionem, falso existimans se annos sexdecim jam complevisse. Elapsis annis pluribus, inaudit professionem fuisse irritam : quamobrem Sororibus valedicit et contrahit matrimonium. II. Exceptio : invaliditas.

—Professio prius invalida validata est si Valentina, noscens illius nullitatem, eam iterum serio voluit vovere; secus vero, si vota non renovavit nisi quia prioribus se jam ligatam judicabat, et in hoc casu matrimonium evadit validum coram Deo. In foro externo ægre admittitur professionem non ratificatam fuisse per quinquennium in monasterio transactum.—*Lacr., n. 585.*—*Elbel, n. III.*—*Gury, Cas. t. 2. n. 946 et seqq.*

II.

POST

NUPTIAS.

I. *Ante
copulam.*

254. Theopista matrimonio legitime inito nondum consummato in monasterium se recipit contra voluntatem viri, atque emenso novitiatu professionem solemnem emittit; quo audito vir ejus ad novas convolat nuptias.

—Mulier jure suo usa est, et post ejus professionem, vir jam licite et valide novas nuptias contrahit.—*Decret. l. 3. t. 32. c. 2. Verum.—et c. 14. Ex parte tua.—Trid., sess. 24. can. 6.—Kugler, n. 1168 et seq.*

II. *Post
copulam.*I. *Uxore
sinente.*

255. Ex licentia uxoris, quam tamen carnaliter cognoverat, in religionem ingreditur Albericus atque solemnem emittit professionem; non multo post ipsa mulier cum altero viro conjugio innodatur, quod rescians Episcopus Alberico præcipit ut monasterium deserens ad mulierem redeat et cum illa cohabitaret.

—Professio solemnissima minime dirimit matrimonium copula consummatum, quapropter uxor Alberici a secundo viro separanda est. Et Albericus ipse, si religionem est ingressus quin media adhibuerit ad tuendam uxoris continentiam, mittendo sc. illam in monasterium, vel saltem obtinendo ut perpetuam voveret castitatem, ab Episcopo cogi potest et debet, etiam emissa professione, ut ad uxorem redeat debitumque ei reddat. Quod non obscure decernitur ab Alexandro III a quo quæsitum est « utrum laicus uxoratus, qui... de licentia et permissione uxoris, monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in sæculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad torum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? » Respondet « quod, nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest et debet de monasterio revocari. » *Decr. l. 3. tit 32. c. 1. Præterea.*
—Sed post mulieris obitum in religionem redire tenetur

ad vota servanda.—*Sanch.*, d. 33.—*Suar.*, l. 6. c. 7. n. 8. et seqq.—*Kuzler*, n. 1181 et seqq.

256. Cum filios omnes morte peremptos amisisset Candidus, invitam uxorem simul et patriam deseruit, in longinquam se contulit regionem, ibique communis vitæ pertæsus monasterium ingressus est, et vota primum simplicia, deinde solemnia nuncupavit. Nunc ejus perfugium tandem noscens uxor, eum reclamavit; atque interrogat Candidus utrum ad uxorem redire teneatur.

2. Uxore
invita.

—Valet votum castitatis Candidi non tanquam solempne sed tanquam simplex. Valere nequit tanquam solempne, cum uxor carnaliter cognita superstes adhuc vivat, jugiter servans potestatem in corpus viri. Valet tamen tanquam simplex, modo non intenderit se obligare nisi dependenter a valore professionis. Quocirca Candidus cogendus est ad convivendum cum uxore et ad debitum illi reddendum, ex juris regula 56 in 6°: « In re communi, potior est conditio prohibentis; » postquam vero obierit mulier, vir castitatem servare tenebitur, non tamen monasterium intrare: ratio est quia castitatis votum est de re divisibili et unum valere potest sine altero, v. g. non exigere debitum; votum autem religionis, seu permanentiæ in monasterio, est de re indivisibili: præterea vir dare nequit quod non est suum, nec monasteria hujusmodi donationes acceptant.—*Sanch.*, d. 34. n. 1 et seqq.—Quæ omnia satis aperte declarantur ab Alexandro III: « Quidam intravit monasterium invita uxore: qua ipsum repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem? Consultationi tuæ taliter respondemus, quod votum (*ut solempne*) non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulterius vero non poterit uxorem accipere, promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: et ideo,

quoad hoc, votum tenuit : non reddere autem, non erat in ejus, sed mulieris potestate. Unde Apostolus : *Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.* »—*Decr. l. 3. tit. 32. c. 3.*—*cf. c. 12. Placet.*—Hic fortasse quæres quoniam pacto votum solemne in religione emissum virtute aliqua donetur etiamsi professio ipsa sit irrita, votum autem solemne in ordinatione saltem tacite prolatum nullam vim habeat quando ordinatorio est invalida. Discrimen provenit ex modo diverso quo votum castitatis refertur ad ordinationem et ad religiosam professionem : in ordinatione enim illa castitatis promissio est accessoria tantum, ideoque deficiente principali deficere debet accessorium ; in professione vero promissio ista est principalis imo et essentialis, ita ut deficiente solemnitate in professione manet prorsus inviolabilis promissio et obligatio, non religionis iterum ingrediendæ, sed castitatis servandæ.—*Sanch., d. 34.* — *Kugler, n. 173.*—In praxi tamen inquiret confessarius an vovens se adstringere voluerit independenter a professione et etiam extra vitam communem.

III.—*Cultus disparitas*

Ob perversionis periculum cultus disparitas matrimonium irritum facit inter baptizatum et non baptizatum.

S. BONAVENTURA, in 4. d. 39. a. 1. t. 4. p. 832.—S. THOMAS, in 4. d. 39. q. 1. t. 7. p. 1024.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 6. t. 3. fol. 8.—SANCHEZ, l. 7. d. 71 et seq. t. 2. p. 235.—P. LEDESMA, q. 59. p. 538.—BELLARMINUS, c. 23. t. 3. p. 834.—PONTIUS, l. 7. c. 46 et seqq. p. 411.—BONACINA, q. 3. p. 7. t. 1. p. 282.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 11. t. 5. p. 138.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 212 et seqq. t. 1. p. 604.—de JUSTIS, l. 2. c. 15. p. 221.—KRIMER, in 4. decr. n. 1059 et seqq. t. 4. p. 281.—KUGLER, p. 2. n. 1402 et seqq. t. 1. p. 703.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 6. t. 1. p. 410.

257. Simon in infantia baptizatus fidem catholicam penitus respuit, putum profitetur materialismum atque Judææ mulieri nubit, ex qua tres suscipit filios. Annis pluribus in isto connubio transactis, uterque conjux ad christianam fidem convertitur; Adalbertus vero parochus, qui illos cum Ecclesia reconciliat, judicat matrimonium fuisse validum utpote initum inter duos infideles, proindeque prolem esse legitimam.

—Ex ipso jure naturali prohibetur sane conjugium baptizati cum persona non baptizata propter periculum perversionis compartis baptizatae atque prolis; non tamen irritatur, quoniam fini primario matrimonii non adversatur et incommoda præcaveri queunt : hinc Jacob nuptias inivit cum filiabus Laban ethnici, Joseph cum filia Putipharis, Moses cum filia Jethro Æthiopissa. Sed, quamvis non detur lex scripta ecclesiastica dirimens matrimonia baptizatorum inita cum non baptizatis, certum est non valere hujusmodi matrimonia ex receptissimo Ecclesiæ usu, qui vim legis habet, et SS. Pontifices non dispensant nisi rarissime et propter causas urgentissimas. Inter facultates extraordinarias, quæ interdum Vicariis Apostolicis ad quindennium conceduntur, habetur facultas « dispensandi cum iisdem catholicis..., gravibus tamen accedentibus causis, super disparitate cultus in matrimoniis sive contractis sive contrahendis, ubi plures sunt infideles quam christiani; quatenus sine contumelia Creatoris id fieri possit, et dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia præscriptis, ac præsertim de amovendo a conjuge catholico perversionis periculo, deque conversione conjugis infidelis pro viribus curanda, ac de universa prole utriusque sexus in catholicæ religionis sanctitate omnino educanda, servata in reliquis adjecta instructione typis impressa. »—*Gasparri, n. 609 et seqq.*
—Jam vero Simon baptismo donatur, non autem mulier Judæa, et licet uterque infidelis fuerit tempore connubii

eo quod ille fidem prorsus abnuerit, manebat tamen character baptismi, et connubium nullum valorem præ se fert.—*D. Thomas, q. 1.—D. Bonav., a. 1.—Sanch., d. 71. n. 8 et seqq.—Ledesma, a. 1. p. 540.—de Justis, n. 1 et seqq.—Kugler, n. 1403 et seqq.*—et alii, nemine dissentiente inter catholicos.—Ab utroque igitur renovandus est matrimonialis consensus post baptismum mulieris, et ipso facto conjugii proles evadet legitima.

258. In regione infidelium Raphael catholicus nuptias contrahit cum Polynice jam catechumena et quam primum baptizanda.

—Omni valore destituuntur nuptiæ : catechumena enim inter membra Ecclesiæ nondum annumerari potest, etiamsi fidem jam habeat et in gratia forte constituatur.—*D. Thom., q. 1. a. 1. ad 5.—Sanch., d. 71. n. 2.—Kugler, n. 1402.*

359. In Sinensi imperio Gratiana puella baptizata cum fidelibus parentibus e pago originis profecta est ad locum longinquum, ad 40 circiter dies itineris, ubi non inveniri possunt christiani. Grandior facta, cum absolute nequeat transmigrare ad loca christianorum nec dispensationem petere super cultus disparitate, pagano nubit.

—« Non esse inquietandam, » respondit Congr. S. Officii, 4 jun. 1851.—Et censeo nuptias validas esse, quoniam lex ecclesiastica non urget in impossibilitate absoluta eam servandi : tenetur tamen Gratiana ad removendum quam maxime omne perversionis periculum, ad curandum ut proles universa in vera educetur religione et ut vir ipse fidem christianam amplectatur.

II.

BAPTISMUS DUBIUS.

260. Eduardus Anglus matrimonium Londini init cum Catharina anabaptista. Mulier nunquam baptizata fuit, et ipse vir grave habet motivum dubitandi de valore baptismatis sibi a ministello collati. Propter continua jurgia

Catharinam deserit, pergitque in urbem Cantuariensem, ubi novas init nuptias cum Joannâ lutherana. Nunc religionem catholicam amplecti cupiens, quærit cuinam mulieri sibi sit adhærendum.

—Matrimonium prius est certo invalidum ex jure ecclesiastico cui subjiciuntur omnes baptizati : in dubio enim de valore baptismatis, baptisma semper validum censetur in ordine ad valorem matrimonii subsequæntis : quapropter matrimonium Eduardi cum Joanna habendum est tanquam validum.—*S. Offic.*, 17 nov. 1830.—*Vecchiotti*, p. 192.

261. Urbanus et Carolina protestantes in Hollandia matrimonio juncti sunt. Vir ad fidem catholicam convertitur, et quia serio dubitat de baptismatis valore, iterum sub conditione baptizatur. Mulier vero in hæresi perseverat, et quoniam de illius etiam baptismatis valore jure merito dubitatur, petit Urbanus utrum ad novas nuptias cum virgine catholica convolare possit.

—Non potest Urbanus ad novas convolare nuptias, cum matrimonium prius initum validum censendum sit, usquedum certo probetur baptisma vel Urbani vel Carolinæ fuisse nullum : imo etiamsi probaretur baptisma alterutrius valore caruisse, improbable non esset subsistere illorum matrimonium, prout constabit ex casibus subsequentibus.—*S. Offic.*, 5 febr. 1851.—*Vecchiotti*, p. 193.

262. Eucherus catholicus, nulla obtenta dispensatione, matrimonio copulatur cum Eugenia hæretica, cujus baptismi valor in dubium vocatur. Vix celebratis nuptiis rescit ministellum in baptizanda Eugenia formam certo insufficientem adhibuisse.

—Lethaliter peccavit Eucherus ineundo tale matrimonium absque dispensatione.—Quod vero ad illius valorem spectat, res non est adeo manifesta. Plerique

sane existimant illud non valere utpote contractum a baptizato cum non baptizata.—*Lehmke*, t. 2. n. 752.
 —Improbabile tamen non est valere matrimonium : baptismus enim quilibet, modo speciem veri baptismi christiani præ se ferat, validus censetur in ordine ad matrimonium, quod semper valere præsumitur in foro tum externo tum etiam interno, cum in dubio validi baptismatis Ecclesia præscribat quidem baptismatis iterationem occultam et sub conditione, sed *sine præjudicio validitatis matrimonii*.—*S. Congr. Conc.*, 4 mart. 1737.—*Gasparri*, t. 1. n. 597 *et seqq.*

263. Connubio junguntur Pontianus et Columba catholici : paulo post Pontianus, dubitans de sui baptismatis valore, diligentem instituit inquisitionem, et deprehendit illud reapse fuisse prorsus invalidum.

—Valere videtur matrimonium, sive quia baptismus dubius semper validus præsumitur in ordine ad matrimonii valorem, sive, ut tenet *Gasparri*, t. 1. n. 597, quia consuetudo, quæ hoc impedimentum induxit, hos casus non respiciebat, ideoque impedimentum in eis non existit.
 —*cf. Lehmke*, t. 2. n. 752 *in nota*.

264. Sosthenes et Genovefa catholici nuptias coeunt. Post annos plures Genovefa, quæ collationem baptismi in incerto habebat, laud dubie rescit se nunquam fuisse baptismo ablutam. Idcirco parochum interrogat quid sibi agendum sit ad animæ salutem.

—Baptizanda est occulte sub conditione et matrimonium ipsum probabiliter revalidandum est, quia in isto casu nullus omnino collatus est baptismus. Attamen sententia asserens matrimonium non esse revalidandum probabilior mihi videtur : et re quidem vera, cum in ordine ad matrimonium baptismus dubius semper validus censeatur, etiamsi dubium sit de facto et non solum de jure,

matrimonium Genovefæ valore certo donabatur quamdiu de ejus baptismo dubitatum fuit; nequit porro desinere valor matrimonii ex eo quod postea dubium de collatione baptismi desinat. Et solutio ista confirmatur ex responsione Congr. Concilii, 4 mart. 1737. Laura Delfini ab avia posita fuerat Tarvisi in nosocomio pauperum enutrienda et educanda. Cum de suo baptismo nemo dubitaret, confirmationem recepit, et tandem nupsit viro Tarvisino, apud quem morabatur. Tunc cœpit dubitare num lustralibus undis baptismi fuerit abluta, quod dubium, inspectis circumstantiis, serium ac probabile erat. Quæritur : « An Laura Delfini baptizari debeat sub conditione in casu. » Respondet S. Congregatio : *Affirmative et secreto, et sine præjudicio validitatis matrimonii.* —Gasparri, n. 598.—Quis vero affirmare audeat matrimonium postea evadere nullum ex eo quod certo constet baptismum non fuisse collatum?

§ IV

Materia ipsas personas non decens

Ratione materiæ ipsas personas non decentis quinque statuuntur impedimenta dirimentia, videlicet cognatio naturalis, cognatio spiritualis, cognatio legalis seu adoptio, affinitas et honestas publica.

I.—Cognatio naturalis

Ob reverentiam consanguineis debitam atque ad incestus præcavendos, nuptias irritat cognatio naturalis, tum legitima, tum illegitima in quolibet gradu lineæ rectæ,—et in linea collateralis usque ad quartum gradum inclusive.

AUCTORIBUS, supra p. 178. recensitis, addi queunt : DECRETALIUM, l. 4. tit. 14.—SYLVESTER, v. *Matrim.* §. 8. q. 6. t. 2. p. 201.—NAVARRUS, enchir,

c. 22. n. 41 et seqq. t. 2. p. 140.—EMM. SA, v. *Matrim.* imp. dirim. n. 4. p. 419.—VIVALDUS, candel. aur. p. 274.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 9. p. 728.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 5. n. 171 et seqq. t. 1. p. 276.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 4. p. 1001.—BONACINA, q. 3. p. 5. §. 1. t. 1. p. 274.—CONINCK, disp. 32. dub. 1. p. 688.—HURTADO, disp. 17. p. 467.—TAMBU-
RINI, l. 8. tr. 1. c. 5. §. 1. t. 2. p. 94.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 151 et
seqq. t. 1. p. 595.—de JUSTIS, l. 2. c. 3. p. 157.—REIFFENSTUEL, in l. 4.
decr. tit. 14. t. 4. p. 100.—SPORER, th. sacr. p. 4. c. 1. n. 64 et seqq. t. 3.
p. 264.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 602 et seqq. t. 4. p. 146.—SCHMALZGRUE-
BER, in 4. decr. tit. 14. §. 1. t. 4. p. 181.—SALMANTICENSES, tr. 9. c. 12.
punct. 1. t. 2. p. 128.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 4. c. 3. t. 2. p. 157.—S. AL-
PHONSUS, l. 6. n. 1029. t. 5. p. 165.—VECCHIOTTI, §. 49. p. 152.—BALLERINI,
tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1010 et seqq. t. 6. p. 488.—GASPARRI, c. 4.
s. 2. a. 2. §. 10. t. 1. p. 458.

I.

LINEA
RECTA.

I. Baptizati

265. Julianus Lusitanus, vir ætatis propectæ, post multos annos in America transactos, in patriam revertitur et nuptias celebrat cum Arcadia adolescentula. Mox deprehendit parochus Arcadium abneptem (*bisarrière-petite-fille*) esse Victorinæ, quam ipse Julianus adhuc junior ex copula illicita genuerat.

—Quicumque per carnalem generationem ortum ducunt ab eodem sanguine, dicuntur *cog-nati* naturaliter seu *consanguinei*. Est autem consanguinitas propinquitas seu vinculum personarum ab eodem progenitore seu stipite descendentium. Et series personarum, quæ sunt consanguineæ, nuncupatur recta, quando aliæ ab aliis descendunt, ut in casu nostro Arcadia et Julianus consanguinei sunt in linea recta. Quoniam vero in illa linea gradus consanguinitatis computantur per numerum generationum, Julianus et Arcadia sunt consanguinei in quinto gradu. Omnes jurisperiti et theologi conveniunt inter fideles nuptias esse invalidas usque ad quartum gradum saltem ex lege Ecclesiæ; sed nobis quærendum venit utrum nuptiæ etiam dirimantur in gradibus remotioribus, utrum nempe separandus sit Julianus ab Arcadia. Plures estimant in linea recta, sicuti in transversa, matrimonium

non dirimi inter consanguineos ultra quartum gradum.
 —*Sanchez, l. 7. d. 51. n. 22.*—*Pontius, l. 7. c. 31. n. 6.*
 —*Gonzalez, in 4. decr. tit. 14. c. 5. n. 10.*—Cæteri vero multo plures et jure meliori contendunt matrimonium dirimi in gradu quolibet consanguinitatis lineæ rectæ: etenim S. Nicolaus I in suo responso ad Bulgaros hæc habet: « Inter eas enim personas quæ parentum libero-rumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem et filiam, vel avum et neptem, matrem et filium, aviam et nepotem et usque in indefinitum. »—*Institutionum l. 1. tit. 10. de nuptiis §. 1.*—*Digestorum l. 23. tit. 2. c. 53.*—*Vecchiotti, p. 155.*—*Gasparri, n. 674.*—*Cod. gallic. art. 161.*—Si tamen nimium ex separatione timeretur scandalum, præsertim si conjux alteruter consanguinitatem ignoraret, posset parochus ad S. Sedem recurrere et dispensationem in radice postulare.

266. Nuptias inivit Hilarius infidelis cum Tatiana sua nepte, filia sc. filii sui, eadem infideli. Nunc ad fidem catholicam conversus sciscitatur an dimittere debeat uxorem illam, quæ cohabitare consentit sine Salvatoris contumelia.

II. Non baptizati.

—Gravis de hac re controversia extat inter theologos, quorum alii ad indefinitum, alii ad vigesimum, alii ad secundum gradum exclusive extendunt impedimentum dirimens consanguinitatis in linea recta ex jure naturali. Et improbable non est valere matrimonium Hilarii cum Tatiana consanguinea in secundo gradu lineæ rectæ: avus enim respectu neptis non habet rationem genitoris, nec proinde principii per se; ex ipso igitur jure naturæ nullum extat impedimentum nuptias irritans.—*Sanct., l. 7. d. 51. n. 21.*—*Pontius, l. 7. c. 31. n. 6.*—*de Justis, n. 57 et seqq.*—*Kugler, p. 2. n. 1306. 1866 et seqq.*—In praxi censeo interrogandam esse S. Sedem.

II.

LINEA

OBLIQUA.

I. *Baptizati*.1°. Cognatio

simplex.

I. Linea

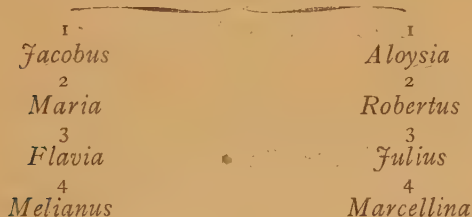
æqualis.

267. Abnepos (*bisarrière-petit-fils*) Benedicti, Melianus nomine, a paracho inquit utrum illi liceat nuptias contrahere cum Marcellina ejusdem Benedicti abnepte quam deperdite amat.

—Linea obliqua seu collateralis dicitur æqualis quando consanguinei a communi stipite distant eodem generationum numero, inæqualis autem quando non eodem numero distant. Jam vero impedimentum dirimens consanguinitatis in linea obliqua, quod antea protendebatur usque ad septimum gradum, restrictum est ad quartum gradum in Concilio Lateranensi IV, sub Innocentio III : « Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de cætero non excedat : quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. » c. 8. *Non debet*.—Interdictionis porro rationes invenimus apud S. Thomam : « Primo quidem quia naturaliter homo debet quamdam honorificentiam parentibus, et per consequens aliis consanguineis, qui ex eisdem parentibus de propinquo originem trahunt... Manifestum est autem... quod in actibus venereis maxime consistit quædam turpitudine honorificentiae contraria : unde de his homines verecundantur. Et ideo incongruum est quod talis commixtio venerea fiat talium personarum ad invicem... Secunda ratio est, quia personas sanguine conjunctas necesse est ad invicem simul conversari. Unde si homines non arcerentur a commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hominibus venereæ commixtionis; et sic animi hominum nimis emollescerent per luxuriam... Tertia ratio est, quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum. Dum enim homo uxorem extraneam accipit, junguntur ei quadam speciali amicitia omnes consanguinei uxoris, ac si essent consanguinei ejus. » 2. 2. q. 154. a. 9.—Addere juvat consanguineos frequentius prolem debiliorem gignere, ut experimento fit manifestum; et insuper

cum morbi non pauci sint hæreditarii, morbus vero aliquis sæpius idem reperiatur in consanguineis quam in extraneis, illum multo facilius per consanguineos quam per extraneos transmitti. Ut ergo apertius pateat an Melianus et Marcellina consanguinei sint in gradu prohibito, schema generationum utriusque sic institui potest :

Benedictus

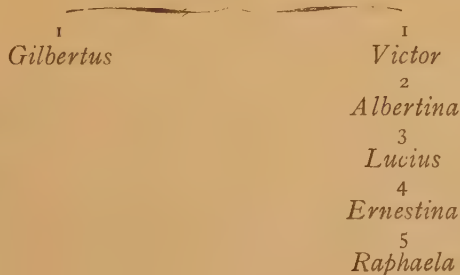

Melianus igitur et Marcellina consanguinei sunt in quarto gradu lineæ obliquæ æqualis, proindeque nequeunt sine dispensatione nuptias inire.—Episcopi indulto donari solent ad dispensandum non modo in quarto sed in tertio etiam gradu.—*D. Thom., in 4. d. 40. q. 1. a. 4.*—*D. Bonav., in 4. d. 40. a. 1. q. 3.*—*Sanch., l. 7. d. 53.*

268. Gilbertus, Magdalenæ filius atque jam longævus, matrimonio innodatur cum Raphaela, filia Ernestinæ abneptis ejusdem Magdalenæ. 2. Linea inæqualis.

—Ad patefaciendam Gilberti et Raphaelæ consanguinitatem, schema conficiatur generationum :

Magdalena

Est igitur consanguineus Gilbertus cum Magdalena in primo gradu lineæ rectæ, et Raphaela cum eadem Magdalena in quinto gradu ejusdem lineæ; unde compertum fit Gilbertum et Raphaelam ad invicem consanguineos esse in linea collateralis in quinto gradu attingente primum. Jam vero in ista linea collateralis, quando inæqualis est, tot sunt gradus quot generationes in linea recta longiori, et ideo valent nuptiæ Gilberti atque Raphaelæ absque ulla dispensatione. Et a fortiori valerent si eidem Raphaelæ nuberet, non Gilbertus ipse, sed ejus filius : consanguinei enim sunt Raphaela et filius Gilberti in quinto tantum gradu attingente secundum.—*Decret. l. 4. tit. 14. c. 9. Vir qui.*—Si tamēn matrimonium contrahere voluisset Gilbertus cum Ernestina, dispensationem petere debuisset a quarto gradu consanguinitatis, addendo, sin minus ad valorem, saltem ad liceitatem dispensationis, *atingente primum*; quod ad valorem certo addendum fuisset, si voluisset Albertinæ nubere.—*de Justis n. 74 et seqq.*

2º. Cognatio
multiplex.
1. Ex uno
stipite.

269. Conjugium cum Lucio inire cupit Maria. Hæc autem abneptis est Petri; Lucius vero ejusdem Petri est abnepos tum per patrem tum per matrem. Eapropter parochum rogat Maria ut dispensationem impetrare dignetur.

—Ut clare appareat consanguinitas, series generationum præ oculis apponendæ sunt :

<i>Petrus</i>		
I	I	I
<i>Nilus</i>	<i>Marcus</i>	<i>Rosa</i>
2	2	2
<i>Anna</i>	<i>Rochus</i>	<i>Paulus</i>
3	3	3
<i>Lucas</i>	<i>Andreas</i>	<i>Clara</i>
4	4	4
<i>Maria</i>	<i>Lucius</i>	<i>Lucius</i>

Maria et Lucius consanguinei sunt dupliciter in quarto gradu lineæ collateralis, et sic exarari poterit formula dispensationis ab Episcopo petendæ :

« Illustrissime ac Reverendissime Domine,

« Lucius Boyer, ætatis 29 annorum, et Maria Rivière, annos 25 nata, parochiani mei, orthodoxæ fidei cultores, connubium inire cupientes, humillime supplicant Amplitudini Vestræ ut cum ipsis, vi Indulti Apostolici, dispensare dignetur super impedimento duplicis consanguinitatis ex uno stipite provenientis in quarto æquali gradu collateralis : nam a Petro Boyer, communi stipite, descendit Lucius et per patrem et per matrem.

« Causæ sunt : 1. ætas oratrici, quæ, annum 24 excedens, virum paris conditionis, cui nubere posset, hactenus non invenit;

« 2. Nimia familiaritas cum periculo diffamationis.

« Orator fortunam circiter 5000 francorum in re, in spe vero 9000 fr. possidet. Oratrix in re 3000 fr., in spe 6000 fr.

« Pro taxa et expensis, oratores apud me deposuerunt fr...

« Omni, qua par est, reverentia... »

—In alia pagina scribatur consanguinitatis schema.—*de Fustis, l. 2. c. 3. n. 34.—Foder, form. matr. p. 73 et seqq.*

270. Franciscus Annam in uxorem ducere exoptat. Ipse patrem habet Ludovicum, Petri filium, et matrem Veronicam, filiam Caroli. Anna autem genita est a Joanne, filio dicti Petri, et a Catharina, filia memorati Caroli.

2. Duplici ex stipite.

—Nequit matrimonium contrahi absque dispensatione a duplici consanguinitate in secundo gradu lineæ obliquæ, orta ex diverso stipite : uterque enim sponsus ortum ducit tum a Petro, tum a Carolo, quod prætermittendum non erit in supplici libello.—*Foder, form. matr. p. 73.*

271. Parochum adit Lucas atque rogat ut dispensationem petere dignetur a consanguinitate qua nectitur Claræ, cum qua matrimonium cupit contrahere. Et quærenti parochus quænam sit consanguinitas illa, narrat Lucas patrem suum Leonem pronepotem (arrière-petit-fils) esse sive Callixti per patrem Noelem, sive Juliani per matrem Annam; matrem vero Lauram proneptem esse ejusdem Juliani; præterea Clara ejus sponsa patrem habet Paulum qui pronepos est Callixti atque Juliani, matrem autem Olgam, quæ abneptis est ejusdem Callixti. Quibus auditis nescit parochus quo pacto conficere queat petitionis formulam.

—Parochus ut rem facilius expediat, totam scribat generationum seriem :

<i>Julianus</i>			<i>Callixtus</i>		
I <i>Nestor</i>	I <i>Pius</i>	I <i>Zoe</i>	I <i>Linus</i>	I <i>Julius</i>	I <i>Irma</i>
2 <i>Aglæ</i>	2 <i>Anna</i>	2 <i>Cletus</i>	2 <i>Noel</i>	2 <i>Cletus</i>	2 <i>Lucia</i>
3 <i>Laura</i>	3 <i>Leo</i>	3 <i>Paulus</i>	3 <i>Leo</i>	3 <i>Paulus</i>	3 <i>Olga</i>
4 <i>Lucas</i>	4 <i>Lucas</i>	4 <i>Clara</i>	4 <i>Lucas</i>	4 <i>Clara</i>	4 <i>Clara</i>

Unde fit perspicuum dispensationem esse petendam a quadruplici consanguinitate orta ex duplici stipite, in linea transversa et quarto gradu æquali. Etenim Lucas tum per matrem Lauram tum per patrem Leonem originem trahit ex Juliano, ex quo etiam procedit Clara per patrem Paulum : hinc igitur jam exsurgit duplex consanguinitas ex uno stipite et in quarto gradu. Clara autem et per patrem Paulum et per matrem Olgam ortum ducit a Callixto, a quo etiam descendit Lucas per patrem Leonem; et inde adest duplex alia consanguinitas in quarto etiam gradu ex altero stipite. Et hæc omnia exponenda sunt in libello supplici, atque mittendum generationum schema.

272. Delrius Parisiensis non baptizatus propriæ nubit sorori pariter non baptizatæ et a qua prolem multiplicem suscepit. Sed utroque nunc ad meliorem frugem reverso atque baptismum postulante, inquit confessarius an illos debeat separare.

II. Non baptizati.

—Matrimonium est certo invalidum, sin minus ex jure naturæ de quo non absolute constat (*cf. n. 205*), saltem ex codicis Gallici art. 162, qui sic habet : « En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré. » Admittunt porro interpretes hanc legis prohibitionem verum impedimentum dirimens constituere.—*Aubry et Rau, cours de dr. civ. fr. t. 5. p. 56.*—Et huic legi subjiciuntur Galli omnes non baptizati.—*D. Thom., in 4. d. 39. q. 1. a. 2. ad 3.*—*Sanch., l. 7. d. 3. n. 5.*—*de Justis, n. 64 et seq.*—Si igitur Delrius absque gravissimo incommodo a sua sorore nequeat separari, interrogetur S. Sedes.

II.—Cognatio spiritualis

Ob reverentiam propinquis spiritualibus exhibendam, cognatio spiritualis, orta sc. inter christianos ex baptismo et confirmatione, nullum reddit matrimonium, tum inter ministrum Sacramenti et subjectum hujusve genitores, tum inter patrinum vel matrinam et filiolum hujusve genitores.

DECRETALIUM, l. 4. tit. II.—IN 6°. l. 4. tit. 3. c. I. *Nedum.*—CONCIL. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 2. de ref. matr.—S. THOMAS, in 4. d. 42. q. 1. t. 7. p. 1049.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 42. a. 1. t. 4. p. 868.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. I. c. 15. t. 3. fol. 14.—SYLVESTER, v. *Matrim.* §. 8. q. 7. t. 2. p. 203.—HENRIQUEZ, l. 12. c. II. p. 733.—SANCHEZ, l. 7. d. 54 et seqq. t. 2. p. 194.—P. LEDESMA, q. 56. p. 473.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 8. p. 1007.—PONTIUS, l. 7. c. 37 et seqq. p. 398.—BONACINA, q. 3. p. 5. §. 2. t. I. p. 276.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 9. t. 5. p. 135.—HURTADO, disp. 18. p. 476.—GONZALEZ, in 4. decr. c. 8. t. 4. p. 164.—GOBAT, exp. th. tr.

9. n. 169 et seqq. t. 1. p. 598.—de JUSTIS, l. 2. c. 5.—p. 167.—KRIMER, in 4. decr. n. 1088 et seqq. t. 4. p. 288.—SPORER, th. sacr. p. 4. c. 1. n. 86 et seqq. t. 3. p. 267.—LACROIX, l. 6. p. 1. n. 347 et seqq. et p. 3. n. 595. t. 3. p. 181. et t. 4. p. 145.—KUGLER, p. 2. n. 1335, 1915 et seqq. t. 1. p. 659, 948.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. II. t. 4. p. 163.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 148 et seqq. t. 3. p. 460.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3 dub. 2. n. 993 et seqq. t. 6. p. 479.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 10. t. 1. p. 518.

I.

PATERNI-
TAS.

I. Minister.

Cum
baptizato.

277. Infantulam in extrema versari necessitate audit Vitalis catechumenus : cum absit sacerdos, ipse eam baptizat sub nomine Augustinæ, et restituta sanitate atque transactis non paucis annis nuptias cum illa contrahit.

—Cognatio spiritalis, quæ definiri valet personarum propinquitas orta ex Sacramento sive baptismi sive confirmationis, multas olim personas a matrimonio inter se ineundo arcebat, sed a Conc. Tridentino restricta haud parum fuit. Statuerunt etenim Patres Concilii illius « ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant ; inter quos ac baptizatum ipsum, et illius patrem, et matrem, nec non inter baptizantem et baptizatum baptizatique patrem ac matrem tantum, spiritalis cognatio contrahatur. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis ad quos spectabit sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant : et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in libro eorum nomina describat ; doceatque eos quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla excusari valeant. Quod si alii, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritua-lem nullo pacto contrahant : constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus. Si parochi culpa vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniatur. Ea quoque cognatio quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et

matrem ac tenentem non egrediatur : omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis. » *Sess. 24. c. 2. de ref. matr.*—Cognatio igitur et paternitas quædam spiritualis exsurgit inter Castorem baptizantem et Augustinam baptizatam, cum ille mediante baptismo vitam spiritualem conferat. Sed disputatur an cognatio illa ita Castorem afficiat ut post susceptum baptismum nequeat valide connubium inire cum Augustina. Non desunt qui, cum Henriquez, *n. 3.* docent matrimonium nullum esse, « quia ex parte filiæ christianæ est impedimentum. » Communius tamen et verius asseritur non extare impedimentum, quoniam Ecclesia legibus suis attingere non potest infideles; porro « non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. » *Reg. 18 juris in 6º.—D. Thom., a. 3. sol. 1. ad 3.—Sanch., d. 60. n. 11.—Pontius, c. 40. n. 2.—Hurtado, diff. 2. n. 7.—Kugler, n. 1350.*—Et similiter valerent ejus nuptiæ cum matre christiana Augustinæ post baptismum celebratæ, compaternitas enim impedimentum non inducit in infidelibus.—*Sanchez, d. 60. n. 13 et seqq.—Kugler, n. 1351.*

274. Urgente necessitate Publius adolescens christianus Hilarinam infantulam privatim abluit aquis lustralibus; postea hæc recuperavit salutem atque grandior effecta ipsi Publio nupsit.

—Nuptiæ sunt invalidæ : pater enim spiritualis non potest propter legem Ecclesiæ spiritualem filiam ducere. Apposite S. Thomas : « Sicut per carnis propagationem homo accipit esse naturæ, ita per Sacramenta accipit esse spirituale gratiæ. Unde sicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur, est naturale homini, in quantum est res quædam naturæ, ita vinculum, quod contrahitur ex Sacramentorum susceptione, est quodammodo naturale alicui, in quantum est membrum Ecclesiæ; et

ideo sicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita spiritualis ex Ecclesiæ statuto. Tamen distinguendum est de spirituali cognatione. Quia aut præcessit matrimonium, aut sequitur. Si præcessit, impedit contrahendum, et dirimit contractum; si sequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonii. » *a. 2.*—*Sanchez, d. 54.*—Ac proinde etiamsi pater vel mater filiolum suum moribundum baptizasset, subsisteret matrimonium; debiti ipsa petitio neque illi probabiliter interdicitur qui ex industria extra necessitatem filium baptizavit, cum illa pœna nullo jure expressa inveniatur.—*S. Alph., n. 150.*—*Gasp., n. 743.*—Contra sententiam communiorem.

*II. Patri-
nus.
Cum
filiola.*

275. Eugenius puer vix sexennis adhibitus est tanquam patrinus cum Honorata baptismum susciperet, et postea eidem exoptat nubere.

—Pro explorato ab omnibus habetur patrinum contrahere cognationem spiritualem cum filiola, nec consistere posse nuptias inter illos.—*In 6°. l. 4. tit. 3. c. 1. Nedum.*—*Conc. Trident. sess. 24. c. 2. de ref. matr.*—Rationem hujus impedimenti egregiam affert Angelicus Doctor: « Sicut in generatione carnali, inquit, aliquis nascitur ex patre et matre, ita in generatione spirituali aliquis renascitur filius Dei sicut patris, et Ecclesiæ sicut matris. Sicut autem ille qui Sacramentum confert, gerit personam Dei, cujus instrumentum et minister est, ita ille qui baptizatum suscipit de sacro fonte, aut confirmandum tenet, gerit personam Ecclesiæ: unde ad utrumque spiritualis cognatio contrahitur. »—Ut vero quis sit vere patrinus atque spiritualem contrahat cognationem, 1. necesse est illum esse habilem, nempe jam baptizatum, sui compotem, et ideo post completum septennium, non ebrium, non amentia laborantem;—2. necesse est illum physice infantem tangere per se vel per procuratorem: attamen « per verba Ritualis, patrino

infantem tenente, haud susceptio absoluta requiritur, cum tenere æque intelligatur ac sufficiat, si patrinus, ut in more est, physico contactu infantis jungat se cum eo cujus manibus ille tenetur, et ad aquæ infusionem comite-tur deferentem, quin opus sit, ut patrinus vel matrina tantum, amoto deferente, infantem suas in manus exci-piens, sacerdoti baptizandum exhibeat; » — *Congr. de P. F.* 21 jan. 1856.—*Collect. Paris.*, n. 873.—3. necesse est illum habere animum munus patrini adeundi. Utrum præterea requiratur illum designatum esse a parentibus, vel ab ipso baptizando, si jam septennium excesserit, vel illis negligentibus a parocho baptizante, non omnino convenit : autumant permulti eam designationem non esse necessariam ad contrahendam cognationem; — *S. Alph.*, n. 154.—*Baller.*, n. 1006.—cæteri censent eam plane exigì, et sine ea neque cognationem neque impedi-mentum contrahi.—*Sanch.*, d. 57. n. 12.—*Lacroix*, n. 359. — Quoniam igitur Eugenius adhuc sexennis est, nullo spiritualis cognationis impedimento irretitur et valide nuptias cum Honorata inire potest.—Illi vero cognationem cum impedimento contraherent qui contra solam Ecclesiæ prohibitionem munere isto reapse fun-gerentur, cujusmodi forent hæretici, excommunicati, publice criminosi, etc.

276. Precibus impetravit Stephanus puer decennis ut tanquam patrinus insumeretur in baptismo prolis, quæ in familia vicina brevi erat nascitura. Mox nata est infantula, et quamvis propter mortis timorem domi privatim fuerit baptizata, Stephanus munus patrini obiit. Postea cessante periculo in ecclesiam defertur puella, ubi solemniter bapti-zatur Stephano iterum patrinum agente. Labentibus annis cum illa jam nubili facta matrimonio necfitur Stephanus.

—Certum est baptismum invalidum, adeoque solemnes

cæremonias, quæ post baptismum privatim collatum in ecclesia adhibentur, non inducere spirituales cognationem : posterior ergo baptismus causare non poterat nullitatem nuptiarum quas contraxit Stephanus.—*Congr. Conc.* 15 apr. 1669, et 2 oct. 1687.—*Congr. de P. F.* 11 sept. 1779.—*Buccer., enchir. t. 2. n. 806.*—*Sanch., d. 62. n. 5.*—Quid autem sentiendum de priore baptismo qui absque solemnitatibus privatim ministratus est? Induxitne in patrino Stephano cognationem atque impedimentum? Quamvis enim omitti reapse soleat patrinus vel matrina in baptismi hujusmodi collatione, adhiberi tamen licet imo et præstantius adhibetur. Jam vero acriter disputatur an talis patrinus cognationem contrahat. Negant plures theologi, quia ex Tridentino requiri videtur ut patrinus *de sacro fonte suscipiat* prolem baptizatam; in privato autem baptismo nullus est fons sacer.—*Sanch., d. 62. n. 14.*—*Krimer, n. 1102.*—*S. Alph., n. 149.*—Alii affirmant et potiori jure saltem meo judicio; ipsa enim S. Congr. Concilii, quæ 17 apr. 1603. pro casu particulari responderat cognationem incurri, post maturam theologorum disceptationem rem extra omne dubium posuit 5 mart. 1678. Quærebatur : « An dispositio Concilii, decernens in Sacramento baptismatis contrahi cognationem spirituales inter suscipientem et patrem ac matrem suscepti, locum habeat in baptismo sine solemnitatibus ob necessitatem domi secuto. » S. Congr. reposuit *affirmative.*—*Gasp., n. 738.*—Quia tamen sententia negans sua non caret probabilitate, eamque tolerat Ecclesia etiam post præfatum decretum, censeo impedimentum manere dubium ideoque nullum, ac nuptias Stephani etiam ratione prioris baptismatis non irritari.—*Palmieri, edit. Baller. n. 1008. in nota.*

277. E sacro fonte Antoniam suscipiunt Laurentius et Melecius tanquam veri patrini a parentibus designati et a

parocho acceptati contra præscriptum Tridentini. Antonia, cum jam ad pubertatem pervenerit, alterutrum vellet in virum accipere.

—Hæc sunt sapientissima Tridentini verba : « Docet experientia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta Synodus huic incommodo providere, et a cognitionis spiritualis impedimento incipiens, statuit ut unus tantum sive vir, sive mulier juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum, et illius patrem et matrem, necnon inter baptizantem et baptizatum baptizatique patrem ac matrem tantum, spiritualis cognatio contrahatur. » *Sess. 24. c. 2.*—Dubium ergo adesse nequit circa prohibitionem, sed dumtaxat circa irritationem, utrum sc. singuli levantes veri sint patrini spirituali cognatione atque dirimente impedimento devincti. Fatentur omnes illum solum esse patrinum qui altero prior baptizatum suscepit e manibus ministri tenentis atque baptizantis infantem; quid vero si uterque puerum simul tetigerit? Ex sententia communiori ambo sunt patrini, spiritualis cognationis impedimento ligati : etenim ante Tridentinum plures simul dari poterant patrini; porro Concilium illud, quamvis hanc multiplici-
tatem vetuerit, nullum tamen de hac re decretum irritans edidit; ergo etiam nunc plures patrini simul haberi queunt.—*Sanch., d. 57. n. 13. et seq.*—*Laym., l. 5. tr. 2. c. 9. n. 4.*—*Bonac., n. 25.*—*S. Alph., n. 154.*—*Baller., n. 1000. 2°.*—Sententiam negantem non pauci amplectuntur auctores, isto utentes argumento : Tridentinum sua constitutione volebat multitudinem cognationum spiritualium efficaciter restringere; hoc autem nullatenus obtinisset, si præcise prohibuisset, non autem irritasset

designationem plurium ultra præscriptos; ergo eam irritavit.—*Suarez, de bapt. q. 67. a. 8. n. 4. t. 20. p. 399.*—*Gonzalez, n. 7.*—*Tambur., l. 2. c. 4. §. 2. n. 13.*—*Kugler, n. 1920.*—Utraque opinio probabilitate donatur, ut merito agnoscit *Sporer, n. 94*; in nostro igitur casu impedimentum est dubium, ideoque nullum, et Antonia ei quem maluerit nubere valet.

II.

COMPATER-
NITAS.

I. Minister.

I. Cum
parente.

278. Valerius adolescens rem habet cum Eleonora. Prolem ex isto turpi commercio natam baptismo abluit priusquam mittat in brephotrophium; et non multo post cum eadem Eleonora fœdus init nuptiale.

—Invalidum est fœdus illud: minister enim baptismi etiam privati pater evadit spiritualis et impedimento dirimente arcetur a matre baptizati, ut compater comatri non nubat.—*D. Anton., c. 15.*—*Sanch., d. 54. n. 10. et d. 62. n. 11.*—*Ledesma, a 1. dub. 2. p. 477.*—*Pontius, c. 40. n. 5 et seq.*—*S. Alph., n. 149.*—*cf. Conc. Trid. sess. 24. c. 2.*

2. Cum
levante.

279. Apud infideles Fulgentius catechista aquis lustralibus abluit puellam, quam tenet Priscilla, matrinæ fungens munere: eamdem hanc Priscillam postea uxorem ducit.

—Valet matrimonium Fulgentii et Priscillæ, quia nullum jam extat impedimentum inter baptizantem et baptizati matrinam: decernunt revera tridentini Patres ut « inter baptizantem et baptizatum baptizatique patrem ac matrem tantum, spiritualis cognatio contrahatur. » *Sess. 24. c. 2.*—*Sanch., d. 54. n. 9. et seq.*

II. Patri-
nus.

Cum
parente.

280. Nuptias celebrat Callixtus cum Euphemia, quæ tamen illius filium nunc emortuum e sacro fonte suscepit.

—Non valent nuptiæ Callixtum inter et Euphemiam

contractæ; quia levantes evadunt parentes spirituales levati, et cognationem spirituales veram atque perpetuam cum naturalibus parentibus contrahunt. « Mandamus, ait Innocentius III, quatenus, si constiterit H. mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium appellatione postposita celebretis. » *Decr. l. 4. tit. II. c. 6. Veniens.*—*Trid. sess. 24. c. 2.*—*Sanch., d. 54. n. 10.*

281. Eudoxius Sacramentum confirmationis suscepturus in patrinum sibi seligit Bernardum, virum probitate conspicuum, qui tamen ipse confirmatione non est munitus. Haud multo post, defuncto patre Eudoxii, Bernardus ejusdem matri viduæ matrimonio jungitur.

—« Ex confirmatione quoque seu frontis chrismatione, spiritualis cognatio eisdem modis contrahitur: matrimonia similiter impediens contrahenda, et dirimens post contracta. » Verba sunt Bonifacii VIII in 6°. *l. 4. tit. 3. c. 1. Nedum.*—Et Patres tridentini, postquam restrinxissent cognationem ex baptismo contractam, subjunxerunt: « Ea quoque cognatio quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et matrem ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impediementis omnino sublatis. » *Sess. 24. c. 2.*—Ex quo patet patrinum confirmationis, quemadmodum et baptismi, impedimento cohiberi ne valide nuptias ineat cum matre confirmati; quia tamen « nullus, qui non est confirmatus, potest esse in confirmatione patrinus, » ut dicitur in Pontif. Romano, *p. 2. tit. 1. de conf.*, Bernardus noster nullo ligatur impedimento, et illius matrimonium cum Eudoxii matre validum censendum est.—Juxta receptam consuetudinem a S. Congr. Rit. probatam, 20 sept. 1749, patrinus super humerum dexterum confirmandi manum dexteram ponit.—*Sanch., d. 60. n. 18. et seqq.*—*Gaspar., n. 746.*

III.—Cognatio legalis seu adoptio

Adoptio perfecta definiri potest actus legitimus quo persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, necnon filii legitimi jura nanciscitur : jam vero propter reverentiam ipsis propinquis legalibus reddendam, hujusmodi adoptione matrimonium dirimitur, tum inter adoptantem et adoptatum, tum inter alterutrum et alterius uxorem vel filios sub paterna potestate adhuc constitutos.

DECRETALIUM, l. 4. tit. 12.—S. THOMAS, in 4. d. 42. q. 2. t. 7. p. 1052.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 42. a. 2. t. 4. p. 872.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 13. t. 3. fol. 13.—SYLVESTER, v. *Matrim.* §. 8. q. 8. t. 2. p. 207.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 12. p. 735.—SANCHEZ, l. 7. d. 63. t. 2. p. 212.—P. LEDESMA, q. 57. p. 502.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 5. n. 198 et seqq. t. 1. p. 279.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 7. p. 1007.—PONTIUS, l. 7. c. 41. p. 405.—BONACINA, q. 3. p. 5. §. 3. t. 1. p. 279.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 9. n. 3 et seqq. t. 5. p. 135.—GONZALEZ, in l. 4. decr. tit. 12. t. 4. p. 169.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 176 et seq. t. 1. p. 599.—de JUSTIS, l. 2. c. 6. p. 173.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 1117 et seqq. t. 4. p. 294.—KUGLER, p. 2. n. 1365 et seqq. t. 1. p. 680.—SCHMALZGRUEBER, in l. 4. decr. tit. 12. t. 4. p. 174.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1027. t. 5. p. 164.—BAL-
LERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 971 et seqq. t. 6. p. 466.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 10. II. 3°. n. 751 et seqq. t. 1. p. 532.

I.

LINEA
RECTA.

I. *Propria.*

1°. Perfecta.

I. Primus
gradus.

382. Pomposam parentibus orbatam sibi in filiam adoptat Desiderius ex auctoritate principis : transactis aliquot annis amore illius capitur eamque ducit in uxorem.

—Hujusmodi adoptio propria dicitur quia fit per modum generationis, et perfecta est, quia adoptata jam a parentibus independens transit in potestatem adoptantis cum principis licentia. Jam vero ex romano jure, quod in illa re Ecclesia suum fecit, cognatio legalis impedimentum inducit inter adoptantem illosque omnes qui vi adoptionis sunt agnati, id est de adoptantis familia sub ejus potestate : proindeque irritum est matrimonium Desiderii et Pomposæ. Rationem porro impedimenti his

verbis exhibet S. Thomas : « Lex divina illas personas præcipue e matrimonio exclusit quas necesse est cohabitare, ne... si ad eas liceret carnalis copula, facilis pateret concupiscentiæ locus, ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum. Et quia filius adoptatus versatur in domo patris adoptantis sicut filius naturalis, ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi; et talis prohibitio est per Ecclesiam approbata, et inde habetur quod legalis cognatio matrimonium impediat. » *a. 2.—D. Bonav., q. 2.—Kugler, n. 1369 et seqq.—S. Alph., n. 1027.—Gasparri, n. 753 et seqq.*

283. Raphaelem adoptione sibi devinxit Eustachius, qui, post aliquot annos et amissa propria conjuge, illius filiam Ernestinam nomine in uxorem recipit.

2. Secundus gradus.

—Si agatur de adoptione perfecta, seu de arrogatione, ad quam saltem requiritur adoptatum esse sui juris, proindeque jam emancipatum et liberum, atque in potestatem transire adoptantis, legalem cognationem contrahit adoptans cum ipsis adoptati descendentes, et nuptias cum illis inire valide nequit; ideo Eustachii matrimonium cum Ernestina per se valore destituitur. Duplex tamen exceptio admittenda est, nimirum si Ernestina jam fuerit emancipata aut si nata fuerit post adoptionem factam : in neutro enim illo casu dici potest sub potestate adoptantis.—*D. Thom., a. 2.—Sanch., n. 12 et seqq.—Kugler, n. 1372 et seqq.*—Inquirunt auctores ad quemnam gradum lineæ rectæ se extendat legalis cognatio matrimonium irritans. Alii existimant eam protrahi in infinitum, alii ad quartum gradum eam restringunt; ego autem cum Sanchez « veriolem esse censeo sententiam, quam tradit Greg. Lopez, in quantum decedit cognationem legalem (*quæ*) inter adoptantem et adoptati descendentes (*dicitur*) protrahi in infinitum, intelligit de ascendentes adoptantibus, et descendentes adoptatis,

et non de aliis. Itaque in hac linea dicit solum prohiberi matrimonium inter ascendentem adoptantem et descendentem adoptatum. Quare non poterit adoptans contrahere matrimonium cum filiis suis adoptivis neque cum filiis aut nepotibus ejus filii adoptivi, aliisve ejus descendentibus, qui in ejus filii, dum fuit adoptatus, potestate constituti erant : at poterit... contrahere cum filiis vel quibuscumque descendentibus filii adoptivi, qui extra ejus potestatem erant tempore adoptionis. Et ratio est, quia adoptata aliqua persona, censentur adoptati filii et descendentibus omnes solum qui in adoptati potestate erant tempore adoptionis... » *n. 34.*—*S. Alph., n. 1027.*—*Vecchiotti, p. 161.* *Quatuor.*—Et hinc ulterius juvat deducere validas esse nuptias a viro adoptante initas cum filia mulieris adoptatæ, quoniam mulieres potestatem stricte sumptam non habent in prolem, ac proinde filia illa non censetur constituta sub potestate matris.—Item valent nuptiæ quas adoptans contrahit cum filia illegitima viri adoptati, proles enim quæ legitima non est, non subjicitur paternæ potestati.—*Sanch., n. 30 et 35.*—*Kugler, n. 1374.*—*Vecchiotti, p. 163.*

2º. Imperfecta.

284. Narcissus Andegavensis, prole carens, juxta legem gallicam in filiam adoptavit Lucianam optimam virginem, quacum postea matrimonium inire exoptat; quapropter a confessario percontatur utrum illæsa conscientia id peragere possit.

—Adoptio, quam permittit codex gallicus, *art. 343 et seqq.*, non est vera arrogatio, sed simplex et imperfecta adoptio : prætermisissis enim cæteris conditionibus quæ ad arrogationem exiguntur, illud sane, quod præcipuum videtur, in nostra desideratur adoptione, nempe adoptatum transire in adoptantis potestatem. Quapropter juxta sententiam, cui tanquam probabiliori et veriori adstipulamur, nullum canonicum impedimentum nuptias irritat

Narcissi et Lucinæ. Et ratio est, ut merito asserit Sanchez, « quia cognatio hæc introducta est a jure positivo ad impediendam fornicationem, quæ facile esse potest inter personas in eadem domo commorantes. Sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum nec in adoptantis potestatem. Ergo ea non obstat matrimonio. » *n. 9.—Ledesma, q. 57. a. 3. concl. 2. p. 506.—d'Annibale, t. 3. n. 303. nota 22.—Gury, Comp. t. 2. n. 809.—Lehmkuhl, t. 2. n. 759.—Gasp., n. 764.—Ballerini, n. 984 et seqq.*—Quoniam tamen alia sententia, quam non pauci amplectuntur *cum Pontio, n. 2 et 6.—et Vecchiotti, p. 165 et seq.*, non omni caret probabilitate, quoniam præsertim *art. 348* nostri codicis matrimonium prohibet inter adoptantem et personam adoptatam hujusve descendentes, non debet confessarius talem permittere conjunctionem nisi ex causa urgentissima.

285. Eleutherius Diodorum per adoptionem plenam et perfectam sibi arrogavit : eo mortuo atque mortua propria conjuge, illius uxori nupsit Eleutherius. *II. Lata per modum affinitatis.*

—Ex jure romano nuptias hujusmodi irritas esse extra controversiam ponitur : sic enim statuitur *Digest. l. 23. tit. 2. c. 14* : « Adoptivus filius si emancipetur, eam, quæ patris adoptivi uxor fuit, ducere non potest, quia novercæ locum habet. Item si quis filium adoptaverit, uxorem ejusdem, quæ nurus loco est, ne quidem post emancipationem (*vel mortem*) filii ducere poterit : quoniam aliquando nurus ei fuit. » At quæstio est utrum irritetur hujusmodi matrimonium ob legalem cognationem, an potius ob publicam honestatem : dubitatur enim utrum uxor vi stricti juris romani esset de familia mariti sub ejus potestate, ac proinde utrum uxor adoptati esset agnata adoptanti, et uxor adoptantis agnata adoptato. Quidquid vero sit de stricto jure romano, in dubium vocari nequit invalescente religione christiana etiam ante

Justinianum maritum obtinuisse auctoritatem in uxorem, et ideo uxorem constitutam fuisse de ejus familia et sub illius potestate, atque agnatam adoptanti vel adoptato. Et idcirco conveniunt omnes theologi extare impedimentum cognationis legalis per modum alicujus affinitatis, dirimens matrimonium inter adoptantem et uxorem adoptati, atque inter adoptatum et uxorem adoptantis.—*D. Thom., a. 2.*—*D. Anton., c. 13.*—*Sanch., n. 13.*—*Kugler, n. 1370.*—*S. Alph., n. 1027.*—*Gasparri, n. 758.*—*cf. cod. gall. n. 348.*

I.
LINEA
TRANSVER-
SA.

286. Fridericus a Publio adoptatus est et quidem adoptione perfecta. Decurrente tempore familiarius agit cum Justina ipsius Publii filia et demum nuptias cum ea celebrat.

—Intercedere impedimentum legalis cognationis inter filios et filias adoptantis atque adoptati, nullus catholicus inficiatur : sic enim respondit Nicolaus ad consulta Bulgarorum : « Si qua per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me et ipsam nuptiæ consistere non possunt. » *Decr. l. 3. tit. 12. c. 1.*—Advertendum est tamen ex hujusmodi verbis nullum extare impedimentum nisi quamdiu durat adoptio, imo ex communi interpretatione nisi uterque nupturiens ver-setur sub potestate adoptantis. Idcirco quando jam pater adoptans decessit, vel filius adoptatus filiave naturalis emancipationem obtinuit, desiit adoptio et nuptiæ contrahi queunt; quas pariter contrahere valet filius adoptivus cum filia illegitima nondum legitimata, quia hæc non censetur sub paterna potestate. Ex quibus dignoscere potes an valeant necne nuptiæ Friderici et Justinæ.—*D. Thom., a. 2.*—*Sanch., n. 15.*—*de Justis, n. 69.*—*Kugler, n. 1374.*—*Schmalz., n. 27.*—Plura sunt alia de quibus inquirunt auctores circa præsentem materiam; quia vero multo probabilius est nullum oriri canonicum

impedimentum ex adoptione imperfecta quæ sola admittitur hodie non modo apud nos, sed apud plerasque gentes, non diutius immorandum in hac materia existimavi.

IV.—*Affinitas*

Affinitas est propinquitas contracta cum consanguineis personæ illius quacum carnale commercium quis habuit : ob reverentiam porro quam carnaliter copulati debent alterius consanguineis, ratione affinitatis dirimitur matrimonium inter alterutrum copulatum et consanguineos alterius usque ad quartum gradum, si copula fuerit licita, usque ad secundum, si copula illicita fuerit.

DECRETALIUM, l. 4. tit. 14.—CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 4. de-ref. matr.—S. THOMAS, in 4. d. 41. t. 7. p. 1037.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 34. a. 3. q. 2. et d. 41. t. 4. p. 775, 857.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. I. c. II. t. 3. fol. 10.—SYLVESTER, v. *Matrimon.* §. 8. n. 15. t. 2. p. 217.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 10. p. 732.—SANCHEZ, l. 7. d. 64 et seqq. t. 2. p. 217.—P. LEDESMA, q. 55. p. 404.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 6. t. I. p. 280.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 5 et seq. p. 1002.—PONTIUS, l. 7. c. 33 et seq. p. 1002.—BONACINA, q. 3. p. 12. t. I. p. 291.—CONINCK, d. 32. dub. 4. p. 695.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 8. t. 5. p. 133.—GONZALEZ, in l. 4. decr. tit. 14. t. 4. p. 184.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 387 et seqq. t. I. p. 623.—CORRADUS, praxis disp. l. 7. c. I. n. 13 et seqq. p. 181.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 10. t. 3. p. 383.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 1211 et seqq. t. 4. p. 314.—KUGLER, p. 2. n. 1310 et seq. t. I. p. 639.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 13 et 14. t. 4. p. 178.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1068 et seqq. t. 5. p. 185.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. d. 2. n. 1162 et seqq. t. 6. p. 595.—GASPARRI, c. 4. s. 2. a. 2. §. 10. n. 685 et seqq. t. I. p. 476.

287.—Patricius filium Amædeum suscepit ex prima muliere, qua mortua Gabrielam uxorem duxit atque cognovit. Ipso autem Patricio vita functo, filius ejus cum eadem Gabriela fœdere jungitur connubiali.

—Vir qui perfectam copulam cum muliere peragit, jam eo ipso *ad fines* pertingit omnium consanguineorum hujus

I.
COPULA
LICITA.
*I. Linea
recta.*

mulieris, qui *communem sanguinem* cum hac muliere habent, et sic affinis evadit istorum consanguineorum; mulier vicissim *ad fines* pertingit omnium consanguineorum illius viri et similiter istorum consanguineorum evadit affinis. Gradus et lineæ affinitatis accipiuntur sicut in consanguinitate, ita tamen, ut eo gradu eaque linea aliquis sit affinis mulieri copulatæ, in quibus consanguineus est viri copulati; et pariter eo gradu eaque linea aliquis sit affinis viro, in quibus consanguineus est mulieris; sed nunquam vir et mulier affinitatem inter se habent, nisi alteruter copulam perfecerit cum alterius consanguineo. Propinquitas illa ex ipsius rei natura oritur, ideoque inter infideles etiam exurgere valet; ex quo minime fluit hujusmodi propinquitatem impedimentum dirimens constituere ipso jure naturæ: id enim plures affirmant auctores quando agitur de primo gradu affinitatis in linea recta ex copula licita, plerique vero denegant quorum sententia multo probabilior videtur, licet nuptiæ cum tali affinitate initæ, indecentia non careant. Ex jure antiquiori impedimentum illud nuptias irritabat etiam in linea obliqua usque ad septimum gradum inclusive.—*Decreti caus. 35. q. 2. et 3. c. 1. et 7.*—A Conc. autem Lateransi IV restrictum est ad quartum gradum: «Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.» *Decr. l. 4. tit. 14. c. 8. Non debet.*—Quærunť theologi utrum hujusmodi restrictio ad utramque lineam spectet; et ex sententia multo communiori ad solam lineam obliquam pertinet, ita ut in linea recta affinitas ex copula licita matrimonium dirimat usque in indefinitum: quoniam tamen in praxi casus matrimonii ultra quartum gradum affinitatis lineæ rectæ vix contingere potest, non est cur detineamur in ea re astruenda.—Satis constat ex dictis

connubium Amædei et Gabrielæ nullum esse; hæc enim copulam iniverat cum ipso Amædei patre, qui consanguineus erat Amædeo in primo gradu lineæ rectæ: si vero copula illa inchoata tantum fuisset et non consummata per immissionem virilis seminis in vas muliebre, nulla adesset affinitas, quamvis aliunde connubium irritum foret, ratione sc. publicæ honestatis.—*D. Thom., q. 1. a. 2. sol. 1.*—*Sanch., d. 64 et 66.*—*Pontius, c. 34 n. 5 et seqq.*—*Lugo, resp. mor. l. 1. dub. 40. n. 8. t. 8. p. 68.*—*cf. Levit. XX. 10.*—*I. Cor. V. 1.*

288. Amissa prima uxore ex qua Samuelem genuerat, Eleazar Saram duxit, quæ illi dedit multiplicem sobolem. Ipse Eleazar diem supremum obiit, et non multo post Samuel et Sara, ad fidem catholicam conversi, baptismo abluti sunt nuptiasque inter se inierunt; sacerdos vero, cui mentem suam de hac re aperuerunt, id haud gravate permisit, quoniam affinitas in infidelitate contracta valori matrimonii obstare nequit.

—Plurimi refert utrum ante an post baptismum nuptiæ initæ fuerint. Nam ante baptismum validæ quidem sunt ob rationem a sacerdote allatam, sed nullum, ut patet, dari potest Sacramentum; post baptismum autem nuptiæ sunt prorsus irritæ propter impedimentum affinitatis. Et re quidem vera per baptismum Samuel et Sara jam subjiciuntur legibus Ecclesiæ, et affinitas prius contracta evadit impedimentum dirimens.—« Proculdubio, ait Sanchez, dicendum est affinitatem ex copula conjugali ortam non esse Ecclesiæ inventum, sed quid naturale, instar consanguinitatis. Ducor, quia ob id consanguinitas est quid naturale, quia naturalis cujusdam amicitiae et conjunctionis fundamentum est, quod idem invenitur in affinitate orta ex copula conjugali: teste enim Aristotele, 8. *ethicor. cap. 12.* duplex est naturalis amicitiae causa, altera quæ per carnis propagationem descendit

nimirum (consanguinitas), altera vero quæ per carnis unitatem et conjunctionem ad eandem generationem : qualis in copula conjugali reperitur (affinitas)... Deinde, quia experientia ipsa docet, apud quantumvis barbaras nationes conciliari naturalem quamdam amicitiam ex matrimonio inter consanguineos conjugum, ac ipsos conjuges : ob idque sunt nomina imposita ad significandam hanc affinitatis conjunctionem, ut socer (beau-père), socrus (belle-mère), privignus (beau-fils), nurus (bru), gener (gendre), noverca (belle-mère). Est ergo vinculum affinitatis quid naturale... Hinc deducitur, contra Henriquez, *c. 3. n. 4.* infidelem, qui cum uxore consummavit matrimonium tempore infidelitatis, non posse, post baptismum, validum inire matrimonium cum consanguinea illius usque ad quartum gradum. Constat ex *c. fin. de divort.* (l. 4. tit. 19.) ubi deciditur infideles conversos ad fidem non posse ducere uxores, quibuscum illorum fratres tempore infidelitatis matrimonium contraxere... Cum ergo post baptismum maneant illi affines, et subdantur legibus Ecclesiæ irritantis matrimonium intra quartum affinitatis gradum, non poterunt tunc valide contrahere; quamvis validum esset matrimonium, si tempore infidelitatis contraxissent, quia affinitas illa non dirimit jure naturali matrimonium, sed solo ecclesiastico, a quo illi exempti sunt. » *d. 65. n. 4 et seq.*—Frustra vero peteretur dispensatio a Samuele et Sara; quamvis enim S. Sedes etiam in primo gradu lineæ rectæ affinitatis dispensare probabilius queat, requisita tamen semper respondet : « Ecclesia super hoc impedimento non dispensat. » — *Gasp., n. 704.*

289. Felix, defuncta conjuge, animum adjicit ad honestam viduam matrem duarum filiarum jam nubilium, parens ipse duorum filiorum vixdum pubertatem egressorum. Ut vero omnes facultates illius viduæ in suam trans-

ferat domum, ita gnaviter agit rem ut conciliet matrimonium inter filios suos filiasque illius viduæ, quam et sibi desponsat; adeoque uno et eodem die ducit ipse matrem, uterque ipsius filius utramque illius filiam.

—Valent omnia conjugia : nullus enim affinitate irretitur, quia nullus copulam inivit, ut supponitur, cum consanguinea illius cui junctus est. Huc spectant verba Innocentii III : « Super eo igitur, quod pater et filius cum matre et filia, et duo cognati cum duobus (*duabus*) cognatis, avunculus et nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi duximus respondendum, quod, licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, et omnes consanguinei uxoris sint viri affines : inter consanguineos tamen uxoris et viri, ex eorumdem sc. viri et uxoris conjugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. » *Decr. l. 4. tit. 14. c. 5. Quod super his.*—*D. Anton., c. 11.—Gobat, n. 387.*

290. In ora Coromandelica mos viget inter ethnicos ut, uxore defuncta, illius sorori nubat viduus. Urbicius christianus ab Ordinario dispensationem super affinitatis impedimento petivit ut sorori uxoris defunctæ nuberet, et quamvis prohiberet Ordinarius, eidem reapse nupsit.

II. Linea obliqua.

—Cum affinitas conjugium irritet in linea transversa usque ad quartum gradum, prout constat ex *decr. l. 4. tit. 14. c. 8*, certum est non valere nuptias Urbicii.—Si tamen conjuges censeantur in bona fide, quatenus existimant vel dispensationem fuisse obtentam, vel prohibitionem Ecclesiæ ad solam liceitatem, non vero ad valorem ipsum nuptiarum spectare, inquietandi non sunt, et dispensatio in radice impetranda; si autem sunt in mala fide, matrimonium, obtenta dispensatione, simpliciter revalidandum est per consensus renovationem.—*S. C. de Pr. F. 5 jul. 1788.—Collect. Paris., n. 857.*

291. Nereus et Amata infideles matrimonium inierunt consummaruntque. Defuncto Nereo, Amata nuptias sibi conciliavit cum Crescente illius fratre; deinde vero ambo, Crescens nimirum et Amata, fidem amplectuntur catholicam, et sciscitantur utrum in suo conjugio manere possint aut etiam debeant.

—Et possunt et debent in suo conjugio permanere, quia affinitas ex solo jure naturali matrimonium non irritat, saltem multo probabilius.—*D. Bonav., in 4. d. 35. a. 2. q. 4. ad 3.*—*Sanch., l. 7. d. 65. n. 5.*—*Kugler, p. 2. n. 1887 et seqq.*

II.

COPULA
ILLICITA.

I. Linea
recta.

292. Sylvius Burdigalensis non baptizatus Flaviam baptizatam turpiter cognovit. Transactis annis pluribus baptismum suscipit atque conjugio adunatur cum ipsa Flaviæ filia, quæ pariter fidem amplectitur catholicam.

—Non pauci existimant affinitatem inter infideles non exsurgere ex copula fornicaria, utpote quæ non amicitiam, sed aversionem potius inter fornicantium consanguineos gignere solet.—*Sanchez, d. 65. n. 9. et seqq.*—*Filliuc., n. 216.*—*de Justis, n. 65 et seq.*—Cæteri tamen contradicunt, quoniam affinitas oritur ex copula, non eo quod legitima vel illegitima sit, at quia miscet sanguines.—*Laymann, c. 6. n. 6.*—*Coninck, n. 57.*—*Kugler, n. 1903.* — Et horum doctrinæ, quam probabiliorem censeo, favere videtur Congr. de Prop. F. Quæstio sic proponebatur : « Vir infidelis, qui adhuc in infidelitate positus cognovit, sive publice, sive private, illicite tamen mulierem quamdam sive fidelem, sive infidelem, potestne post susceptum baptismum valide et licite matrimonium contrahere cum consanguinea ejusdem cognitæ mulieris, si ista consanguinea baptismum susceperit, sive ante, sive post copulam de qua agitur?—Et quatenus affirmative, de quo valde dubitandum, idem infidelis ad fidem conversus, post mortem legitimæ uxoris infidelis, pos-

setne matrimonium contrahere cum consanguinea, usque ad quartum gradum inclusive, ejusdem defunctæ uxoris, sive ista consanguinea baptismum susceperit ante, sive post mortem prædictæ uxoris infidelis? » Respondit Congr. : « Ad 1. Negative.—Ad 2. Negative. » 23 aug. 1852.—*Collect. Paris.*, n. 867.—Silentio non prætereundum responsum illud *negativum* referri posse non ad valorem, sed ad licitatem conjugii, de qua etiam quærebatur. — Noverint insuper confessarii in hac affinitate lineæ rectæ proveniente ex copula illicita dari dispensationem propter motiva canonica; sed si copula hujusmodi jam publica esset et ageretur de primo gradu affinitatis in linea recta, non concederetur dispensatio nisi ob causam urgentissimam.

293. Fernando copiam corporis sui fecit Delphina adolescentula : quia vero ipsa nullam experta est seminationem, judicat non habitam fuisse seminum immixtionem atque nuptias celebrat cum ipsius Fernandi fratre.

II. Linea obliqua.

—A pluribus abhinc sæculis nuptiæ evadebant nullæ ad quartum gradum ex affinitate, sive licita sive illicita copula fuisset. Tridentina autem Synodus « impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, et matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum qui in primo et secundo gradu junguntur, restringit. In ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere. » *Sess. 24. c. 4. de ref.*—Necesse profecto est, ut oriatur affinitas, immitti semen virile in vas femineum, quocumque tamen modo illud immittatur, sed in foro externo ægre conciliaretur fides viro affirmanti se copulam inivisse et non immisisse semen.—Quid si mulier non seminaverit? Cum affinitas proveniat ex seminum commixtione, permulti veteres theologi existimabant nullum in hoc casu exurgere impedimentum, et matri-

monium cum consanguineo validum esse saltem probabiliter.—*cf. Sanch., d. 64. n. 21.—Kugler, n. 1308.—S. Alph., n. 1075.*—Contrariam sententiam nunc omnino esse amplectendam judico etiam quoad forum internum : mulier enim proprie semen non præbet, sed dumtaxat ovulum per virile semen fecundandum, et quia quælibet mulier innumera fere ovula per se saltem jugiter habet, et in praxi vix ac ne vix quidem constare potest utrum tempore coitus ipsa ovulum non præbuerit, regulariter præsumendum est seminis virilis et germinis feminei commixtionem satis peractam fuisse, modo vir intra vas seminaverit. Matrimonium ergo Delphinæ cum Fernandi fratre invalidum censi debet.—*Eschbach, disp. physiol. th. d. 1. c. 4. a. 2. et c. 8. a. 1.—Palmieri, ap. Ballerini, n. 1031. 3º. et 1063.—cf. Pontius, l. 9. c. 10. n. 1.*—Si tempus non suppetat ad dispensationem a S. Pœnitentiaria impetrandam, postulatio sub fictis nominibus ad Episcopum sic valet dirigi :

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Caia matrimonium contrahere cupit cum Titio. Obstat vero impedimentum, omnino occultum ac nullatenus manifestandum, affinitatis in primo gradu lineæ collateralis, ex copula carnali Caiam inter et fratrem Titii habita.

Quare humillime deprecatur Amplitudinem Vestram, ut cum ipsa, vi Indulti Apostolici, super dicto impedimento dispensare dignetur.

Causæ sunt :

- 1. Omnia ad nuptias parata ;*
- 2. Scandala et oblocutiones præcavenda...*

294. Floram sponsam carnaliter cognoverat Eleutherius priusquam cum illa matrimonium celebraret, quod non semel consummavit, Nunc Flora defuncta et impe-

trata dispensatione quoad affinitatem ex copula matrimoniali tantum, nuptias contrahit cum illius sorore.

—Multiplicatur sane affinitas ex numero personarum consanguinearum quibuscum initur copula, non vero ex numero vel ratione diversa copularum quæ cum una eademque persona habentur. Valet igitur dispensatio ab Eleutherio impetrata, quamvis in libello supplici nulla facta fuerit mentio de copula fornicaria.—*S. Pœnit.* 7. *jun.* 1842.—*Buccer., ench. t. 2. n. 810.*

V.—*Honestas publica*

Ob initum jam cum alio contractum, honestas publica, si validis ex sponsalibus oriatur, matrimonium in perpetuum dirimit inter unum sponsum et alterius consanguineos in primo gradu; — dirimit vero ad quartum gradum inter unum conjugem et alterius consanguineos, quando oritur ex matrimonio rato, etiam invalido, nisi tamen invaliditas proveniat ex legitimi consensus defectu.

DECRETALES, l. 4. tit. 1. c. 4. *Ad audientiam*, et c. 8. *Sponsam*.—IN 6° DECRETALIO, l. 4. tit. 1. c. 1. *Ex sponsalibus*.—CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 3. de ref. matr.—S. THOMAS, in 4. d. 41. q. 1. a. 1. sol. 4. t. 7. p. 1039.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 10. t. 3. fol. 10.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 10. n. 2 et seq. p. 732.—SANCHEZ, l. 7. d. 68 et seqq. t. 2. p. 228.—PONTIUS, l. 7. c. 35 et seq. p. 394.—BONACINA, q. 3. p. 11. t. 1. p. 289.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 10. t. 5. p. 137.—HURTADO, disp. 21. p. 509.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 358 et seqq. t. 1. p. 619.—CORRADUS, l. 8. c. 6. p. 365.—SALMANTICENSES, tr. 9. e. 12. n. 79 et seqq. t. 2. p. 136.—KUGLER, p. 2. n. 1276 et seqq. t. 1. p. 612.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 1. n. 96 et seqq. t. 4. p. 17.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1061 et seqq. t. 5. p. 181.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1146 et seqq. t. 6. p. 584.—GASPARRI, c. 4. n. 705 et seqq. t. 1. p. 495.

295. Non obstante castitatis voto quo se erga Deum I. SPONSALIA.
obstrinxit, Flavia contractum sponsalitium init cum Nar- I. Valida.
cisso, et paulo post matrimonium cum illius fratre.

—Juxta S. Thomam : « Publicæ honestatis justitia est propinquitas ex sponsalibus (seu de futuro seu de præ-senti) proveniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione propter ejus honestatem. » *Sol.* 4.—Sicut igitur ex corporum commixtione affinitas oritur, ita ex animorum conjunctione honestas publica. Et sane æquum est atque consonum honestati Ecclesiæ, ut propter inchoationem matrimonii, quæ in ipsis sponsalibus reperitur, consanguineis alterutrius sponsi matrimonium cum altero interdatur. Porro ad præcavenda gravia incommoda quæ ex antiquis oriebantur canonibus, hæc statuerunt Patres tridentini : « Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant : quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari. » *Sess.* 24. *c.* 3. — Quoniam igitur Flavie sponsalia erant irrita propter votum emissum castitatis, asserendum est ejus matrimonium esse prorsus validum, quamvis illicitum. Excipit quidem Sanchez, *d.* 68. *n.* 15, casum quo votum castitatis occultum fuerit, sicut et casum quo sponsalia invalida essent ex occulto defectu interni consensus, *n.* 14; ast immerito, cum verba Concilii sint universalissima.—*Kugler, de spons. p.* 2. *n.* 87 *et seqq.*, *et de matr. p.* 2. *n.* 1281 *et seqq.*—*S. Alph., H. A. tr.* 18. *n.* 65.

II. Absoluta.

296. Sponsalia cum Penelope init Damianus sub ea conditione, si patruus ex testamento illi notabilem hæreditatis partem relinquat. Confecto jam testamento in gratiam Penelopes, et patruo vivente quidem sed gravissimo laborante morbo, Damianus nuptias celebrat cum matre sponsæ.

—Ut sponsalia impedimentum dirimens inducant, oportet illa esse omnino valida atque absoluta. Quod egregie

declarat Bonifacius VIII. « Ille, inquit, qui sponsalia pure ac determinate cum aliqua muliere contraxit, et postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore, quibus per publicæ honestatis justitiam ex secundis sponsalibus subsecutam minime derogatur, ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus. Ille vero, qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentī, cum secunda remanere debet, cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicut consensum non habentibus et incertis, nulla publicæ honestatis justitia oriatur. » *In 6°. decr. l. 4. c. 1. Ex sponsalibus.*—In quibus duo statuuntur : 1. ex sponsalibus secundis etiamsi ineantur cum consanguinea prioris sponsæ minime derogatur prioribus; 2. sponsalia mere conditionata ante conditionem impletam non dirimunt subsequens matrimonium cum consanguinea initum. Et hinc 3. colligitur a sensu contrario sponsalia dirimere matrimonium post impletam conditionem.—*Schmalz., n. 108.*—*Baller., n. 1151.*—Nuptiæ igitur Damiani cum ipsa matre sponsæ valore non destituuntur, quamvis illicitæ sint propter non expectatam conditionis adimpletionem.—*Sanch., d. 69. n. 2 et seqq.*—*Kugler, n. 1280.*—*Gobat, n. 369.*

297. Leopoldus sponsalia conditionata cum Gertrude contraxit. Ante conditionis purificationem alia contrahit sed pura et absoluta cum ejus filia Lucia; postea vero, jam priorum conditione purificata, matrimonium cum Zoe altera filia celebrat.

—Valet matrimonium : non obstant priora sponsalia cum Gertrude inita, quia et conditionata erant et voluntas per posteriora fuit revocata quamvis illicite; nec obstant alia inita cum Lucia Gertrudis filia, nulla enim fuerunt

propter fidem jam matri obligatam.—*d'Annib.*, t. 3. n. 304. *nota* 24.

298. Fidem matrimonii dedit Fabianus Eulaliæ adolescentulæ. Solutis deinde sponsalibus ex mutuo consensu, nata est Eulaliæ soror, Aglae nomine, cum qua nubili jam effecta nuptias contraxit Fabianus.

—Communior semper fuit sententia illud impedimentum perpetuo manere etiam post dissoluta mutuo consensu sponsalia, et de ea re jam ambigi nequit post declarationem Congr. Concilii, ab Alexandro VII approbatam. « Propositum fuit in S. C. C., an sponsalibus ab initio valide contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publicæ honestatis. Et pluries proposito dubio, ac mature examinato, tandem sub die 6 julii 1658 EE. Patres, in antiqua ejusdem Concilii sententia consistentes, censuerunt non esse sublatum. Cujus sententiæ una cum rationibus hinc inde deductis, et recentioribus ejusdem Congr. in hac materia responsis, facta relatione ad SS., Sanctitas Sua die 10 ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eamdemque jussit in dubium deinceps non revocari. »—*Sanct.*, d. 68. n. 21.—*Gobat*, n. 358 et seqq.—*Schmalz.*, n. 114.—*S. Alph.*, n. 1063.—Specialis nobis occurrit difficultas eo quod videatur Aglae nunquam fuisse consanguinea sponsæ Fabiani, cum tantum nata sit post solutionem sponsalium. Probabilius tamen judico impedimentum subsistere ideoque nuptias Fabiani nullas esse, quoniam Aglae, licet tardius nata, reapse fuit consanguinea in primo gradu Eulaliæ, ac proinde sponsæ Fabiani.

III. *Licet occulta.*

299. Mutuam futuri matrimonii fidem, at occulte prorsus, sibi dederunt Donatus et Ernestina; mutato postea proposito sorori Ernestinæ nupsit Donatus, et ipsa Ernestina fratri Donati.

—Non desunt auctores qui contendunt valere utrumque matrimonium quoniam apud publicum dari non potest honestas seu convenientia procedens ex sponsalibus quæ sint occulta : et quia illorum sententia non omni caret probabilitate, idcirco diximus, n. 26, ex hujusmodi sponsalibus *forte* non dirimi subsequens matrimonium.—*Corradus, l. 8. c. 7. n. 10.*—*Acta S. Sedis, t. 12. p. 174.*—Cum tamen impedimentum istud totum pendeat ex Ecclesiæ voluntate, et non semel per suas Congregationes Ecclesia declaraverit sponsalia etiam occulta illud inducere, censeo matrimonia Donati et Ernestinæ valde probabilius omni valore destitui. Et re quidem vera Congregationi S. Officii exponebatur : « In diœcesi Quebecensi non vigent ecclesiastica sponsalia. At Rituale diœcesis enumerando diversa dirimentia impedimenta, de publica honestate sic effatur : *Honestas est impedimentum quod oritur ex publica promissione, v. g. inter Petrum et Mariam, cujus tenore dictus Petrus prohibetur ne matrimonium contrahat cum matre, sorore vel filia dictæ Mariæ.* Sed, attentis illius Ritualis verbis quæ ad publicam promissionem referuntur, plurimi negant tale impedimentum oriri posse ex promissione inter solutum et solutam facta privatim, licet libere et serio, sed sine teste vel scripto... Quæritur itaque utrum impedimentum publicæ honestatis oriatur ex clandestina promissione futuri matrimonii?...» Congr. S. Officii, 11 *aug.* 1852, respondit : « Affirmative. Ad supplicationem vero pro sanandis matrimoniis cum impedimento publicæ honestatis forsitan contractis, supplicandum esse Ssmo pro sanatione in radice, et ad mentem. Mens est ut curet Archiepiscopus orator, correcto prius Rituali suæ diœcesis, gregem suum docere prudentiori modo sibi beneviso de valore sponsalium, quacumque forma contrahantur, nec non de impedimento dirimenti justitiæ publicæ honestatis, quod sponsalia valida producunt. »—*Gasp., n. 715.*—*S. Pœnit., 10 sept.*

1834.—*Buccer., enchir. t. 2. n. 818.*—Dicendum est ergo in casu præsentis legem non deficere, etiamsi ratio legis deficiat.

II.

MATRIMONIUM.

I. Regula.

I. Ratum.

300. Adolphus non baptizatus Leontinam pariter non baptizatam duxit. Cum ante matrimonii consummationem hæc mortua fuerit, Adolphus jam aquis lustralibus ablutus illius sorori nubit, quæ etiam fonte sacro recens purificata est.

—Matrimonium ratum inducere impedimentum honestatis publicæ inter consanguineos usque ad quartum gradum docent omnes theologi atque canonistæ. Ut tamen id evincatur nullus ex jure canonico textus promittitur; quocirca fatendum est illud non statui documento authentico, at tantum colligi argumento a fortiori. Et sane si vinculum ex sponsalibus ortum inducat impedimentum dirimens, potiori jure impedimentum hujusmodi inducitur per vinculum multo validius matrimonii rati; et quoniam tridentini Patres restrinxerunt solam honestatem publicam provenientem ex sponsalibus, concludendum est honestatem illam sicut olim extendi ad quartum gradum si procedat ex matrimonio rato.—Sed quæritur utrum infideles, qui ad fidem convertuntur, subjiciantur huic impedimento. Affirmare videtur Sanchez: « Idem dicendum prorsus est, inquit, quamvis tempore infidelitatis sit initum matrimonium. Quia etiam ex matrimonio rato oriri quoddam amicitiae naturale vinculum, docent Ledesma, Veracruz... Si ergo est vinculum propinquitatis naturale, durabit post baptismum, quo tempore jam infideles subsunt legibus Ecclesiæ irritantibus matrimonium cum consanguineis intra quartum gradum sponsæ de præsentis, etiam nondum cognitæ... » *d. 65. n. 6.*—Attamen rectius negatur eo quod matrimonium infidelium ratum proprie non sit. « Matrimonium rite initum, scribit d'Annibale, inter infideles *legitimum*, inter christia-

nos *ratum*, id est Sacramenti dignitate præditum, appellari solet. » *Summ. t. 3. n. 296.*—*Gury, Comp. t. 2. n. 745.*—Et inde nuptias non irritari constat ex responso S. Officii, 19 *apr.* 1837 : « Matrimonium ratum (i. e. legitimum) non consummatum paganorum producitne honestatem publicam, vel censeturne impedimentum dirimens post eorum conversionem? V. g. Titius paganus duxit Mæviam paganam, sed non consummavit; post mortem Mæviæ Titius fit christianus : potestne ducere Bertham sororem vel consobrinam Mæviæ e pagana factam christianam? Idemque estne de sponsalibus paganorum ac de matrimonio rato?—Resp. Impedimentum non subsistere. » *Collect. Paris., n. 875.*—Ex quibus colligitur valere omnino conjugium ab Adolpho contractum cum sorore Leontinæ.

301. Obtenta dispensatione, Olympia christiana nubio copulatur cum Helladio pagano, qui vita defungitur priusquam matrimonium consummaverit. Tunc Olympia novas init nuptias cum illius consanguineo in tertio gradu, qui fidem catholicam jam amplexus est.

—Censet Gasparri, *t. 1. n. 732.* partem fidelem impedimento honestatis publicæ detineri, ideoque secundum matrimonium ut invalidum haberet; ego autem judico id validum esse, quoniam matrimonium non dicitur proprie ratum nisi inter christianos contractum fuerit, prout fatetur ipse Gasparri, *n. 235*, et honestas publica non oritur nisi ex matrimonio rato in stricto sensu.

302. Matrimonio cum Margarita adunatur Gervasius coram civili magistratu. Quoniam vero nunc consensum in facie Ecclesiæ renovare recusat, licet id prius promiserit, Margarita ab illo discedit atque nuptias celebrat cum ejus fratre Ulrico.

—Valent nuptiæ cum Ulrico initæ, quia matrimonium,

quod civile audit, nedum sit ratum, nullam habet vim sive matrimonii sive sponsalium, etiamsi forte contrahentes verum matrimonium contrahere voluerint.—Etenim « SS. D. N. Léo PP. XIII, audita universa rei relatione in audientia diei 17 ejusdem mensis (martii) in voto S. C. concedens, per præsens decretum declarat et statuit præmemoratum actum, qui vulgo dicitur matrimonium civile, in locis ubi promulgatum est decretum Conc. Trid. sess. 24. c. 1. *de ref. matr.*, sive fideles actum ipsum explentes intendant, uti par est, (matrimonio ecclesiastico jam rite celebrato, vel cum animo illud quantocius celebrandi) meram cæremoniam civilem peragere, sive intendant sponsalia de futuro inire, sive tandem ex ignorantia aut in spretum ecclesiasticarum legum intendant matrimonium de præsentì contrahere, impedimentum justitiæ publicæ honestatis non producere... » *Leo XIII, 17 mart. 1879.*—*S. C. Conc., 13 ejusdem mensis.*—*Acta S. Sedis, t. 12. p. 176 et t. 13. p. 126.*—*Sanch., l. 7. d. 70. n. 13.*—*Ledesma, q. 45. a. 5. p. 182.*—*d'Annibale, t. 3. n. 304 nota 27.*—*Gasparri., n. 727.*

2. Licet
invalidum.

303. Connubium cum Fructuosa init Eulogius. Resciens a confessario contractum irritum esse ratione affinitatis qua adstringebatur ob fornicationem cum illius matre admissam, mulierem illam non cognovit expectans petitam dispensationem. Priusquam fulminaretur dispensatio, obiit Fructuosa et Eulogius anno elapso novas contrahit nuptias cum ejus consanguinea in quarto gradu.

—Non valent nuptiæ : etenim ante Tridentinum honestas publica oriebatur ex matrimonio rato etiam invalido, nisi invaliditas ex consensus defectu proveniret, et in illa materia Patres tridentini nihil immutarunt quoad matrimonium ipsum, prout declaravit S. Pius V. *in Const. Ad Romanum.* « Auctoritate Apostolica, inquit, tenore præsentium declaramus et definimus decretum Concilii

hujusmodi omnino intelligendum esse et procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio sic, ut præfertur, contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus et gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat. »—*Sanch., d. 70. n. 5 et seqq.*—*Kugler, n. 1277.*—*S. Alph., n. 1061.*

304. Romulus matrimonium celebravit cum Anatolia consummavitque. Post uxoris obitum nuptias iterum contrahere cupit cum Lucia illius consanguinea in secundo gradu. Parochus interrogatus deprehendit connubium cum Anatolia invalidum fuisse ob occultum impedimentum, quapropter declarat nuptias cum Lucia iniri posse absque ulla dispensatione.

—Nuptiæ erunt invalidæ propter impedimentum affinitatis ex copula fornicaria contractæ.—*Asserit cl. Bucceroni, enchir. t. 2. n. 818, secundum extare impedimentum ab affinitate distinctum, nimirum honestatem publicam; non pauci tamen theologi post Benedictum XIV, de Syn. l. 9. c. 13. n. 3. censent honestatem publicam per matrimonii consummationem transire in ipsam affinitatem, et jam aliud ab ea impedimentum non constituere.*—Cæterum fatentur omnes in instantia, qua dispensatio petitur ab impedimento affinitatis ex consummato matrimonio, honestatem publicam non esse exprimendam, quæ, si adsit, subintelligitur.—*d'Annib., t. 3. n. 304.*—*Gasp., n. 721.*

305. Gravibus parentum minis inducta est Valeria ad connubium cum Gervasio ineundum. Quoniam consensum non præbuerat nisi externum, nunquam viro permisit copulam donec ab ecclesiastico iudice declararetur nullitas matrimonii; quo demum legitime soluto, novas celebravit nuptias cum Leone Gervasii consobrino,

II. Exceptio : defectus consensus.

—Existimant plures oriri impedimentum quando defectus consensus manet occultus, quia impedimentum publicæ honestatis institutum est ad vitandum inhonestatem et scandalum; porro si matrimonium in exterioribus sit omnino validum, et solus consensus internus ad ejus valorem desideretur, non minus est scandalum, non minor inhonestas, ac si vero animo fuisset contractum, cum defectus ille interni consensus universos lateat.—*Henriq., n. 2.*—*Sanch., d. 70. n. 11.*—At plerique contendunt nullum exsurgere impedimentum, quamvis defectus consensus occultus maneat et nullatenus appareat exterius. « Nam quoad sponsalia, ait S. Alphonsus, Conc. Tridentinum indistincte dixit sponsalia quacumque ratione invalida, nullum parere impedimentum, quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus, sive occultus. Circa autem matrimonium in *c. un. de spons. in 6.*, sancitum etiam universe fuit, ex matrimonio nullo ex defectu consensus non oriri impedimentum. » *n. 1062.*—Decipitur profecto S. Doctor cum in præfato *cap. l. 4. in 6.* agatur de honestate publica orta, non ex matrimonio, sed ex solis sponsalibus et quidem quatenus a matrimonio distinguuntur. Ratio tamen eadem esse videtur et, quia versamur in materia odiosa, si matrimonium nullum sit ex consensus defectu etiam occulto, non oritur probabilius honestatis publicæ impedimentum. Nuptiæ igitur Valeriæ cum consobрино Gervasii haberi queunt tanquam validæ.—*Gasp., n. 723.*

§. V.

Periculum capitis et injuria conjugio illata

Tria impedimenta statuit Ecclesia propter periculum capitis pro innocente, et ob injuriam conjugio illatam, nempe

crimen triplex, quorum unumquodque matrimonium dirimit inter complices :

Adulterium verum, consummatum et formale, quo scienter ab utroque adultero injuria uni eidemque infertur conjugii, et cui accedit, ante prioris conjugis mortem, matrimonii attentatio, vel seria promissio, ab altero vere acceptata, atque etiam mutua saltem juxta sententiam probabilem ;

Conjugicidium consummatum ex mutua conspiratione et animo contrahendi matrimonium ;

Et utrumque simul, nempe tum adulterium etiam absque ulla matrimonii promissione, tum conjugicidium absque conspiratione, sed consummatum intuitu matrimonii alteri manifestato.

DECRETALES, l. 4. tit. 7.—S. THOMAS, in 4. d. 37. q. 2. a. 2. t. 7. p. 1001.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 37. a. 2. q. 3. t. 4. p. 809.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 5. t. 3. fol. 7.—SYLVESTER, v. *Matrimi*. §. 8. q. 9. n. 4. t. 2. p. 219.—HENRIQUEZ, l. 12. c. 14. p. 737.—SANCHEZ, l. 7. d. 78 et seq. t. 2. p. 252.—P. LEDESMA, q. 60. p. 573.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 4. c. 10. p. 1010.—PONTIUS, l. 7. c. 45. p. 409.—BONACINA, q. 3. p. 6. t. 1. p. 279.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 12. t. 5. p. 139.—HURTADO, disp. 23. p. 528.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 178 et seqq. t. 1. p. 600.—CORRADUS, l. 8. c. 9. p. 310.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 7. t. 3. p. 367.—de JUSTIS, l. 2. c. 16. p. 225.—KRIMER, in 4. decr. n. 975 et seqq. t. 4. p. 265.—REIFFENSTUEL, in 4. decr. tit. 7. t. 4. p. 89.—KUGLER, p. 2. n. 1376, 1970 et seqq. t. 1. p. 686, 961.—LEURENIUS, in 4. decr. tit. 7. t. 4. p. 87.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 4. c. 4. t. 2. p. 161.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1031 et seqq. t. 5. p. 166.—d'ANNIBALE, summ. p. 3. n. 309. t. 3. p. 226.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. d. 2. n. 1028 et seqq. t. 6. p. 503.

306. Vivente Cornelia conjugē, Abdo copulam habuit cum Mechtilde cui dedit et a qua accepit fidem futuri matrimonii : mortua autem Cornelia nuptias jam celebrare cupit cum Mechtilde et rem totam confessario pandit : confessarius, postquam sedulo eum interrogasset, deprehendit Corneliam, cui junctus fuerat absque dispensatione, ipsius fuisse consanguineam in quarto gradu, et declarat nihil impedire quominus Mechtildi copuletur,

I.
ADULTE-
RIUM.
I. *Verum.*

—Matrimonium inter adulteros, qui sibi fidem præstiterunt futuri matrimonii, irritum esse constat ex multiplici capite juris canonici, et nominatim ex *Decr. tit. 4. c. 6. Significasti*, ubi hæc leguntur : « Nisi alter eorum... ea (uxore) vivente sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum iudices matrimonium. » Et ex *c. 7. Veniens* : « Uxore defuncta, utpote a lege ipsius solutus, in eamdem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ... » Unde a sensu contrario concludendum est matrimonium non esse legitimum, si adulteri fidem sibi dederunt futuri matrimonii. Ut tamen nuptiæ censeantur irritæ necesse est copulam, non tantum malitiam, sed veram adulterii rationem habere; et inde colligitur connubium Abdonis cum Mechtilde valore suo non destitui.—*Sanch., d. 79. n. 30.*—*Kugler., n. 1391.*

II. Consummatum. 307. Lætæ conjugatæ mulieri futurum conjugium promisit Antoninus vir pariter conjugatus, atque cum eadem pluries et copulam attentavit et sodomiam consummavit : paucis post annis obiit utriusque compars, proindeque ambo nuptias inter se inierunt ad fidem datam adimplendam.

—Adulterium non invalidat nuptias subsequentes nisi fuerit consummatum per effusionem virilis seminis in vas femineum : valent igitur nuptiæ Antonini et Lætæ qui copulam non perfecerunt.—*Sanch., d. 79. n. 2.*—*Kugler., n. 1391.*—Non vero valerent si copulam consummassent, etiamsi mulier nullam humoris effusionem passa fuerit.—*Palmieri, ap. Baller. n. 1031. 3º.*—Contra non paucos veteres.—*Gobat, n. 390.*—*S. Alph., n. 1036.*

III. For-male. 308. Ursulam, bona fide credentem atque probantem maritum e viris esse sublatum, duxit Eusebius. Attamen paulo post has secundas nuptias Ursulæ vivus comparuit

vir legitimus, qui, uxoris credulitatem novamque ejus conjunctionem indigne ferens, bellum petiit, in quo mox occubuit, mortem ejus affirmantibus quinque testibus oculatis. Quare Eusebius, qui Ursulam statim deseruerat cum audivisset virum superstitem esse, a paracho postulat ut ambos nunc copulet matrimonio : recusat parochus asserens id fieri non posse ob impedimentum adulterii.

—Adulterium fuit tantum materiale, non autem formale, et idcirco nullum extat impedimentum.—*Gobat, n. 194.—Krimmer, n. 1008.*

309. In diversorio pernoctans Gaudentius conjugatus rem habet cum Margarita similiter conjugata, et ambo sibi mutuo promittunt futuras nuptias, neuter vero novarat alterum esse connubio ligatum; defuncta utriusque comparte matrimonium inter se contrahunt. *IV. Eidem injuriosum.*

—Quamvis uterque formale commiserit adulterium, nullum tamen probabiliter impedimentum inde exsurgit : ratio est quoniam Ecclesia plectere potissimum voluit injuriam uni eidemque conjugati ab utroque adultero factam, quod in præsentī casu nullatenus contingit. Hanc autem fuisse Ecclesiæ mentem concludunt theologi ex eo quod invalidum non declaretur matrimonium si unus adulter alterius ignoraverit conjugium : « quia, dicitur in jure, præfata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem. » *c. 1. Propositum.—Sanch., d. 79. n. 31.—Gobat, n. 193.—Imo plures requirere videntur ut uterque adulterans noverit alterius matrimonium.—Sylvestre, v. Matrim. §. 8. q. 9. n. 4.—Vecchiotti, p. 188.—Censeo tamen sufficere ut ambo cognoscant unum eundemque esse conjugatum, quia tunc irrogatur injuria uni eidemque conjugati.—Baller., Comp. Gur. t. 2. n. 820.*

310. Ut Virginiam conjugatam mulierem inducat ad adulterium, Melianus conjugatus fecte ei promittit matrimonium. *V. Promissio matrimonii.*

1. Vera. monium. Acceptat atque repromittit Virginia, et postquam obiit utriusque compars, ambo inter se nuptias ineunt.

—Nuptiæ subsequentes non irritantur per admissum adulterium, nisi simul promissio præstetur futuri matrimonii : promissio autem ficta, sicut et conditionata, non est simpliciter promissio. Non vero requiritur hujusmodi promissionem adulterio præire, modo fiat ante mortem compartis. — *Gobat, n. 199.*—*Krimer, n. 1006.* — *Kugler, n. 1970 et seqq.*—*S. Alph., n. 1039.*

2. Mutua. 311. Adulterium patrant Julianus conjugatus et Luciana soluta, postquam huic ille fidem dedit matrimonii : Luciana saltem interne fidem acceptavit, ipsa autem minime repromisit, quia noluit tantam obligationem suscipere. Mortua uxore Juliani, quærit Luciana an valeat illi nubere.

—Valet Luciana Juliano nubere saltem probabiliter, quoniam ut adulterium nuptias irritet, promissio matrimonii ab altero debet esse manifesto acceptata, imo non improbabilius hæc promissio mutua sit oportet : fides enim matrimonii data regulariter accipitur pro sponsalibus, quæ necessario important mutuam promissionem. — *Henriq., n. 3.*—*Laym., n. 4.*—*Kugler, n. 1982 et seqq.* —Plures tamen existimant extare impedimentum, modo promissio matrimonii ab uno manifestata sit acceptata ab altero, quia hujusmodi acceptatio implicite repromissionem importat. — *Sanch., d. 79. n. 24.*—*S. Alph., n. 1041.*

3. Alteruter fidelis. 312. Cum Neomisiam muliere infideli turpiter agit Horatius vir catholicus, illique nuptias futuras promittit et ab ea repromissionem accipit. Postea vero, sepulta propria uxore, nubit Neomesiæ jam baptismo donatæ.

—Impedimentum illud est mere ecclesiasticum, quapropter infideles ligare nequit; ipse autem Horatius erat

baptizatus atque lege Ecclesiæ detinebatur etiam quando rem habebat cum infideli: hinc ejus nuptiæ cum Neomisiam sunt prorsus invalidæ.—*Sanch., d. 79. n. 42.—Krimmer, n. 994.—cf. Decr. l. 3. tit. 33. c. 1. Laudabilem.*

313. Pronuntiato divortio, Florinus matrimonium celebrat coram civili magistratu cum Adelaida, atque consummat. Defuncta autem legitima uxore parochum adit, illum rogans ut nuptias cum Adelaida benedicere dignetur: libente animo consentit parochus ut finem demum accipiat turpis iste concubinatus. VI. Attentatio
matrimonii.

—Sive ante, sive post matrimonii attentationem perpetratum fuerit adulterium, certum est nuptias non consistere vivente adhuc conjuge legitima; quod si adulteros latuit impedimentum adulterio annexum, nihil vetat, saltem probabiliter, quominus mortua conjuge nuptias inter se contrahant.—*S. Congr., de Pr. F. 14 jan. 1844.—Coll. Paris., n. 879.—Sanch., d. 79.—Kugler, n. 1397 et seqq.*

314. Connubium cum Albano inire exoptat Dionysia. Ut propositum perfici queat, eam inducit Albanus ad virum suum enecandum: hinc Dionysia famulo mandat ut occidat virum, quo peracto Albano nubit. II.
CONJUGICIDIUM.
I. Consummatio.

—Ipso conjugicidio irritari subsequens matrimonium extra controversiam ponitur. Non ergo valent nuptiæ Albani et Dionysiæ, cum uterque in mortem compartis fuerit machinatus. *Decr. l. 4. tit. 7. c. 5. Cum haberet.*—Nec refert utrum vir uxorem interficiat, an virum uxor; sicut nec refert utrum influxus in cædem conjugis sit physicus, an moralis tantum.—*Sanch., d. 78. n. 5 et 8.—Kugler, n. 1378 et seqq.*—Contradicunt pauci.—Necesse est tamen mortem oriri ex actione conjugis, non ex alia causa.—*Pontius, n. 4.—d'Annib., n. 310 nota 20.*

II. *Conspirationis.*

315. Sciente profecto atque consentiente sed nullatenus movente Elisa uxore, hujus virum occidit Valerianus adolescens, animo ineundi cum ipsa nuptias, quod reapse peregit non multis elapsis mensibus.

—Ubi unius tantum machinatio intervenit textus interdicentes matrimonium loquuntur de admixto adulterio.—*Decreti causa* 31. q. 1. c. 5. *Si quis vivente.*—*Decretal.* l. 4. tit. 7. c. 6. *Significasti.*—Quoniam igitur Valerianus non adulteratus est, et Elisa viri occisioni non est coope-
rata, quamvis illi consensum præstiterit, eorum nuptiæ sunt validæ : hæc enim materia est pœnalis ac matrimo-
nium cassans, et proinde extendi non debet, sed valde restringi.—Si Elisa consilium Valeriano dedisset ene-
candi virum, etiamsi postea de facinore monita non fuisset, non valeret matrimonium, quia mors reapse
secuta fuisset ex utriusque machinatione, nimirum ex
unius consilio et alterius perpetratione.—*Sanch., d.* 78.
n. 5 et 9.—*S. Alph., n.* 1033.

III. *Animus nubendi.*

1. *Existens.*

316. Ex animo nubendi Martiali Cypriana matrona Philippo famulo mandat ut enecet proprium virum. Sperans Philippus fore ut ipse, non Martialis, Cyprianam ducat, virum occulte occidit; de quo mulier summopere gaudens matrimonium cum eodem Philippo inire consentit.

—Valet matrimonium, quia mulier cædem viri machi-
nata est ex intentione nubendi non occisori sed alteri;
occisor præterea ante homicidium mulieri non manifesta-
vit animum illam ducendi.—*S. Alph., n.* 1033 *et seq.*
d'Annib., n. 310.

2. *Manifestus.*

317. Infirmi viri pertæsa medicum rogat Juliana ut illum mortifero perimat poculo. Libentissime id peragit medicus ex intentione, non tamen manifestata, connu-
bium ineundi cum eadem Juliana.

—Valide potest Julianæ nubere, cui non manifestavit animum ineundi cum illa connubium : quamdiu enim unius intentio alterum latet, nulla subest certa spes conjugii, atque adeo aut nullum aut non tam grave imminet alteri conjugii periculum.—*Pontius, c. 45. n. 4.*—*S. Alph., n. 1034.*—*d'Annib., n. 310.*

318. Gerardus adulterium commisit cum Syncletica : ut conjugio valeat illi copulari Theodoram conjugem suam approbante Syncletica occidit. Postea facti poenitens rem confessario pandit, cui præterea revelat se ante matrimonium cum Theodora carnaliter cognovisse illius sororem. Declarat confessarius conjugium cum Syncletica valide posse contrahi.

—Merito declarat : matrimonium enim cum Theodora celebratum sine dispensatione, prout supponitur, irritum fuit, proindeque peccatum commissum cum Syncletica non fuit proprie adulterium, et ideo impedimentum non induxit.—*Sanch., l. 7. d. 78. n. 20.*—*S. Alph., n. 1036.*—*Kugler, n. 1383.*

319. Adulterium patrat Torquatus cum Henedina puella soluta et ignorante illum uxoratum esse. Deinde vero id manifestat Henedinæ, qua monita et interius approbante non vero cooperante, uxorem occidit et nuptias init cum ipsa Henedina.

—Adulterium formale non fuit ex utriusque parte, cum puella ignoraverit Torquatū esse conjugatum, proindeque nullum intercedit impedimentum.—*Kugler, n. 1382.*—*S. Alph., n. 1036.*

320. Ignorat Eudoxia Cœlestinum connubio constringi, atque cum ipso adulteratur, Cœlestinum vero minime latet conjugium Eudoxiæ. Deinde, mortuo hujus marito, Cœlestinus propriam interficit uxorem ut Eudoxiæ valeat conjugii, cui revera postea conjungitur.

III.

UTRUMQUE
SIMUL.

I. Adulterium.

1. Verum.

3. Occiso
injuri-
sum.

—Ut adulterium invalidet matrimonium, debet ex parte utriusque adulteri tendere in injuriam conjugis occisi, quod in præsentī casu non verificatur, cum Eudoxia adultera ignoraret connubium Cœlestini; requiritur præterea adulterium esse occisionis occasionem, quia statutum est hoc impedimentum ad hujusmodi tollendas occasiones: utrum vero adulterium occasio fuerit interfectionis mulieris, in dubium vocari potest, cum Cœlestinus illam non interfecerit nisi post auditam mortem viri alterius.—*Kugler, n. 1382.*

321. Adulterio admissō cum Stephana, quam noverat conjugatam esse, Pontianus nuptias celebrat cum Anastasia. Non multo post Stephana virum suum amittit, et Pontianus, ex intentione Stephanæ manifestata ipsi nubendi, toxicum propinat Anastasiæ propriæ mulieri, qua defuncta, matrimonium cum Stephana celebrat.

—Matrimonium cum Stephana initum valore suo non destituitur, adulterium enim cum eadem a Pontiano admissum, nullam irrogavit injuriam Anastasiæ quæ nondum nuptias celebraverat.—*d'Annib., n. 311.*

II. Conjugicidium.

I. Causatum.

322. Matrimonium inire cupiens cum Eliseo, quocum non semel adulterata est, Sophia lethiferum poculum præbet Ernesto marito suo, qui epoto veneno brevi fuisset consumptus, nisi prius equus effrenatus pede suo illius fregisset caput. Peracto solito luctu, Sophia Eliseo nubit.

—Ad inducendum impedimentum non refert profecto utrum vir mulierem, an mulier virum occiderit; at requiritur ut mors ex unius adulterantis machinatione reapse subsequatur, non ex alia causa. Et hinc colligitur connubium Sophiæ cum Eliseo validum esse, modo tamen fides matrimonii ab adulterantibus non fuerit data et acceptata ante obitum Ernesti.—*Sanch., d. 78. n. 7.—Kugler, n. 1379 et seqq.—S. Alph., n. 1036.*

323. A Paschasio pharmacopola venenum petit Margarita ad mures enecandos. Tradit ille ea tamen lege ut copiam corporis ipsi faciat, quod non ægre conceditur. Sed ecce, die quadam Margarita, cum graviter a suo viro vapularet, venenum ei præbet eumque interimit. Post aliquot annos Margarita et Paschasius nuptias contrahunt inter se.

2. In ordine
ad nuptias.

—Contendunt plures impedimentum constitui, etiamsi conjugis interfectio alio fine quam ineundi matrimonii procuretur. Verius asseritur conjugicidium nuptias non irritare, nisi illa intentione fuerit patratum; et quamvis in jure canonico conditio ista expressa non reperiatur, satis tamen colligitur ex fine quem sibi proponebat Ecclesia. Ideo enim id impedimentum induxit, ne conjux conjugem vita orbaret, ut eo soluto matrimonio aliud contraheret cum persona magis dilecta.—*Sanch.*, d. 78. n. 13 et 16.—*Gobat*, n. 182.—*S. Alph.*, n. 1036.

324. Lucretia Petro conjugata perpetravit adulterium cum Achille, qui cum eodem Petro gerebat inimicitias; et Lucretia quoque Petrum maritum oderat, quod ab illo duriter haberetur. Ineunt consilium ut illum interficiant, quod et factum est, primaria quidem intentione ulciscendi, quia oderant, secundaria contrahendi simul : saltem dubitant.

3. Intentio
manifestata.

—*Lessius*, *Auctar. v. Matrim. cas. 10.* censet extare impedimentum dirimens si habuerint nubendi intentionem, etiam tantum secundariam, nec posse illos contrahere, si dubitent; probabilius existimo nullum adesse impedimentum, proindeque illos nubere posse, modo animum nubendi nullatenus manifestaverint ante Petri occisionem.—*Krimer*, n. 1003.—*S. Alph.*, n. 1036.—*d'Annib.*, n. 311.

IV.
MULTIPLEX
IMPEDIMEN-
TUM.

325. Sisinius, conjugatus, Floræ acceptanti et repro-

mittenti promittit matrimonium post mortem suæ uxoris atque adulterium cum illa patrat; mox vero uxorem interficit ut citius Floræ possit nubere.

—Adsunt duo impedimenta dirimentia : primum, *adulterium* cum promissione et repromissione matrimonii; et secundum, *utriusque simul*, adulterium nempe et uxoricidium. Invalidum igitur erit matrimonium nisi a duobus dispensatio impetretur.—*Gasparri, t. I. n. 651.*

Si impetranda sit dispensatio a solo adulterio occulto, communiter ex Indulto pontificio ipse Episcopus eam concedit et sic concipi potest petitio :

Illustrissime et Reverendissime Domine,

Sisinius et Flora, hujus diæceseos, matrimonium exoptant contrahere. Obstat vero impedimentum criminis ex adulterio, cum fide sibi invicem data, vivente priore conjugè Sisinii admissio, quin tamen adfuerit mortis machinatio.

Impedimentum occultum remanet.

Causæ sunt :

1. *Periculum scandalorum quæ imminet si denegetur dispensatio ;*

2. *Timor perseverantiæ in peccato, cum oratores jam sint civiliter conjuncti...*

Quod si propter machinationem mortis, simul cum adulterio, recurrendum sit ad Majorem Pœnitentiarium, petitio his fere verbis erit concipienda :

Eminentissime Princeps,

Reverendissime Domine,

Sisinius et Flora, vivente priore uxore Sisinii, insimul adulteraverunt cum promissione et repromissione matrimonii inter se contrahendi, si oratoris uxor præmoreretur, et ad

hunc effectum Sisinius in mortem uxoris machinatus est, effectu inde secuto.

Quare de præmissis, quæ omnino sunt occulta ac nullatenus manifestanda, quamplurimum dolentes, humillime deprecantur Eminentiam Vestram, ut cum ipsis super memorato impedimento dispensare dignetur.

Causæ sunt :

1. *Omnia ad nuptias jam parata;*
 2. *Imminencia scandalorum cum oratrix jam gravida existat;*
 3. *Cessatio publici concubinatus;*
 4. *Bona fides oratorum, qui, incio impedimento ex præmissis orto, publice de matrimonio contrahendo tractarunt.*
- Dignetur Eminentia Vestra...*

cf. Joder, p. 192 et seq.

§ VI.

Periculum infidelitatis :—Clandestinitas

I.—In genere

Unum tandem impedimentum constituit Ecclesia propter periculum infidelitatis ob defectum requisitæ publicitatis, nempe clandestinitatem,—qua matrimonium inter baptizatos initum absque præsentia proprii alterutrius parochi sacerdotisve ab eo delegati, atque duorum quorumlibet testium ratione utentium, irritum prorsus est in locis in quibus viget decretum Tametsi Concilii Tridentini, nisi ab iis contrahatur qui proprium parochum vel Ordinarium adiri nequeunt;

Cæteris autem in locis illicitum quidem est, sed validum matrimonium ita contractum, tum ab habentibus ibi domicilium vel quasi-domicilium, tum ab aliis qui eo non perrexerunt;

runt in fraudem legis :—quasi-domicilium per actualem in loco habitationem acquiritur etiam ab initio, modo adsit animus ibi degendi majorem anni partem.

CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 1. de ref. matr.—SANCHEZ, l. 3. t. 1. p. 199.—P. LEDESMA, q. 45. a. 5. p. 159.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 5 et seq. t. 1. p. 232.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. p. 966.—PONTIUS, l. 5. p. 204.—BONACINA, de matr. q. 2. p. 6 et seqq. t. 1. p. 256.—CASTROPALAO, t. 28. d. 2. p. 13. t. 5. p. 69.—HURTADO, disp. 5. p. 191.—de LUGO, resp. mor. l. 1. d. 35 et seqq. t. 8. p. 58.—GONZALEZ, in 4. decr. tit. 3. c. 3. n. 8 et seqq. t. 4. p. 98.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 451 et seqq. t. 1. p. 634.—de JUSTIS, l. 2. c. 19. p. 243.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 12. t. 3. p. 396.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 632 et seqq. t. 4. p. 161.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 706 et seqq. t. 4. p. 169.—KUGLER, p. 1. n. 281. t. 1. p. 199.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 3. §. 2. et seqq. t. 4. p. 86.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1078 et seqq. t. 5. p. 190.—PERRONE, l. 2. s. 1. c. 6. a. 4. et seq. t. 2. p. 255.—LEHMKUHL, p. 2. l. 1. tr. 8. s. 3. §. 14. t. 2. p. 553.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. d. 2. n. 1179 et seqq. t. 6. p. 607.—GASPARRI, c. 6. a. 1. t. 2. p. 90.

I.

UBI VIGET
TRIDENTI-
NUM.

I. Regula.
1°. Testis
qualifica-
tus.

*I. Eccle-
siasticus.*

a) Paro-
chus.

a) Domici-
lii.

326. Leander mercator, ratione negotiationis æqualiter habitare solet singulis annis in tribus diversis parœciis, una nimirum Parisiensi, altera Lugdunensi et tertia Tolosana; matrimonium inire cupit cum Aurelia, quæ duplex domicilium habet, unum Pictaviis, alterum Mimatî : quærunt quisnam parochus debeat matrimonio assistere ut illud valore non careat.

—Patres Tridentini hæc statuunt : « Tametsi dubitandum non est clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, et proinde jure damnandi sint illi, ut eos S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant...; nihilominus S. Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit. Verum, cum S. Synodus animadvertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse; et gravia peccata perpendat, quæ ex

eisdem clandestinis conjugiiis ortum habent; præsertim vero eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, et cum ea in perpetuo adulterio vivunt; cui malo cum ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco... qui aliter quam præsentem parochum, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos præsentis decreto irritos facit et annullat... Decernit insuper ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem parochia factæ, numerandos.» *Sess. 24. c. 1. de ref. matr.*

—In parœciis igitur in quibus hoc decretum Tridentini publicatum est atque viget, ad valorem matrimonii requiritur præsentia parochi unius ex contrahentibus: unde colligitur Leandrum et Aureliam contrahere posse coram quolibet quinque parochorum qui prædictas parœcias administrant.—*Sanch., d. 24.—Kugler, n. 298.—Gasparri, n. 918.*—Certum est præterea assistere posse proprium Episcopum vel ejus Vicarium Generalem, qui Ordinarius etiam nuncupatur. Et re quidem vera Tridentinum validum censet matrimonium initum, non modo coram parochum, sed etiam coram *alio sacerdote*, de ipsius parochi seu *Ordinarii licentia*; jam vero, si Ordinarius alium valet delegare, a fortiori et ipse assistere potest.—*Sanch., d. 28 et seqq.*—Notandum est decretum *Tametsi* vigere in Italia, Gallia, Hispania, Lusitania, Austria presse sumpta, et quibusdam aliis regionibus.—*Lehmke, n. 785 et seq.—Perrone, a. 4. t. 2. p. 255.*

327. Irenæus et Paulina Lusitani in eo sunt ut nuptias

contrahant atque jam triplex facta fuit denuntiationum proclamatio. Piæ peregrinationis causa ambo veniunt Lapurdum, in Galliam, ubi reperto parochus Irenæi, matrimonium inter se ineunt sub oculis Immaculatæ.

—Firmum certo stat matrimonium, quia parochus alterutrius contrahentis illi potest assistere in toto orbe terrarum, etiam invito Superiore vel parochus loci in quo versatur. — *Sanch., d. 19. n. 14.*—*Kugler, n. 955.*—*S. Alph., n. 1081.*—Immerito contradicit Pontius, *c. 16. n. 4 et seqq.*, asserens illum solum posse assistere qui est parochus loci ubi celebratur connubium. — Caveat tamen quilibet sacerdos ne in aliena ecclesia sacram peragat functionem contra Superiorum voluntatem.

328. Gravissimas ob causas Gulielmo parochus prohibuit Episcopus ne nuptiis Leopoldi et Fulgentiæ assisteret : qua non obstante prohibitione, Gulielmus illos conjugio devincit.

—Peccat sane parochus non obtemperando Episcopo in negotio magni momenti; ast valent nuptiæ, quia per hujusmodi prohibitionem Gulielmus minime amittit titulum parochi.—*Sanch., d. 21. n. 10 et seq.*—*Lacroix, n. 725.*—*Kugler, n. 822 et seqq.*—*S. Alph., n. 1081.*

b) Quasi-domicilii.

329. Hiemali tempore Anselmus Parisiis commoratur, æstivo autem, a mense maio ad septembrem circiter, in prædio quod possidet juxta montes Pyrenæos : anno quodam, cum in isto prædio versaretur, Elisabethæ Parisiensi nupsit coram parochus loci illius.

—Juxta communiolem sententiam ad quasi-domicilium requiritur actualis habitatio saltem incepta et animus habitandi in loco per majorem anni partem.—*Schmalz., n. 150.*—Aliqui autem docent sufficere spatium temporis aliquanto brevius, ut loquitur ipse Laymann, *l. 1. tr. 4. c. 12. n. 1*, sex proinde integros menses aut forte quinque

cum dimidio, non vero quatuor tantum prout existimat Lehmkuhl, *t. 2. n. 775*. Matrimonium igitur Anselmi cum Elisabetha irritum censendum est : commoratio enim in prædio, etiamsi complectatur integros menses maii et septembris quinque menses non superat.—*Lugo, resp. mor. l. 1. dub. 37.*—*Kugler, p. 1. n. 914.*—Sed valeret profecto matrimonium a famulo initum prima die qua ille in domum domini sui intraret cum intentione manendi per annum fere integrum.—*Kugler, n. 301.*

330. Gabriella Parisiensis nuptias celebrare optat cum Alphonso Belga in pago Epinay, Parisiis proximo, sub jurisdictione tamen Versaliensis Episcopi existente : in isto pago Gabriellæ familia quamdam possidet villam, in quam interdum se confert recreationis ergo, aut ad rusticana negotia per paucos anni menses. Epinayensis parochus, anceps an possit matrimonio assistere, Ordinarium suum Versaliensem interrogat, qui ei licentiam præbet assistendi matrimonio in sua ecclesia parochiali ; et res ita peragitur.

—Matrimonium declaratum est nullum ex defectu formæ tridentinæ.—*S. Congr. Conc., 14 dec. 1889.*—*Analecta juris pontif. t. 29. p. 97 et seqq.*—Et ratio satis manifesta apparet, cum Gabriella in pago Epinay non maneret nisi per paucos anni menses.—A fortiori igitur rejicienda est sententia Pontii, qui, *l. 5. c. 13. n. 4*, existimat solum factum habitationis etiam brevissimæ satis esse ut quis contrahere queat coram parochio loci.

331. Massiliam se confert Tiburtius Tolosanus ad litem defendendam cum animo domum redeundi quamprimum poterit. Res præter ejus expectationem in longum protrahitur et post annum integrum sententia nondum lata est. Quamobrem sponsam Montalbanensem Massiliam

advocat, ibique nuptias cum illa contrahit coram paracho loci in quo jam versatur a mensibus tredecim.

—Invalide contrahit : nam quasi-domicilium non acquiritur per habitationem etiam diuturnam absque animo commorandi in loco per tempus legitimum : jam vero Tiburtius animum semper habuit in patriam redeundi quamprimum posset.—*Kugler, p. I. n. 296.*—*Baller. Comp. Gur., t. 2. n. 847.*

332. In Fœderatis Americæ Statibus Flavianus cum sponsa e propria parœcia in qua viget caput *Tametsi* in aliam se transfert parœciam in qua præfatum caput pariter viget, et post unicum habitationis mensem coram illius loci paracho duobusque testibus matrimonium celebrat.

—Patres Baltimoreenses a S. Sede postulaverant : « ut Apostolica auctoritate pro Fœderatis Americæ Septentrionalis Provinciis (États-Unis de l'Amérique du Nord) dignetur decernere, eos qui e sua diœcesi ad aliam trans-eunt, modo in hac per spatium unius saltem mensis commorati sint, eo ipso, nulla facta inquisitione de animo manendi per majorem anni partem, censendos esse acquisisse quasi-domicilium quod sufficiat ad matrimonium contrahendum, eosque subditos constituendos Episcopi ejusdem diœcesis in ordine ad dispensationes ab impedimentis, si quæ obstant, obtinendas. » S. Inquisitio « die 6 maii 1886. decrevit, Concilio Baltimorensi postulante, supplicandum Sanctissimo ut decernere dignetur in Statibus Americæ Fœderatis se transferentes e loco ubi viget caput *Tametsi* in alium locum, dummodo ibi continuo commorati fuerint per spatium saltem unius integri mensis et status sui libertatem uti juris est comprobaverint, censendos esse ibidem habere quasi-domicilium in ordine ad matrimonium, quin inquisitio facienda sit de animo ibi permanendi per majorem anni partem.—San-

ctissimus vero, 12 die, prædictum EE. PP. decretum suprema sua auctoritate ratum habere et confirmare dignatus est, contrariis quibuscumque non obstantibus. » Ex verbis igitur postulati et decreti liquet in præfatis regionibus tum Episcopum ab impedimentis dispensare, tum parochum ad matrimonium procedere posse, quoad sponso qui se transtulerunt e loco ubi viget Tridentinum in locum ubi non viget, quin inquisitio facienda sit de animo ibi permanendi per majorem anni partem, sub duplici tamen conditione, nempe 1. modo ibi continuo morati fuerint per spatium unius integri mensis, et 2. modo status sui libertatem comprobaverint. Animus alicubi manendi per majorem anni partem cum ipso facto habitationis ex jure communi sufficit ad acquirendum quasi-domicilium; sed quando non plane constat de illo animo manendi, quæruntur conjecturæ, indicia, præsumptiones, quæ moralem aliquam præbeant certitudinem; præsumptio autem vim nullam habet contra veritatem. Hinc in cæteris locis, quæcumque fuerit præsumptio in contrarium, si defuit in sponsis animus manendi, nullum acquisitum est quasi-domicilium; in præfatis vero Americæ Fœderatis Statibus, stante dubio de animo manendi, nulla de illo inquisitio facienda est, modo sponsi in loco manserint per mensem integrum, et in hoc consistere videtur privilegium Fœderatis Statibus concessum.— Quid si constet certo sponso non habere animum manendi per majorem anni partem? Censet P. Lehmkühl, *t. 2. n. 775 in nota*, simplicem sufficere commorationem per mensem; et quamvis id non omnino clareat ex verbis decreti, existimo hanc sententiam evadere probabilissimam ex scopo quem sibi proponunt tum Patres postulantes tum Pontifex concedens, nimirum ut tollantur difficultates in inquirendo et semper habeatur certitudo quasi-domicilii ac proinde ipsius matrimonii.— Decretum præterea sponso etiam spectare debet qui

veniunt e loco ubi *non* viget Tridentinum, cum nulla appareat ratio cur plures ab illis quam ab aliis exigantur conditiones; demum privilegio eodem donantur quicumque transeunt in alium locum, sive vigeat, sive non vigeat ibi Tridentinum: non enim distinguere debemus ubi legislator non distinguit.—Ex quibus omnibus concludere juvat validas esse nuptias Flaviani, etiamsi forte non habuerit animum in novo loco permanendi per majorem anni partem.—*Novv. rev. th. t. 19. p. 468.—cf. t. 18. p. 556.*

b) Delegatus.

333. Julianus missionarius virum et mulierem reperit, qui in regione censentur matrimonio juncti et non sunt, nec coram parcho se sistere volunt: a Vicario Generali licentiam petit ut, inscio parcho, ipse cum duobus testibus clam assistat illorum matrimonio: concedit ille, mox vero rescit Episcopum jam prius obiisse in finibus dioceseos.

—Ex Tridentino Concilio nuptiis assistere valet non modo parochus ipse, sed alius sacerdos de parochi vel Ordinarii licentia. Vicarius ergo Generalis, qui nomine Ordinarii venit cum suo Episcopo, stante justa causa merito concedere potuit alteri sacerdoti veniam assistendi nuptiis inscio parcho.—Ecce difficultas: per Episcopi obitum ipso facto cessat Vicarii Generalis jurisdictio, quia una eademque persona reputatur cum Episcopo; et jurisdictio statim in capitulum transit, deinde in electum Vicarium capitularem.—Si tamen mors Episcopi communiter ignoretur quando conceditur licentia, valida est concessio ob errorem communem, etiamsi ipse Vicarius mortis Episcopi foret conscius; non autem valet si communiter mors sciatur, quamvis forte ipse ignoret.—*Sanch., d. 29. n. 18.—d. 30. n. 2 et seq.—Pontius, c. 11. n. 8.—Kugler, n. 314, 316.*—Ex his dijudicare debes an valeat necne prædictum matrimonium.

334. A pluribus annis parochum suum odio prosequitur Felix, qui proinde, illo non monito, sed denuntiationibus rite factis, nuptias celebrat coram parochi vicario et duobus testibus.

—Potest parochus quoslibet sacerdotes, sive sæculares, sive regulares, delegare, ideoque suum proprium vicarium, non vero diaconos etiamsi forte sint parochi.—Quid autem censendum de Felicis matrimonio, quod fuit celebratum coram vicario absque parochi delegatione? Vicarius per se loquendo non donatur facultate assistendi matrimoniis absque speciali parochi licentia, ac proinde matrimonium Felicis per se invalidum est. Si tamen vicarius vices parochi defuncti vel absentis suppleat, et ipse assistere et alium valet delegare; imo in plerisque Galliarum diœcesibus et non paucis aliis locis ex recepta consuetudine vicarius intra parœciæ limites assistere potest atque in casu particulari et absente parochus alium subdelegare, quia jam ipse est delegatus ad causarum universitatem.—*Sanch., l. 3. d. 31. n. 13, 16 et seq.*—*Ledesma, dub. 4. p. 192.*—*Kugler, n. 331.*—*Gury, Comp. t. 2. n. 850.*

335. Adsunt jam in ecclesia Clemens et Elisa matrimonium inituri. Audientes parochum decumbere, Raymundum simplicem sacerdotem rogant ut ipsos jungat ipsisque benedicat. Raymundus illico nuntium ad parochum mittit, veniam petens assistendi matrimonio: concedit quidem parochus, at ante nuntii reditum sponso conjungit Raymundus, existimans parochum jam licentiam dedisse vel brevi id totum ratihabiturum.

—Matrimonium Clementis non valet nisi parochus nuntio jam veniam petitam concesserit ante illius celebrationum, vel ratihabitionem, non de futuro, sed de præsentis dederit signo aliquo manifestatam.—Raymundus igitur imprudenter egit, Sacramentum exponendo periculo nullitatis.—*Sanch., d. 35 et seq.*—*S. Alph., n. 1088.*

336. Domicilium suum Lugduni habet Anselmus : cum Burdigalæ versetur negotiationis causa, nuptias ibi contrahere optat cum puella Agennensi; quapropter parochum suum Lugdunensem per litteras rogat ut sacerdotem amicum delegare velit ad assistendum matrimonio; quod libenter concedit parochus.

—Potest parochus sacerdotem delegare qui matrimonio assistat extra limites non modo parœciæ ast etiam diœceseos. « Ratio est, ait merito Schmalzgrueber, *n.* 222. quia Tridentinum ad valorem matrimonii solum exigit, ut matrimonium contrahatur præsentē parochō, vel alio sacerdote de ipsius parochi vel Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus; de loco autem et aliis tanquam mere accidentariis nihil decedit. Igitur dicendum ultra illa ad valorem matrimonii non requiri ullam aliam circumstantiam : consequenter etiam non requiretur, ut talis sacerdos (delegatus) matrimonio assistat intra fines parochiæ concedentis, nisi ad hanc ipse concedens licentiam datam restrinxerit.»—Præterea hujusmodi delegatio actus est jurisdictionis, non contentiosæ, sed voluntariæ et gratiosæ, quæ extra locum propriæ jurisdictionis exerceri potest.—*de Justis*, *n.* 60.—Caveat tamen sacerdos delegatus ne parochus loci offendi merito possit.—*Kugler*, *n.* 956 *et seq.*

2. Civilis.
a) Sponsi
infideles.

337. Robertus et Clara Parisienses non baptizati coram solo civili magistratu connubium ineunt.

—Codex gallicus exigit ad legalem matrimonii valorem ut publice ineatur, id est coram quatuor testibus, et coram civili magistratu domicilii alterutrius sponsi. Jam vero quoad non baptizatos auctoritas civilis jure gaudet statuendi formalitates necessarias et sufficientes ad matrimonium ineundum : Robertus igitur atque Clara censendi sunt legitime conjugati nisi forte aliunde impedian-
tur.—*Cod. Gall.*, *art.* 165, 191.—*Aubry*, *Cours de droit*

civil fr. t. 5. p. 110 et seqq.—*S. Thom., in 4. d. 39. q. 1. a. 2. ad 3.*—*Sanch., l. 7. d. 3. n. 2. 9.*—*d'Annib. t. 3. n. 293.*

338. In quadam Hiberniæ provincia Patricius et Gliceria catholici post celebratum matrimonium coram parocho et testibus, se sistunt, juxta morem regionis, coram ministro hæretico ut rursus jungantur et sic graviora damna avertant.

b) Bapti-
zati.

—Congr. S. Officii, de hac re interrogata, 29 nov. 1672 respondit : « Quatenus minister assistat matrimoniis catholicorum uti minister politicus, non peccare contrahentes; si vero assistat uti minister addictus Sacris, non licere, et tunc contrahentes peccare mortaliter et esse monendos. »—*Collect. Paris., n. 1031.*

339. Non obstantibus parochi objurgationibus contra legem de civili matrimonio et contra fideles qui eam servant, Theresia mulier catholica in Galliis nuptias coram magistratu civili contrahit cum Alexandro, qui ei promiserat se die sequenti ecclesiam esse aditurum ad contrahendum coram parocho; promisso deinde stare penitus recusat, exigit tamen ut mulier cum ipso cohabitaret, prout statuit lex gallica, *art. 214.*

—Lex nostra de matrimonio civili, quatenus ipsos baptizatos constringit ad cohabitandum priusquam ritui christiano satisfecerint, ideoque ante validum matrimonium, iniqua prorsus est, atque conscientiæ libertatem opprimit contra ipsum jus naturæ, et Theresia nec tenetur nec potest absque gravi peccato cum Alexandro conjugaliter, seu potius concubinaliter vivere.—*Instr. S. Pœnit. 15 jan. 1866.*—*Collect. Paris., n. 1000.*—Quod autem sponsi se sistant coram civili magistratu ante contractum christianum matrimonium tolerari valet, modo intentionem habeant, ut habere solent catholici, non quidem ipsum matrimonium ineundi, at solam civilem cæremoniam

exequendi. Imo et, nisi causa urgente impediatur, per se sponsi sub lethali tenentur prædictam cæremoniam non prætermittere, nimirum « ad vexationes pœnasque vitandas, et ob' prolis bonum, quæ alioquin a laica potestate ut legitima nequaquam haberetur, tum etiam ad polygamix periculum avertendum. »—Verba sunt Benedicti XIV *in Brevis, Redditæ sunt Nobis. 17 sept. 1746.*—*Collect. Paris., n. 999.*—Quapropter parochi, nedum christianos impediatur quominus huic legi obtemperent, eos hortari debent atque obligare ad illam implendam, cum animo celebrandi quamprimum coram parocho ipsum verum matrimonium.—*S. Pœnit. 15 jan. 1866.*—*Bucc., ench. t. 2. n. 730.*—*d'Annibale, t. 3. n. 334 et seq.*—*Gasparri, n. 1226.*

2º. Testes
non quali-
ficati.
I. Perce-
ptio.

340. Duos puerulos, usu quidem rationis gaudentes sed non baptizatos, rogant Aurelius et Martha ut nuptiis suis cum parochio assistant : illis autem præsentibus rem ita peragunt, ut testes perfecte percipere non possint quid isti intendant; ex modo enim agendi et ex verbis auditis existimant illos joculari, non verum matrimonium perficere.

—Ex Tridentino ad matrimonii valorem requiritur præsentia parochi et testium saltem duorum. Testes autem censentur quicumque valent testimonium dare de re coram se peracta : idonei proinde sunt ad munus hujusmodi implendum tum viri, tum mulieres, tum pueri, tum senes, tum baptizati, tum non baptizati, modo rationis usu donentur et organa ea habeant quibus contractum initum percipiant. Sed ad valorem connubii oportet, non modo ut testes sint physice præsentés, ast insuper ut moneantur de eo quod agere volunt contrahentes, et reapse intelligant signum externum ab illis positum. Quænam vero sit contrahentium intentio, utrum jocularia an sincera, ad testes non spectat : idcircoque matri-

monium Aurelii et Marthæ validum est, modo verba de præsentī coram testibus protulerint et intentionem habuerint nubendi.—*Sanchez, d. 41. n. 5.*—*Ledesma, p. 193. Circa.*—*Lessius, Auctar. v. Matrim. cas. 15.*—*Bonacina, p. 8. n. 46.*—*Kugler, n. 1026.*

341. Conjugium quidem ineunt Avitus et Cornelia ^{2. Intentio.} coram proprio parochō et duobus testibus; sed unus ex his est dementia omnino captus, alter ebrietate, parochus autem, suspicans illos nubere velle, oculos et aures occludit ut nihil videat, nihil audiat.

—Nullus ex tribus illis testificari potest sponso contractum iniisse matrimonialem, adeoque nullus est testis, et contractus invalidus prorsus est tanquam clandestinus.—*Sanch., d. 39.*—Attamen si duo alii adfuissent testes videntes vel audientes, valde probabile foret valere matrimonium : parochus enim juxta multos testis est sufficiens quando ipse in causa fuit ut non videret nec audiret.—*S. C. Conc. 26 jun. 1582.*—*Gaspar. t. 2. n. 961.*

342. Cyprianus et Theresia, noscentes parochum suas ^{3. Intentio.} nuptias nolle benedicere, illum accersunt in domum suam dicentes matrem morbo gravissimo laborare; accurret deceptus parochus, et coram illo prorsus invito duobusque testibus per vim detentis, declarant sponsi se invicem inire matrimonium.

—Matrimonium stat, quia nulla testium intentio, nullus parochi consensus exigitur : satis est ut percipiant et intelligant contrahentes verum præbuisse consensum. Sponsi vero ita agentes absque gravi causa peccare possunt lethaliter ratione vel injuriæ illatæ vel contemptus Ecclesiæ.—*Sanch., d. 39. n. 9. sqq.*—*Pontius, c. 21. n. 5.*—*Ledesma, dub. 2. p. 188.*

343. Ritu catholico matrimonium celebrare cupiunt

II. Exceptio.

1. Impotentia communis. Albertus et Sophia; quoniam vero ob grassantem in provincia persecutionem parochus vel etiam Episcopus legitimus reperiri non potest, contractum ineunt matrimonialem coram duobus testibus laicis.

—Valide et licite ita contrahunt propter communem impotentiam adeundi parochum vel Ordinarium : id pluries declaratum est.—*S. Congr. Concilii*, 19 jan. 1605.—*Congr. de Prop. F.* 13 jun. et 22 jul. 1625.—*Pius VI in ep. ad Episc. Lucionensem a.* 1793.—*Collect. Paris.*, n. 978. sq.—*cf. Perrone*, l. 2. s. 1. c. 6. a. 5. t. 2. p. 284.—*Gury*, *Comp. t. 2. n.* 840.—Testes tres aut saltem duos ad liceitatem requiri nullus dubitat; utrum ad validitatem etiam necessarii sint quando parochus adiri non potest, non adeo claret, sed nobis affirmandum videtur.—*cf. Perrone*, p. 282 et seqq.—Si deinceps ad parochum aditus pateat, conjuges coram eo se sistere debent ut nuptiarum excipiant benedictionem, sine ulla consensus renovatione.—*Gasparri*, t. 2. n. 1004. seqq.—*Congr. S. Off.* 15 febr. 1779.—*Collect. Paris.*, n. 993.

344. In insula quadam, in qua dominantur protestantes, præcipitur catholicis ut matrimonium coram ministro hæretico ineant antequam adeant parochum ut coram illo nubant, et quidem sub pœna 500 florenorum; ut autem contrahant coram ministro protestante 50 florenos singuli solvere debent. Maternus porro et Laura nupturientes nec 500 nec 50 florenos possunt solvere; quapropter petunt quid sibi agendum sit.

—*S. C. de Prop. Fide* a. 1785 respondit : « Parochus catholicus, constituto primum sibi nullum inter contrahentes intercedere canonicum impedimentum ac illorum inopiam veram esse, permittat ut absque etiam sua assistentia matrimonium ineant, sed tamen præsentibus tribus vel saltem duobus testibus integræ fidei : ac ita celebrato matrimonio, teneantur conjuges citius quam fieri potest,

illud parochus significare, qui in codice matrimoniorum illud saltem secreto adnotet cum indicatione diei ac nominibus testium qui præsentes fuerunt. »—*Gasparri, t. 2. n. 966.*

345. Felicianus in pago degit cujus parochus in agonia 2. Particu-
versatur et ipse jam morbo laborat gravissimo. Quoniam laris.
tamen Elpidiam sponsam gravidam effecit et prolem nollet illegitimam relinquere, notarium accersit cum duobus testibus prudentibus atque coram illis contractum init matrimoniale cum Elpidia.

—Si parochus alium sacerdotem delegare valeat, matrimonium in hujus præsentia celebrandum est. Quid vero si alius nequeat delegari et sponsi versentur in impossibilitate adeundi parochum? Juxta sententiam multo communio rem contractus iste valore non gaudet, quoniam lex irritans nullatenus cessat ob privatam impossibilitatem. — *Sanchez, d. 17.* — *Krimer, n. 639.* — *S. Alph., n. 1079.* — Improbabile autem non est valere matrimonium : extante enim impossibilitate sive physica sive morali servandi legem humanam, lex jam minime urget. Et huc spectant verba Congr. Concilii quæ refert Perrone, *t. 2. p. 284* : « Sanctissimus, audita relatione Congregationis, dixit : si alias parochus vel sacerdos catholicus in propinquo loco sit, coram ipso et testibus contrahatur ; *quod si id commode fieri nequeat, contrahatur coram testibus*, et si fieri potest, etiam coram notario : factis tamen prius in utroque casu denuntiationibus et aliis servatis ex Concilio servandis. » — *Baller., n. 1199 et seqq.* ubi probat ex S. Alphonso valere probabiliter connubium illorum qui propter particularem impossibilitatem contraxerunt sine parochus.

346. Matrimonium cum Victorina Londinensi contrahere exoptat Alysus Tolosanus. Ut legem vitet tridenti-

II.
UBI NON
VIGET TRI-
DENTINUM.

*I. Sine
fraude.*

nam, ipse Londinum pergit, ibique nuptias init sine parochio et testibus.

—Sponsi graviter peccant contra Ecclesiæ prohibitionem : clandestina enim hujusmodi matrimonia « sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis semper detestata est atque prohibuit. » *Trid. Sess. 24. c. 1. de ref. matr.* Nuptiæ tamen sunt validæ, cum in Anglia non vigeat caput *Tametsi*, et compars a lege clandestinitatis exempta ratione loci in quo habitat, alteri suam exemptionem communicet propter individuitatem contractus.—*Bened. XIV, Syn. diœc. l. 6. c. 6. n. 12.*—Non autem valeret matrimonium si sponsa Londinensis Tolosam pergeret ut ibi clandestinas iniret nuptias.

347. Constantius Lugdunensis Febronix item Lugdunensi optat nubere. Cum negotiationis causa ambo in Helvetiam pergere debeant, conveniunt se ibi nuptias inituros et reapse ineunt absque ullius parochi et testis assistentia.

—Illicite, at valide saltem probabilius ineunt nuptias : non enim in Helvetiam pergunt in fraudem legis, cum pergant non solo animo legem eludendi, sed ad negotiationem quoque peragendam.—*Bened. XIV, Syn. diœc. l. 13. c. 4. n. 10. t. 12. p. 90.*—*Baller., Comp. Gur. t. 2. n. 839.*—Contradicit Gasparri, *t. 2. n. 985.* qui tamen fateatur nostram sententiam communiorem esse.

348. Valerius et Helena Parisienses conjugio uniri cupiunt. Ut legem eludant tridentinam Londinum se conferunt, ibique domum conducunt cum animo permanendi septem menses. Post paucos dies hujus novi domicilii matrimonium contrahunt sine parochio et testibus; et quoniam grave negotium eos in patriam revocat, transactis vix diebus quindecim, Parisios redeunt.

—Illicitum at validum est matrimonium, cum agent

contra legem prohibentem, non contra irritantem : nam lex tridentina nullatenus irritat matrimonium clandestine initum ab iis qui quasi-domicilium habent in loco ubi decretum *Tametsi* non viget.—*S. Congr. Conc.*, 14 aug. 1622.—*Urbanus VIII*, 14 aug. 1627.—*Lacroix*, l. 6. p. 3. n. 712.—*Perrone*, l. 2. s. 1. c. 6. a. 5. t. 2. p. 279.—*Gury*, *Comp. t.* 2. n. 839.

349. In Belgium Quirinus et Francisca Neapolitani pergunt absque ulla intentione nuptias contrahendi, attamen iter agentes per provinciam Borussiae, in qua nunquam fuit promulgatum caput *Tametsi*, discunt matrimonia ibi valide contrahi posse absque paracho : arrepta illico occasione clam matrimonium inter se ineunt.

—Valide connubium contrahunt quia non venerunt in fraudem et cum sint peregrini jam non tenentur legibus loci in quo domicilium habent.—*Sanch.*, l. 3. d. 18. n. 28.—*Baller.*, *Comp. Gur. t.* 2. n. 839.

350. Hieronymus et Rosalia Anicienses, cum nequeant a parentibus licentiam obtinere nubendi in sua parœcia, in Helvetiam se conferunt, ibique matrimonium sine paracho contrahunt in loco ubi non viget lex tridentina. II. In fraudem.

—Plures olim existimabant matrimonium esse validum etiamsi sponsi illuc perrexissent solo animo eludendi decretum tridentinum.—*Sanch.*, l. 3. d. 18. n. 29.—*Pontius*, l. 5. c. 9. n. 4.—Nunc vero certum est matrimonium nullum esse, nisi ibidem jam habeant suum quasi-domicilium vel eo non se transtulerint in solam fraudem legis.—*Urbanus VIII*, 14 aug. 1627.—*Lacroix*, n. 712.—*Lugo*, *resp. mor.* l. 1. dub. 36.—*Krimer*, in 4. *decr.* n. 644.—*Bened. XIV*, *ad arch. Goanum*, 19 mart. 1758.—*Collect. Paris.*, n. 982.

351. Albertus Parisiensis illicitis amoribus sese impli-

III. Unius
ex fraude.

cuit cum Armanda. Parentes nihil intentatum reliquerunt ut a pessima consuetudine juvenem abducerent. Tandem Albertus melioris consilii propositum amplecti visus est, atque, suadente matre, in Americam profectus est ut, peregrinatione distractus, obscenum amorem deponeret; et revera in America continuo huc illuc vagatus est. Interim Armanda juvenem litteris tentare cœpit; deinde ipsa in Neo-Eboracensem civitatem pervenit; et triduo post in eadem civitate, in qua decretum tridentinum ne pro catholicis quidem publicatum fuit, coram rectore Ecclesiæ catholicæ S. Vincentii ac duobus testibus Albertus et Armanda nuptias contraxerunt.

—S. Congregatio Concilii, 25 jan. 1873, declaravit matrimonium illud nullum esse.—*Gasparri, t. 2. n. 989.*
 —Neuter enim ibi habebat domicilium aut quasi-domicilium, et mulier saltem in fraudem eo perrexerat.

II.—*In specie*

I. *Peregrini, vagi, milites*

Parochus peregrinorum ille dicendus est in cujus ditione habent domicilium,—vagorum autem, ille in cujus ditione versantur quando contrahere volunt;

Ne quis tamen plures in diversis locis ducat uxores, Tridentinum parochis prohibet quominus vagorum matrimoniis intersint, nisi prius diligenter inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id agendi obtinuerint.

CONC. TRIDENTINUM, sess. 24. c. 7. de ref. matr.—SANCHEZ, l. 3. d. 18 et 25. t. I. p. 238.—P. LEDESMA, q. 45. a. 5. p. 193.—PONTIUS, l. 5. c. 9 et 14. p. 224.—CONINCK, d. 27. dub. 2. n. 20. p. 644.—HURTADO, d. 5. diff. 12. p. 218.—BUSEMBAUM, l. 6. tr. 6. c. 3. dub. 4. dic. 13. p. 628.—GEBAT, exp. th. tr. 9. n. 495 et seq. t. I. p. 640.—KRIMER, in 4. decr. n.

645, 669 et seq. t. 4. p. 164.—REIFFENSTUEL, in 4. decr. tit. 3. n. 86 et seqq. t. 4. p. 67.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 746 et seqq. t. 4. p. 180.—KUGLER, p. 1. n. 294, 304 et seq. t. 1. p. 205.—LEURENIUS, in 4. decr. tit. 3. q. 147. t. 4. p. 72.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 3. n. 160 et seqq. t. 4. p. 65.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1080, 1089 et seqq. t. 5. p. 191.—PERRONE, l. 2. s. 1. c. 6. a. 5. t. 2. p. 274.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 2. n. 1232 et seqq. t. 6. p. 647.—GASPARRI, c. 6. a. 1. §. 2. n. 917, 930. t. 2. p. 122.

352. Exuperius Cadurcensis parentes suos deserens domicilium statuit Burdigalæ; post aliquot annos cum Agnete sponsa sua Burdigalensi Cadurcum venit ut ibi nuptias celebret coram parcho qui ipsum baptizavit et christianam religionem edocuit, atque mox Burdigalam revertitur.

I.
PEREGRINI-
NUS.

Cum parochus proprius ille sit in cujus ditione nunc domicilium aliquis habet, non autem ille in cujus ditione natus vel commoratus olim fuit, perspicuum fit Exuperii matrimonium irritum esse, utpote initum sine proprio parcho. Et re quidem vera Cadurci nunc peregrinus dicendus est Exuperius, versatur enim extra limites parœciæ in qua domicilium servat.—*Lessius, Auctar. v. Matrim. cas. 12.*—*S. Alph., n. 1081.*—*Perrone, a. 5.*

353. Confessario narrat Marcella se, dum iter faceret per alienam parœciam, matrimonium contraxisse coram parcho illius loci; scrupulo tamen angitur circa contractus valorem, quoniam sponsus ipse erat peregrinus, nec in isto loco habitabat nisi a paucis hebdomadis.

—Peregrini absque dubio subjiciuntur legibus communibus Ecclesiæ quæ vigent in loco in quo versantur, imo et legibus particularibus quæ contractuum regunt solemnitatem. — *Sanch., d. 18. n. 26.*—*Kugler, n. 294.*—*S. Alph., n. 1880.*—Ex eo autem oritur difficultas præsens, quod dubitetur utrum sponsus fuerit vere peregrinus, an potius quasi-domicilium acquisiverit in loco illo : si prius, matrimonium nullum est utpote initum coram

extraneo parcho; sin autem posterius, valet matrimonium. Ad rem S. Inq. Congr. : « Ad constituendum quasi-domicilium... duo hæc simul requiruntur, habitatio nempe in eo loco, ubi matrimonium contrahitur, atque animus ibidem permanendi per majorem anni partem. Quapropter si legitime constet, vel ambos vel alterutrum ex sponsis animum habere permanendi per majorem anni partem, ex eo primum die, quo duo hæc simul concurrunt, nimirum et hujusmodi animus et actualis habitatio, judicandum est quasi-domicilium acquisitum fuisse, et matrimonium quod proinde contrahatur esse validum. Verumtamen si de prædicto animo non constet, ad indicia recurrendum est, quæ præsto sint, quæque moralem certitudinem pariant. In re autem occulta et interna difficile est hujusmodi indicia habere, quæ judicem securum faciant : inde est quod adhiberi maxime debet regula a S. P. Benedicto XIV, *C. Paucis*. 12 mart. 1758. confirmata, ut inspiciatur utrum ante matrimonium spatio saltem unius mensis vel ambo vel alteruter in matrimonii loco habitaverit. Quod si factum fuisse deprehendatur, censendum est ex præsumptione juris intentionem permanendi per majorem anni partem extitisse, et quasi-domicilium fuisse acquisitum, proindeque matrimonium esse validum. At si præsumptio hæc juris, quæ ex menstrua habitatione oritur, contrariis elidatur probationibus, quibus certo ac liquido constet prædictum animum nullo pacto extitisse, tunc profecto contrarium proferri debere judicium manifestum est, quia præsumptio cedere debet veritati. Præterea manifestum quoque est, actualem habitationem ineptam esse ad quasi-domicilium pariendum si quis in ea regione more vagi ac itinerantis commoretur, non autem vere proprieque habitantis, quemadmodum sc. cæteri solent, qui in eodem loco verum proprieque dictum domicilium habent. » 7 jun. 1867.—*Buccer., ench. t. 2. n. 846.—cf. Act. S. S. t. II. p. 567*

et t. 14. p. 320 et seqq.—Et ex his dijudicare valet confessarius quid sit Marcellæ respondendum.

II.
VAGUS.

354. Relicto proprio domicilio absque animo revertendi, Saturninus et Margarita sedem aliquam inquirunt varias Galliarum provincias peragrando. Illis occurrit Leontius parochus iter agens extra terminos propriæ parœciæ, et cum deprehendat illos periculo fornicandi graviter exponi, hortatur ut conjugalem ineant contractum, quod illico perficiunt coram ipso duobusque testibus.

—In hoc differunt vagi a peregrinis, quod domicilium vel saltem quasi-domicilium hi alicubi habeant, non autem illi. Quisnam porro proprius vagorum parochus censendus sit, non una est auctorum sententia. Plures existimant vagos tanquam parochum habere quemlibet parochum totius orbis, quoniam jus pro uno potius non est quam pro altero, et tamen constat ipsos vagos ab aliquo dependere parocho. Juxta hanc doctrinam, quæ sua gaudet probabilitate, subsistit matrimonium Saturnini et Margaritæ.—*Sanch., d. 25. n. 11.*—*Pontius, c. 14. n. 5.*—*S. Alph., n. 1089.*—Quamvis hæc sententia sit vere probabilis, altera tamen, contendens parochum loci, in quo vagi nunc actu versantur, solum esse illorum parochum, probabilior videtur, nam hic solus ex officio tenetur in necessitate eis Sacramenta administrare.—*Coninck, d. 27. n. 20. p. 644.*—*Hurtado, n. 41.*—*Schmalz., n. 163.*—*d'Annibale, t. 3. n. 326.*—*Lehmke., t. 2. n. 776.*—Stante igitur probabilitate utriusque sententiæ, ante peractas nuptias vagis consulendum est, non injungendum, ut contrahant coram parocho loci in quo versantur; si tamen jam coram alio parocho contraxerint, habendus est contractus tanquam validus.—*Gasparri, n. 917.*—Hæc de valore nuptiarum; quod autem attinet ad liceitatem, non prætereundum est monitum imo et præceptum

Tridentinum. « Multi sunt, inquit Concilium, qui vagantur et incertas habent sedes, et, ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam et plerumque plures, illa vivente, diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere, omnes ad quos spectat paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant; magistratus etiam sæculares hortantur, ut eos severe coerceant. Parochis autem præcipit ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. » *Sess. 24. c. 7. de ref. matr.*—Leontius igitur qui nullam inquisitionem fecit de libero nupturientium statu, nullam petivit ab Ordinario licentiam, gravi culpa non vacat.—*Baller., n. 1234.*

355. Adriana puella vaga, nullibi habens domicilium, Lugduni occurrit Alberto qui domicilium habet Parisiis, atque ibi matrimonium cum illo init coram parochio loci et testibus.

—Valide matrimonium init : nam privilegium quo gaudet mulier vaga contrahendi coram parochio loci in quo nunc degit, communicatur viro non vago.—*Sanch., l. 3. d. 25. n. 14.*—*Kugler, p. 1. n. 318.*—*S. Alph., n. 1089.*

III. MILES.

356. Dum in actuali versaretur expeditione, Anatolius miles nuptias contraxit cum militari adolescentula coram capellano sui exercitus.

—« Ex decreto S. Congr. 11 nov. 1576, ait S. Alphonsus, capellani exercitus habent facultatem assistendi militum matrimoniis, dum hi reperiuntur in actuali expeditione. » *n. 1090.*—Et assentit Ballerini, *n. 1235.*—Attamen Perrone, *t. 2. p. 289*, aliud allegat decretum, nempe 6 mart. 1694, ex quo illud idem negatur.—*Ad 4.*—Et huic adhæret Gasparri, *n. 930.*—Extante illo duplici decreto, miles in expeditione probabiliter potest con-

trahere coram capellano exercitus, sed probabiliter etiam potest tanquam vagus contrahere coram quolibet parocho, saltem coram parocho loci in quo versatur, et securius adhuc tanquam peregrinus potest, ex delegatione parochi ubi præsidium habet, contrahere coram quolibet sacerdote. In præsidiis vero atque stationibus milites contrahere debent coram parocho loci, nisi capellanus exercitus facultate aliqua speciali donetur.—*Lacroix, n. 750 et seqq.*—*Kugler, n. 309.*

357. Norbertus Episcopus sacerdotem constituit castrensem, cum mandato ut milites legionis, quæ in sua civitate versatur, coram illo et non alio contrahant matrimonia. Cum legio per diœcesim vagaretur, Januarius hujus legionis miles, qui tunc nullibi habebat domicilium nec quasi-domicilium, nupsit coram parocho loci in quo degebat, non coram castrensi sacerdote.

—Valet matrimonium, quoniam Januarius vere vagus est, et Episcopus nequit mutare canones, licet delegare valeat capellanum exercitus ad assistendum militum matrimoniis.—*Lacroix, n. 751.*

2. Hæretici

Cum hæretici ligentur impedimentis ecclesiasticis, matrimonia ab ipsis contracta sine parocho duobusque testibus, iis in locis in quibus lex tridentina promulgata est, habenda sunt ut invalida, nisi Declaratio Benedicti XIV ad ea loca extensa fuerit, aut lex tridentina ibidem jam in desuetudinem abierit;

Sed si absque incommodo induci nequeant ad consensum renovandum coram parocho, non sunt imprudenter monendi de sui matrimonii invaliditate,—et sæpe consultius erit, etiamsi ad catholicam convertantur religionem, vel eos in

sua bona fide relinquere, vel a Sancta Sede obtinere ut matrimonium in radice revalidetur.

GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 27 et seqq. t. I. p. 579.—KUGLER, p. I. n. 1037. t. I. p. 465.—VECCHIOTTI, c. 3. §. 62. p. 274.—PERRONE, l. 2. s. I. c. 6. t. 2. p. 199.—d'ANNIBALE, t. 3. n. 333. p. 247.—GURY, Compend. th. mor. t. 2. n. 841 et seq. p. 477.—LEHMKUHL, t. 2. n. 781 et seq. p. 558.—SABETTI, Comp. th. mor. n. 911. q. 4 et seq. p. 755.—GRANDCLAUDE, jus canon. t. 3. p. 223.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. n. 1196 et seqq. t. 6. p. 624.—GASPARRI, c. 6. a. I. §. 2. n. 891. 971 et seqq. t. 2. p. 104. 169.

I.
IMPEDI-
MENTA
IN GENERE.

358. Flavia hæretica cum Sergio itidem hæretico nuptias contraxit in territorio Bernensi. Deinde, cum adulterium commisisset, per Bernense consistorium ab eodem separata fuit quoad torum et vinculum, atque Sergius aliam duxit. Idem sibi licere existimans Flavia, ad religionem catholicam transiit, et Conrado solemniter nupsit coram parcho, quem de priore matrimonio admonuerat. Transactis quatuor annis et re mature perpensa agnovit parochus vinculum prius non potuisse dissolvi et sua auctoritate declaravit matrimonium Flaviæ atque Conradi nullum fuisse. Tunc vero resciri cœptum est intercessisse consanguinitatem in tertio gradu Flaviam inter atque Sergium ideoque dubitatum de valore prioris matrimonii.

—Quidquid in contrarium asserant quidam theologi, tanquam principium inconcussum habendum est ipsos hæreticos impedimentis ligari ecclesiasticis. Apposite Pius VII in suo Brevi ad Archiepiscopum Moguntinum : « Tridentina synodus, sess. 24. c. 2. non baptizatos a baptizatis distinguens, illos tantum Ecclesiæ judicio proindeque legibus non subjici affirmat cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi januam fuerit ingressus. Hi baptizati ergo Ecclesiæ filii, quamquam rebelles et transfugæ, Ecclesiæ legibus subjiciuntur; quare jam in illos potestatem exer-

cere nunquam prætermisit Ecclesia, potestate sibi divinitus tradita, quemadmodum infinitis propemodum historiarum monumentis testatum est ac idem Conc. Tridentinum non modo novissimos de matrimonio ejusque indissolubilitate errores, sed ipsos quoque errorum auctores diro anathemate percutit. » *Perrone, a. 1. p. 201.*—Unde colligitur nuptias celebratas inter Flaviam et Sergium nullas fuisse propter impedimentum consanguinitatis in tertio gradu, quo devinciuntur ipsi hæretici, et idcirco Flaviæ nuptias cum Conrado valore non destitutas esse, nullum enim extabat ligamen ex matrimonio Flaviæ et Sergii : Conradus igitur Flaviæ est restituendus.—*Gobat, n. 54 et seqq.*

359. In Helvetiæ provincia in qua calviniana hæresis semper grassata est, Nicanor calvinista puellam nomine Placidam atque pariter calvinistam rapuit et mox consentientem conjugio sibi copulavit. Aliquot post annos Placida ad fidem convertitur catholicam et parochum interrogat utrum Nicanorem deserere queat et viro catholico nubere : affirmat parochus quoniam conjugium prius nullum fuit ob impedimentum raptus.

—Censeo parochum decipi : quamvis enim hæretici impedimentis innodentur ecclesiasticis, excipienda tamen sunt impedimenta illa quæ in ipsorum regione nunquam fuerunt promulgata ; impedimentum porro raptus a Concilio Tridentino inductum est post exortum calvinismum, et probabilissimum, sin minus certum, est illud nunquam fuisse rite promulgatum in provincia Helvetiæ in qua semper calviniana hæresis adeo prævaluit.—*Gobat, n. 58.*—*Krimer, in 4. decr. tit. 1. n. 523.*

360. Benignus et Clementina conjuges protestantes in Anglia fidem catholicam amplectuntur, et abjuratone suæ religionis rite peracta parochum rogant ut assistere

dignetur renovationi sui matrimonii : libenti animo assistit parochus et formulam recitat : *Ego vos conjungo in matrimonium.*

—Cum matrimonia hæreticorum sint valida et indissolubilia, nisi obstiterit impedimentum aliquod dirimens, Benignus et Clementina nequeunt admitti ad matrimonium quasi denuo contrahendum per verba mutuum de præsentì consensum exprimentia, nec formula : *Ego vos conjungo in matrimonium*, a sacerdote recitanda est. Potest tamen parochus, modo ipsi petant, illis impertire nuptialem benedictionem in Missa; eos vero prius condocefaciat hujusmodi benedictionem ad ritum unice, non ad validitatem pertinere conjugii.—*S. Congreg. de Propag. Fide*, 4 dec. 1862.—*Collect. Paris.*, n. 908.

II.

CLANDESTINITAS
IN SPECIE.

*I. Ubi viget
Tridentinum.*

I. Regula.

361. Florus et Angela, protestantes degentes in parœcia diœceseos Cameracensis in qua viget càput *Tametsi*, matrimonium ineunt coram suo ministello.

—In suprema Congr. S. Officii discussum est dubium ab Episcopo Cameracensi propositum : « Utrum in diœcesi Cameracensi ubi Conc. Tridentinum promulgatum fuit, haberi debeant matrimonia protestantium, qui nunquam religionem catholicam amplexi sunt, quique coram magistratu civili tantum contraxere, veluti nulla, aut veluti dubia? » Responsumque est ab eadem « matrimonia ibi inter hæreticos contracta habenda esse ab Ecclesia tanquam invalida. » 18 jun. 1831.—Eadem responsio ab hac ipsa Congr. data est 26 febr. 1817 Vicario Generali Parisiensi D. d'Astros, non obstantibus rationum momentis ab eo prolatis pro valore conjugiorum, quæ contrahuntur ab hæreticis inter se in Galliis, et quamvis affirmaverit firmam ibidem sententiam prævalere de eorumdem conjugiorum valore.—*cf. S. Off.* 24 jan. 1853.—*Gaspar.*, t. 2. n. 894.

362. Simeon et Celerina calviniani nuptias bona fide contrahunt coram suo ministello quamvis in sua parœcia certo vigeat Tridentinum. Postea ad religionem convertuntur catholicam atque parochus illis declarat matrimonium suum nullo valore donari et consensum esse quamprimum ab utroque in parochiali ecclesia renovandum.

—Imprudenter egit parochus, tum propter incommoda quæ inde oriri poterant pro ipsis conjugibus, tum præsertim propter odium quod ex hujusmodi declaratione concipere valebant cæteri acatholici in veram religionem; satius fuisset illos in sua bona fide relinquere, et si quod dubium de valore matrimonii manifestassent, debuisset vel eos caute inducere ut secreto coram se et duobus testibus consensum renovarent, vel a S. Sede petere sanationem in radice.—*S. Congr. Conc., 17. aug. 1737 in causa Iprensi.*—*Perrone, t. 2. p. 248.*

363. Flavianus lutheranus et Cæcilia catholica, commorantes in loco diœceseos Coloniensis, ubi pro catholicis viget lex tridentina, conjugio copulantur coram ministello lutherano et sine parocho catholico.

2. Exceptio.

—Pro tribus electoratibus Coloniensi, Moguntino ac Trevirensi Pius VIII, 21 mart. 1830. declaravit matrimonia mixta, ante id tempus in istis regionibus inita absque præsentia parochi, fuisse invalida; sed statuit talia matrimonia posthac ibidem contrahenda fore vera ac rata.—*Vecch., p. 289.*—Præterea matrimonia sive hæreticorum inter se, sive mixta habenda sunt tanquam valida in provinciis Hollandiæ fœderatis, pro quibus data est Declaratio Benedicti XIV, 4 nov. 1741.—*Lacroix, t. 4. p. 191.*—necnon in cæteris locis ad quæ eadem Declaratio extensa est, et quorum recensioem reperies apud *Perrone, t. 2. p. 268.*—*Lehmkuhl, t. 2. n. 785 et seqq.*—*Foder, form. matr. p. 207.*

II.

UBI NON
VIGET TRI-
DENTINUM.

364. Lutetiæ Parisiorum Laurentio acatholico nupsit Theodora mulier catholica coram hæretico ministro. Postea in Helvetiæ parœcia, in qua lex tridentina, olim promulgata diuque observata, a longo tamen temporis intervallo in desuetudinem abierat, quasi-domicilium acquisiverunt ambo, et mulier minime ignorans nullitatem matrimonii Parisiensis, a viro suo impetravit ut consensus mutuus occulte renovaretur.

—Matrimonium invalide initum propter clandestinitatem, validum evadit si, acquisito domicilio vel quasi-domicilio in loco ubi non viget tridentinum decretum, sponsi suum ibidem renovent consensum. Porro hujusmodi decretum alicubi non vigere potest triplici ex capite, nimirum ex defectu promulgationis, ex defectu observantiæ vel ex inducta desuetudine. Quod liquido eruitur ex verbis Pii VII ad Archiep. Moguntinum : « Probe enim novit Fraternitas tua, hujus generis matrimonia (coram ministro acatholico inita)* rata et firma consistere iis in locis, in quibus Concilii Tridentini decretum vel nunquam publicatum fuit, vel nunquam observatum tanquam ejusdem Concilii decretum, vel, si quando observatum fuit, longo dein temporis intervallo in desuetudinem abiit. » *Brev. 8 oct. 1803.*—*S. Congr. Inq., 5 jul. 1848.*—*Perrone, t. 2. p. 250 et seqq.*—Notandum est præterea decretum tridentinum in aliqua parœcia posse promulgari pro solis catholicis, ut declaravit Pius VII in epist. ad Napoleonem I. *27 jun. 1805.*—*cf. S. Congr. de Pr. F., 11 jan. 1817.*—*Gasparri, t. 2. n. 891.*—Sed Theodora, licet validas nuptias contrahat absque paracho in parœcia in qua non viget decretum *Tametsi*, a gravi peccato excusari nequit tum ratione matrimonii mixti sine dispensatione initi, tum ratione clandestinitatis.

365. In una ex Hiberniæ diœcesibus extat parœcia

ubi protestantes societatem efformant omnino separatam a catholicis : suo enim templo donantur suoque ministello cum juribus propriis a civili gubernio agnitis. Fructuosa catholica hujus parœciæ incola connubium celebrat cum viro calvinista coram ministello, quamvis eam non fugiat legem tridentinam ibi vigere penes catholicos.

—Matrimonium videtur validum : nam cum protestantes ibi efforment societatem veram per se stantem et a catholica separatam, lex tridentina apud illos seu pro illis non viget, et vir protestans valide potest contrahere sine paracho, ac consequenter etiam mulier catholica ob contractus individuitatem.—*S. Off.*, 15 mart. 1785.—*Vecch.*, p. 282 et seqq.—Caute vero procedendum in applicanda hac ratione societatis separatæ : S. enim Pœnitentiaria, 28 mart. 1834. declaravit non valere matrimonia hæreticorum sine paracho catholico inita in Galliis ubi protestantes habent suos ministros et templa, seu statum legalem a gubernio probatum; in dubio igitur interrogetur Sedes Apostolica.—*cf. Vecch.*, p. 279.

366. In quadam Gebennarum parœcia, in qua olim fere non erant nisi catholici, et in qua decretum tridentinum rite fuit publicatum, labente tempore catholici in protestantismum ita declinaverunt ut nunc potius protestantium cum templo et ministro quam catholicorum locus dici valeat : adest tamen et nunc parochus proprius pro paucis catholicis qui ibidem adhuc degunt. Jam vero Cœlestina catholica cum Hyacintho protestante in illa parœcia recens nuptias contraxit coram ministello hæretico.

—Censeo validas esse nuptias, quoniam societas protestantium moraliter diversa est ab illa pro qua decretum fuit promulgatum, ac proinde protestantes ibi jam non ligantur lege tridentina.—*Gasparri*, t. 2. n. 895.

SÉCTIO V

DISPENSATIO ET REVALIDATIO

CAPUT I

DISPENSATIO AB IMPEDIMENTIS

ARTICULUS I

POTESTAS DISPENSANDI

Ab impedimentis, quæ matrimonium certo dirimunt de jure divino, naturali aut positivo, nullus homo dispensare potest;

Ab ecclesiasticis solus summus Pontifex jure proprio et ordinario;—si vero sint dubia, ipse Episcopus dispensare poterit,—imo in urgentissima necessitate ob tacitam, et in gravissimo periculo mortis ob expressam S. Pontificis concessionem ab omnibus etiam indubiis dispensare valet, exceptis Presbyteratus Ordine et affinitate lineæ rectæ exurgente ex copula licita.

SANCHEZ, l. 8. t. 3. p. 3.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 10. t. 1. p. 290.—PONTIUS, l. 8. p. 458.—BONACINA, q. 3. p. 15. t. 1. p. 299.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 15. t. 5. p. 171.—HURTADO, disp. 26. p. 567.—BUSEMBAUM, l. 6. tr. 6. c. 3. dub. 4. p. 635.—TAMBURINI, l. 8. de matr. tr. 2. c. 2. t. 2. p. 107.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 603 et seqq. t. 1. p. 653.—de JUSTIS, l. 2. c. 2. p. 145.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 2010 et seqq. t. 4. p. 499.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 819 et seqq. t. 4. p. 204.—KUGLER, p. 2. n. 1259. 2123 et seqq. et p. 4. n. 65. t. 1. p. 599. 1020 et t. 3. p. 39.—SCHMALZGRUEBER, in l. 4. decr. tit. 16. §. 4. t. 4. p. 215.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1118 et seqq. t. 5. p. 221.—ZITELLI, c. 1. p. 46.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. d. 4. n. 1333 et seqq. t. 6. p. 698.—GASPARRI, c. 4. s. 1. a. 4. t. 1. p. 186.

I.
JUS
DIVINUM.

367. Matrimoniali vinculo cum Andrea nectitur Lucretia, ignorans prorsus illum esse fratrem proprium.

Annis duodecim elapsis, cum jam plures genuerat filios, rem totam detexit, quam mox confessario manifestavit. *I. Naturale.*
1°. Absolutum.

—In impedimentis, quæ certo sunt ex solo jure divino, sive naturali sive positivo, indubitatum est ipsum S. Pontificem dispensare non posse, cum ad hoc nullam facultatem a Deo acceperit, nisi relate ad vinculum matrimonii rati, nondum consummati; frustranea idcirco foret quælibet petitio dispensationis quoad hujusmodi impedimenta, etiamsi a potentissimis regibus fieret. Talis porro dici nequit consanguinitas in primo gradu lineæ transversæ, quia probabile est illam matrimonium non dirimere ex jure naturæ. Quid ergo aget confessarius Lucretiæ? In illo impedimento S. Sedes nunquam dispensavit et moraliter indubium est dispensationem non esse concedendam. —Attamen si separatio hujus mulieris a conjuge existimato difficillima appareat nec parum scandalosa, consilium petatur a S. Sede : in dubio enim non modo consulere valet quid sit agendum, sed etiam ab impedimento mere probabili dispensare vel saltem declarare an in tali casu determinato urgeat jus naturale.—*Schmalz., n. 68.—S. Alph., n. 1120.*

368. Post plures annos professionis, Juliana tædio affecta valedicit monasterio et mox Euthymio viro diviti nimia familiaritate conjuncta, cum illo vacat concubina-
2°. Ortum a voluntate.
1. Dirimens: votum solemne.
 tui. A quindecim circiter annis turpissimam hujusmodi vitam ducit, et quatuor jam Euthymio filios peperit; nunc agendi rationem ordinare exoptans, ad parochum accedit consilium poscens.

—Cum ex ipsa naturæ lege filii a parentibus sint alendi atque educandi, Julianæ suadendum judico, ut, impetrata a S. Pontifice relaxatione professionis et sublato scandalo, Euthymio nubat et sic curam prolis habere melius possit. Olim quidem non pauci theologi, duce ipso S. Thoma, 2. 2. q. 88. a. 11, contendebant

religiosam professionem esse prorsus indispensablem ; a pluribus tamen sæculis communissime asseritur S. Sedem ab illo etiam impedimento dispensare posse. Et merito : solemne castitatis votum ex jure quidem naturali impedit matrimonium, sed quoniam vinculum illud ex voluntate humana præsupposita exsurgit, S. Pontifex justam ob causam tollere valet obligationis fundamentum, quam mulier sibi imposuit et quæ constituit præfatum impedimentum ; et quia idem votum non dirimit nisi ex jure ecclesiastico, potest S. Pontifex gravissima urgente necessitate ab illo impedimento dispensare quatenus est dirimens, imo et in articulo mortis id etiam nunc posset ipse Episcopus vel ab eo delegatus.—*Sanch.*, l. 8. d. 6.—*Pontius*, l. 8. c. 2. n. 7. et seqq.—*S. Alph.*, n. 1119.—*S. Offic.*, 20. febr. 1888.

2. Prohibens : sponsalia jurata.

369. Zephirinus pluries violavit Juliam puellam conditionis honestæ quidem non tamen æqualis, ac demum ut sese a peccato absterret, cum juramento illi promisit se illam in uxorem accepturum si rursus cum ipsa peccaret. Propositi parum tenax ab ea sæpius copulam extorsit et nunc a S. Pontifice petit relaxationem juramenti et promissionis factæ, ne ad nuptias cum Julia ineundas teneatur ex qua suscepit quatuor filios.

—Juramentum, quo tertiæ personæ jus est acquisitum, Papa relaxare nequit nisi ex causa urgentissima, quæ in casu præsentis existere nullatenus videtur ; superest igitur ut Zephirinus relaxationem juratæ promissionis obtineat a Julia, et hæc in casu præsentis vix ac ne vix quidem eam dare potest ob filiorum necessitatem, qui cura materna et paterna indigent, nec legitimari queunt nisi per matrimonium parentum.—*Lugo, resp. mor.* l. 1. d. 44.—*Gobat, tr.* 10. n. 277 et seqq.

II. Positivum.

370. Fructuoso Eulalia nupsit : quoniam vero ille in adulterio cum altera commoratur, nec propriam uxorem

adhuc cognovit, Eulalia a S. Pontifice postulat facultatem alium ducendi.

—Cum ligamen matrimonium secuturum dirimat ex jure divino positivo, nequit efficere S. Pontifex ut manente ligamine valeat posterius matrimonium; modo tamen constet prius matrimonium non fuisse consummatum, potest illud dissolvere et sic ligamen proindeque impedimentum tollere.—Idem dicendum de conjugio infidelium, quod post utriusque conversionem non consummatum fuit.—*Sanch., l. 2. d. 14.*

—371. Angelina, Theophili mulier, Petrum in lucem edendo obiit. Viduo Theophilo nupsit Benigna, quæ post mariti mortem ipsum Petrum ducere exoptat. Ad hunc assequendum finem parochum rogat ut dispensationem petere dignetur: abnuat parochus asserens in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, ortæ ex copula licita, ipsum Papam dispensare non posse.

II.
JUS ECCLE-
SIASTICUM.
I. S. Ponti-
fex.

—Juxta probabiliorem sententiam Papa dispensare quidem valet, nunquam vero dispensavit, nec licite dispensare posse videtur absque necessitate extraordinaria, quia gravissimam indecentiam importaret matrimonium inter novercam et privignum, sicut etiam inter vitricum et privignam.—*Sanch., l. 8. d. 6. n. 12.—cf. Zitelli, p. 55. Nunquam.*—Pariter dispensare valeret S. Pontifex ut quis nuberet suæ nurui, uxori sc. filii sui defuncti, reapse tamen hucusque ne semel quidem dispensavit.—*Levit, XX. 11, 12.—Lugo, resp. mor. l. 1. dub. 40.—Gobat, n. 603.*

372. Nocte quadam Hyacinthus rem habuit cum una ex duabus ancillis diversorii alicujus. Paulo post nuptias inire voluit cum Dorothea; audiens illius sororem jam a pluribus annis in præfato diversorio ceu famulam inservire, dubitat utrum ea sit quacum reapse peccavit;

II. Episcopus.
1º. Dubium.

permanente autem dubio post diligentem inquisitionem factam, ab Episcopo dispensationem impetrat. Vix celebratum fuerat conjugium, cum certior factus est de copula habita cum ipsa sorore Dorotheæ.

—Perseverante probabilitate impedimenti necesse est ut petatur dispensatio juxta sententiam quæ mihi verior videtur, nimirum ut Sacramentum non exponatur nullitatis periculo et amoveantur cætera incommoda; in eo tamen casu Episcopus dispensare potest valde probabiliter, quia reservatio dispensationis odiosa est, proinde restringenda ad solos casus certos: hinc valet matrimonium Hyacinthi cum Dorothea nec requiritur nova dispensatio post adeptam certitudinem de impedimenti existentia.—*Kugler, p. 4. n. 174.*—*S. Alph., n. 902. Gasparri, t. I. n. 407.*—*Sanchez, l. 8. d. 6. n. 18.* cum pluribus aliis, contendit in dubio facti Episcopum posse, non quidem dispensare, sed tantum declarare non esse opus dispensatione, modo præsumptio non sit pro existentia impedimenti.—*cf. n. 183.*

2º. Certum.

1. Sine
indulto.

a) Ante
nuptias.

a) Occul-
tum.

373. Nuptias cum Achille celebratura est Eleutheria: omnia sunt parata, consanguinei et amici jam in ecclesiam conveniunt ut cæremoniæ assistant. Interea confessorium adit Eleutheria eique revelat se copulam consummasse cum sponsi consanguineo in secundo gradu. Declarat ille tanta instante necessitate non urgere Ecclesiæ legem et nuptias absque dispensatione posse celebrari.

—Quia inferior nullam potestatem habet in lege superioris, perspicuum est Episcopum ipsum regulariter et sine indulto speciali non posse dispensare ab affinitate quæ est lex pontificia.—*Sanch., l. 8. d. 6. n. 17.*—*Kugler, p. 2. n. 2124.*—Attamen communiter docent theologi, extante causa gravissima et data impossibilitate recurrendi ad S. Pontificem, donari Episcopum facultate dispensandi modo impedimentum non sit publicum, sed

occultum, atque hanc facultatem pro casibus occultis similibus posse etiam generaliter aliis delegare : ratio desumitur ex ipsius legis fine qui nequit adversari bono fidelium.—*Sanch.*, l. 2. d. 40. n. 8.—*Pontius*, c. 13. n. 6.—*Kugler*, p. 2. n. 2125, 2134.—*de Justis*, n. 119 et seqq.—*S. Alph.*, n. 1122.—Imo improbable non est, ob rationem eandem cessare tunc legem impediementi, si hoc occultum sit et aditus ad Episcopum nimium difficilis.—*S. Alph.*, n. 613,—*Zitelli*, p. 111.—Poterat ergo confessarius, permittente Eleutheria, ad Episcopum recurrere ut ipse in talibus adjunctis dispensaret; et si recursus ille moraliter fuit impossibilis non damnandus est eo quod declaraverit in istis adjunctis non urgere legem Ecclesiæ. Post celebratas vero nuptias expediebat petere dispensationem saltem ad cautelam.

374. Propter urgentem in qua versatur necessitatem celebrandi quamprimum nuptias cum affini puella, Claudius ad Episcopum recurrit ut dispensationem ab impedimento obtineat; quoniam tunc temporis Episcopus abest, ipse Generalis Vicarius concedit dispensationem.

—Ratione necessitatis Episcopus etiam sine speciali indulto posset quidem dispensare, non autem ejus Vicarius, saltem vi Vicariatus, tametsi in illius facultate expressum sit ut dispensare valeat in casibus Episcopalibus : casus enim, quorum dispensandi potestas non competit Episcopo, nisi urgente necessitate, non censentur Episcopales; et ideo ea potestas Episcopo non competit nisi jure extraordinario, quam non habet Vicarius vi Vicariatus. Episcopus autem potest hanc facultatem illi vel aliis delegare, quoniam jurisdictio, etiam ex privilegio Principis proveniens, quæ competit non personæ, at perpetuo ipsi dignitati vel officio, non est delegata, sed ordinaria et potestas Episcopi dispensandi in necessitate, sicut et in dubio, illi competit vi dignitatis

et non ratione personæ proindeque censenda est ordinaria, quamvis ei competat jure solum extraordinario, nimirum ob urgentem necessitatem.—*Krimer, n. 2055 et seq.*

b) Publicum.

375. In eo est Ricardus ut matrimonium solemniter celebret; confessario detegit se consanguineum esse sponsæ in secundo gradu, nec tamen differri posse absque gravi scandalo matrimonii cæremoniam. Ex venia pœnitentis confessarius ab Episcopo impetrat impedimenti relaxationem ut absque mora nuptiæ contrahi valeant.

—Si impedimentum publicum sit et consanguinitas ex legitimo matrimonio, non ex crimine proveniat, certum est Episcopum jure suo et ordinario dispensare non posse. Etenim « propositio asserens, Episcopos posse (jure nempe sibi proprio) dispensare in publico impedimento, matrimonium dirimente, consanguinitatis pro matrimonio contrahendo, sive in articulo mortis, sive in alia urgentissima necessitate, in qua contrahentes non possint expectare dispensationem Sedis Apostolicæ, est falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa et seditiosa. »—*S. Congr. Inq., 19 jan. 1661.*—*Buccer., ench. t. 2. n. 861.*—*cf. S. C. Concilii, 3 id. mart. 1660.*—*Vecch., p. 342.*—Verum non desunt qui existimant necessitatem adeo urgentem dari posse ut, secluso scandalo, Episcopus, non jure sibi proprio, at ex præsumpta Pontificis concessionem, valeat dispensare pro foro interno.—*Kugler, p. 2. n. 2126 in fine.*

b) Post nuptias.

376. Manifestat Lucius confessario se a pluribus mensibus nuptias inivisse, quamvis arceretur affinitate contracta ob fornicationem habitam cum sorore conjugis, illud vero declarare non fuisse ausum ne forte nuptiæ prohiberentur.

—Confessarius dispensationem quamprimum petat ab Episcopo : ex communi enim sententia post initas nuptias

ipse Episcopus pro foro interno dispensare potest ab impedimento occulto, quoties non patet facilis aditus ad S. Pontificem et imminet periculum scandali, infamiæ aut incontinentiæ nisi absque mora concedatur dispensatio : ratio est necessitas illa in qua versantur conjuges. Excipiunt plerique nec immerito casum in quo sponsi mala fide ambo contraxissent.—*Sanchez, l. 2. d. 40. n. 3.*—*Krimer, n. 2048 et seq.*—*S. Alph., n. 1123 et seq.*—Si vero impedimentum publicum sit, negant doctores communissime dispensare posse Episcopum; sunt tamen qui, cum Tamburini, *l. 8. tr. 2. c. 4. §. 4. n. 11. et seqq.* id etiam permittunt in articulo mortis, ex præsumpta sc. concessione pontificia, de qua re jam dubium haberi nequit post expressam Leonis XIII concessionem.

377. Cum Florentino consanguineo in tertio gradu et in alia diœcesi degente matrimonio copulari exoptat Juliana. A proprio Episcopo, speciali donato facultate, ipsa dispensationem ab impedimento impetrat et nuptias contrahit quin Florentinus ullam pro se petierit dispensationem.

2. Ex indulto.

a) Generalit.

a) Unum, simplex.

—Nuptiæ habendæ sunt tanquam validæ : nam cum Episcopus egerit ex facultate non ordinaria et sibi propria, sed a S. Pontifice absolute et sine conditione delegata, dispensatio quam dedit pro sponsa valet etiam pro altero nupturiante licet diversæ diœceseos, prout declaravit S. Pœnitentiaria, 4. sept. 1839.—*Vecch., p. 343.*—Et inde colligitur contrariam decisionem Congregationis de Prop. F., datam 21 jun. 1828, vel fuisse abrogatam, vel forte intelligendam esse de casu quo Episcopus ob urgentem necessitatem dispensat jure proprio et ordinario.—*Collect. Paris., n. 1008.*—*Bucc., ench. t. 2. n. 862.*

378. Concessa est Nemesio Episcopo in Germania facultas dispensandi super impedimento mixtæ religionis

intra fines suæ diœceseos : hinc interdum dispensat peregrinos modo actu versentur intra suæ diœceseos fines, et etiam proprios subditos actu existentes in diœcesi quamvis ipse extra diœcesim degat.

—Peregrinos intra diœcesim versantes invalide dispensat : etenim non sunt ejus subditi, cum domicilium vel quasi-domicilium in ipsius diœcesi non acquisiverint, et per hujusmodi dispensationem, jam moraliter loquendo extra diœcesim dispensat, quod agere nequit ob clausulam restrictivam in indulto expressam. Subditos vero actu existentes in diœcesi dispensare valet, quamvis ipse extra diœcesim versetur; et dispensatio ita concessa executioni tradi potest ubicumque contrahi permittuntur mixta connubia, nisi aliud obstet judicio Ordinarii loci in quo celebratur matrimonium.—*Congr. S. Officii, 22 nov. 1865.*—*Collect. Paris., n. 910.*

379. Flavius Episcopus ex indulto dispensat Albinum et Priscillam subditos super impedimento affinitatis; sublato autem impedimento hi in aliam diœcesim proficiscuntur ut ibidem domicilium constituent atque nuptias celebrent.

—Validæ sunt nuptiæ nisi obstet tenor apostolicæ concessionis; impetranda vero est venia pro celebratione matrimonii ab Episcopo loci ubi ipsum matrimonium contrahitur.—*Sic Congr. S. Off., 22 nov. 1865.*—*Collect. Paris., n. 1009.*

380. Ex indulto pontificio gaudet Cœlestinus Vicarius Apostolicus facultate dispensandi in impedimentis dirimentibus quæ divino jure non oriuntur; quocirca Bernardum recens baptizatum dispensat super impedimento primi gradus consanguinitatis lineæ collateralis, ut nubere queat Germanæ quacum jam sponsalia contraxerat; imo et data occasione atque justa intercedente causa dispensat

etiam ab impredientibus ecclesiasticis : qui enim potest plus, potest et minus.

—Præsumere non licet S. Pontificem delegasse auctoritatem qua ipse nunquam usus est, ideoque dispensatio primi gradus consanguinitatis in linea collateralis a Cœlestino concessa censenda est nulla, et conjugium Bernardi omni valore destituitur.—*Zitelli, p. 55 in nota.*—Quod autem attinet ad facultatem dispensandi ab impredientibus eo quod habeatur facultas a dirimentibus dispensandi, illatio non est legitima : indultum enim dispensationis est strictæ interpretationis, nec extendendum ultra propriam verborum significationem. Attamen « præ oculis habita conditione regionum in quibus versantur (Vicarii Apostolici), placuit SS. D. N. ipsis quoad memorata impeditentia easdem facultates concedere quæ Episcopis in sua diœcesi competunt. »—*Instr. S. Congr. de P. F. ad Vic. Ap. Indiæ. 8 sept. 1869.—Collect. Paris., n. 847.*—Hinc igitur ipsi Vicarii Apostolici Indiæ jam dispensare queunt ab impredientibus prout dispensant Episcopi.

381. Robertus Vic. Apostolicus facultates communicabiles pro dispensationibus matrimonialibus communicat quidem Missionariis, ea tamen lege ut debeant ipsi, sub pœna nullitatis, schedulam tradere sponsis declarativam dispensationis elargitæ, et dispensationem ipsam adnotare in regesto parochi.

—Potest sane facultates hujusmodi non communicare, sed si reapse communicet, nequit sua auctoritate apponere clausulas *irritantes*, quamvis injungere queat etiam sub comminatione pœnarum ecclesiasticarum prædictarum cautionum observantiam.—*Congr. d. Prop. F., 16 maii 1865.—Collect. Paris., n. 1022.*

382. Specialem facultatem dispensandi ab impedimento consanguinitatis et affinitatis secundi gradus mixti cum

Mixtum.

primo obtinuit Xaverius Episcopus : interdum data occasione dispensat etiam ab impedimento consanguinitatis primi gradus mixti cum tertio.

—Admittunt sane communiter theologi id fieri posse ex regula 53 juris in 6° : « Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. »—Contradicit tamen S. C. de Prop. Fide, 7 jun. 1853, ad Vicarium Apost. Pondicher. respondens « per facultatem dispensandi super impedimento secundi mixti cum primo haud tributum indultum dispensandi quoque, quando primus cum tertio mixtus deprehendatur. »—*Collect. Paris.*, n. 855.—At censeo communem sententiam sua gaudere probabilitate.

Multiplex. 383. Rupertus parochus ab Ordinario petit dispensationem super duplici occulto impedimento affinitatis in primo gradu, quam Bertrandus contraxit per copulas illicitas cum matre et cum sorore sponsæ suæ habitas : omnia enim ad nuptias jam parata sunt, hæque sine periculo magni scandali non possunt differri ut dispensatio a Sede Apostolica obtineatur. Ordinarius dispensationem petitam concedit vi facultatum quinquennialium.

—S. Pœnitentiaria, 30 jul. 1873, declaravit Ordinarium prædictum valide et licite dispensare ab occulto impedimento, quamvis multiplici, ob urgentem necessitatem, at pro foro interno tantum. Illa tamen *urgens necessitas* minime allegatur in pluribus Congregationum decretis. Sic 20 apr. 1883 responsum fuit : « Hæc S. Pœnitentiaria quæstioni sæpius propositæ, an Ordinarius qui Apostolica gaudet facultate dispensandi, puta in secundo gradu consanguinitatis, possit dispensare etiam quando prædictus gradus est multiplex, i. e. proveniens a duobus vel pluribus stipitibus, respondit semper affirmative. » Et Congr. S. Officii, 19 jun. 1875, declaravit « Episcopos, qui facultate gaudent quinquennali dispensandi in tertio et quarto consanguinitatis et affinitatis

gradu simplici et mixto tantum, et in secundo, tertio et quarto, non tamen in secundo solo, quoad futura matrimonia, posse dispensare in tertio et tertio, in quarto et quarto, in tertio mixto cum quarto, necnon in tertio et quarto cum secundo mixtis, sive gradus oriatur ex uno, sive ex multiplici stipite. » — *Acta S. Sedis*, t. 7. p. 290. — *Buccer.*, ench. t. 2. n. 771 et n. 863. — *Gasparri*, t. 1. n. 427.

384. Onesimus Episcopus facultate donatur dispensandi tum super consanguinitate in tertio et quarto gradu, tum super cultus disparitate ob religionem mixtam. Joannam catholicam ab utroque hujusmodi impedimento dispensat ut possit hæretico nubere.

b) Plura
simul
juncta.

—Sive alterutrum impedimentum sit tantum prohibens ut in præsentī casu, sive utrumque sit dirimens, dispensatio cujuslibet impedimenti est nulla et irrita. Etenim « habetur tanquam regula certissima, usum plurium facultatum non posse in eodem casu cumulari ob principium generale quod vetat in materia dispensationis cumulationem; præterea facultates prædictæ sunt stricti juris, sicut ipsæ dispensationes, et ideo sunt stricte interpretandæ, neque extendendæ ultra id quod sonant, id est ultra explicitam voluntatem concedentis. Proinde cum facultates dispensandi in diversis gradibus nullum contineant verbum, quod permittat cumulationem, inferitur delegatum non posse eisdem simultanee uti in eodem casu. » *S. Off.*, 18 maii 1869.—Hinc cum quæsitum fuisset num in formula facultatum particula *et* copulative an disjunctive esset intelligenda, respondit eadem Congr. S. Officii : « verba formulæ ita accipienda esse, ut facultas concessa intelligatur dispensandi tam ab impedimento consanguinitatis, quam ab impedimento affinitatis, sejunctim tamen, non vero quando utrumque impedimentum in uno eodemque casu concurrat. » 2 jul. 1884.—Inter-

dum tamen S. Sedes facultatem concedit dispensandi ab utroque simul pro numero casuum determinato, vel ad biennium aut triennium.—*Pius IX.*, 21 sept. 1873.—*Congr. de P. F.*, 16 jun. 1868.—8 sept. 1869.—*S. Off.*, 18 maii 1869. etc.—*Collect. Paris.*, n. 1011 et seqq.—*Bucc.*, ench. t. 2. n. 862.—*Zitelli*, p. 105. *Solet*.

385. Ab Episcopo facultate donato dispensationem obtinet Alexander impedimenti consanguinitatis in tertio gradu et ad Datariam postea recurrit ut impetret dispensationem adulterii.

—Invalida est dispensatio ab Episcopo concessa: quando enim duo extant impedimenta, quorum alterum solvi non potest nisi a S. Sede, ad hanc recurrendum est quoad utrumque.—*Pillet*, *jus can.* n. 1344.—*Gasparri*, t. 1. n. 428.

Declaratio
appo-
nenda.

386. Hieronymus Episcopus speciali gaudens indulto dispensationem concedit Tiburtio super impedimento adulterii solius, non declarans se eam concedere tanquam delegatum Sedis Apostolicæ.

—Id expresse declarandum est sub pœna nullitatis quando id exigunt ipsa indulti verba.—*Gury*, *Comp.* t. 2. n. 881.—*Lehm.*, t. 2. n. 797.—Pro Episcopis tamen Americanis et interdum pro aliis hæc declaratio non est tantæ necessitatis, quia in facultatibus eis concessis non legitur clausula irritans.—*S. Offic.*, 15 jun. 1875.—*Bucc.*, ench. t. 2. n. 881.—*Sabetti*, n. 926.

N. B. Facultates quinquennales variæ variis Episcopis conceduntur: eas quæ solent concedi reperies apud *Lehm.*, t. 2. n. 797 et seqq.

b) In mor-
tis
periculo.

387. Cassius diaconus in gravissimo mortis versatur periculo, et quoniam filium suscepit ex Anna quacum turpiter agit a multo tempore, ad eum legitimandum

dispensationem impedimenti Ordinis sacri petit a Vicario Generali, ut cum Anna matrimonium ineat.

—Ex concessione facta a Leone XIII potest Ordinarius sive per se sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam dispensare ab illo sacri Ordinis impedimento. En verba decreti Congr. S. Inquisitionis : « SS. benigne annuit pro gratia, qua locorum Ordinarii dispensare valeant per se sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam ægrotos in gravissimo mortis periculo constitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis quantumvis publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro presbyteratus Ordine et affinitate lineæ rectæ ex copula licita proveniente.

« Mens autem est S. S., ut si quando, quod absit, necessitas ferat, ut dispensandum sit cum iis, qui sacro subdiaconatus aut diaconatus Ordine sunt insigniti, vel solemnem professionem religiosam emisierint, atque post dispensationem et matrimonium rite celebratum convaluerint, in extraordinariis hujusmodi casibus Ordinarii de impertita dispensatione S. Officii Congregationem certiores faciant; et interim omni ope curent, ut scandalum, si quod adsit, eo miliori modo, quo fieri possit, removeatur, tum inducendo eosdem, ut in loca se conferant, ubi eorum conditio ecclesiastica aut religiosa ignoratur, tum si id obtineri nequeant, injungendo saltem iisdem spiritualia exercitia aliasque salutare pœnitentias, atque eam vitæ rationem, quæ præteritis excessibus redimendis apta videatur, quæque fidelibus exemplo sit ad recte et christiane vivendum. » 20 feb. 1888.—*La sc. cathol.* 1888. p. 397.—*Gasparri*, t. I. n. 405.—Concessio igitur non fit nisi sub triplici conditione : 1. si non suppetat tempus recurrendi ad S. Sedem;—2. modo removeatur scandalum in quantum fieri poterit;—et 3. si convaluerit ægrotus, moneatur S. Officium de imper-

tita dispensatione. Censeo tamen posteriores duas conditiones non exigi ad valorem dispensationis, modo constet de gravissimo mortis periculo. Et quoniam ipse Vicarius Generalis venit nomine Ordinarii, potuit ille Cassium dispensare ab Ordinis impedimento.

388. Eusebius Episcopus, visitationem consuetam dioceseos peragens, admonetur Narcissum concubinarium in articulo mortis constitutum jam sacramentis Ecclesiæ munitum esse, et non parum optare ut per validas nuptias concubinæ jungatur ad prolem legitimandam, sed parochum nunc morbo gravi impediri quominus illius domum adeat ad assistendum matrimonio. Cum nullus præsto adsit sacerdos qui delegari valeat, dispensat Episcopus a clandestinitatis impedimento et permittit ut moribundus contrahat coram duobus tribusve testibus.

—Extra urgentem hujusmodi necessitatem nequit Episcopus ab isto impedimento dispensare (Pontius, l. 5. c. 6. n. 16); ex recenti vero concessione pontificia certo potest in articulo mortis, quando non valet sacerdos aliquis delegari qui matrimonio assistat.

389. Theodora monialis solemniter professa monasterium deseruit atque civile contraxit matrimonium cum Eligio subdiacono, illique multiplicem prolem procreavit. Nunc in articulo mortis constituta a paracho veniam petit conjugium christianum ineundi ad filios legitimandos; parochus, speciali facultate donatus ab Episcopo, mulierem ab impedimento voti sollemnis dispensat atque matrimonio benedicit, quamvis tempus non desit recurrendi ad Ordinarium.

—Potest sane Ordinarius subdelegare parochis, iisque solis habitualiter, illam facultatem dispensandi, sed tantum pro casibus in quibus desit tempus ad ipsum Ordinarium recurrendi : unde sequitur dispensationem a

parocho datam esse prorsus invalidam.—Præterea, ut valere queat matrimonium, ipse vir necessario dispensandus est ab impedimento sacri Ordinis; sed censeo utramque dispensationem pro eodem matrimonio concedi posse ab Ordinario vel delegato, quia concessio pontificia data fuit simpliciter et absolute.—Alteri vero sacerdoti non parocho posset Ordinarius eamdem facultatem concedere pro casu aliquo speciali et urgentissimo. — *S. Off.*, 1. mart. 1889.—*Nouv. Revue th.*, t. 21. p. 370.

390. Didacus in Indiis missionarius potestate donatur dispensandi ob justam causam a quibusdam impedimentis dirimentibus et etiam a cultus disparitate. Cum fideles multi nequeant illum adire nisi difficillime, interdum dispensationem ita concedit ut pars catholica possit infideli nubere cuilibet, modo spem habeat compartem ad fidem convertendi.

III. Missionarius ex indulto.

—Invalida est talis dispensatio. Et re quidem vera unus ex Vicariis Apostolicis hæc exposuerat : « Aliqui inter nos non dubitant anticipativam et communem dispensationem ad hunc effectum (nubendi) dare. Ratio ipsis est, quia probabile non videtur S. Sedem exigere ut decem et aliquando amplius dierum iter suscipiant ut occurrente casu dispensationem postulent. Præterea observarunt quod, ex centum mulieribus paganis, quæ viris fidelibus nubunt, nonaginta sint quæ fiunt christianæ; unde generaliter et anticipative, habita ratione numeri christianorum loci alicujus determinati, horum determinatum numerum, non nominatis personis, a disparitatis cultus impedimento dispensant. Num excedunt isti missionarii in prædictæ facultatis usu, non audeo determinare. » Respondit S. Officium : « Excessisse missionarios et excedere in concedendis dispensationibus anticipativis et communibus absque nominatione personæ, eisque injungendum, ut deinceps se abstineant ab

hisce dispensationibus concedendis, sub nullitatis pœna; alienum quippe a more ac mente hujus S. Sedis prorsus est cuiusque facultates delegare velle, quæ executioni mandentur, non prius visa diligenter causa, nec positus per eundem executorem in tuto conditionibus, quæ apponuntur... » 15 febr. 1780.—*Buccer., ench. t. 2. n. 863.*—*Collect. Paris., n. 889.*

391. Urbicius missionarius in Indiis facultate gaudet dispensandi super disparitate cultus, sed cum hac clausula: « ubi sunt plures infideles quam fideles; » jamvero dubitat utrum clausula ita sit intelligenda ut locum habeat ubi in tota toparchia plures sint infideles quam fideles, etiamsi in pago nupturientium plures numerentur fideles quam infideles.

—Ex ampliacione a S. Sede facta saltem pro universis Indiis orientalibus clausula intelligenda est, non de singulis pagis vel vicis, sed de singulis toparchiis.—*S. Congr. de P. F., 1794 et 14 jan. 1806.*—*Collect. Paris., n. 890 et 894.*

ARTICULUS II

CAUSA ET ALIA IN PETITIONE EXPRIMENDA

Ab impedimentis etiam dirimentibus Ecclesia propter bonum publicum, aut propter familiarum, sponsorum, prolisve utilitatem, licite potest atque solet dare dispensationem;

Quæ valida non est, si in petitione habeatur aliqua obreptio vel subreptio substantialis: —ideoque in supplici libello exprimantur oportet, tum vera causa movens ad impetrandam dispensationem, tum impedimentorum species infima, numerus et gradus non solum remotior in linea æquali, sed etiam

propior si hic primus sit, tum demum variæ circumstantiæ celebrati matrimonii si jam fuerit celebratum.

SANCHEZ, l. 8. d. 17 et seqq. t. 3. p. 66.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 2. c. 10. q. 4 et seqq. t. 1. p. 293.—PONTIUS, l. 8. c. 14, 16 et 17. p. 489.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 4. p. 15. §. 2. t. 5. p. 173.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 604 et seqq. t. 1. p. 653.—CORRADUS, l. 7. c. 2 et seq. p. 184.—de JUSTIS, l. 3. p. 261.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 20. t. 3. p. 454.—KRIMER, in l. 4. decr. n. 2062 et seqq. t. 4. p. 510.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 898 et seqq. t. 4. p. 229.—KUGLER, p. 4. n. 251 et seqq. t. 3. p. 180.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 16. n. 169 et seqq. t. 4. p. 227.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1129 et seqq. t. 5. p. 228.—VECCHIOTTI, §. 67. p. 352.—ZITELLI, proleg. c. 28 et seqq. p. 22.—JODER, ch. 1. a. 3. §. 2. p. 64.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 4. §. 5. t. 6. p. 715.—GASPARRI, c. 4. s. 1. a. 4. §. 2. t. 1. p. 212 et seqq.

392. Augustus princeps magnus enixe a S. Pontifice I. SUPERIOR.
petit dispensationem ut ducere queat uxorem fratris sui I. Papa.
defuncti, quæ simul ipsi conjuncta est in secundo gradu consanguinitatis.

—Romanum Pontificem dispensare posse in impedimentis mere ecclesiasticis, et quidem valide etiam sine ulla causa, omnibus compertum est : dispensat enim in lege sua. Quoniam tamen dispensatio absque causa est semper inordinata ideoque illicita, requiritur justa causa saltem levis ad obtinendam impedimenti relaxationem.—S. Thom., 1. 2. q. 97. a. 4.—Utrum vero inordinatio hujusmodi sit ex genere suo mortalis an venialis tantum, non conveniunt theologi : alii mortalem esse affirmant cum Suarezio, l. 6. c. 18. n. 9. et seqq., alii communius negant cum Sanchezio, d. 18. n. 3. et seqq.—Pontio, c. 14. n. 4.—Et quia impedimenta diversæ sunt indolis, non idem motivum postulatur pro singulorum dispensatione. Primum motivum desumitur ex bono publico, ad quod revocantur prærogativa regiæ dignitatis, conservatio sive illustris familiæ ex eodem sanguine, sive amplissimæ hæreditatis in familia illustri, bonum pacis

inducendæ aut conservandæ inter illustres familias, excellentia meritorum in Ecclesiam, et demum componenda quam ad causam piam solvunt oratores.—*Baller.*, n. 1370.—Poterat igitur Augustus ratione supremæ dignitatis aliquam obtinere dispensationem : sed cum ageretur de duplici impedimento, de affinitate nempe in primo gradu lineæ collateralis et simul de consanguinitate in secundo gradu, non dispensavit Urbanus VIII nisi propter motiva gravissima.—*Lugo, resp. mor. l. 1. dub. 43.*—*Gobat, n. 609.*

393. Pius Papa dispensationem a consanguinitate concedit Vincentio, pontificio militi, qui contra invasores territori ecclesiastici strenue pugnavit.

—Ratio hæc publicum bonum respicit et quidem ipsius religionis, ideoque prorsus sufficiens est.—*Vecch.*, p. 353.—*Sanch.*, d. 19. n. 32.

394. Negat Hyginus Ecclesiæ Prælatos dispensare posse ob præstitas eleemosynas, quoniam id simoniam redolet et expresse vetatur a Tridentino, ex quo dispensatio *gratis* est concedenda.—*Sess. 24. c. 5. de ref. matr.*

—Id sane redoleret simoniam si pecunia acciperetur tanquam pretium dispensationis, quæ est exercitium spiritualis jurisdictionis, et gratuito non fieret si Prælatus pecuniam sibi vindicaret; hujusmodi vero eleemosyna est compositio quædam, non pretium gratiæ datæ, et in sola pia opera impenditur.—*S. Alph.*, n. 1130.

395. Paulinam dispensat Victor Papa a voto castitatis ut matrimonium possit inire, licet nullam justam causam illa alleget.

—Invalida est dispensatio, quoniam votum Deo obligat, et Papa in illa re non est dominus sed œconomus tantum et administrator, qui nequit ex arbitrio suo dissipare

bona domini ; hinc ipsa Paulina peccabit ineundo matrimonium, cum non tollatur impedimentum prohibitivum.—*S. Thom.*, 2. 2. q. 88, a. 12. ad 2.—*Sanch.*, l. 8. d. 17. n. 3.

396. Lucius Episcopus in impedimentis vi indulti pontificii dispensat, quamvis sibi constet causam allegatam esse falsam. *II. Episcopus.*

—Non valet dispensatio : legislator enim, qui nequit licite dispensare absque causa, non præsumitur communicare inferiori facultatem valide dispensandi nisi ob justum motivum allegatum.—*Sanch.*, d. 17. n. 4 et seqq.—*Pontius*, c. 14. n. 8.

397. Ex facultate sibi concessa Cyriacus Episcopus Urbanum dispensavit ab impedimento consanguinitatis, bona fide existimans causam allegatam legitimam esse ; post contractum matrimonium advertit illam veram quidem fuisse, at insufficientem.

—Valere videtur dispensatio, atque ideo ipsum secutum matrimonium : si enim Pontifex id non permitteret Episcopis, hi in dispensationum concessione nimis angerentur scrupulis.—*Sanch.*, d. 17. n. 8.—Negant tamen plures.—*cf. Pontius*, c. 14. n. 8.

398. Non raro dispensationes concedit Julianus Episcopus propter solum pacis bonum, tum nempe ad graves componendas lites quæ sponsorum familias disjungunt, tum etiam ad easdem diutino odio aversas in concordiam redigendas aut in amicitia jam inita confirmandas.

—Causa de se sufficiens est, modo lites vel odia ortum non duxerint ex ipso matrimonio ineundo.—*Congr. de Prop. Fide*, 9 maii 1877.—*Bucc.*, ench. t. 2. n. 866.—*Sanch.*, d. 19. n. 8.

399. Melianus ab Episcopo petit dispensationem impedi-
menti consanguinitatis in tertio gradu : nuptias enim
cum propinqua inire exoptat, ut suam conservet familiam,
tum in eodem sanguine, tum in suorum bonorum pos-
sessione.

—Unaquæque ex his duabus causis haberi potest tan-
quam impellens,—imo et tanquam sufficiens, ut supra
dictum est, si agatur de familia nobili aut illustri : tunc
enim non privatum modo, sed etiam bonum publicum
spectat, cum familiæ illustres simul et divites commodius
reipublicæ valeant inservire. — *Vecch.*, p. 353. — *cf.*
S. Th., 2. 2. q. 63. a. 2. ad 2.—*Sanch.*, d. 19. n.
5. 30. 31.

400. Albertina dispensationem a S. Sede postulat
ut nuptias conciliare valeat cum consanguineo in
secundo gradu : allegat infirmam valetudinem, infamiæ
periculum ob nimiam cum sponso familiaritatem, angus-
tiam loci, ætatem superadultam atque dotis incompe-
tentiam.

—Infirmitas physica, atque periculum infamiæ ob
familiaritatem cum sponso, de se non sunt nisi causæ
impellentes;—tres aliæ possunt esse sufficientes quamvis
disjunctim adhibeantur, si tamen sponsa nequeat facile
aliud virum sibi invenire.—Angustus porro censetur
locus si non habeat plus quam 300 focos aut 1500 incolas,
licet in tota parœcia multo plures existant;—ætas gene-
ratim superadulta æstimatur quæ superat 24 annos, et in
quibusdam regionibus 20 aut etiam 18;—dos autem est
incompetens quæ non sufficit ad nubendum viro suæ
conditionis.—*S. Congr. Conc.*, 16 dec. 1876.—*Congr. de*
Prop. Fide, 9 maii 1877.—*Bucc.*, *ench. t.* 2. n. 866.—*Sanch.*, l. 8. d. 19. n. 12 et seqq.—*Gobat, exp. th. tr.* 9.
n. 642 et seqq.—*Corradus*, l. 7. c. 2. n. 6. et seqq.—*Krimer*, n. 2071 et seqq.—*Foder*, p. 65 et seqq.

401. Maternus amore propriæ consobrinæ deperditus parochum rogat ut dispensationem impedimenti postulare dignetur, minans se a fide catholica defecturum nisi dispensationem obtineat.

—Prævisio tanti mali, quod vesanus amor sponsi erga sponsam probabile efficeret, justa sane et sufficiens esset causa ut parochus postularet et Episcopus facultate donatus concederet dispensationem; quoniam vero ipse sponsus dispensationem per minas extorquere minatur, indignus evadit qui veniam impetret, et venia non est concedenda.—*Congr. de Prop. Fide*, 9 maii 1877.—*Bucc., ench. t. 2. n. 866*.—In hujusmodi casu sedulo inquirere debet bonus pastor utrum allegari possit ratio alia, vel oratorem suaviter amovere a nefando suo proposito.—Nec diversa foret solutio si minaretur sponsus se civili solum matrimonio usurum: prolatio enim talis motivi merito haberetur tanquam injuriosa et dispensatio deneganda esset.—*cf. Foder, p. 69*.

402. Amantius parochus Sylvanum avertere conatus est ne Joannam sibi sobrinam in uxorem ducere pertinaciter vellet, sed frustra: nunc vero prudenter timens ne in incestuoso concubinato perseveret, dispensationem petit a consanguinitate in secundo gradu ut publici amoveat scandali periculum.

—Causa hæc est sufficiens et dari valet dispensatio.—*Congreg. de Prop. Fide*, 9 maii 1877.—*Bucc., ench. t. 2. n. 866*.

403. Confessarium rogat Anastasia puella ut pro ipsa licentiam obtineat nubendi consobрино, a quo prægnans effecta est.

—Prægnatio ideoque legitimatio prolis, ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et simul honori mulieris innuptæ permansuræ, una est ex urgentioribus causis, ob

quam etiam plebeiis dari solet dispensatio, præsertim si copula patrata non fuerit sub spe facilioris dispensationis. —*Congr. de Pr. Fide, 9 maii 1877.*—*Bucc., ench. t. 2. n. 866.*

II.

ORATOR.

I. Obreptio. 404. Birgitta honesta puella petit a parochus ut veniam pro ea impetret nuptias ineundi cum sobrino, quoniam annos 24 jam excessit nec spem habet alium sponsum suæ conditionis inveniendi. Quærit parochus an sobrinus unquam cum ea turpiter se gesserit : negat prorsus Birgitta, quo tamen non obstante, urget ignorans parochus ut in supplici libello copula exprimatur, declarans ex hujusmodi causa allegata certius concedendam fore dispensationem.

—In quonam differant obreptio et subreptio in dispensationis petitione non convenit inter doctores. Existimat *Sanchez, d. 21. n. 2*, cum pluribus aliis voces illas synonymas esse et indiscriminatim usurpari. Communius autem obreptio sumitur pro allegatione alicujus motivi non existentis, et subreptio pro omissione alicujus rei quæ fuisset declaranda. Substantialis dicitur obreptio, quando falso allegatur causa motiva, illa sc. propter quam Superior censetur dispensationem concedere; substantialis vocatur subreptio, quando tacetur res necessario declaranda ad obtinendam dispensationem. Non valere dispensationem substantialiter obreptitiam vel subreptitiam ex eo fluit, quod dispensatio sit nulla si dispensans non habuerit intentionem dispensandi, quam reapse non habet, si in libello supplici causa motiva apponatur omnino falsa, vel aliquid reticeatur quod erat necessario exprimendum : veritate enim deficiente sive in causis motivis sive in impedimentis expositis, non intendit Superior dare dispensationem. Ratio est, ait *Benedictus XIV* quoad obreptionem, « quod expressio causarum earumque verificatio ad substantiam et validitatem dis-

pensationis pertineat, illisque deficientibus, gratia nulla et irrita sit, nullamque executionem mereatur. » *C. Ad Apostolicæ.*—*Vecchiotti*, p. 356.—Ex quibus colligitur in postulatione Birgittæ nostræ aliquam adesse obreptionem cum falso copula allegetur, et invalida certo foret concessio si hæc causa sola fuisset proposita; quoniam tamen simul adducitur ætas sponsæ provecta, quæ per se sola sufficere potest ad gratiam obtinendam, dispensatio probabiliter saltem est valida: et reapse egomet legi responsum S. Pœnitentiariæ declarantis conjuges, qui cum hujusmodi dispensatione conjuncti fuerant, non esse inquietandos.—*Sanch.*, d. 21. n. 42 et seqq.—*Gobat*, exp. th. tr. 9. n. 633 et seq.—*Zitelli*, prol. n. 31. IV.—Si qua dispensatio invalida fuerit propter obreptionem vel subreptionem, altera fieri potest postulatio in qua juxta veritatem describantur tum motiva tum impedimenta, et Superior, si velit, novas concedet litteras in forma *perinde valere*; tunc delegatus, cui hujusmodi litteræ directæ sunt, negotium reassumens, primasque litteras valere decernens, servata alias primarum litterarum forma, procedet in omnibus et per omnia perinde ac si oratores in prima supplicatione singula exprimenda vere expressissent, ipsosque dispensari in primis litteris rite mandatum fuisset.—*Corradus*, l. 8. c. 5. n. 39 et seqq.—*de Justis*, l. 3. c. 16. n. 78 et seqq.

405. Fidelis et Margarita dispensationem petunt ab affinitate in secundo grālu. In supplici libello scribitur illos copulam habuisse et, si denegetur dispensatio, sponsam esse subituram infamiam gravem. Aderat profecto infamiæ periculum, ob nimiam familiaritatem, sed falso allegabatur copula quæ habita nunquam fuerat. Parochus delegatus censet obtentam dispensationem esse invalidam ratione obreptionis, et ideo matrimonium differt ad aliud tempus. Interea fornicantur sponsi et Margarita gravida

efficitur. Hinc parochus novam postulat dispensationem ad prolem legitimandam; obiit autem proles antequam dispensatio executioni mandaretur.

—Non valet posterior dispensatio, cum executionis tempore preces jam non nitantur veritate; valebat vero et adhuc valet prior: causa enim dispensatorem movens non erat peccatum, falso allegatum, sed ipsum infamiæ periculum quod reapse aderat.—*Gury, Cas. t. 2. n. 1049.*
—*Sanch., d. 21. n. 42-45.*

406. Felix Vicarius generalis Burdigalensis dispensationem a consanguinitatis impedimento postulat in gratiam Paulini suæ diœceseos, et Eulampiæ diœceseos Auscitanæ. Rescriptum porro concessionis dirigitur ad Danielelem, Vicarium generalem Auscitanum, et dispensatio scribitur dari pro Eulampio Auscitanæ diœceseos et pro Paulina diœceseos Burdigalensis.

—Error in nomine Oratorum nullatenus offîcit valori dispensationis, imo nec error in nomine diœceseos ad quam pertinent Oratores, cum certo constat de identitate personarum quibus conceditur dispensatio; sed error in nomine executoris delegati potest vitare dispensationem, quoties nempe præsumi nequit S. Pontificem voluisse delegare executorem in litteris designatum, utpote v. g. diœceseos extraneæ, nec constat quemnam delegare voluerit. In casu proposito censeo valere dispensationem, modo executioni mandetur per Vicarium generalem Auscitanum, vel ejus delegatione per Burdigalensem.—*cf. Gobat, exp. th. tr. 9. n. 635 et seqq.*—*Zitelli, c. 4. §. 2. n. 2.*

II. Subreptio.

1°. Impedimenta.
I. Species infima.

407. Quinque varias dispensationes petit Norbertus parochus: 1^{am} pro Anacleto, a consanguinitate in tertio gradu, prætermittens illam ex crimine ortam esse;—
2^{am} pro Julia, ab affinitate in secundo gradu, non expri-

mens illam ex licita copula provenire;—3^{am} pro Catharina, a spirituali cognatione ob datum baptisma in necessitate, non determinans matrimonium cum ipso baptizato ineundum esse;—4^{am} pro Antonio, a publica honestate in primo gradu, non dicens illam procedere a sponsalibus;—et 5^{am} demum pro Philippo ab admissio crimine, non explicans illud consistere in adulterio cum matrimonii promissione,—et reapse omnes impetrat dispensationes.

—Omnes dispensationes videntur invalidæ, quoniam in nulla petitione satis expressa fuit infima impedimenti species, ac proinde in unaquaque adest subreptio substantialis.—*Congr. de Pr. Fide*, 9 maii 1877.—*Bucc. ench.*, t. 2. n. 860.—*Sanch.*, l. 8. d. 24. n. 15 et sq.—*Kugler*, p. 4. n. 392 et sqq.—*d'Annib.*, t. 3. n. 349 et sqq.—Sunt tamen qui contradicunt quoad 1^{am}, quia facilius dispensatur in consanguinitate orta ex copula illicita, quam in legitima;—quoad 2^{am}, quoniam peccatum non præsumitur ubi non exprimitur;—quoad 4^{am}, quoniam difficilius dispensatur in honestate ob matrimonium quam in honestate ob sponsalia;—et quoad 5^{am}, quia minus crimen præsumitur ubi non declaratur majus.

408. Duplicem petit dispensationem Michael parochus : alteram pro Gabriele, ab affinitate in secundo gradu ex copula licita, tacens publicam honestatem; alteram pro Victorina, ab affinitate in tertio gradu, non exprimens eam procedere ex copula licita.

—Nulla occurrit subreptio in supplicationibus et utraque dispensatio valida est : prior, quoniam affinitas ex legitimo orta matrimonio annexam semper habet honestatem publicam, si qua forte adhuc supersit post consummatum conjugium;—altera, quoniam affinitas in tertio gradu ex copula illicita non esset impedimentum et ideo pro illa non peteretur dispensatio.—*Sanch.*, l. 8. d. 24. n. 36 et seqq.—*Kugler*, p. 4. n. 391 et seq.—Prior tamen

dispensatio minime valeret, si orator eam petiisset pro honestate publica, non agens de affinitate : nam honestas oritur ex matrimonio rato etiam non consummato, ac proinde non secum necessario trahit affinitatem quæ potest adesse vel non adesse.—*Kuzler, p. 2. n. 1291 in fine.*

409. Nuptias inire cupit Benignus cum Dorothea, cujus matrem cognovit turpiter : dispensationem petit et obtinet ab affinitate illegitima occulta in primo gradu, non declarans illam adesse in linea recta.

—In affinitate, non secus ac in consanguinitate, explicanda est linea : ratio est quia « si agatur de affinitate ex copula licita in linea recta concedi non solet dispensatio. Si agatur de affinitate ex copula illicita, pariter in linea recta, non sine difficultate dispensatio conceditur, cui insuper adjiciuntur clausulæ speciales. » *Acta S. S. t. 2. p. 127.—cf. p. 190 et seqq.*—Quæstio est utrum hujusmodi reticentia lineæ rectæ reddat petitionem substantialiter subreptitiam, adeoque dispensationem nullam. Amplectimur sententiam P. Lehmkuhl scribentis : « In affinitate illegitima occulta perinde est, utrum sit linea recta an transversalis, ita ut error (*a fortiori reticentia*) hac in re in litteris supplicibus commissus dispensandi facultatem vi sua non destituat. » *t. 2. n. 809 ad 3.*—In praxi, ut nullum supersit dubium circa dispensationis valorem, semper exprimenda est provenientia affinitatis ex copula sive licita sive illicita, declarando v. g. oratricem carnaliter cognitam fuisse a sponsi patre, vel avo, vel filio, vel nepote, vel fratre, vel patruo, vel avunculo, vel consobрино.—*Acta S. Sedis, l. cit.—cf. d'Annibale, t. 3. n. 351.*

2. Nume-

rus.

Affinitas

multiplex.

410. Dispensationem ab affinitate in primo gradu impetrat Firminus ut Corneliam valeat ducere : declaravit se

cum illius sorore turpiter egisse, omittens copulam cum illius etiam matre habitam.

—Subreptitia et irrita erit dispensatio : extat enim duplex affinitatis vinculum et utriusque solutio requiritur. —*Sanch.*, d. 24. n. 5. —*S. Alphonsus*, n. 1138, asserit de hoc non amplius dubitandum ex declaratione Benedicti XIV. —Eamdem ob causam nulla esset dispensatio quæ simpliciter pro consanguinitate peteretur, si duplex intercederet consanguinitas. —*Congr. de P. F.*, 9 maii 1877. —*Buccer.*, ench. t. 2. n. 866. —*Sanchez*, d. 24. n. 5. —Contrariæ tamen sententiæ favere videtur Krimer, n. 2144, —non autem Lugo, *resp. mor. l. 1. dub. 43*, prout perperam asserit Lacroix, n. 919.

411. Barnabas dispensationem postulat ab affinitate ob patratam fornicationem cum sorore sponsæ; silentio autem premit se non semel at multoties eam iterasse, imo et denuo iterat post impetratam atque rursus post executioni mandatam dispensationem.

—Valet et sufficit obtenta dispensatio : affinitas enim orta vel oritura per copulam cum eadem persona, non tamen cum altera, jam sublata est quoad effectum contrahendi matrimonium. —*S. Pœnit.*, 21 sept. 1752. ap. *S. Alph.*, n. 1140. —Hinc emendanda est sententia Sanchezii, d. 24. n. 8. Scavini, t. 4. p. 545. et aliorum qui existimant requiri novam dispensationem si orator copulam iteret post fulminationem dispensationis.

412. Dispensationem a consanguinitate in secundo gradu poscit Nicomedes, minime declarans copulam incestuosam, quam tamen cum sponsa eo animo patraverrat ut facilius obtinèret dispensationem. Incestus.

—Leo XIII « jussit statui et declarari, dispensationes matrimoniales posthac concedendas, etiamsi copula incestuosa, vel consilium et intentio per eam facilius

dispensationem impetrandi, reticita fuerint, validas futuras. » *S. Offic.*, 25 jun. 1885.—*Bucc.*, *ench. t. 2. n. 867.*—Si igitur Nicomedes nuptias celebravit post hujusmodi decreti promulgationem, valide celebravit; si prius, controvertitur, et probabilitate non caret sententia affirmans eum validum inivisse connubium.—*Villada, t. 3. cas. 4.*

Intentio
obtinendi
dispensa-
tionem.

413. Cum sponsa consanguinea in tertio gradu rem habuit Damasus eo fine ut facilius dispensationem obtinere valeret; in supplici autem libello unicam exprimit causam motivam, copulam nempe habitam, et reticet intentionem ex qua illam inierat.

—Invalida erit dispensatio saltem si præfata intentio fuit sponsæ manifestata, quia nemini sua fraus patrocinari debet.—*S. Alph.*, n. 1134.—*Villada, t. 3. cas. 4.*—Valida tamen foret dispensatio, si copula peracta est tantum cum spe dispensationis obtinendæ.—*d'Annib.*, t. 3. n. 352. *nota 44.*

Novum
adulter-
rium.

414. Avitus, defuncta uxore, dispensationem postulat super adulterii crimine ut Adrianæ adulteræ nubere possit. Stante secundo matrimonio iterum cum altera adulterium consummat nec sine promissione matrimonii. Post mortem vero Adrianæ novam petit super adulterio dispensationem, nulla facta mentione de dispensatione simili olim impetrata.

—Cum impedimentum oriatur ex crimine et quidem specificè eodem, ad valorem dispensationis necesse est declarare aliam prius obtentam: relapsus enim Superiorem a dispensando non parum retrahit et Superior non præsumitur velle idem genus criminis pluries remittere.—Secus vero si impedimentum non esset ex crimine, vel esset ex crimine diverso.—*de Justis, l. 1. c. 4. n. 189.*—*S. Alph.*, n. 1137.

415. Solutis sponsalibus quæ cum Ursula inierat, Honoratus dispensationem petit ab honestate publica ex iisdem proveniente, ut nubere queat Euphrasiæ illius sorori; sed ex oblivione prætermisit declarationem gradus primi hujus publicæ honestatis. 3. Gradus.
Subauditus.

—Cum impedimentum illud primum gradum non prætergrediatur, valet dispensatio : tutius tamen declaranda est linea etiamsi collateralis sit, atque testandum sponsalia fuisse legitime soluta.—*Foder, form. matr. p. 74.*—Solutio sponsalium taceri potest penes S. Pœnitentiarium, quæ non dispensat nisi sponsalia mutuo fuerint resoluta consensu.—*d' Annib., t. 3. n. 350. nota 33.*

416. Horatius viduus connubio sibi jungere cupit Æmiliam, filiam Lucretiæ, sororis defunctæ uxoris suæ Placidæ, atque sibi consanguineam secundo consanguinitatis gradu : quamobrem supplicat Sedi Apostolicæ pro dispensatione narrans Æmiliam esse sibi junctam secundo gradu consanguinitatis et affinitatis æquali; et mox dispensationem impetrat cum clausula : « Quæ, ut asseris, secundo gradu consanguinitatis et affinitatis æquali tibi juncta est. » Inæqualis.

—Dispensatio nullo gaudet valore, utpote subreptitia : nam ex Motu proprio Pii V, *Sanctissimus*, primus gradus semper est exprimendus; Æmilia autem est Horatio affinis in secundo gradu attingente primum, cum Placida filia sit illius a quo ipsa Æmilia originem ducit per Lucretiam, ac proinde illi consanguinea in primo gradu cum secundo.—*Gobat, Quin. tr. 5. c. 37 n. 290 et sqq.*—*Zitelli, c. 4. §. 2. n. 3.*

417. Dispensationem postulat Martinus a consanguinitate in quarto gradu, non exprimens hanc esse inæqualem atque secundum gradum attingere. Propior.

—Valet dispensatio. Ad liceitatem tamen necesse est

ut exprimatur etiam gradus propior, imo et ad validitatem si ille primus sit.—*Pontius, c. 17. n. 26 et seq.*—*Kugler, n. 389 et seq.*—*Zitelli, c. 4. §. 2. n. 3.*—*de Justis, l. 2. c. 3. n. 37 et seqq.*—*d'Annib., t. 3. n. 352.*—*Lehmke, t. 2. n. 809 ad 4.*

418. Conradus dispensationem impetrat a consanguinitate in tertio gradu lineæ transversæ; celebratis porro nuptiis deprehendit se uxori non esse consanguineum nisi in gradu quarto.

—Valida est dispensatio, adeoque ipsum conjugium : dispensatio enim in gradu viciniore dispensationem in remotiori continet, non vero vicissim.—*Sanch., d. 24. n. 17 et seq.*—*Kugler, n. 388.*—*d'Annib., t. 3. n. 351.*

2°. Circum-
stantiæ
inīti conju-
gii civilis,

419. Gulielmus et Benigna, inter se propinqui in tertio gradu ob consanguinitatem ex occulto crimine proveniente, civile inierunt matrimonium tanquam legitimum, et in contemptum matrimonii ecclesiastici. Elapsis pluribus annis facti pœnitentes dispensationem petunt ut contrahere valeant coram Ecclesia, et causam non allegant nisi dotem mulieris incompetentem.

—Asserit Vecchiotti, *p. 364*, exprimendum esse etiam civile matrimonium, quia in præsentī casu est connubium clandestinum : censeo tamen id non requiri ad valorem, at tantum ad liceitatem dispensationis, eo quod hujusmodi conjunctio coram Ecclesia nulla virtute gaudeat etiam quoad speciem.

420. Hippolytus et Sabina consanguinei eo animo civile matrimonium celebrarunt ut facilius postea dispensationem obtinerent : nunc revera dispensationem a consanguinitate exposcunt atque solum contractum civiliter initum allegant, reticentes pravam intentionem qua ad connubium ineundum movebantur.

—S. Pœnitentiaria, 2 oct. 1829 et 18 apr. 1831, declaravit, ut refertur ap. Vecchiotti, p. 364, non necessarium esse ad valorem dispensationis civile matrimonium exprimere, quando illud contractum est ut legi solum pareatur, licet ea intentione initum sit ut facilius obtineatur dispensatio. Existimo illud verum esse dumtaxat si oratores aliam causam allegent præter ipsum matrimonium eo fine celebratum : secus enim sua fraus ipsis patrociniaretur; unde dispensatio ab Hippolyto et Sabina impetrata invalida habenda est.

421. Nuptias in faciem Ecclesiæ celebrant Felicianus ^{religiosi.} et Martha consanguinei in quarto gradu, nulla petita dispensatione, atque matrimonium consummant. Post aliquot menses dispensationem petunt allegantes infamiam vitandam atque legitimandam prolem.

—Non valet dispensatio nisi etiam declaraverint se scienter nuptias celebrasse in gradu prohibito; imo, si id fecerint spe dispensationis facilius obtinendæ, hoc etiam exprimendum est.—*Trident. sess. 24. c. 5. de ref. matr.*—*Gobat, n. 625.*—*d'Annib., t. 3. n. 353.*

422. Dispensationem frustra petunt ab affinitatis impedimento Cyrillus et Anastasia. Elapsis pluribus mensibus preces instaurant, easdem prorsus afferunt causas, repulsam tamen prius habitam tacent atque optatam gratiam demum adipiscuntur. ^{3°. Repulsa celata.}

—Valet dispensatio : nullibi enim præcipitur ut prioris repulsæ mentio fiat.—*Sanch., d. 22. n. 14.*—*Suar., de leg. l. 6. c. 22.*—*Gobat, n. 623.*—*Gury, t. 2. n. 1042.*—*Ballerini, n. 1380.*

423. Constans Philomelæ nubere cupit; obstat affinitas orta ex peccato commisso cum illius consobrina. Dispensationem petit a S. Sede, nihil obtinet; paulo post

eandem gratiam a Nuntio Apostolico flagitat, ast operam perdit; demum adit Episcopum et nulla mentione facta de duplici repulsa quam passus est, dispensationem impediementi ab illo poscit et impetrat.

—Valida videtur dispensatio : nam Superior denegando dispensationem nec aufert, nec limitat potestatem dispensativam inferioris, etiamsi hæc delegata fuerit.—*Suar.*, de leg. l. 6. c. 22.—*Castropalao*, tr. 3. d. 6. p. 16. §. 4. n. 1.—*Pontius*, c. 17. n. 4.—*Kuzler*, q. 24.—de *Iustis*, l. 1. c. 4. n. 220.—*Adversantur Sanchez*, d. 14. n. 5.—*Zitelli*, p. 70.—*Ballerini*, n. 1380.—Et diffitendum non est illum agendi modum aliquam erga Superiorem irreverentiam redolere.

ARTICULUS III

MODUS PETENDI DISPENSATIONEM

Dispensatio regulariter petenda est a Dataria, mediante Ordinario, appositis propriis sponsorum nominibus, si agatur de impediementis notoriis aut ad forum externum pertinentibus;

Petenda est a Pœnitentiaria per quemlibet, etiam per ipsum oratorem, ficto nomine apposito, si agatur de impediementis ad forum internum spectantibus;—ita tamen ut, concurrentibus duobus impediementis non disparatis, publico uno, altero occulto, no'ificetur Pœnitentiariæ postulatam fuisse a Dataria dispensationem impediementi publici;

Ex mandato autem S. Pontificis ipsa Pœnitentiaria a multis jam abhinc annis super impediementis publicis et quoad forum externum fideles dispensat, quos Ordinarius testatur pauperes esse.

SANCHEZ, l. 8. d. 23. t. 3. p. 103.—CORRADUS, l. 7. c. 4. p. 201.—de JUSTIS, l. 1. c. 3. p. 14.—ELBEL, th. sacr.—p. 3. conf. 20. n. 491 et seqq. t. 3. p. 455.—KRIMER, in 4. decr. n. 2191, 2303 et seq. t. 4. p. 538, 560.—

REIFFENSTUEL, in 4. decr. app. n. 231 et seqq. t. 4. p. 183.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 909 et seqq. t. 4. p. 232.—KUGLER, p. 4. n. 224, 400 et seqq. t. 3. p. 161, 299.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 16. n. 210 et seqq. t. 4. p. 232.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1144 et seqq. t. 5. p. 235.—VECCHIOTTI, §. 71. p. 381.—d'ANNIBALE, t. 3. n. 348 et seqq. p. 261.—JODER, form. matrim. ch. 1. a. 3. §. 5. p. 75.—ZITELLI, disp. matr. c. 4. p. 67.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 4. §. 6. n. 1372 et seqq. t. 6. p. 728.—GASPARRI, c. 4. s. 1. a. 4. n. 311 et seqq. t. 1. p. 191.

424. Flavio missionario in Galliis occurrit Augustinus narrans se justas ob causas consobrinæ nubere velle, eumque rogat ut dispensationem super consanguinitate ipse impetrare dignetur : parochum adire veretur propter gravia dissidia pluries cum illo habita. Libenter acceptat Flavius atque directe ad Datariam ipse supplicationem mittit.

—Ad concedendas dispensationes ab impedimentis duplex extat in Urbe tribunal, Dataria nempe et Pœnitentiaria. A Dataria regulariter petuntur dispensationes pro foro externo et super impedimentis publicis vel quæ publica mox fore prævidentur, cujusmodi sunt honestas publica ex matrimonio orta, consanguinitas, ipsa affinitas ex illicita copula proveniens si puella gravida evasit, crimen jam a non paucis cognitum, etc. A Pœnitentiaria postuluntur dispensationes pro foro interno et super occultis impedimentis. Per Datariam ipse S. Pontifex quasi immediate dispensat, mortuoque Pontifice cessat Dataria, et litteræ ad Datariam missæ his verbis semper incipiunt : *Beatissime Pater*, licet foris inscribi valeant sive *Ad Summum Pontificem, Romam*, sive *Ad Eminentissimum Principem, Reverendissimum DD. N.* (pronomen) *Cardinalem N.* (nomen) *Prodatarium*. Missionarius noster imprudenter valde egit, debuisset enim libellum mittere mediante Ordinario, qui facilius per parochum et alios inquirere potest de statu et conditione nupturientium, et de impedimenti natura; insuper S. Dataria vel nun-

I.
DATARIA.

*I. Impedi-
mentum
simplex.*

quam vel rarissime hujusmodi acceptat petitiones nisi recognitæ fuerint a sponsorum Ordinario.—Dispensatio tamen, si reapse concedatur, valida profecto erit.—*Gury, Comp. t. 2. n. 889.—Lehmke. t. 2. n. 804 et seqq.—Foder, p. 80.*

425. Duplicem dispensationem a Dataria impetrat Valerianus parochus : unam pro Anselmo super impedimento publicæ honestatis in secundo gradu, ad eum finem ut fortuna in eadem familia maneat, atque petit *in forma nobilium*, licet Anselmus homo sit rusticus at valde dives; alteram pro Benigno viro nobili et divite super impedimento consanguinitatis in secundo pariter gradu, petit vero *in forma pauperum*, et in rescripto inserta est, ut solet, clausula : *Dummodo oratores pauperes et miserabiles existant*. Inde Valerianus gravibus angitur scrupulis et te de valore utriusque matrimonii interrogat.

—Dataria dispensationem concedit vel *in forma pauperum*, vel *in forma communi*; concedit etiam *in forma nobilium*, quæ a forma communi in eo tantum differt, quod major solvatur componenda. Quinam vero habendi sint tanquam pauperes vel miserabiles, ægre potest determinari. Declarationem Pii VI in primis transcribere juvat : « Vere autem pauperes non utique alii existimantur, quam qui adeo miserabiles existunt, ut labore manuum et industria tantum vivant; quo fit ut dispensatio in forma pauperum non aliter a S. Sede Apostolica concedatur, quam si de paupertate dispensandorum constet ex proprii Episcopi attestatione, et ea quidem, quæ exarata sit juxta decretum Urbani VIII (seu Alexandri VII), quod nimirum oratores pauperes et miserabiles existant, et ex suis laboribus et industria tantum vivant. Quia tamen illi etiam pauperes merito dici possunt, qui aliqua possident bona, hinc non denegatur a S. Sede dispensatio in forma pauperum, etiamsi oratores bona in capitali

possident valoris scutorum 300 monetæ romanæ si ipsi citra montes degunt, vel, si ultra montes, valoris ducatorum auri de camera 300, summam attingentium scutorum 525 dictæ monetæ. Quod si bona habeant ad quantitatem usque scutorum (5370 fr.) vel respective ducatorum 1000 auri de camera (9396 fr.) dispensatio nihilominus in forma pauperum conceditur, soluta tamen eleemosyna, quæ vulgo dicitur *componenda*, scutorum quatuor (21 fr.) pro quolibet centenariio, quam SS. memorat, et vult vel erogandam esse in subsidium pauperum vel ipsis dispensandis eleemosynæ titulo remittendam, si nihilominus, eorum conditione inspecta, pauperes esse videantur. Amplius vero possidentibus dispensatio in forma pauperum non conceditur, sed sub altera forma *ex honestis*, quæ tamen in facultatibus concessis minime comprehenditur. » *Gasp.*, n. 317.—Notandum est summam hujusmodi intelligi deducto ære alieno et deductis expensis necessariis ad bona administranda et onera quælibet sive ordinaria sive extraordinaria solvenda. Imo nostris temporibus summa saltem duplo major requiritur, cum anno 1841, a 50 sc. abhinc annis et amplius, ipsi Rectores Apostolicæ Datarie declaraverint illos reputandos esse *pauperes*, quorum fortuna valorem 5000 fr. non excedebat, illos vero, quorum fortuna valorem 10000 fr. non excedebat, *fere pauperes* nuncupari.—*Gury*, *Comp. t. 2. n. 879.*—*Lehm.* n. 805.—Quibus ita expositis redeamus ad nostrum Valerianum, qui profecto in utraque supplicatione contra veritatem peccavit, in prima, ut opinor, leviter tantum, in altera graviter. Etenim in supplicatione Anselmi dispensationem postulavit in forma nobilium, cum Anselmus rusticus esset: hujusmodi porro fallacia, quamvis adhiberetur in re gravi, nimirum in matrimoniali dispensatione, nullum tamen præjudicium intulit, et ipsa pinguis eleemosynæ erogatio ab Anselmo requisita, conjuncta cum motivo servandi fortunam in

familia, haberi potest tanquam sufficiens causa dispensationis, proindeque matrimonium subsequens censetur validum.—*cf. Sanch., d. 19. n. 6. 30. 35.*—In supplicatione autem Benigni implicite saltem et falso declaravit parochus eum pauperem esse, et dispensatio non videtur concessa nisi orator pauper sit et miserabilis, cum tamen nobilis reapse sit atque dives. Quoniam vero ipsa paupertas non est ratio ob quam datur dispensatio, sed ob quam *gratis* datur, valebit dispensatio modo causa motiva vera et sufficiens fuerit proposita.—*S. Alph., H. A. tr. 18. n. 87.*—Peccavit tamen graviter Valerianus, quia ob tale mendacium, non modo pia opera pinguem amiserunt eleemosynam, ast etiam Dataria Officiales fraudati sunt stipendio ad quod jus strictum habebant, et in defectu Benigni ipse Valerianus eis restituere tenetur.—*Gury, Comp. t. 2. n. 879.*—*Lehmke., n. 805.*

II. Impedimentum multiplex.

426. Obtenta consanguinitatis dispensatione, Aurelius sponsalia occulte init cum sobrina sua Euphrosyna; ea autem ante celebrationem matrimonii mortua, iterum dispensationem honestatis publicæ a Dataria postulat ut illius sorori possit nubere, et deinde in libello separato dispensationem consanguinitatis ab eadem impetrat.

—Interdum duo adsunt impedimenta, unum publicum et ad Datariam spectans, occultum alterum et spectans ad Pœnitentiariam, et tunc agendi modus diversus est prout ambo impedimenta sunt disparata vel non. Disparata censentur quoties unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, consanguinitas et homicidium solum; censentur autem non disparata, quoties talis rationis sunt ut conjuncta majorem afferant repugnantiam ad nuptias ineundas, ideoque difficiliorem reddant dispensationem, ut si consanguinitati addatur affinitas, quia sponsus v. g. turpiter cognovit sororem sponsæ sibi consanguineæ, vel si cognationi spirituali addatur adul-

terium. In casu proposito impedimenta non sunt disparata, honestas enim publica conjuncta consanguinitati majorem exhibet repugnantiam ad connubium contrahendum, et ideo probabilius saltem est obtentam dispensationem omni valore destitui.—*de Justis, c. 4. n. 87 et seqq.*—Cum vero agitur de duobus impedimentis disparatis, v. g. de consanguinitate et de conjugicidio, valde probabile est dispensationem obtineri posse separatim, primum ab uno et deinde ab altero quod in diverso libello proponitur.—*S. Alph., n. 1139.*—Contra *Sanchez, d. 23. et alios.*

427. Impetrata dispensatione a tertio gradu consanguinitatis simplicis, Aristides nuptias coit cum Helena; postea vero duplicem deprehendit consanguinitatem et illico dispensationem rursus petit a simplici illa consanguinitate recens detecta, nullamque facit mentionem de priore jam sublata.

—Non valet dispensatio saltem probabilius et in uno eodemque libello utraque consanguinitas exprimenda est, quia ex utriusque conjunctione vinculum, proindeque impedimentum evadit fortius, et dispensatio difficilior.—*De Justis, c. 4. n. 74 et sq.—d'Annib., n. 348 nota 23.*

428. Valentinus turpiter se gessit cum Christinæ sorore, quam gravidam effecit. Ipsi Christinæ nunc nubere exoptat, sed ut famæ propriæ melius consulat, sub ficto nomine a S. Pœnitentiaria dispensationem petit affinitatis in primo gradu lineæ transversæ ob copulam illicitam, tacens omnino prægnationem mulieris quacum est fornicatus.

Dispensatio valore non gaudet; nam, præterquam quod impedimentum illud facillime publicum evadere potest, cum mulier jam sit gravida, S. Congregatio non concedit dispensationem nisi quatenus hinc nullum oritu-

II.
PŒNITEN-
TIARIA.
*I. Impedi-
mentum
simplex.
I. Occul-
tum.*

rum sit damnum pro tertia persona, moraliter porro certum est grave damnum oriturum ex illa dispensatione pro sorore Christinæ et prole nascitura.

2. Publicum.

429. Felix et Hortensia a remotis venientes regionibus domicilium statuunt in parœcia Alphonsi; quoniam exoptant nuptiis inter se copulari, Alphonsum parochum adeunt, rogantes ut dispensationem petat super impedimento consanguinitatis in secundo gradu. Advertens parochus illam consanguinitatem in regione penitus ignorari, dispensationem postulat mediante Ordinario ab occulta consanguinitate; Ordinarius vero ad Pœnitentiarum non ad Datarum supplicationem dirigit, licet oratores paupertate minime laborent.

—Pœnitentiarum nativo jure suo gratis dispensat ab occultis impedimentis et quoad forum internum; ex mandato tamen S. Pontificis a non paucis abhinc annis ipsa Pœnitentiarum dispensat, etiam quoad forum externum, a consanguinitate et affinitate in gradibus remotioribus ex quavis causa, in propinquioribus (2° et 2°) ex causa famosa, at utrobique pauperes tantum. Quædam sunt impedimenta, quæ reservantur S. Inquisitioni, crimina nempe ea ex quibus oritur de hæresi suspicio, v. g. publicum criminis impedimentum, ut si quis, vivente conjuge, aliam duxerit. Quoties vero recursus fit ad Pœnitentiarum pro publicis impedimentis, Ordinarius authentice attestari debet veram oratorum paupertatem: quod si non adsit paupertas allegata dubitant theologi an valeat concessa dispensatio. Quidam valere affirmant quia tunc Pœnitentiarum in Datarum vicem dispensat; negant alii, quia fines excedit mandati quod ei pro pauperibus tantum datum est. Interrogata pluries S. C. Concilii rem definire noluit et 28 jun. 1873 respondit: « Nihil esse innovandum. »—*d'Annib.*, n. 356.—*Zitelli*, p. 69.—Ex quo dispensatio data pro Felice nostro jam

dubia evadit. Sed insuper Pœnitentiaria in substantialem inducitur errorem, cum occulta consanguinitas orta nunquam censeatur ex legitimo matrimonio; nisi aperte dicatur. Demum impedimentum legitimæ consanguinitatis reapse publicum est, licet per accidens ignoretur in loco in quo nunc sponsi degunt, nec est mens Congregationis in illo dispensandi nisi, diligente peracta per Ordinarium inquisitione, constet de veritate precum. Ex quibus omnibus colligitur dispensationem esse subreptitiam, ideoque nullam.—Quod si quando censeat Ordinarius recurrendum esse ad Pœnitentiariam pro impedimento publico et quoad oratores non pauperes, accurate exponat tum peculiare rationes adeundi istud tribunal, tum veram oratorum conditionem, quibus perpensis Major Pœnitentiarius vel ipse dispensationem concedet, si opportuna facultate sit præditus, vel extraordinarie illam implorabit a S. Pontifice in audientia consueta.—*Zitelli, p. 68.*

430. Faustinus rem habuit cum matre sponsæ quæ sibi est consanguinea in secundo gradu: quapropter impetrata a Dataria dispensatione super consanguinitate, a Pœnitentiaria petit relaxationem impedimenti affinitatis in primo gradu, contractæ per copulam illicitam; non autem monet S. Congregationem se impetrasse jam dispensationem consanguinitatis a Dataria.

II. Impedimentum multiplex.

I. Utrumque dirimens.

—Debuisset Faustinus declarare tum lineam in qua sponsa erat sibi affinis: secus enim semper intelligitur transversalis linea; tum provenientiam affinitatis, utrum ex commercio cum matre, an cum filia (*Zitelli, §. 2. n. 3.*—cf. supra n. 409); præterea in uno eodemque libello supplici ad alterutram Congregationem misso semper exprimenda sunt omnia impedimenta dirimentia inter se non disparata, quorum unum augetur ex altero. Dispensatio proinde nulla et irrita censenda est.—*de Justis, c. 4. n. 105.*—*S. Alph., n. 1139.*—*Gury, Comp. t. 2. n. 877,*

2. Unum
prohibens.

431. Vladislaus a S. Pœnitentia impetrat dispensationem ab impedimento adulterii ut nubere adulteræ valeat; sed reticet se ligatum esse insuper voto castitatis.

Dispensatio est subreptitia atque ideo nulla : cum enim dispensetur difficilius quando occurrunt plura impedimenta etiamsi alterutrum sit mere prohibens, omnia sunt exprimenda in postulatione quæ ad S. Pœnitentiam dirigitur.—Potuisset tamen prius dispensationem vel commutationem voti disjunctim petere, et postea in altera supplicatione petere dispensationem impedimenti dirimentis.—*Sanch.*, d. 23. n. 4.—*de Justis*, c. 4. n. 93 et seqq.—*Elbel*, n. 508.—*S. Alph.*, n. 1139.—*Gury*, cas. t. 2. n. 1046.

ARTICULUS IV

MODUS EXEQUENDI DISPENSATIONEM

Dispensatio publici impedimenti executioni mandatur per delegatum, qui per se vel per alium declarat coram partibus et testibus impedimentum tolli :

Executor delegatus regulariter est Ordinarius : hac appellatione veniunt Episcopus, ejus Officialis seu Vicarius Generalis, et Sede vacante Vicarius Capitularis,—qui dispensationem Ordinario remissam exequi potest, sive hic illam exequi cæperit, sive non; et vicissim Sede provisa potest Episcopus, Vicarius Generalis vel Officialis exequi dispensationem quæ Vicario Capitulari remissa fuerat;

Sed nequit delegatus sui loco alium subdelegare, nisi forte Ordinarius expedire judicet ut alium deleget Ordinarium ad dispensationis executionem;—et ille qui executionem incepit, debet ipse eam absolvere;

Dispensatio autem impedimenti occulti mandatur executioni per ipsum confessarium, audita prius confessione atque data absolutione :—valeret tamen dispensatio si confessio esset sacrilega, vel si absolutio differenda videretur.

SANCHEZ, l. 8. d. 27 et seqq. t. 3. p. 119.—PONTIUS, l. 8. c. 21. p. 519.—GOBAT, exp. th. tr. 9. n. 685 et seqq. et quinar. tr. 5. c. 37. n. 141 et seqq. t. 1. p. 663 et t. 2. p. 421.—CORRADUS, l. 7. c. 4. n. 10 et seqq. p. 250.—de JUSTIS, l. 1. c. 5 et seq. p. 51.—KRIMER, in 4. decr. n. 2205 et seqq. t. 4. p. 541.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 978 et seqq. t. 4. p. 249.—KUGLER, p. 4. n. 434 et seqq. t. 3. p. 329.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 16. n. 217 et seqq. t. 4. p. 233.—d'ANNIBALE, summ. t. 3. n. 358 et seqq. p. 270.—ZITELLI, de disp. matr. c. 6. p. 99.—JODER, form. matr. p. 76, 173, 180.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 4. n. 1386 et seqq. t. 6. p. 736.—GASPARRI, n. 392. t. 1. p. 244.

432. Petita dispensatione matrimoniali in gratiam Urbani et Feliciæ, Ordinarius delegatus est ad illam exequendam. Vixdum incepta erat inquisitio veritatis, cum Episcopus mortem obiit. Idecirco Vicarius, a Capitulo electus ad diocesim administrandam, causam peragendam suscipit, sed admonitus oratores ad vicinam diocesim transmigrare, ut connubio facto vitam ibi degant, Litteras Apostolicas mittit ad Vicarium generalem istius dioceseos, illum delegans pro dispensationis executione. Vicarius generalis dispensationem executioni reapse mandat et paulo post Urbanum inter et Feliciam nuptiæ celebrantur.

—Paucis abhinc annis invalida fuisset dispensatio : ille enim solus, cui dispensatio erat commissa, eam executioni mandare debebat, et Vicarius capitularis nullatenus in ea re ipsi Episcopo succedebat, nec a fortiori alium Episcopum poterat subdelegare.—*Schmalz.*, n. 218.—Nunc vero, defuncto Episcopo, licite potest causam suscipere Vicarius capitularis, imo et alium Ordinarium subdelegare. Etenim, 13 jun. 1887, EE. Inquisitores Generales decreverunt supplicandum SSmo, ut attentis temporum et rerum adjunctis statuere ac declarare dignaretur, quibuslibet in contrarium non obstantibus :—I. Dispensationes matrimoniales omnes in posterum committendas esse vel oratorum Ordinario, vel Ordinario loci N,—

I.
FORUM
EXTERNUM.
I. Delegatio.

2. Appellatione Ordinarii venire Episcopos, Administratores seu Vicarios Apostolicos, Prælatos seu Præfectos habentes jurisdictionem cum territorio separato, eorumque Officiales seu Vicarios in spiritualibus generales, et Sede vacante Vicarium capitularem vel legitimum Administratorem.—3. Vicarium capitularem seu Administratorem eas quoque dispensationes apostolicas exequi posse, quæ remissæ fuerant Episcopo aut Vicario ejus generali vel Officiali, nondum executioni mandatas, seu hi illas exequi cœperint, seu minus. Et vicissim, Sede iterum deinde provisa, posse Episcopum vel ejus Vicarium in spiritualibus generalem seu Officiale exequi dispensationes quæ Vicario capitulari pro executione remissæ fuerant, seu hic illas exequi cœperit, seu minus.

—4. Dispensationes matrimoniales Ordinario oratorum commissas executioni dandas esse ab illo Ordinario qui litteras testimoniales dedit, vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, sive sit Ordinarius originis, sive domicilii, sive utriusque sponsi, sive alterutrius eorum, etiamsi sponsi, quo tempore executioni danda erat dispensatio, relicto illius diœcesis domicilio, in aliam diœcesim discesserint non amplius reversuri : monito tamen, si id expediens judicaverit, Ordinario loci in quo matrimonium contrahendum erit.—5. Ordinario prædicto fas esse, si ita quoque expedire judicaverit, ad dispensationis executionem delegare alium Ordinarium, loci præsertim ubi sponsi actu degunt.—Quæ omnia SS. D. N. Leo XIII probavit die 11 aug. ejusdem anni.—*Zitelli*, p. 100.—*Nouv. rev. th.*, t. 19. p. 143.—Ex quibus apparet Vicarium capitularem venire nomine Ordinarii sicut et Vicarium generalem, atque ab illo potuisse Vicarium generalem diœcesis alterius delegari ad exequendam dispensationem in gratiam Urbani et Feliciæ concessam.—*Congregatio S. Off.*, 20 febr. 1888.—*Lehmke.*, n. 791 in nota.

433. Vixdum Evaristus Officialis rescriptum pontificium acceperat, quo ipsi committebatur executio dispensationis matrimonialis in gratiam Jucundini, cum audit S. Pontificem vita defunctum esse. Hinc hæsitat an devenire possit ad dispensationis executionem.

—In primis notandum est Officiale alium non esse quam ipsum Vicarium generalem : munus est idem licet nomen diversum sit in diversis regionibus. Exploratum est insuper Sede vacante perdurare facultatem, quæ S. Pœnitentiariæ competit, dispensandi in occultis impedimenti pro foro conscientiae. In casu nostro agitur de impedimento publico, quod natura sua ad Datariam spectat, etiamsi forte rescriptum datum fuerit a Pœnitentia; et quæritur utrum dispensatio perseveret post mortem Pontificis.—Si litteræ apostolicæ expeditæ sunt in forma gratiosa, manet dispensatio, quoniam gratia facta non cessat morte concedentis. Si vero litteræ nondum sint confectæ, dispensatio ipso facto cessat. At si jam litteræ datæ sint et res amplius non sit integra, convenit etiam inter auctores Ordinarium posse dispensationem exequi. Quid vero si dispensatio non sit omnino gratiosa et res adhuc integra maneat? Non una est auctorum sententia. Negant plures valere dispensationem, quia, commissa Ordinario facultate dispensandi pro certa persona, gratia nondum est facta, sed *facienda*, gratia autem adhuc facienda expirat morte concedentis. Verum advertendum est facultatem dispensandi Ordinario committi posse dupliciter. Hæc enim facultas ita valet committi delegato, ut integrum prorsus sit illi potestate accepta uti, aut non uti; et tunc fatemur formam esse *commissariam* gratiamque adhuc faciendam, et ideo potestatem dispensandi cessare per obitum delegantis. Potest autem hæc facultas ita committi delegato, ut gratia potius sit facta quam facienda, licet executio Ordinario sit demandata, et ille de certis existentibus

conditionibus certior fieri debeat antequam dispensatio ultimam suam executionem obtineat. Forma in illo casu potius *mixta* quam *commissaria* dicenda est, non enim simpliciter executio voluntati et arbitrio delegati relinquitur, at ille jubetur ut executioni mandet dispensationem, si repererit preces veritate niti. Tunc dispensatio, saltem juxta sententiam vere probabilem, minime expirat morte concedentis. Ad rem S. C. Ep. et Reg. « Officiali.—Recursum habuerunt ad hanc S. Congr. Vincentius et Raphael exponendo, quod, attento obitu S. M. Clementis VIII, hæsitetur pro parte tua an devenire possis ad executionem dispensationis matrimonialis, quæ a prælaudato S. Pontifice favore eorundem tibi commissæ fuit. Verumtamen, cum agatur de gratia, non remissa arbitrio tuo, sed de qua constitutus es necessarius executor, quia illius executio tibi præceptive committitur, quatenus veritas expositorum subsistat, ideo hi EE. Patres ad id præsentis litteras dandas esse mandarunt, in eum finem, ut nullam habeas hæsitationem in exequendo tuam commissionem, quæ tali casu non expirat ob mortem superventam S. Pontificis. » 7. apr. 1769.—cf. 15 jul. 1740.—*Bizarri, Collect. S. C. Ep. et Reg. p. 38 et p. 32.*—*Sanch., d. 28. n. 87 et 94.*—*de Justis, c. 6. n. 505 et seqq.*—*Reiffenst., in I. Decr. tit. 3. n. 257. t. I. p. 153.*—*Gaspar., n. 392.*—*Baller., n. 1891.*—*Contra Zitelli, p. 107 et alios.*

434. Jam inceperat Florianus generalis Vicarius executionem dispensationis Ordinario commissæ, cum in lethalem morbum incidit. Admonitus Episcopus rem perficiendam committit Marcello venerabili archipresbytero, qui, prætermissa inquisitione a Floriano rite peracta, nupturientes advocavit illosque auctoritate apostolica ab impedimento dispensavit.

—Dispensationis executio fieri nequit nisi per delegatum quem designavit S. Pontifex, et quidem personaliter

si ipsa persona nominatim fuerit delegata, per personam quamlibet quæ munus et officium gerit, si solum munus designatum sit, quando v. g. executio Ordinario committitur, ut plerumque solet fieri. Quapropter nullatenus valet dispensatio quam, non Ordinarius a Pontifice delegatus, sed Marcellus ab Ordinario subdelegatus executioni mandavit. Post factam tamen inquisitionem de precum veritate optime potest Ordinarius parochus committere, non sane dispensationis executionem, ast ejus notificationem oratoribus transmittendam. Nequit autem Episcopus partialiter solum exequi dispensationem impetratam, quoniam ille debet executionem absolvere qui eam inchoavit.

435. Anselmus Vicarius generalis pro Norberto et Germana nupturientibus dispensationem petit ab impedimento publico in forma pauperum : cum enim certo sciat illos ex industria et labore tantum vivere, petitionem Romam mittit cum litteris testimonialibus quibus asseverat oratores pauperes et miserabiles existere; et quoniam in rescripto ad se transmissio omittitur solita clausula : « Dummodo oratores vere pauperes et miserabiles esse repperis, » iterum super illorum paupertate non inquit et dispensationem fulminat.

II. Inquisitio.

—Olim in rescripto communiter aderat hæc clausula : « Si preces veritate niti repperis; » et tunc ipsa inquisitio præcipiebatur, irritaque erat dispensatio sine inquisitione peracta, etiamsi forte constaret de veritate precum, saltem ex sententia probabiliori. Ab anno autem 1885 legitur clausula : « Si vera sint exposita; » ideoque inquisitio, quamvis semper perutilis, imo et præcepta, non tamen necessaria est sub poena nullitatis; delegato autem certa esse debet precum veritas tempore tum concessionis tum executionis.—Quid si in rescripto, sicut in nostro, nulla fiat mentio de inquisitione atque de

precum veritate? Delegatus non tenetur inquirere, nisi prudenter præsumat alterutrius oratoris mutata fuisse fortunam, vel novum supervenisse impedimentum.—*Kugler, p. 4. n. 455.*

436. Otho Vicarius generalis, priusquam inquirat de veritate precum, advertit in rescripto dari dispensationem super impedimento affinitatis, cum ipse in supplicatione certo petierit pro impedimento consanguinitatis.

—Progredi potest saltem probabilius et mandatum exequi, quoniam intentio Pontificis est ut in impedimento sibi expresso dispensetur.—*Krimer, n. 2211. cum aliis.*—*Contradicit de Justis, c. 4. n. 44 et seqq.*

437. Leonardus Episcopus certior factus jam ab Urbe missas fuisse litteras apostolicas, quibus ipsi committitur facultas dispensandi, dispensationem expedit ad nupturientium parochum, priusquam illas receperit : parochus absque mora matrimonio assistit.

—Invalida est dispensatio ac proinde invalidum subsecutum matrimonium; ipsæ enim litteræ authenticæ, non earum notitia vel etiam exemplum ab alio exaratum, medium sunt quo transmittitur dispensandi facultas. — *Sanchez, d. 29. n. 10. — de Justis, c. 6. n. 1 et seqq. — d'Annibale, t. 3. n. 358, et t. 1. n. 241.*

438. Felix parochus rescians dispensationem petitam jam fuisse ab Episcopo ad ipsum expeditam, matrimonio assistit priusquam litteræ Episcopi ad eum pervenerint.

—Illicite agit, at valet dispensatio atque ideo matrimonium : in hujusmodi enim litteris non continetur proprie mandatum executionis quæ fit ab ipso Ordinario, sed hujus tantum notitia quam aliunde acquisivit parochus.—*d'Annibale, n. 358. nota 2.*

439. Jucundus et Rosalia consanguinei in secundo gradu dispensationem impetrant ut possint matrimonio copulari. Attamen, suadente parochus ad legem Ecclesiæ non vulnerandam, uterque alias nuptias contrahit; mox vero ambo vidui facti sunt, et quærunť an possint connubium inter se inire vi prioris dispensationis, licet interim R. Pontifex mortem obierit.

—Si dispensatio jam ipsis ab Ordinario data fuerit, possunt profecto uti beneficio et matrimonia inire; imo et Ordinarius, si nondum dispensationem concesserit, potest, etiam mortuo Pontifice, eam concedere modo tamen eadem dispensandi causa permaneat.—*Sanch., d. 32. n. 6. et d. 28. n. 87.*—*Pontius, d. 18. n. 20.*—*de Justis, c. 6. n. 356, 506.*—*d'Annib., n. 364.*

440. Bruno Vicarius generalis dispensationem impediť in gratiam Florentini et Aureliæ executus fuerat, cum rescivit illos alio ligari impedimento.

—Si impedimentum recens detectum extabat ante dispensationis executionem, recurrendum est ad S. S. et petenda est dispensatio utriusque impediť, non tantum illius quod posterius fuit deprehensum;—sin autem ortum fuerit post prioris executam dispensationem, satis erit poscere illius relaxationem.—*Zitelli, p. 110.*—Imo si hoc impedimentum a priori disparatum sit, probabiliter sufficit illius dispensationem sejunctim petere, quamvis et antea extiterit.—*S. Alph., n. 1139.*

441. Florentius parochus dispensationem occulti impediť petiverat a Pœnitentia, expostulans ut rescriptum sibi transmitteretur; mox litteras dispensatorias accepit, sub hac inscriptione: « Discreto viro Florentio confessario; » sed, quoniam ipse infirmitate laborabat, monuit oratorem ut vicario suo confiteretur ab eoque dispensationem consequeretur.

II.
IN FORUM
INTERNUM.
1. Delegatio.
f. Confes-
sarius
approba-
tus.

—Sedulo perpendantur verba rescripti; si enim litteræ dirigantur ad sacerdotem nominatim determinatum, et asseratur ab ipso exequendam esse dispensationis concessionem, jam nullatenus ille potest alterum subdelegare qui litteras executioni mandet; sin autem litteræ hanc, ut nunc solent, præ se ferant inscriptionem : « Discreto viro confessori ex approbatis ab Ordinario per latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo, » satis erit ut sacerdos sit ad confessiones approbatus ab Ordinario loci in quo fit executio concessionis, et ab oratore specialiter electus ad hunc finem. Non potuit igitur Florentius vicarium subdelegare et invalida fuit dispensationis executio.—*Zitelli, c. 5. a. 2. §. 2.* apud quem etiam, *p. 105 et seqq.*, reperies modum procedendi.

2. Doctor. 442. Melecius orator accepit rescriptum Pœnitentiariæ cum hac inscriptione : « Discreto viro confessori Magistro in theologia vel decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo. » Et cum non facile inveniat Magistrum hujusmodi, rescriptum tradit sacerdoti doctissimo qui theologiam a pluribus annis docet, eumque rogat ut dispensationem impetratam ipsi communicet.

—Dispensatio erit irrita, quia in præsentī casu Major Pœnitentiarius omnino intendit ut confessarius, qui litteras suas aperiat et exequatur, Magister sit in theologia vel in jure canonico.—Plures tamen Ordines religiosi privilegium habent speciale ut sui sacerdotes, licet non graduati, has commissiones ex Superiorum licentia exequi valeant : hujusmodi sunt Patres Societatis Jesu, Lectores regulares S. Francisci Minoris Observantiæ, et alii ex privilegiorum communicatione.—*de Justis, c. 8. n. 95 et seqq.*—*Zitelli, c. 5. a. 2. §. 2.*

443. Joannes confessarius dispensationem petivit super

impedimento affinitatis ut pœnitens ejus Florentinus nubere posset Valerianæ cujus matrem turpiter cognovit; mox rescriptum S. Pœnitentiariæ recipit, quo dispensatio conceditur ea lege, ut prius occasio peccandi auferatur et confessionem peragat orator, alias non valitura. Quoniam tamen Florentinus jam sponte a mense integro complicem suam deseruerat, Joannes illum dispensavit in proxima quam ultro peregit confessione.

1. Separatio,
confessio.

—Censeo valere dispensationem, cum ambæ conditiones requisitæ verificentur, nimirum prævia separatio et peracta sacramentalis confessio.—*cf. Zitelli, c. 5. a. 2. §. 2. n. 2 et 3*—Docet tamen contrarium d'Annibale, *t. 3. n. 363 nota 21*, qui existimat utramque a dispensante, qua delegato Sedis Apostolicæ, injungendam esse.

444. Saturninus sacerdos, accepto Pœnitentiariæ rescripto in quo hæc adest clausula : « Audita prius ejus sacramentali confessione, » Marcum pœnitentem cujus gratia postulaverat dispensationem, admonet de obligatione implenda : confitetur profecto Marcus sed absolutionem recipit sacrilegam.

—Confessio sacramentalis prius habita ad valorem dispensationis hujus omnino exigitur; valet tamen dispensatio, quamvis confessio sit sacrilega, imo et si absolutio differatur, quando nempe indispositus videtur pœnitens.—*S. C. de Prop. F. 16 jan. 1797.—Collect. Paris., 858.—de Justis, l. 1. c. 8. n. 105 et seqq.—Lehmke., t. 2. n. 820.—Zitelli, c. 5. a. 2. §. 2. n. 2.*

445. Rescriptum Pœnitentiariæ recipit Ludovicus ex quo affinitatis dispensationem Neroni concedere potest, ast « injuncta gravi et longa pœnitentia. »

2. Pœnitentia.

—Ex stylo curiæ *gravis* censetur si pluries v. g. jejunium sit persolvendum, Rosarium recitandum, Missa audienda, confessio peragenda;—*longa*, si per annum

circiter implenda, singulis v. g. hebdomadis aut singulis mensibus;—*diuturna* vero, si per tres saltem annos.—*cf. Lehmke., t. 2. n. 820.—Zitelli, c. 5. a. 2. §. 2. n. 5 et seq.*

3. Occul- 446. Romanus sacerdos rescriptum accepit ad dispen-
tum
impedi- sandos nupturientes a crimine adulterii, « dummodo
mentum. impedimentum omnino occultum sit, » jam vero quatuor
vel quinque personis notum est.

—Occultum adhuc censi potest etiam in modico oppido, nisi forte illi qui impedimentum noverunt hujusmodi sint indolis ut prudenter existimari debeat adesse evulgationis periculum.—*Gobat, quin. tr. 5. c. 37. n. 172 et seqq.—de Justis, l. 1. c. 8. n. 167 et seqq.—S. Alph., n. 1111.—Zitelli, c. 5 a. 2. §. 2. n. 9.*

- III. Execu- 447. Acceptum rescriptum dispensatorium impedi-
tio. menti uxoricidii, tradit Rodericus Albano sacerdoti,
I. Pro quem in confessarium seligit, eumque rogat ut dispensa-
alterutro. tionem ipsi applicare dignetur. Confessione peracta
advertit illum rigidum valde esse, proindeque illo relicto
Carolus adit seniore necnon benigniorem sacerdotem,
cui rescriptum exhibet et a quo recipit absolutionem
atque dispensationem.

—Utitur jure suo Rodericus et licite agit cum rescriptum id nullatenus prohibeat.—*Sanch., d. 27. n. 40.—Gobat, quinar. tr. 5. c. 37. n. 167.—Kugler, p. 4. q. 36. p. 684.*

2. Pro 448. Rufus acceptam dispensationem ab impedimento
utroque. occulto adulterii Eleutherio confessario tradit ut eam
executioni mandet, simulque eum monet compartem
aliud velle confessarium sibi eligere. Eleutherius depre-
hendens ex litteris solum confessarium ab oratoribus
electum posse dispensationem fulminare, jubet ut iterum

una cum sua complice ad se redeat ad obtinendam dispensationis executionem.

—Inepte absurdeque fecit ; sic enim procedere debet : audita Rufi confessione, congruam pœnitentiam salutare ei imponat, solitamque peccatorum absolutionem impertiatur. Post orationem *Passio Domini*, formulam fulminationis pronuntiet hoc vel alio simili modo : « Insuper, auctoritate Apostolica (*vel* Reverendissimi Episcopi N.) mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento adulterii, ut cum muliere complice matrimonium contrahere valeas, atque prolem susceptam et suscipiendam legitimam reddo. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. » Si vero absolutionem concedere non potuit ob pœnitentis indispositionem, eandem pronuntiet formulam cæteris omnibus prætermisissis. Deinde litteras S. Pœnitentiariæ ipsi Rufo tradat, ut per illum mulieri complici tradantur, quæ similiter easdem litteras secum exequi faciat per alium confessarium cujus erit in hujusmodi casu, confecto negotio, litteras lacerare.—*S. Pœnit.* 15. nov. 1748.—*Gury, Comp. t. 2. n. 880, 884.*—*Gasparrî, t. 1. n. 401 et seq. pag. 251. et t. 2. Allegat. 4. p. 469.*

CAPUT II

REVALIDATIO MATRIMONII

ARTICULUS I

REVALIDATIO SIMPLEX

Matrimonium, si invalidum fuit ob consensus defectum, revalidandum est per consensus renovationem illius sponsi qui fecte, ex errore, vel ex metu consensit, alterius consensu adhuc virtualiter perseverante ;

Si invalidum fuit ratione clandestinitatis, revalidandum est coram paracho et testibus, publice vel occulte prout nullitas matrimonii publica vel occulta fuerit;

Demum si fuit invalidum ob impedimentum aliud ecclesiasticum, obtenta impedimenti dispensatione, renovandus est consensus a sponso impedimenti conscio, — et modo fieri queat absque incommodo, alter est admonendus de nullitate matrimonii ut et ipse liberum consensum præstet, et quidem coram paracho si impedimentum fuit publicum;

Sed caveat quam maxime confessarius ne sponso, impedimenti ignaros, imprudenter admoneat de matrimonii nullitate.

HENRIQUEZ, l. II. c. 3. n. 6. p. 645.—SANCHEZ, l. 2. d. 32 et seqq. t. I. p. 157.—PONTIUS, l. 4. c. 24 et seq. p. 200.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 7. t. 5. p. 117.—HURTADO, disp. 3. diff. 9 et seqq. p. 138.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 14. t. 3. p. 411.—KRIMER, in 4. decr. n. 525 et seqq. t. 4. p. 134.—REIFFENSTUEL, in 4. decr. app. §. 13. n. 582 et seqq. t. 4. p. 231.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 810 et seqq. t. 4. p. 201.—KUGLER, p. 3. n. 148 et seqq. et q. 29. t. 2. p. 98, 225.—SCHMALZGRUEBER, in 4. decr. tit. 16. §. 8. n. 253 et seqq. t. 4. p. 237.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 1109 et seqq. t. 5. p. 210.—VECCHIOTTI, §. 69. p. 363.—ZITELLI, c. 7. p. 113.—JODER, ch. 3. p. 122.—GASPARRI, c. 9. §. I. n. 1122. t. 2. p. 291.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 3. dub. 3. n. 1305 et seqq.

I.

DEFECTUS
CONSENSUS.

449. Ex reverentia metu erga patrem Olga ficta, non vere nuptias contraxit cum Ladislao. Elapsis duobus mensibus, cum vir ille ei magnopere placeat, connubium validum et legitimum efficere vellet.

—Matrimonium revalidari dicitur, non quatenus validum denuo fiat quod prius valebat, sed quatenus reapse validum efficiatur, quod prius specie tenus tantum habebat valorem. Jam vero ut Olga matrimonium suum revalidet, satis est illam consensum verum præstare, modo Ladislaus præstitum consensum non revocaverit. Etenim ut contractus existat, non est opus consensum actualem utriusque contrahentis haberi simul physice,

eodem sc. temporis momento, ast sufficit conjungi moraliter, ita ut consensui unius jam præstito et virtualiter aut saltem habitualiter perseveranti accedat consensus alterius. Hæc sententia probabilior nobis videtur et in praxi tuta.—*Sanch.*, d. 32. n. 9 et seqq.—*Lessius*, *Auctar. v. Matrim. cas.* 3.—*Kugler*, p. 1. q. 28. et p. 3. q. 29.—*S. Alph.*, n. 1114.—*Zitelli*, p. 113—*Baller.*, n. 1316 et seqq.—Quoniam vero plures, cum *Hurtado*, diff. 9. n. 34.—*Krimer*, n. 527 et seqq.—*Reiffenstuel*, n. 607.—non improbabiler docent consensum ab utroque esse necessario renovandum ut valeant nuptiæ, tutius sane foret Ladislaum certiozem facere de nullitate prioris conjugii, si inde non oriturum foret incommodum.

450. Relicta Gertrude conjuge, Claudius in longinquam pergit regionem, ibique connubialem init contractum cum Cæcilia, quam prorsus latet Claudium alio matrimonio irretiri. Transactis aliquot annis nuntium certum accipit Claudius de obitu Gertrudis : nunc facti pœnitens, sed non monita Cæcilia, matrimonium revalidare exoptat.

—Modo matrimonium celebratum fuerit in facie Ecclesiæ, sufficit Claudium interius consensum dare, præsertim si compars absque incommodo nequeat admoneri.—*Sanch.*, l. 8. d. 24. n. 61.—*S. Alph.*, n. 1116.—*Lehmke.*, n. 825.—Dissentit Pontius, l. 4. c. 24. n. 3 et seqq. cum pluribus aliis.

451. Coram civili magistratu jam contraxerunt Eleutherius et Isabella, et quamvis ille promiserit se in ecclesia quamprimum consensurum, nunc ecclesiam vel saltem parochum adire omnino recusat.

—Domum accersant parochum cum duobus testibus et coram illis ambo sponsi consensum exhibeant conjugalem. Si ex odio erga parochum sponsus illum domi

recipere nolit, rogetur alius sacerdos ut veniam petat sive a paroco sive ab Ordinario assistendi nuptiis et consensus coram illo et testibus præstetur. Si id non permittat sponsus, procuratorem ille constituat, vel saltem epistolam scribat consensum de præsentī exprimentem atque coram paroco et testibus legendam, adstante sponsa quæ suum etiam dabit consensum; quod si neque hoc obtineri queat, petatur sanatio in radice, ita ut saltem partis innocentis saluti, prolis legitimitati et familiarum tranquillitati consulatur.—*Instr. Card. Caprara, legati a latere in Galliis.*—*Gury, Comp. t. 2. n. 892 et seqq.*—*Zitelli, p. 113.*

II.
INHABILITAS
PARTIUM.

452. Multis jam annis conjugaliter vivunt Conradus et Menalia cum hæc detegit se illi consanguineam esse in quarto gradu ex copula illicita. Statim rem pandit paroco consilium petens: declarat parochus matrimonium irritum esse, eamque a Conrado esse separandam usque dum impetrata dispensatione consensum in ecclesia uterque renovaverit.

—Quoties publica aut saltem notoria est consanguinitas, sponsi profecto sunt separandi ad amovendum scandalum, donec, sublato impedimento, consensum in ecclesia iterum præstent. Quando autem occultum est impedimentum et periculum non adest probabile revelationis, consensus, olim datus coram paroco, rursus dandus non est, sed obtenta prius impedimenti relaxatione, uterque consensum secreto renovare potest, servatis tamen clausulis quæ in rescripto leguntur.—Si conjuges censeant nuptias non fuisse invalidas, plerumque expedit illos de matrimonii nullitate non admonere et in bona fide relinquere donec dispensatio ab Episcopo impetrata fuerit; imo interdum sanatio in radice a S. Pœnitentiaria est petenda ut graviora vitentur incommoda.—*Sanch., d. 37.*—*S. Alph., n. 1115 et seq.*—*Gury, Comp.*

t. 2. n. 895 et seqq.—Acta S. S. t. 2. p. 52 et seqq.—Gasparri, n. 1131 et seqq. qui pro diversis impedimentis agendi modum exhibet.

ARTICULUS II

REVALIDATIO IN RADICE

Dummodo sponsorum conjunctio habuerit speciem extrinsecam legitimi matrimonii, atque consensus utriusque ab initio vere elicitus fuerit, Summus Pontifex, gravi urgente causa, ita ab impedimento ecclesiastico dispensare potest in radice, ut tollat omnes effectus quos ex tunc induxerat impedimentum, inhabilitatem nempe conjugum, invaliditatem matrimonii atque proliſ illegitimitatem.

SANCHEZ, l. 8. d. 7. t. 3. p. 31.—PONTIUS, l. II. c. 5, p. 623.—CORRADUS, l. 8. c. 3. n. 46 et seqq. p. 269.—de JUSTIS, l. I. c. 7. n. 269 et seqq. p. 119.—VECCHIOTTI, §. 70. p. 377.—PERRONE, de matr. christ. l. 2. s. I. c. 4. t. 2. p. 155.—ZITELLI, c. 7. §. 3. n. 3. p. 116.—JODER, c. 3. a. 4. p. 132.—GASPARRI, c. 9. a. I. §. 2. t. 2. p. 314.

I.

453. Jamdudum Nicolaus et Alexandra in concubinato vixerunt; postea propter familiarum decus conveniunt de nuptiis fide ineundis in facie Ecclesiæ. Elapsis annis pluribus et accepta numerosa prole, facti serio pœnitentes exposcunt matrimonii sanationem in radice.

REQUISITA.

I. Consensus præhabitus.

—Sanari in radice matrimonium dicitur quod revera invalidum fuit propter impedimentum dirimens vel propter consensus defectum, et deinde ita sanatur a S. Pontifice ut habeatur tanquam validum, non modo *ex nunc*, seu ex tempore sanati matrimonii, ast etiam *ex tunc*, ab initio sc. et ex ipso tempore quo matrimonium nulliter contractum est. Non desunt doctores qui existimant vi sanationis in radice matrimonium, non modo haberi, sed revera evadere validum ab initio, quoniam edendo

suam legem noluit legislator eam fore habituram suum effectum, reddendi nempe sponsores inhabiles, si quando forte ipse postea a lege sit dispensaturus.—*Porrone, p. 151.*—Plerique vero rectius, ut mihi videtur, censent matrimonium hujusmodi in se profecto fuisse invalidum, et validum dumtaxat ex juris fictione et quoad effectus producendos penes societatem ecclesiasticam, præsertim quoad prolis legitimationem. — *Bened. XIV. C. Etsi matrimonium.*—*S. Alph., n. 1115.*—Et quoniam matrimonium non existit absque vero utriusque consensu, in casu autem nostro nec Nicolaus, nec Alexandra vere, at fecte tantum consensit in nuptiarum celebratione, perspicuum fit ipsum S. Pontificem in radice matrimonium illud sanare non posse : quod enim nullo modo unquam extitit, sanari absurde diceretur.—*Sanch., n. 10.*—*Perone, p. 158 et seqq.*—Pariter nullatenus sanaretur matrimonium quod ex ipso jure naturæ penitus foret invalidum. — *Bened. XIV. 17 sept. 1755.*—*Lehm., t. 2. n. 289.*—*Sanch., n. 8.*

II. Sublatum impedimentum.

454. Birgitta a decem abhinc annis Delphino nupsit, cui plures jam dedit filios. Nunc primum deprehendit se impedimento dirimente fuisse innodatam ob peccatum olim commissum cum fratre Delphini : rem pandit confessario a quo consilium petit.

—Modo impedimentum sit occultum, potest confessarius sanationem in radice postulare a S. Pœnitentiaria, sed omnes rescripti clausulæ fideliter servandæ sunt. Notandum est impedimentum censi occultum etiamsi factum unde provenerit sit publicum, quando nimirum ignoratur utrum inde matrimonium irritetur, vel supponitur obtenta dispensatio. — *Sanch., d. 34. n. 56.*—*Lugo, resp. mor. l. 2. d. 7. n. 2. 8. p. 95.* Hæc vel alia similis formula adhibenda erit ad matrimonium revalidandum : « Ego auctoritate apostolica mihi spe-

cialiter concessa, matrimonium a te cum Delphino contractum in ejus radice sano et consolido; prolemque legitimam declaro.»—*Gury, Compend. theol. mor. t. 2. n. 905.*—*Vecchiotti, p. 379.*—*Joder, p. 135.*—Compars, quæ nullitatis matrimonii conscia est, consensum omnino renovare debet saltem interne, consensu alterius implicite perseverante.

455. Gaudentia ab Episcopo suo admonetur de conjugii nullitate ob invalidam impedimenti dispensationem ipsi impertitam, atque rogatur ut nunc dispensatione sanata consensum matrimoniale renoret. Illa vero prorsus renuit, nec precibus, nec pœnarum ecclesiasticarum comminatione induci potest ad consensum præstandum. Cum ex isto conjugio duo jam nati sint filii et gravissimæ inter duas familias timeantur concertationes si Gaudentia virum suum deserat, Episcopus S. Pontificem obsecrat ut matrimonium in radice sanare dignetur, non obstante mulieris repugnantia; quod reapse efficitur.

—Theologi plerique docent necessarium omnino esse ut saltem compars impedimenti conscia consensum renoret, et hoc regulariter a S. Sede exigitur. Attamen Perrone, *t. 2. p. 174 et seq.* refert Pium VI in radice sanasse Gaudentiæ invitæ matrimonium. Quid de isto facto dicendum est? Sunt qui judicant illud fuisse a Bolgeni perperam enarratum, aut a quibusdam theologis male interpretatum.—*Gasp., t. 2. p. 323.*—Quidquid sit de facti veritate, res omnino repugnare non videtur: cum enim compars prius consensum vere præstiterint, Ecclesia, impedimentum tollendo et quidem ab ipso tempore initi matrimonii, efficere potuit, non quidem ut matrimonium fuerit reapse validum, sed ut, saltem ex juris fictione et coram societate christiana, matrimonium haberetur tanquam ab initio validum et proles tanquam legitima.

H.

EFFECTUS :

*prolis
legitimat.*

456. Æmilius certo novit parentum connubium prius invalidum deinde in radice sanatum fuisse, cum jam frater major natus esset, sed antequam ipse conciperetur : hinc infert se unicum esse legitimum hæredem, ac proinde occulte posse sibi vindicare bona quæ fratri suo parentes tradunt vel æquivalentia.

—Certum est fratrem natu priorem effectum fuisse prorsus legitimum ab ipsa nativitate et quidem in foro tum interno tum externo, etiam coram societate civili ubicumque civilis societas tanquam legitimum agnoscit solum matrimonium ab Ecclesia probatum.—*Sanch., n. 4.*—Sed neque in aliis regionibus Æmilius excusari poterit : nam prout societas civilis matrimonium parentum habebit ut validum vel invalidum, uterque filius legitimus vel illegitimus censebitur.

457. Connubium Donati et Anastasiæ in radice sanatum est vi rescripti apostolici, in quo nulla adest mentio de legitimanda prole.

—Proles etiam suscepta ante connubii sanationem ut legitima habenda est, quia sanatio connubium reddit ab initio validum quoad effectus producendos.—*Sanch., n. 22.*

LIBER III

SUBSEQUENTIA

SECTIO I

DEBITI CONJUGALIS HONESTAS ET OBLIGATIO

CAPUT I

DEBITUM CONJUGALE QUOAD SE.

Actus conjugalís inter legitimos conjuges est per se honestus, et, si in gratia fiat, meritorius, modo aliquis intendatur finis hujusmodi actui a Deo præstitutus, sc. proles generanda, fides comparti præstanda, incontinentia vitanda, vel honesta amicitia fovenda;

Imo vi justitiæ datur obligatio per se gravis reddendi debitum alteri conjugi rationabiliter et juste petenti, quamvis forte illicitè, v. g. ob castitatis votum quo est irretitus.

S. THOMAS, in 4. d. 26. q. 1. a. 4. et d. 31. q. 2. et d. 32. t. 7. p. 920.—S. BONAVENTURA, in 4. d. 31. a. 2. et d. 32. a. 1 et 2. t. 4. p. 721.—S. ANTONINUS, p. 3. tit. 1. c. 20. §. 7 et seqq. t. 3. fol. 24.—HENRIQUEZ, l. II. c. 15. p. 681.—SANCHEZ, l. 9. d. 1 et seqq. t. 3. p. 171.—P. LEDESMA, q. 41. a. 3 et 4. et q. 64. p. 21 et 616.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. 1. c. 9. t. 1. p. 244.—LAYMANN, l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1 et 4. p. 967.—PONTIUS, l. 10. c. 1 et seqq. p. 569.—BONACINA, q. 4. p. 1 et 3. t. 1. p. 302.—CONINCK, disp. 34. dub. 1 et seqq. p. 714.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 4. t. 5. p. 91.—HURTADO, disp. 21. p. 372.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 609 et seqq. t. 1. p. 736.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 16. t. 3. p. 424.—SPORER, th. sacr. p. 4. n. 486 et seqq. t. 3. p. 318.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 927 et seqq. t. 5. p. 98.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 2. dub. 2. n. 529 et seqq. t. 6. p. 245.—GASPARRI, c. 8. n. 1055 et seqq. t. 2. p. 218.

I.

458. Ubaldus et Anatolia legitimi conjuges actum conjugalem non raro exercent absque ulla intentione prolem generandi : ille ad vitandam incontinentiam,

HONESTAS.

hæc ad fidem viro exhibendam vel amicitiam ejus fovendam.

—Actum conjugalem licitum et honestum esse quoties intenditur prolis generatio ex eo constat quod Deus eum præceperit protoparentibus et humano generi usque ad mundi finem, dicens : « Crescite et multiplicamini. » *Genes. I. 28.*—Blasphemum autem foret dicere actum aliquem a Deo præcipi, nisi hic honestus esset. Verum conjuges, de quibus in casu nostro, actum illum exercent non ad prolem procreandam, sed Ubaldus ut incontinentiam devitet, Anatolia vero ut fidem præstet viro datam vel ut illius foveat amicitiam. Præter finem primarium, qui est generatio prolis, alterum fuisse a Deo intentum in matrimonio instituendo, et quidem intrinsecum quamvis secundarium, remedium sc. concupiscentiæ, perspicue elucet ex verbis Pauli : « Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat et unaquæque suum virum habeat... Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi : et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram... Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri. » *I. Cor. VII. 2. 5. 9.*—Non me fugit existimare doctores aliquos, cum ipso S. Thoma, d. 31. q. 2. a. 2. ad 2. hæc a S. Paulo ita dici *secundum indulgentiam*, ut copula si exerceatur *propter fornicationem* vitandam in seipso et non in comparte, culpa non careat veniali atque *indulgentia* egeat. Contradicunt tamen permulti alii et quidem merito. Audiamus S. Alphonsum : « Venia tanti doctoris, cujus sententiis universe obsequi in cæteris ego studui, magis propria videtur interpretatio S. Joannis Chrysostomi..., nempe quod illud *propter fornicationem* non intelligatur de vitanda fornicatione conjugis, sed propria : idque videtur patere ex contextu ejusdem Apostoli in dicto c. 7. ubi dicitur : *Bonum est hominem*

mulierem non tangere : propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat. Et quamvis addat : Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium, id tamen profert pro iis qui non sunt incontinentes, quibus tantum permittit nubere, sed suadet a nuptiis abstinere, dum ait : Dico autem non nuptis et viduis : bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. Neque hic indulgentia importat permissionem culpæ venialis, verius enim indulgere non est veniam dare ad leviter peccandum, sed permittere ut licitum. Cum autem D. Paulus sermonem revocat ad eos qui sunt in periculo incontinentiæ, non solum permittit, sed etiam ipsis ad nubendum absolute hortatur, dicens : Quod si non se continent, nubant ; melius est enim nubere, quam uri. To nubant verius hortationem, quam permissionem importat. Id bene confirmatur ab eo quod dicit Apostolus eodem loco, ubi loquens de conjugibus scribit : Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi ; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. » n. 882. Ex quibus infertur Ubaldum non peccare, neque venialiter, modo tamen nihil contra generationem prolis peragat.—Quid de ejus uxore Anatolia? Neque ipsa peccat actum conjugalem efficiendo ad exhibendam fidelitatem marito; in hoc enim officium suum adimplet, mandante Deo per suum Apostolum : « Uxori vir debitum reddat : similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. » I. Cor. VII. 3. 4.—Demum neque peccat Anatolia copulam habendo ex amicitia erga virum, quia mutuus conjugum amor est etiam finis quem Deus matrimonio et copulæ præstituit : « Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam... Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in

carne una. » *Eph. V. 25. 31.*—*cf. Genes. II. 24.*—Quin imo præfati conjuges ponendo hujusmodi actum mereri queunt, si versentur nimirum in statu gratiæ, et vestiatur actus conditionibus debitis, si nempe aliquatenus ad Deum referatur. — *S. Anton., §. 12.* — *Sanch., d. 1.* — *Pontius, c. 1.*

459. Cum multiplicem prolem suam Theodulus et Laura conjuges ægre jam sustentare valeant, matrimonio interdum utuntur, sed in ipso actu conjugali intentionem habent atque mutuo manifestant non suscipiendi alios filios, quamvis illum debito modo perficiant.

—Nec lethaliter nec leviter peccant modo nullum habeant finem pravum sive graviter sive venialiter. Actus autem ille estne honestus aut indifferens? Gravis profecto quoad hoc controversia viget inter theologos, nec quæstionem dirimere ad me spectat. Quoniam vero actus non acquirit bonitatem coram Deo, nisi intellectus noster aliquatenus advertat istam bonitatem atque voluntas eam intendat, libentius admitterem actum non gaudere vera moralitate coram Deo nisi finis aliquis bonus, seu a Deo volitus, reapse quadamtenus intendatur. Si autem Theodulus et Laura aliquem hujusmodi finem sibi proponant, minime peccant et honeste agunt : illa enim voluntas excludendi prolem est prorsus inefficax et mala esse non potest cum bonum finem simul habeant. — *Pontius, c. 8. n. 3.*

460. Prudentius operi indulget conjugali ad solam captandam voluptatem, non vero ad vitandam incontinentiam aliumve honestum finem procurandum.

—Si Prudentius aliquem finem moraliter bonum simul intenderet, v. g. amorem erga mulierem, nullatenus peccaret, quoniam finis ille honestus sufficeret ad actum ipsum cohonestandum. Res ita non se habet, et Pruden-

tius conjugio non vacat nisi ad fruendum voluptate. Censent aliqui auctores nullam adesse inordinationem in tali actu. « Addimus, inquit Hurtado, actum conjugalem exercitum solum ob capiendam delectationem carnalem, ipsi actui annexam, ut avidius appetatur ob conservationem speciei, esse immunem a culpa adhuc veniali, et hoc non carere probabilitate docet Veracruz, quia dicta delectatio seu voluptas vere est licita, sicut et actus ipse. » Subjungit statim : « Nihilominus non carebit culpa veniali, si fiat ob capiendam nimiam delectationem, seu ex desiderio nimiae delectationis... » *Diff. 2. n. 6 et seq.*—Existimo tamen hujusmodi actum non esse immunem ab omni inordinatione, ideoque ab omni culpa veniali. Constat ex propositione ab Innocentio XI damnata, quæ sic habet : « Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali. » Et re sane vera sedulo distinguamus oportet meram concupiscentiæ satisfactionem, quæ non tendit nisi ad captandam voluptatem, a remedio contra incontinentiæ periculum, quod importat vehementem carnis stimulum, ita ut homo etiam invitus illo colaphizetur, nec illi absque negotio resistere valeat. In eo qui voluptatem solam venatur, concupiscentia voluntatem consequitur, verum in eo qui remedium quærit contra periculum incontinentiæ, concupiscentia antecedit voluntatem.—*D. Thom., d. 31. q. 2. a. 3.*—*Bonav., d. 31. a. 2. q. 3.*—*Sanch., d. 11. n. 4.*—*Ledesma, in q. 49. a. 6. dub. 1. p. 312.*—*Laymann, c. 4. n. 2 et seqq.*—*Gobat, exp. th. tr. 10. n. 582.*—*Sporer, n. 488.*—*S. Alph., n. 912.*

461. Damasus pluribus jam filiis donatus, Felicianam conjugem hortatur ut voveat castitatem et abstinenciam a copula. Renuit illa. Non multo post incidit maritus in zelotypiam contra uxorem, quasi hæc socerum magis diligeret. Quo cognito, Felicianam mulier alias honesta

II.
OBLIGATIO.
I. Lex.
1º. Justitia.
I. Petitio
licita.

divortium a toro facit; vir autem nunc magis quam unquam actum conjugalem affectat; mulier vero prorsus recusat et quidem per plures annos.

—Si maritus injuste concepit zelotypiam, potest Felicianus per aliquod tempus debitum denegare ad maritum puniendum; illa tamen cessante et data sufficienti satisfactione, tenetur omnino et quidem ex justitia atque sub gravi comparti debitum reddere, quoties ille stricte exigit et non adest motivum excusans. Etenim « mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. » *I. Cor. VII. 4.*—*D. Thom., d. 32. a. 1 et 2.*—*D. Bonav., d. 32. a. 1. q. 2.*—*Sanch., d. 2. n. 3.*—Quapropter deneganda est absolutio huic pervicaci mulieri, nisi ad torum redeat maritalem.—*Gobat, n. 612 et seq.*—Animadvertere tamen necesse est per duos priores menses utrumque conjugem jure donari debitum denegandi ut deliberare queat de vita religiosa suscipienda.

462. Advertit Lælius uxorem signis aliquibus manifestare petendi voluntatem, et præ pudore dumtaxat abstinere a petitione expressa.

—Tenetur Lælius debitum reddere tum ex fidelitate, tum ex justitia, quia verecunda mulier satis aperte petit, licet expressis verbis suam non patefaciat mentem. Ad rem Angelicus: « Petere debitum est dupliciter. Uno modo expresse, ut quando verbis invicem petunt. Alio modo est petitio debiti interpretata, quando sc. vir percipit per aliqua signa quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet; et ita etiamsi non expresse verbis debitum petat, tamen vir tenetur reddere, quando expressa signa in uxore apparent voluntatis debiti reddendi. » *d. 32. a. 2. sol. 1.*—Sed vir sub levi tantum reddere tenetur præsertim ex justitia donec compars

expresse petat et exigat. Mulier vero non tenetur regulariter saltem marito reddere, nisi hic expresse postulet : cum enim non pudeat viros postulare et exigere, præsumere valet uxor, nolle virum tacentem obstringere mulierem ad reddendum.—*D. Anton.*, §. 7.—*Sanch.*, d. 2. n. 4 et seq.—*Ledesma*, q. 64. a. 2. p. 625.—*Pontius*, c. 2. n. 3.—*S. Alph.*, n. 928.

463. Existimat Honoratus conjugium suum fuisse irritum ob consanguinitatem in tertio gradu attingente quintum; Agnes vero mulier, quamvis certo noverit nullum extare impedimentum, denegat debitum reddere.

2. Petitio
illicita.

—Copula quæ petitur est justa et licita, sed illius petitio illicita evadit propter falsam mariti existimationem. Mulier igitur per se loquendo tenetur reddere debitum, cum reapse vir petat rem undequaque justam; ipsa vero minime cooperatur, ut patet, petitioni indebitæ, sed, ea præsupposita, cooperatur copulæ quæ licita prorsus est. Ut omnia fiant sine peccato, Agnes Honoratum de suo errore admoneat, ad quod ex charitate tenetur.—*Sanch.*, d. 6. n. 3.

464. A viginti circiter annis conjugatus, demum detegit Alexander se nuptias cum impedimento dirimente contraxisse, quod sponsæ consobrinam in secundo gradu cognoverit ante celebratum connubium : rem confessario pandit, qui declarat ipsum quidem non posse petere debitum utpote fornicarium, mulieri tamen petenti ad reddendum adstringi propter bonam illius fidem.

—Nullatenus potest Alexander absque fornicationis labe aut petere aut reddere debitum mulieri non suæ, etiamsi forte Ecclesia sub pœna excommunicationis præciperet : hujusmodi enim præceptum falsa niteretur præsumptione et legi naturali adversaretur.—Eo in casu potest Episcopus post celebratas nuptias dispensare ab occulta affini-

tate propter fornicationis periculum, modo conjuges bona fide contraxerint.—*Lessius, Auct. v. Matrim. cas. 6.*

20. Charitas.

465. Confessario narrat Elisabetha se non raro virum advertere qui violentis exagitur tentationibus atque incontinentiæ patitur periculum, nunquam vero ab illo se debitum petere, quoniam ineundo conjugium nullam habuit intentionem tale onus suscipiendi.

—Communissime tenent doctores obligari saltem ex charitate utrumque conjugem ad debitum petendum quando ex aliquibus signis conjicit exponi compartem incontinentiæ periculo. Et ratio est manifesta : unusquisque enim lege charitatis tenetur, si commode queat, opem ferre proximo quem periculo ruinæ spiritualis expositum videt; ergo multo magis ipsimet conjuges, qui tam arcto amoris vinculo sunt adstricti, tenentur sibi mutuo subvenire in tali periculo, cum commode possint debitum conjugale offerendo. Controvertitur autem utrum hujusmodi obligatio ex sola charitate, an etiam ex justitia oriatur. Affirmat Pontius actum, quo in illo periculo offertur copula, esse vel solius justitiæ, vel simul justitiæ et charitatis. « Si sequamur, inquit, opinionem illorum, qui dicunt actum moralem non posse esse in duplici genere virtutis, sicut potest esse in duplici malitia, asserendum est actum illum, si fiat ex fine subveniendi ruinæ proximi, esse quidem charitatis formaliter, materialiter vero justitiæ. Quia redditur debitum necessitati ex contractu, ex quo etiam est obligatio vitandi fornicationem in conjugē. At si ex suo et proprio fine, sc. reddendi debitum, exerceatur, erit justitiæ. Quod si actus ex aliorum sententia potest duas bonitatis species participare, erit quidem in duplici specie, justitiæ ratione finis proprii actus, et charitatis ex fine adjuncto operantis. » c. 2. n. 3.—In utraque igitur sententia, juxta Pontium, actus ille ad justitiam pertinet, etiamsi forte interveniat

charitas, quoniam vi contractus matrimonialis semper exsurgit obligatio vitandi fornicationem in conjugē. Alii tamen probabilius contendunt hujusmodi obligationem oriri tantum ex charitate. « Ratio, inquit S. Alphonsus, quia ubi nulla est petitio alterius conjugis expressa vel tacita, nulla adest obligatio ad reddendum. Ad bonum autem fidei matrimonii spectat quidem, ut conjux non adulteretur, non vero ut avertat alterum ab adulterio; licet enim hoc etiam quodammodo pertineat ad bonum fidei, non tamen ita pertinet ut stricte obliget ex justitia ad petendum; ideo a D. Thoma (*suppl.* q. 49. a. 5. ad 2.) hujusmodi petitio non dicitur absolute redditio, sed *quædam redditio debiti*; et hoc adducit S. Doctor tantum ad excusandum reddentem, si petat ad vitandam incontinentiam in altero, non vero ad obligandum (ex justitia) ut petat... Ex hac sententia infertur quod conjux, cum non teneatur ex justitia, sed tantum ex charitate eo casu ad petendum, non teneatur petere cum magno incommodo; hinc probabiliter tunc excusatur uxor a petendo, si in hoc magnam verecundiam subire deberet. » n. 929. —*Sanch., d. 2. n. 7.*—Ex quibus colligitur ex lege saltem charitatis et quidem specialis debitum ab Elisabetha esse petendum nisi forte excusetur ob magnam verecundiam.

466. Albino juncta est Cæcilia matrimoniali fœdere et plures illi jam dedit filios; ab aliquo tempore nescio quo casu vir leprosus factus est atque licet copulam petat et exigat, mulier infectionem timens prorsus renuit.

II. Causa excusans.

—Non teneri compartem debitum reddere quoties actus humanus non petitur conveniunt omnes; imo et per se saltem non tenetur si notabile subeundum sit incommodum vel periculum, ut si febris tunc graviter vexet, vel si conjux petens morbo laboret venereo. Quid vero in casu lepræ quæ matrimonio supervenit? Docent multo

communius auctores hanc non sufficere rationem ad debitum negandum, nisi compars tantum habeat horrorem ad coitum ut ipsi moraliter impossibilis sit etiam redditio.—*cf. n. 148.*—Non obligatur autem uxor continuo cum viro leproso cohabitare sive in toro sive etiam in domo, modo charitas id omnino non exigat.—*D. Thom., d. 32. q. 1. a. 1. ad 4.*—*D. Bonav. d. 32. a. 2. q. 1.*—*Sanch., d. 24.*—*S. Alph., n. 950.*—*cf. Pontius, c. 14. n. 4.*—*Gobat, n. 617.*

467. Suzanna jam numerosa prole gravatur, et quoniam pauper est atque misera, hominique conjungitur qui curam familiæ habet nullam, non raro illi petenti debitum denegat.

—Sola ratio non multiplicandi prolem non eximit conjugem ab officio debitum reddendi; cum enim sobolis generatio et humanæ speciei propagatio finis sit primarius matrimonii, exuberantior hujus finis consecutio eximere nequit a debiti redditione, quæ medium est ad illum comparandum. Quoties vero parentes non satis sunt tot filiis alendis, et compars non versatur in periculo incontinentiæ, denegatio debiti peccatum grave constituere nequit.—*Sanch., d. 25 n. 2 et seq.*—*S. Alph., n. 941.*—Si vir non sustineat cum muliere familiæ onera, jam amisit jus ad debitum exigendum et mulier excusanda est usque dum ille ad meliorem frugem respiscat.—*Lehmke., n. 853.*

CAPUT II

DEBITUM CONJUGALE QUOAD CIRCUMSTANTIAS

ARTICULUS I

CIRCUMSTANTIÆ PERSONARUM

Conjux qui admissio adulterio fidem fregit matrimonii, debitum certo reddere potest,—atque probabiliter etiam exigere donec compars de re certior facta eum jure suo privaverit in pœnam criminis;

Conjux autem voto castitatis innodatus, vel impeditus affinitate scienter contracta, debitum petere sub gravi prohibetur;—sed conjugii legitime, licet tantum interpretative, petenti reddere potest, et per se tenetur;

Et si unus jus petendi amiserit, compars ex charitate tenetur petere quoties illius continentia periclitatur, nisi tamen juris amissio proveniat ex adulterio incestuoso.

S. ANTONINUS, p. 3. tit. I. c. 20. t. 3. fol. 22.—SANCHEZ, l. I. d. 68. et l. 9. d. 27 et seqq. t. I. p. 113 et t. 3. p. 239.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. I. c. 9. n. 348 et seqq. t. I. p. 249.—LAYMANN, l. 5. tr. II. p. 3. c. I et 7. p. 977 et 992.—PONTIUS, l. 10. c. 3. 5 et seqq. p. 572.—BONACINA, de matr. q. 4. p. 2 et seqq. t. I. p. 303.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 4. §. 5 et seqq. t. 5. p. 96.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 600 et seqq. t. I. p. 735.—ELBEL, th. sacr. t. 3. conf. 10. n. 231 et seqq. et conf. 17. n. 433 et seq. p. 385 et 437.—SPORER, th. sacr. p. 4. n. 475 et seqq. t. 3. p. 316.—KUGLER, p. 2. n. 1324 et seqq. t. I. p. 651.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 7. c. I. quær. 5. 7 et seqq. t. 2. p. 184.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 930. 944. 1070 et seqq. t. 5. p. 100.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 2. dub. 2 et 3. n. 625. 653. 767 et seqq. t. 6. p. 300.—GASPARRI, c. 8. a. I. t. 2. p. 219.

468. Audiens Nereus confessarius Philippum inscia uxore adulterium patrasse, quo non obstante ille debitum sicut antea petit et exigit, eum vehementer objurgat et jubet ut ab actu conjugali abstineat donec mulier prior petat vel adulterium condonet.

I.
JUSTITIA.
I. Adulterium.

—Ipse Nereus confessarius graviter decipitur : etenim convenit inter omnes virum adulterum petere posse, cum per istud peccatum conjux non simpliciter privetur usu matrimonii, ut privatur per incestum. Præterea probabile est, imo probabilius virum adulterum, quamdiu compartem adulterium latet, non amittere jus exigendi debitum. Etenim 1. privatio juris istius est in pœnam delicti, quia dignus est adulter ob violatam fidem matrimonii ut ipsi fides non servetur : reus autem non tenetur prodere crimen suum ad pœnam subeundam, nec esse suæ pœnæ executor. 2. Matrimonium est societas, fœdus et contractus : in aliis porro contractibus, reus non est ipso facto privatus, sed privandus, ut filius, qui occultum crimen in patrem admisit, non privatur hæreditate ante judicis sententiam. Ergo a pari potest vir adulter uti jure suo usquedum illo privetur per sententiam uxoris.—*Sanch., l. 1. d. 68. n. 2 et seqq.*—*Laym., c. 1. n. 3.*—*Gobat, n. 600.*—*Lehmke, n. 846.*—*Contra Navarrum, ench. c. 22. n. 23.*

469. Deprehendit Ambrosia et quidem pluries virum suum cum famula colloquentem, et inde suspicatur illos fornicationi indulgere quoties ipsa manet absens : ideo debitum viro petenti et exigenti denegat, quoniam probabile est eum adulterio commaculari et fidem mulieri datam frangere.

—Ad injungendam pœnam tantam, privationem sc. usus conjugii, non sufficit aliqualis suspicio, vel etiam probabilitas, sed requiruntur talia indicia quæ veram gignant certitudinem saltem moralem : quod si talis non detur certitudo, moneri quidem potest maritus ut dubitationi locum haud præbeat, non vero jure suo privari.—*Sanch., d. 68. n. 5.*—*Laym., c. 1. n. 5.*

*II. Votum
castitatis.*

470. Viro petenti et exigenti debitum pluries reddit

Albertina, quamvis certo noverit illum innodari voto perpetuæ castitatis; tandem ad pleniorē conscientię tranquillitatem confessarium interrogat, qui debiti redditionem penitus prohibet, utpote cooperationem in re formaliter mala.

—Ita quidem docet Pontius, qui hanc regulam statuit et probare conatur : « Quotiescumque petens debitum peccat in petitione, sive ratione circumstantiæ se tenente (tenentis) ex parte actus, sive ex parte personæ petentis, si non est in potestate petentis se ab ea circumstantia, quæ reddit illicitam petitionem prout tunc exercitam, liberare, est peccatum in reddendo... Ratio vero hujus regulæ... hæc est unica et manifesta. Quia reddens debitum illi, quem scit cum peccato petere ob impedimentum (voti v. g.), quod ab eo actu hic et nunc exercito separabile non est, cooperatur peccato alterius, quod committit in actu exteriori prave utendi corpore alterius conjugis. Ergo non licet... » *c. 3. n. 3.*—Et huic plures consentiunt. Alii vero probabilius contendunt mulierem, non modo posse, sed etiam teneri ex justitia et sub gravi reddere. Et hoc egregie probat Sanchesius : « 1. Quia cum actus ille non sit ex sua natura illicitus, sed ex circumstantia se tenente ex parte exigentis, idemmet actus ut se tenet ex parte conjugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumstantia vitians, erit licitus, imo et debitus ex justitia. 2. Quia voto castitatis se adstringens non amisit dominium corporis alterius conjugis per matrimonium acquisitum, sed tantum peccat exigens, in ordine ad Deum, cui fidem voti violat; ergo tenetur conjux exactus reddere petenti rem suam : sicut si nummos apud alterum a se depositos peteret ad fornicandum. Et confirmatur : si quis apud inopem centum aureos deposuisset, et postmodum nec donans illi inopi, nec ipsi promittens, soli Deo voveret se illos minime petiturum, teneretur inops exigenti illos reddere, utpote nullum jus

retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari sacrilegæ fractioni voti petentis : ergo similiter in nostro casu... » *d. 6. n. 7.—Ledesma, q. 53. a. 1. p. 357.—S. Alph., l. 3. n. 235. et l. 6. n. 943 et seq.*—Ex quibus infertur Albertinam probabilius posse absque peccato viro petenti debitum reddere. Actus autem ille etiam ex parte viri omni culpa vacaret, si ipsa mulier prior peteret, vel si indirecte votum viri irritaret.—Non incondite huc venit gravissima quæstio, utrum nempe vir irritare possit vota mulieris, non solum indirecte, et in quantum illa vota præjudicarent vel juribus viri vel bono familiæ, sed etiam directe ex potestate nempe dominativa, quatenus vir caput est mulieris, quæ non habet nisi voluntatem ab illo dependentem. Non me fugit plures auctores et quidem eximios, viro tribuere facultatem irritandi directe vota quælibet a muliere emissa stante conjugio.—*Sanchez, Decal. l. 4. c. 34 et seqq.—S. Alph., l. 3. n. 234.*—Intrinsece tamen sententia contraria, quæ est multo communior, mihi videtur etiam probabilior. « Ratio est, ait Suarez, quia subjectio uxoris ad virum solum nascitur ex vinculo matrimonii, et est illi commensurata; non enim intercedit ibi alia specialis promissio, vel ratio obligationis, ut per se constat, et omnes fatentur. Sed ex vi talis vinculi solum sequitur subjectio necessaria et conveniens ad talem statum, i. e. ad usum matrimonii, educationem filiorum, et gubernationem familiæ. Ergo dependentia et subjectio in votis secundum se et ex parte voluntatis, non sequitur ex vinculo matrimonii, sed solum ratione materiæ vel in ordine ad dictam gubernationem. » *tr. 6. de voto l. 6. c. 4. n. 2.—Navarr., ench. c. 12. 64 et seq.—Laymann, l. 4. tr. 4. c. 7. n. 12.—Lacroix, l. 6. p. 3. n. 368.*

471. Ferdinandus castitatis voto adstrictus advertit ex quibusdam signis mulierem optare usum conjugii, non

tamen debitum petere sive propter ingenitam verecundiam, sive quia de voto mariti certior facta est : hinc ipse copulam init non obstante voto.

—Minime peccat contra votum, et recte agit : tunc enim mulier interpretative petit et ideo vir potius reddit quam petit debitum. Audias de hac re S. Alphonsum : « Admittunt communiter S. Thomas, Bossius et Sanchez cum Sa, Sylvestri, etc., posse conjugem impeditum (voto, affinitate, cognatione spirituali) petere si alter interpretative exigit, nempe quando *mulier*, ut ait D. Thomas, *verecunda est, et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione*. Tunc enim potest conjux impeditus se offerre, quia tunc potius est reddere quam petere. Quoties autem liceat ei se offerre? Ledesma... dicit hoc licere quater in mense ; sed melius Bossius et idem Sanchez cum Victoria dicunt id ex circumstantiis esse pensandum, nempe ex majori vel minori propensione alterius ad venerem. » n. 930.—Suadendum autem viro est ut dispensationem a voto impetret in ordine ad petendum debitum, sive ob proprium incontinentiæ periculum, sive ob mulieris utilitatem.

472. Audiens Ladislaus confessarius pœnitentem qui declarat se rem habuisse cum uxoris consanguinea in tertio gradu, illico eum admonet nullo in posterum gaudere jure petendi debitum donec dispensationem vel ab Episcopo vel a delegato nactus fuerit.

III. Affinitas.
I. Juris amissio.

—In errorem incidit Ladislaus noster. Ipsa enim affinitas per incestum conjugis necessario contracta non est confundenda cum privatione juris petendi debiti, quæ rationem habet pœnæ extraordinariæ, solis eam noscentibus inflictæ juxta multos. Quia igitur istam pœnam valde probabiliter ignorabat pœnitens, debuit Ladislaus, non statim declarare jus petendi amissum esse, sed potius de scientia ejus inquirere, et stante ignorantia eum admo-

nere de pœna in posterum per novum incestum incurrenda.—*Sporer*, p. 4. n. 483.—*Kugler*, p. 2. n. 1329.—*S. Alph.*, n. 1074.—Præterea propinquitas ex illicita proveniens copula, quemadmodum conjugium non dirimit, ita nec tollit saltem multo probabilius jus petendi debiti ultra gradum secundum. « Quæstionem habet hoc loco, scribit Pontius, an si quis maritus cognoscat mulierem tertio vel quarto gradu cum sua uxore conjunctam, sibique eodem gradu affinem (ob copulam conjugalem), impediatur a petitione debiti conjugalis. P. Comitulus existimavit esse incestum, et impedire jus exigendi debiti... Verum mihi videtur probabilius ejusmodi maritum non impediri ab exigendo debito... Quia hæc impedimenta constant jure ecclesiastico. Nullum autem jus statuit hujusmodi incestum impellere a debiti exactione. Nam jure Conc. Tridentini coitus illicitus gignit affinitatem tantum usque ad secundum gradum. Cum ergo non pertingat ad uxorem ejus mariti, nullum est in jure fundamentum, ut impediri dicamus debiti petitionem... Est etiam pro hac sententia declaratio Cardinalium apud Farinacium, sess. 24. *de ref. c. 4.* in hæc verba : *S. D. N. Gregorius XIII ex sententia Congregationis dixit per hoc decretum sublatum censi impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum matrimonium, quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod majus est, ergo et istud quod solum impedit ne is, per quem contracta est affinitas, sine peccato possit exigere debitum, quod minus est : præterea Concilium sustulit tertium et quartum, ergo in omnibus (non excepta privatione debiti petendi).* » l. 7. c. 33. n. 5 et seq.—*Sanch.*, l. 9. d. 27. n. 13 et seq.—*Thesaurus, de pæn. eccl. v. Incestus*, 4.—*Giraldi, exp. juris pont. p. 2. t. 3. sect. 121.*

473. Euphrasia pœnam non ignorat quæ incurritur per incestum, gravi tamen metu inducta a fratre viri sui

copulam cum eo exercet, et nihilominus debitum postea non secus ac antea a marito petit.

—Certum est Euphrasiam jus petendi non amittere si violentia absoluta copulam passa est. « Nec affinitas, inquit Innocentius III, quæ post contractum legitime matrimonium inter virum et uxorem inique (i. e. per vim injustam) contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari. » *Decr. l. 4. tit. 12. c. 6. Discretionem.*—Et pariter certum est illam jus petendi amittere si levi tantum metu impulsa incestui consensum dedit. —Sed difficultas est num debiti petitione privetur quando metus gravis fuit seu cadens in feminam constantem.—Jure petendi illam privari affirmant plures, quia metus iste non excusans a lethali culpa, nequit excusare a pœna.—*Sanch., l. 9. d. 31. n. 4.—Ledesma, q. 55 a. 6. p. 447. In hujus.*—Communius tamen docent theologi gravem metum excusare, non quidem a culpa mortali, sed a pœna quæ incestui ab Ecclesia infligitur. « Ratio, ait S. Alphonsus, quia, sicut metus excusat a lege ecclesiastica, sic etiam a pœna ab ipsa imposita. » *n. 1071.—Bonac., p. 2. n. 5.—Elbel, conf. 10. n. 232.*

474. Anna, certior facta de incestu quem maritus cum ipsius sorore non sine pœnæ notitia admisit, illi debitum postulanti interdum prorsus denegat, et interdum concedit.

—Quilibet conjux, qui cum notitia pœnæ in incestum lapsus est, nequit absque peccato debitum petere, nisi forte illius petitio censeri debeat potius redditio propter interpretativam compartis petitionem.—*Sanch., l. 9. d. 7. n. 1. et d. 28. n. 5 et seq.—S. Alph., n. 930.—Et* quoniam ipse jus omne petendi amisit, compars negando jure suo utitur; unde compertum fit quid sentiendum de Anna quæ viro incestuoso interdum debitum negat. Ast

nonnunquam viro petenti obtemperat, et quæritur an tunc saltem cooperationis peccato inficiatur. Prorsus est negandum : illa enim cooperatur, non petitioni quæ mala est, sed copulæ quæ in se et ex parte ipsius omni labe cæret.—*Sanch.*, l. 9. d. 6. n. 12.

2. Juris
restitutio.

475. Nereum minime fugit se per incestum jure petendi privatum esse; quia tamen uxor jam semel et iterum sciens prudens debitum petiit, existimat pœnam esse satis condonatam et jus amissum se recuperasse : quapropter ipse non raro petit.

—Quamvis incestus a conjugē patratus importet semper adulterium, pœna tamen incestus diligenter secerenda est ab adulterii pœna. Hæc enim, orta ex natura adulterii quo læditur jus compartis, est in favorem innocentis, a quo proinde remitti valet. Illa vero ab Ecclesia tantum lata est in punitionem incestus, non in favorem innocentis, et ideo condonari non potest nisi ab ipsa Ecclesia. Unde sequitur Nereum incestuosum, a quo mulier pluries debitum petivit, non recuperare jus petendi nisi per Ecclesiæ veniam.—*Sanch.*, l. 9. d. 6. n. 9.—Jus illud amissum restituere queunt, et quidem absque mulieris consensu, non modo S. Pontifex, ast etiam Episcopus, atque ex privilegio confessarii Mendicantes a suis Provincialibus et forte a suis Superioribus ad hoc munus deputati, etiam extra confessionem.—*Pontius*, l. 8. c. 13. n. 11.—*Sporer*, p. 4. n. 483.—*S. Alph.*, n. 1076.

II.

CHARITAS.

I. Adulterium,
incestus.

476. Advertit Rosalia virum et adulterio et incestu inquinatum versari in periculo incontinentiæ, nec ipsa debitum petit ut illi succurrat.

—Ex lege charitatis debet certo conjux conjugī subvenire, quoties absque gravi incommodo potest, ut illum a peccato avertat. Sed quando vir adulterium patravit, ut semper contingit in illius incestu, grave foret incommo-

dum pro muliere innocente, si ipsa debitum peteret, nam eo ipso amitteret jus exigendi separationem : ergo Rosalia minime tenetur viro adultero subvenire.—Si tamen adulterio et ipsa esset coinquinata, cum jam amisisset jus denegandi debitum atque divortium celebrandi, deberet ex charitate impedire mariti incontinentiam, petendo ab illo debitum.—*Sanch., l. 9. d. 6. n. 13.*—Utrum vero conjugum affinitate vel spirituali cognatione impedito liceat petere, si ipse sit in periculo incontinentiæ? Negant plures, quia incontinentiæ periculum est quidem justa causa dispensandi, non autem coeundi.—*Sanch., l. 9. d. 7. n. 7.*—Non desunt qui permittant, si commode haberi non possit dispensatio, et adsit periculum in mora, quia lex Ecclesiæ in tanto incommodo non obligat. Horum « sententia, ait S. Alphonsus, respectu ad impedimentum ab Ecclesia impositum, mihi non videtur improbabilis, si revera dispensatio brevi obtineri nequeat, et magnum periculum sit in mora. » *n. 930.*

477. Sublato per mortem puerulo quem plurimum diligebant, Angela et Donatus conjuges castitatis votum ex consensu mutuo emittunt. Mox vero ex signis indubiis dignoscit illa virum gravissimis vexari tentationibus et periculum pollutionis incurrere; hinc postulat ipsa debitum, quod libenter solvit maritus. Imo post aliquot menses uterque indirecte irritat votum alterius ut actus conjugalis ab utroque peti valeat absque culpa.

II. Castitatis votum.

—Angela quæ, voto castitatis adstricta, debitum petit ad succurrendum marito minime peccat, quia lex charitatis legi religionis præstat. Nec peccat Donatus solvendo libenter debitum : reddit enim quod debet. Huc spectant verba Sanchesii : « Si ambo conjuges promiserint Deo se minime debitum petituros, possent ambo commisceri, non quidem debitum petendo, id enim adversatur voto emisso, sed quando quilibet sentiret alium indigere, ut

propter incontinentiæ periculum. Ratio est quia tunc neuter vere petit, ac proinde neuter peccat adversus votum; et ex alia parte est quodammodo redditio, cum neuter gratia sibi satisfaciendi, sed annuendi voluntati alterius conjugis, cui reddere tenetur, accedat... Imo idem dicendum est, ut probat ratio prædicta, quando uterque conjux novit alterum affectare copulam, et petiturum si posset : quia est quodammodo redditio et in gratiam alterius. » *l. 9. d. 8. n. 11.*—Ast quid sentiendum de irritatione voti compartis ab utroque peracta? Probabilius est non posse conjuges votum compartis irritare. « Quoniam, inquit Sanchez, dum uterque conjux mutuo consensu vovet continentiam, cum mutuo pacto edito cedat jure suo quoad quemcumque actum matrimoniallem, idque offerat Deo, vitam cælibem eligens, videtur omnino renuntiare juri revocandi, ut vel sic finis ille vitæ continentis obtineatur. Et quamvis contractus ille posset mutuo contractu (consensu) rescindi, obstat tamen vinculum votum in eo inclusum. » *l. 9. d. 40. n. 20.*—Improbabile tamen non est virum jure gaudere irritandi directe votum mulieris, cui juri nec renuntiavit, nec renuntiare potuit; et si votum mulieris jam fuerit irritatum, nihil impedit quominus hæc indirecte etiam irritet votum mariti.—*Baller., tr. 6. s. 2. c. 3. n. 143 et seqq.*

ARTICULUS II

CIRCUMSTANTIÆ. SITUS ET TEMPORIS

Quilibet situs, etiam innaturalis, omni culpa purgatur, si justa accedat causa, satisque perfici queat actus conjugalis;

Et copula, per se saltem, nullo tempore etiam sub levi illicita est;

Nec sunt inquietandi conjuges, qui eam non exercent nisi illis diebus quibus conceptio probabiliter sperari non potest.

HENRIQUEZ, l. II. c. 16. n. 5 et seq. p. 687.—SANCHEZ, l. 9. d. 12. 13. 16. 17. 22. t. 3. p. 198.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. I. c. 9. q. 7 et seqq. t. I. p. 317.—PONTIUS, l. 10. c. 9 et seqq. p. 585.—CONINCK, t. 2. disp. 34. dub. 9. p. 723.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 4. §. 4. t. 5. p. 95.—TAMBU-
RINI, decal. l. 7. c. 3. §. 5. n. 34 et seqq. t. I. p. 190.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 320 et seqq. t. 4. p. 73.—RONCAGLIA, tr. 21. q. 7. c. I. quær. 3 et 4. t. 2. p. 184.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 915 et seqq. t. 5. p. 87.—GORY, comp. th. m. t. 2. n. 911 et seqq. p. 512.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 2. d. 2. n. 597 et seqq. t. 6. p. 287.—CAPELMANN, medicina pastoralis, p. 151. ed. Paris. 1893.—ESCHBACH, disput. physiol. theol.

478. Zephyrinus junior vicarius conjugatos pœnitentes frequenter interrogat de situ quem adhibent in actu conjugali perficiendo, num a latere, num sedendo aut stando, num præpostere aliisve modis inordinatis.

—Omnis quidem situs innaturalis, nisi justa intercedat causa, ut interdum prægnatio mulieris, inducit culpam in exercitio conjugii; verum, cum ordinis perversio non gravis sit nec prolis conceptionem impediat, culpa est venialis tantum, gravior tamen aut levior pro majore vel minore situs inordinatione. Et ideo Zephyrinus imprudentissime egit: in materia enim adeo salebrosa et ad confessionis integritatem nullatenus necessaria, nunquam interrogandi sunt conjuges, præsertim mulieres. Si quando ipsi pœnitentes consilium petant, suadeat in genere confessarius ut res decenter peragatur modo naturali atque ordinato.—*Sanch., d. 16. n. 3 et seqq.*—*Filliuc., n. 328.*—*Pontius, c. II. n. 2 et seqq.*—*S. Alph., n. 917.*

479. Joanna mulier devotissima apud confessarium conqueritur de viro, qui debitum petit nullo dierum facto discrimine, sive jejunium injunctum fuerit, sive solemnitates celebretur, sive eadem die Eucharistiam ipsa suscepit.

—Per se minime peccant conjuges petendo aut reddendo debitum, imo actum licitum honestumque ponunt,

I.
SITUS.

II.
TEMPUS.
I. Sacrum.

et ex bono fine meritorium, proindeque non præceptum sed merum consilium illis dari valet abstinendi a copula aliquibus diebus ut melius vacent mortificationi vel orationi. Et hic referre juvat verba quæ de ea re scribebat S. Franciscus Salesius ad Dominam Brulart : « Ne vous mettez nullement en peine de l'apparence qu'il y a de quelque irrévérence pour l'exercice de la condition dans laquelle vous êtes ; car, ma chère fille, il n'y a nulle irrévérence, mais seulement une apparence. Cet exercice-là n'est nullement déshonnête devant les yeux de Dieu : au contraire, il lui est agréable, il est saint, il est méritoire, au moins pour la partie qui rend le devoir, et n'en recherche pas l'acte, mais seulement y condescend pour obéir à celui à qui Dieu a donné l'autorité de se faire obéir pour ce regard. Ma chère fille, il ne faut pas juger des choses selon notre goût, mais selon celui de Dieu : c'est le grand mot. Si nous sommes saints selon notre volonté, nous ne le serons jamais bien ; il faut que nous le soyons selon la volonté de Dieu. Or la volonté de Dieu est que pour l'amour de lui vous fassiez librement ainsi, et que vous aimiez franchement l'exercice de votre état. Je dis que vous l'aimiez et chérissiez, non pour ce qui est extérieur, et qui peut regarder la sensualité en elle-même, mais pour l'intérieur, parce que Dieu l'a ordonné, parce que sous cette vile écorce la sainte volonté de Dieu s'accomplit... J'ai dit ceci de la sorte, afin que vous sachiez que la communion n'est nullement incompatible avec l'obéissance, en quelque sorte d'action qu'on l'exerce. En l'ancienne Église on communiait tous les jours, et néanmoins S. Paul ordonne aux mariés qu'ils ne se défraudent point l'un l'autre pour le devoir du mariage. Cela soit dit pour une fois, et qu'il vous suffise que c'est la vraie vérité.—Mais la partie qui recherche, pêche-t-elle point si elle sait que l'autre ait communiqué ? Je dis que non, nullement, surtout quand les communions sont

fréquentes. Ce que j'ai dit de l'Église primitive en fait foi, et la raison est toute claire. Il y a plus ; c'est que si la partie communiee recherchait elle-même le jour de sa communion, le péché ne serait que très véniel et très léger, à cause d'un peu d'irrévérence qui en reviendrait (utique si nulla ratio legitima ab ea excusaret) : mais ne recherchant pas, ains condescendant, c'est grand mérite ; la grâce de la communion s'en accroît, tant s'en faut qu'elle amoindrisse. C'est assez. » *Lettre 100.—Congr. de Prop. F., 19 apr. 1784.—Collect. Paris., n. 1052.—Sanch., d. 12 et 13.—Pontius, c. 9. n. 5.—S. Alph., n. 273. 274. 922. 923, et H. A. tr. 15. n. 57.*

480. Uxorem licet prægnantem Norbertus non raro carnaliter cognoscit. *II. Minus idoneum.*

—Censet S. Alphonsus, *n. 924.* cum aliis illum venialiter peccare nisi ex incontinentiæ periculo aliave causa justa excusetur ;—Sanchesius vero, *d. 22. n. 6.* cum Tamburini, *n. 35.* cæterisque existimat, et merito ut mihi videtur, ne venialiter quidem illum peccare, quia nullibi adest prohibitio, et, cum per longum tempus uxores gravidæ sint, matrimonium viris laqueum injiceret, nisi ipsis interea copula permitteretur.

481. Abilius confitetur se actum conjugalem non exercere nisi diebus illis in quibus, ex medici sui judicio, existimat mulierem non posse concipere, quoniam plures jam ab ea suscepit filios, nec adeo dives est ut prolem numerosam absque magno labore alere valeat.

—Juxta plures recentiores medicos conceptio dari nequit nisi copula viri et mulieris eo fiat tempore quod intercedit ab initio menstruum usque ad diem sequentem 14^{am}. Menstrua porro regulariter recurrunt singulis 28 diebus, et interdum incipiunt priusquam signa externa appareant, sed paulo ante.—*Avrard, de la genèse dans*

l'espèce humaine.—L'abbé A. L. de l'ovulation spontanée dans ses rapports avec la théologie morale.—*Analecta juris pontif. jun.* 1873.—Alii tamen etiam recentiores prorsus contradicunt.—Béclard, *traité de physiologie*, l. 3. c. 1.—*Apud Eschbach, disp. de hum. gener. æcon. d.* 1. c. 5. q. 3.—Lis igitur est adhuc sub judice. Si vero supponatur existere dies in quibus certum aut probabile saltem sit fœtus conceptionem esse impossibilem, licebitne hujusmodi diebus vacare operi conjugali? « Episc. Ambianensis in Gallia sequentis dubii solutionem ab Em. S. Pœnitentiariæ Patribus humiliter expostulat. Quidam fideles conjugati peritorum opinione medicorum innixi persuasum habent plures esse in singulis mensibus dies in quibus conceptio mulieris locum habere non potest. Suntne inquietandi illi qui matrimonio non utuntur nisi in illis diebus, saltem si legitimas habeant rationes abstinendi ab actu conjugali?—S. Pœnitentia, perpensis expositis, Ven. in C. Patri, Ep. Amb. respondet non esse inquietandos illos, de quibus in precibus, dummodo nihil agant per quod conceptio impediatur. » 2 mart. 1853.—*cf. Nouv. Revue th. t.* 13. p. 459.—Quid vero si conjuges legitimis non moverentur rationibus ad ita abstinendum a copula certis quibusdam diebus? Censeo illos culpa vacare vel omni vel saltem gravi, tum quia S. Congregatio absolute et sine restrictione respondet, tum quia jure suo utuntur conjuges in abstinendo, et exercendo postea opus conjugale aliis motivis honestis duci queunt.

482. Victor parochus, si quando occurrant pœnitentes quos aliter ab onanismi vitio nequeat remove, illis insinuat ut matrimonio utantur iis diebus quibus, juxta peritos medicos, nulla aut remota tantum datur spes futuræ conceptionis.

—Modo prudenter agat confessarius, vituperari non potest cum reapse tali consilio pœnitentes amoveat a

peccato turpissimo. Huc spectat responsum S. Congregationis : « S. Pœnitentiaria, diligenter perpensis expositis, respondet : Conjuges prædicto modo matrimonio utentes inquietandos non esse, posseque confessarium sententiam de qua agitur, illis conjugibus caute tamen insinuare, quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit. » 16 *jun.* 1880.

SECTIO II

PECCATA CONJUGUM

CAPUT I

PECCATA PER EXCESSUM

Licitum prorsus est conjugibus quidquid fit ad facilius exercendum actum conjugalem;

Mortale est quidquid per se inducit ad effusionem seminis extra conjunctionem naturalem, vel rationem habet sodomiae licet impropriae et tantum inchoatae;

Veniale vero est quidquid fit inutiliter ad actum generationis, nisi excusetur intentione saltem implicita finis honesti.

S. ANTONINUS, p. 3. tit. I. c. 20. t. 3. fol. 22.—SANCHEZ, l. 9. d. 44 et seq. t. 3. p. 301.—P. LEDESMA, q. 49. a. 6. p. 301.—FILLIUCIUS, tr. 10. p. I. c. 9. n. 353 et seqq. t. I. p. 249.—PONTIUS, l. 10. c. II. p. 591.—BONACINA, q. 4. p. 6. n. 5 et seqq. t. I. p. 311.—CONINCK, t. 2. disp. 34. dub. II. p. 728.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 4. §. 2 et seq. t. 5. p. 92.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 647 et seqq. t. I. p. 743.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 17. t. 3. p. 431.—SPORER, th. sacr. p. 4. n. 495 et seqq. t. 3. p. 320.—LACROIX, l. 6. p. 3. n. 328 et seqq. t. 4. p. 75.—RONCAGLIA, tr. 21. quaest. 7. c. I. q. 10. t. 2. p. 187.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 918. 932 et seqq. t. 5. p. 89.—BALLERINI, tr. 10. s. 8. c. 2. d. 2. n. 606 et seqq. t. 6. p. 292.

I.

LICITA.

483. Viro nolenti copulam agere non raro illi permittit Prisca conjux ut oculos injiciat in quaslibet corporis partes manibusque ipsam turpiter contrectet, quamvis praevideat in se pollutionis periculum sed absque consensu; imo et interdum ipsa eum pariter aspicit atque pertrectat.

—I. Quoties hujusmodi actus, sive minus honesti sint, sive simpliciter inhonesti, ad copulam immediate refe-

runtur, per se omni culpa vacant etiamsi præter intentionem pollutio copulam forte præveniat; haberi enim tunc possunt tanquam copulæ præparatio et inchoatio.—

2. Si vero nullatenus ad copulam ordinentur, ut in casu nostro, aspectus vel tactus turpes non carent lethali malitia si tales sint ut per se pollutionem inducant aut illius probabile periculum. Nam viro conjugato non magis quam soluto licita est pollutio intenta et procurata, quæ semper mortalem culpam importat. Et « quamquam in muliere propria seminatio non habetur, tamen idem omnino dicendum est de completa voluptate venerea extra legitimam copulam habita, quæ fit cum secretionem humoris organorum muliebrium. » *Lehmke.*, n. 841. 6.—*cf. Baller.*, n. 606. 3º.—Inquit P. Bucceroni : « An feminæ, quæ carent semine vere prolifico, cum pollutionem sibi procurant, peccatum committant speciale pollutionis, vel tantum impudicitiae?... Affirmant nonnulli e recentioribus theologis (illas committere tantum peccatum impudicitiae, non pollutionis) propter rationem in ipso quæsito indicatam. Hinc autem deducunt... in muliere uxorata talem pollutionem non excedere culpam venialem, cum in eadem tactus impudici talem malitiam probabiliter non excedant. Verum negat communissima recentiorum et unanimis omnino veterum theologorum sententia... Ratio est, quia licet ille humor non sit *de se* prolificus et necessarius ad generationem, est tamen ex natura sua ad actum generativum destinatus : ad hunc enim melius et facilius efficiendum ordinatur. Hinc in effusione istius humoris frustratur adhuc ordo naturæ in re gravissima humanæ generationis, ad quam extra concubitum totus ille actus jam amplius ordinabilis non est; adeoque contra naturam est. » *Instit. th. mor. de 6 Dec. præc.* n. 58.—Et paulo post ulterius procedens asserit malitiam veræ pollutionis haberi in illa venerea excitatione, ex eo quod hæc de se tendat non modo ad

humoris effusionem, qui ad generationem est valde utilis licet non necessarius, sed etiam ad ovuli decisionem ex ovario : siquidem decisio ovuli non solum fit naturaliter et spontanee tempore menstrui, sed fit etiam venerea hac excitatione quæ folliculum, ovulum continens, disrumpit, tum ipso totius organi generationis erethismo, tum secretionem humoris quo illud repletur; ovulum vero ex parte mulieris elementum est prorsus necessarium generationis.

n. 60.—Ratio hæc spernenda profecto non est, ut tamen inconcussa maneret, foret probandum insuper ovulum ita decisum jam fecundari non posse et ideo conceptioni humanæ evadere inutile. Res satis comperta apparet ubi agitur de mulieribus in quibus ovulum fecundari contactu spermatozoidum virilis spermatis, nempe de mulieribus nondum conjugatis aut viduis, utpote quæ virum vel nondum habent vel amplius non habent. De cæteris vero quæ in conjugio occurrunt quæstio est abstrusior : constare tamen videtur etiam in illis ovulum fecundari non posse per hominis seminationem nisi copula conjugalis exerceatur intra paucos dies. « L'œuf non fécondé, ait Béclard, séjourne peu dans la cavité relativement très grande de l'utérus; il est promptement entraîné au dehors par les voies externes de la génération, ou dissous par les mucosités utérines. D'ailleurs, lorsque l'ovule n'a pas été fécondé durant sa migration assez lente par le canal de la trompe, il est déjà ou détruit, ou probablement infécondable, quand il arrive dans la cavité utérine. » *Traité élém. de physiol.* 2. *p.* l. 3. *c.* 4. §. 400. *p.* 661. 7^a *ed.* 1884.—Tempus autem, quo ovulum femineum adhuc fecundari valet per hominis seminationem, vix ac ne vix quidem determinatur. « Il se pourra, inquit Milne Edwards, que l'ovule ait déjà pénétré plus ou moins dans l'oviducte avant que l'accouplement ait eu lieu, et qu'il ait conservé ses propriétés génésiques pendant assez longtemps pour être fécondé par le contact de la liqueur

séminale, bien que l'arrivée de celle-ci soit plus ou moins tardive... M. Bischoff pense que dans l'espèce humaine l'œuf continue à être susceptible de fécondation huit ou même douze jours après son entrée dans l'oviducte. » *Leçons sur la physiol. et l'anat. comparée. Ed. 1868. t. 9. 1re partie, p. 113.*—Nisi igitur congressus cum viro habeatur intervallo sat brevi post præfatam pollutionem dicendum omnino videtur ovulum jam fecundari non posse, actionemque hujusmodi ex parte mulieris, si certo constet per illam ovulum decidi, esse contra naturam et importare malitiam veræ pollutionis.—3. Sed, modo tales non sint ut pollutionem ejusve periculum inducant, gravem malitiam inter conjuges non habent turpes aspectus aut tactus. Aliqua inordinatione ac proinde culpa levi sane non carent si absque justa causa et ad solam voluptatem captandam exerçantur; liciti autem prorsus sunt si justa causa illos legitimet, v. g. mutuus amor fovendus, vel obligatio illos comparti petenti permittendi aut etiam reddendi : cum enim matrimonium jus ad copulam præbeat, et actus isti ex natura sua ordinari valeant ad copulam, quilibet conjux aliquo jure in illos gaudet.—Ex quibus omnibus concluditur Priscam non esse increpandam de culpa gravi nisi sibi aut viro permittat actus tales qui de se tendant ad pollutionem procurandam.—*Sanch., d. 45.*—*Gobat, n. 655 et seqq.*—*cf. S. Alph., n. 933 et seq.*—*Baller., n. 606 et seqq.*

484. Alexander inito conjugio utroque testiculo orbat. *II. Copula.*
tur, et tamen ob graves quas patitur tentationes interdum congressum habet cum muliere, cui etiam turpes permittit contactus.

—Impotentia superveniens matrimonio, minime hoc dirimit : quapropter vere conjux remanet et copulam cum muliere exercere valet, licet plures contradicant, « Secundum impotentiae genus est, ait Sanchez, quando

est impotentia sola veri seminis effundendi, ut si matrimonio inito vir utroque testiculo orbetur, ita ut coire nequeat, tunc enim non est capax veri seminis emitendi... Existimo culpa vacare, sive petat sive reddat; quod vir ille jure suo utatur vacans actui conjugali, quem matrimonium permittit : semen autem verum non emitti contingit per accidens... » *l. 7. d. 202. n. 6 et seq.*—Quod si copula eis sit licita, tactus etiam turpes habendi sunt tanquam liciti, cum medium sint ad copulam, modo tales non exerceantur ad pollutionem procurandam, quam pollutionem in viro jam impossibilem censeo cum ille semine vero non donetur.—*Sanchez, l. 9. d. 17. n. 19.*

485. Numerosa prole gaudet Feliciānus nec plures vellet filios procreare quamvis junior adhuc sit : quocirca rem cum propria uxore non raro inchoat et ante seminationem copulam abrumpit.

—Mulier jus servat dissentiendi, quoties igitur vir ita se retrahit contra rationabilem mulieris voluntatem, graviter justitiam lædit. Si tamen mulier consentiat, nec adsit in alterutro periculum pollutionis, plures auctores cum *S. Antonino, p. 3. tit. 1. c. 20. §. 6.*—*Sanchez, d. 19. n. 3.*—*Pontio, n. 9.*—*Roncaglia, q. 10.*—*S. Alphonso, n. 918.*—*Ballerini, n. 613.* illum viri recessum excusant a mortali, imo et a veniali modo conjuges ad ita agendum justa causa moveantur, v. g. quia plures liberos alere nequeunt, vel amorem mutuum manifestare debent. —Data hypothesi, si nempe non adsit in alterutro periculum pollutionis, quod difficile, non impossibile videtur in frigentibus præsertim naturis, huic sententiæ adhærendum existimo, licet plures practice saltem eam reproben. —*cf. Lehmke, n. 837. 2.*

486. Experientia norunt Rosendus et Cæcilia conjuges semen virile in vase legitimo receptum jam retineri non

posse et ante fecundationem penitus expelli, quo tamen non obstante, conjugio sicut antea utuntur.

—Quoniam copula rite peragitur et per accidens solum rejicitur semen receptum, præfati conjuges non sunt inquietandi.—*Sanch., d. 17. n. 22.*

487. In absentia uxoris Gabinus frequenter complacencia habet de actu conjugii sive præterito sive futuro absque tamen probabili pollutionis periculo. *II. Complacentia.*

—Culpæ venialis illum arguunt communiter theologi, eo quod complacentia hujusmodi nullo bono fine coonestetur.—*Sanch., d. 44. n. 5.*—*Laym., l. 1. tr. 3. c. 6. n. 12.*—Et censeo in praxi adesse plerumque saltem peccatum leve propter aliquam intervenientem inordinationem, complacentia vero illa, in se tantum considerata, culpa omni vacare videtur. « Ratio est, quia delectatio specificatur ab objecto, et proinde talis est delectatio, quale objectum. Cum autem actus conjugii, qui in nostro casu est objectum, de quo maritus in absentia conjugis delectatur, licitus sit ipsi marito, licitum quoque ipsi erit de eodem conjugii actu sive futuro, sive præterito delectari. Neque refert talem delectationem in conjugis absentia non posse conjungi cum copula : nam sicuti possunt conjuges, quando non adest periculum pollutionis honestis tactibus et osculis invicem delectari absque peccato, etiamsi copulam non intendant; ita absente eodem pollutionis periculo possunt per se loquendo absque peccato delectari de actu conjugii, sive præterito sive futuro, etiamsi copula pro tunc nequeat obtineri. Dixi per se loquendo, h. e. attenta præcise natura prædictæ delectationis; nam propter aliquam inordinationem, quæ de facili in tali delectatione invenitur, nequit fortasse a veniali culpa excusari. » *Casus Bononienses, t. 1. p. 197.*

II.
ILLICITA.

488. Nolens Faustinus matrimonio uti uxorem solius *I. Graviter.*

10. Conjun- voluptatis gratia inhoneste aspicit et turpiter tangit, nec
ctim. sine præviso periculo pollutionis in uxore.

1. Aspectus, tactus. — « Deducitur, inquit Sanchez, tactus impudicos (idem dicendum de aspectibus) in conjugē petente, cum pollutionis in se vel in altero conjugē periculo, nisi in eo loco sint, ubi adveniente periculo possint facile copula uti ut pollutionem vitent, esse semper culpam lethalem. Et constat ex omnibus doctoribus n. 33. relatis. Quia ii tactus necessarii non sunt inter illos ad mutuum amorem indicandum, sed solum quo se ad copulam statim habendam præparent. Et ex alia parte notabiliter pollutionem excitant. » d. 65. n. 36.—Sanchezio plane assentit Gobat, n. 656 et seq. et doctores communiter contra paucos. Faustinus igitur lethaliter peccare censendus est et tunc solum a mortali labe potest excusari quando abest pollutionis periculum proximum.—*Sanch.*, d. 44. n. 13. et d. 45. n. 40.—*Coninck*, n. 114.—*Sporer*, p. 4. n. 500.—*S. Alph.*, n. 934.

2. Copula. 489. Priusquam uxori rite copuletur, Donatus ad se excitandum, copulam cum ea sodomitice inchoat, in vase nempe indebito, non tamen animo consummandi nisi intra vas legitimum, nec cum periculo effusionis extra illud.

—Relata paucorum sententia qui cum Navarro, *cons. l. 5. de pœnit. et rem. cons. 7.* a mortali excusant actum hujusmodi, subjungit Sanchez : « Cæterum viris doctissimis a me consultis visum est culpam esse lethalem sodomix inchoatæ : idque merito. Quia ille tactus nec ex se, nec ex tangētis intentione, potest ad actum conjugalem referri : eo quod medium improporcionatum et alterius ordinis luxuriæ sit. » d. 17. n. 5.—Et cum illi ad amussim consentiat Filliucius n. 329, ex sola inadvertentia S. Alphonsus, n. 935, ambos exhibuit quasi a mortali excusantes talem actum.—*Bonacina*, p. 11.

n. 12.—*Lacroix*, *n.* 344.—A fortiori mortaliter peccaret mulier, quæ ad rixas cum marito vitandas, copulam permetteret peragendam in vase indebito : copula enim istiusmodi intrinsece mala est atque pejor ipsa fornicatione quæ nullo timore honestari valet.—*Sanchez*, *n.* 3.—*Pontius*, *n.* 5.

490. In ipso actu conjugali delectatur Gregorius cogitatione alterius mulieris quam carnaliter diligit.

—A lethali culpa nequit excusari : nam morose seu deliberate delectatur in objecto lethaliter malo.—Si tamen delectaretur in sola pulchritudine alterius mulieris non sic turpiter dilectæ, sed solum ut naturaliter oblectantis ob formam amabilem, posset non adeo graviter peccare, quamvis res illa non careat periculo.—*Sanch.*, *d.* 17. *n.* 6.—*Lacr.*, *n.* 329. — *S. Alph.*, *n.* 913. — *Sporer*, *p.* 4. *n.* 505.

491. Macarius, absente conjugē, turpiter ipse se tangit cum præviso quidem pollutionis periculo, non autem ex animo se polluendi.

2º. Separatim.

1. Tactus.

—Graviter peccat, quoniam per se tactus turpis ad pollutionem non parum influit, nec adest causa urgens illum exercendi.—*Sanch.*, *d.* 45. *n.* 38.—Si tamen abesset præfatum periculum, probabile est, ut tenet idem Sanchezius, *d.* 44. *n.* 16, tactum hujusmodi in conjugē non esse lethalem;—quod non admittunt Gobat, *n.* 660, Sporer, *p.* 4. *n.* 503, S. Alphonsus, *n.* 936, quia, inquirunt, in praxi semper aderit pollutionis periculum cum tactus habitus ex sola delectatione venerea per se tendant ad pollutionem procurandam. — Sed a lethali nullatenus excusanda foret mulier quæ, absente marito, turpiter se tangeret usque ad plenam voluptatis satietatem.—*cf.* superius dicta, *n.* 483.—*Villada*, *casus t.* 3. *p.* 250. *nota* 2.—*Eschbach*, *de hum. gener. æcon.* *p.* 475 *et seqq.*

492. Aglae juvenis maritata atque genii calidi, virum habet jam septuagenarium, et quatuor ex ipsa liberorum patrem, attamen senio confectum et impotentem. Urgetur Aglae stimulis gravibus; maritus illam amat, et quia non potest aliter, rem agit tactibus. Mulier, quæ maritum etiam amat, patitur, polluitur semel, bis, ter.

—Res est sane periculosa et conjuges consulentes prudenter amovendi sunt ab isto agendi modo, non tamen statim de mortali sunt arguendi. « Respondi, inquit Gobat de illo casu interrogatus, cum illi tactus videantur factitari ordinarie sine pollutione, tametsi hæc quandoque sequatur præter directam utriusque intentionem, cum deinde appareat, fieri non ex mera libidine, sed ad testandum, fovendum amorem conjugalem, qui cæteroqui facile frigescit in tam impari connubio, ideo ex sententia Sanchezii et Filliucii non videri delinquere mortaliter illis tactibus. » *n.* 668 *et seq.*

2. Morosa
delectatio.

493. Cum a pluribus hebdomadis maritus peregrinetur, Justina morose delectatur in copula tanquam præsentī cogitata.

—In vidua et in sponsa de futuro delectatio hujusmodi mortalis profecto foret, utpote complacentia de fornicatione quæ est mala intrinsece : virum enim illa jam non habet, et hæc nondum habet. Quoniam vero Justina legitime conjugata censetur, ista morosa delectatio probabiliter lethalem culpam non constituit, modo desit pollutionis periculum, tametsi aliqua consurgat spirituum genitalium commotio. Etenim talis est delectatio, quale ejus objectum, objectum vero est copula conjugibus licita.—*Sanch., d.* 44. *n.* 3 *et seqq. et d.* 45. *n.* 39 *et seqq.*—*Coninck, n.* 113.—*Sporer, n.* 505.—*cf. supra n.* 488.—Et huic sententiæ, quæ aliunde communis est, adhæret S. Alphonsus, *n.* 937, si delectatio habeatur solum cum spirituum commotione; existimat autem delectationem

istam esse mortalem si habeatur etiam cum titillatione seu voluptate venerea. Quodnam intercedat discrimen inter morosam delectationem habitam cum commotione spirituum, et eandem delectationem habitam cum titillatione seu venerea voluptate, plane non percipio : in quonam enim differat morosa delectatio a venerea voluptate, et spirituum commotio a titillatione non facile concipitur.

CAPUT II

PECCATA PER DEFECTUM : — ONANISMUS

Nec vir onanista, nec uxor onanismum interne approbans, excusari possunt a mortali, nisi ob bonam fidem;

Sed uxor actui pravo interne non consentiens displicentiamque satis manifestans, ab omni culpa excusari potest, etiamsi delectetur de voluptate et de cæteris commodis quæ ex huiusmodi copula proveniunt.

SANCHEZ, l. 9. d. 17. n. 12. et d. 18. t. 3. p. 218.—PONTIUS, l. 10. c. 11. n. 6 et seqq. p. 592.—CASTROPALAO, tr. 28. d. 3. p. 4. §. 3. n. 15 et seqq. t. 5. p. 94.—GOBAT, exp. th. tr. 10. n. 590. t. 1. p. 734.—ELBEL, th. sacr. p. 3. conf. 16. n. 394 et seq. t. 3. p. 427.—SPORER, th. sacr. p. 4. p. 319.—S. ALPHONSUS, l. 6. n. 947. 954. t. 5. p. 114.—GURY, comp. th. mor. t. 2. n. 921 et seqq. p. 518.—SABETTI, comp. th. mor. n. 940 et seqq. p. 794.—CAPELMANN, medicina pastoralis, p. 136.—d'ANNIBALE, summula th. mor. t. 2. n. 336, nota 8. p. 251.—LEHMKUHL, t. 2. n. 838. 857 et seq. p. 599.—ESCHBACH, disput. physiol. theolog. p. 506.

494. Triplici jam beatus prole Publius, consentiente
conjugē, involucro quodam operit membrum suum virile
ut semen non infundat in vas illius, atque copulam
frequenter exercet.

I.
CONJUGES.

—Testante Genesi, XXXVIII. 9 et seq., Onan « introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram ne

liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret. » Vir omnis qui simili modo semen extra vas effundit, et mulier actum hujusmodi approbans a mortali labe nequeunt excusari, nisi ex erronea conscientia versentur in bona fide : actu enim isto positive impeditur generatio, quæ finis est matrimonii primarius.—*S. Off.*, 21 maii 1851.—*Gury, comp. t. 2. n. 928.*—*Sanchez, d. 17. n. 12.*—*Pontius, n. 6.*—Quod vero virile membrum prius involucre obvolvatur vel non, habendum est tanquam aliquid adventitium et accidentale non mutans actus substantiam, nec proinde ejus malitiam imminuens. Imo vir, ita agens ut obtineri jam nequeat propter pravam ipsius voluntatem commixtio seminum et fecundatio germinis feminei, nullo jure gaudet debitum exigendi aut etiam petendi, et ideo mulier reddere neque tenetur neque per se valet. Ad rem Lehmkühl : « Si non sola retractione viri, sed alio modo onanismus fiat, ita ut statim ab initio copula contra leges naturæ inchoetur et contra eas perficiatur, sane mulier tali rei *nullatenus* acquiescere vel cooperari potest. » n. 858. 5.—De hac re interrogatus a muliere confessarius interdum prudenter tacebit aut dissimulabit ut pejora avertantur mala.

495. Viro onanistæ frequenter verbis et signis Eudoxia suam manifestat displicentiam atque serio exoptat copulam vel nullatenus fieri vel fieri convenienter; in actu tamen ipso non raro delectatur tum de voluptate quam experitur, tum de cæteris commodis quæ inde secutura prævidet, quatenus nempe molestiæ nec prægnationis, nec partus, nec nutritionis sibi erunt subeundæ.

—Quoniam Eudoxia de onanismo displicentiam satis demonstrat, et rem bonam serio desiderat, nimirum copulam conjugalem, illa nullatenus de peccato est arguenda : reddendo enim debitum ne materialiter quidem

cooperatur peccato mariti, cum non cooperetur seminationi extra vas, sed tantum copulæ quæ per se utrique est omnino licita.—*Sanch.*, d. 17. n. 3.—*Pontius*, n. 8.—*S. Alph.*, n. 947.

496. Constituta in gravi incontinentiæ periculo atque optans ex animo ut copula rite perficiatur, Aurelia debitum petit a viro quem novit semen extra vas semper effundere.

—Mulier non est vituperanda ratione cooperationis quæ, ut diximus, nulla datur relate ad onanismum mariti; sed charitas illam obligat ad avertendum peccatum ejus quoties potest absque gravi incommodo. Tota igitur quæstio in hoc versatur, utrum omissio petitionis censenda sit pro Aurelia notabile incommodum. Audiamus de hac re S. Alphonsum, cui adhærendum existimo. « Si vero agatur de petitione debiti, inquit, dico cum secunda sententia uxorem non posse petere, si non adsit justa et gravis causa; tunc enim revera tenetur ex charitate impedire peccatum viri. Justam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet alias privari suo jure petendi plus quam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum, vel ne, tunc se continere. » n. 947.—*cf. Pontius*, n. 8.

497. Nicolaus junior vicarius pœnitentes quoslibet conjugatos, sive viros sive mulieres, interrogat utrum abusi fuerint matrimonio; Basilius parochus acriter eum increpat, asserens nullum unquam pœnitentem de ista re interrogandum esse.

—Vicarius per excessum profecto peccat; sed nec parochus laude est dignus: quamquam enim pœnitentes, de quibus justa ratio pravitatem suspicandi nulla adest, regulariter non sunt interrogandi nisi forte in genere

II.
CONFES-
SARIUS.

utrum aliquid circa matrimonium fateri debeant, quando tamen prudenter timetur ne conjugio abutantur, caute et modeste interrogandi sunt, imo et de abusus matrimonii gravitate monendi quoties fructus speratur emendationis. —*S. Offic.* 21 maii 1851.—*Gury, comp. n.* 924, 928 *et seq.* — *S. Pœnit.*, 14 dec. 1874. — *Buccer., ench. t.* 2. n. 927.

BENEDICTIO, ET CLARITAS, ET SAPIENTIA, ET GRATIARUM
ACTIO, HONOR ET VIRTUS, ET FORTITUDO DEO NOSTRO, IN
SÆCULA SÆCULORUM. AMEN. *Apoc. VII. 12.*

CORRIGENDA

ERRATA	LEGE
Pag. 96. lin. 23. c)	c)
» 100. » 22. sententiam	sententia
» 160. » 4. infantulum	infantulam
» 240. » 8. 277.	273
» 252. » 16. adoptati	adoptatum
» 289. » 30. celebrationum	celebrationem
» 357. » 9. matrimonia	matrimonium
» » » 27. In Forum	Forum

INDEX RERUM

LIBER I.—PRÆCURRENTIA.

Sectio I. Sponsalia.	pag. 1
Caput I. Notio et valor.	1
Caput II. Effectus sponsalium.	18
Caput III. Solutio sponsalium.	22
Sectio II. Bannorum proclamatio.	38
Caput I. Præceptum et circumstantiæ.	38
Caput II. Bannorum dispensatio et finis procurandus.	47

LIBER II.—CONCURRENTIA.

Sectio I. Matrimonii natura.	55
Sectio II. Matrimonii proprietates.	77
Caput I. Unitas.	77
Caput II. Inseparabilitas.	80
Art. I. Indissolubilitas vinculi.	80
Art. II. Inseparabilitas domicilii.	114
Sectio III. Matrimonii subjectum.	124
Sectio IV. Impedimenta.	131
Caput I. Impedimenta mere prohibentia.	131
Art. I. Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum.	131
Art. II. Hæresis.	144
Caput II. Impedimenta dirimentia.	153
Art. I. In genere.	153
Art. II. In specie.	162

Punctum I. Ex jure divino.	162
§. I. Ex jure naturali.	162
I. Error personæ.	162
II. Impotentia.	168
III. Consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ.	178
§. II. Ex jure divino positivo :—Ligamen.	181
Punct. II. Ex jure ecclesiastico.	186
§. I. Consensus insufficiens.	186
I. Error conditionis servilis.	186
II. Metus.	190
III. Raptus mulieris.	198
§. II. Materia nondum possibilis :—Ætas.	206
§. III. Materia cum religiōe pugnans.	211
I. Ordo sacer.	211
II. Professio solemnīs.	218
III. Cultus disparitas.	226
§. IV. Materia ipsas personas non decens.	231
I. Cognatio naturalis.	231
II. Cognatio spiritualis.	239
III. Cognatio legalis seu adoptio.	248
IV. Affinitas.	253
V. Honestas publica.	261
§. V. Periculum capitis et injuria conjugio illata.	270
§. VI. Periculum infidelitatis :—Clandestinitas.	281
I. In genere.	281
II. In specie.	298
1. Peregrini, vagi, milites.	298
2. Hæretici.	303
Sectio V. Dispensatio et revalidatio.	310
Caput I. Dispensatio ab impedimentis.	310
Art. I. Potestas dispensandi.	310
Art. II. Causa et alia in petitione exprimenda.	326
Art. III. Modus petendi dispensationem.	342
Art. IV. Modus exequendi dispensationem.	350
Caput II. Revalidatio matrimonii.	361
Art. I. Revalidatio simplex.	361
Art. II. Revalidatio in radice.	365

LIBER III.—SUBSEQUENTIA

Sectio I. Debiti conjugalis honestas et obligatio.	369
Caput I. Debitum conjugale quoad se.	369
Caput II. Debitum conjugale quoad circumstantias.	379
Art. I. Circumstantiæ personarum.	379
Art. II. Circumstantiæ situs et temporis.	388
Sectio II. Peccata conjugum.	394
Caput I. Peccata per excessum.	394
Caput II. Peccata per defectum :—Onanismus.	403

RERUM PRÆCIPUARUM

INDEX ALPHABETICUS.

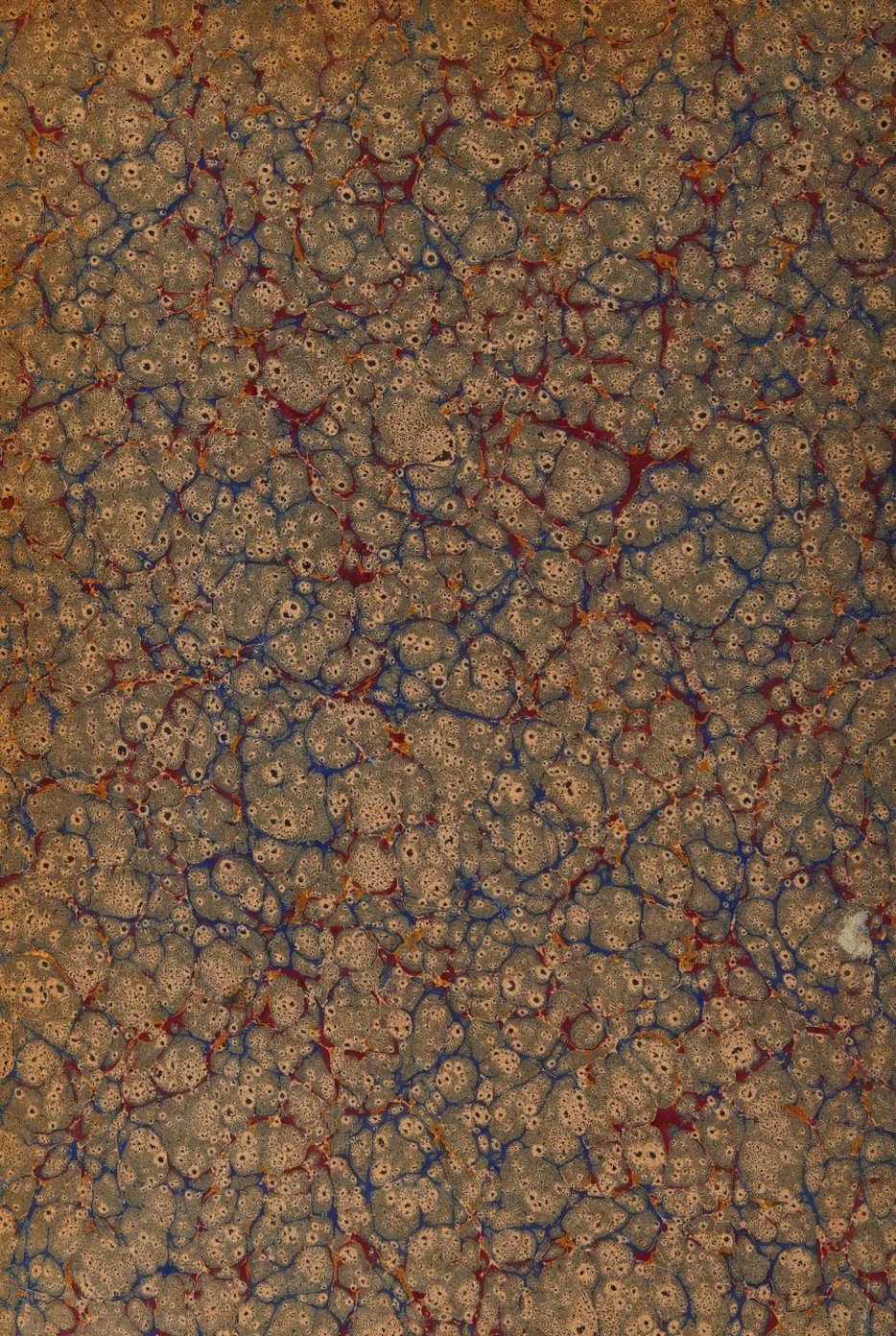
*Quoties de materia aliqua sub pluribus agitur numeris proxime sibi subse-
quenibus, prior solus indicatur.*

A.		Conjugicidium.	185,314
Adoptio.	num. 182	Conjux divortium petens.	121
Adulterium.	140,306	Consanguinitas.	204,265
Advocatus divortium petens.	122	Consensus in matrimonio.	74,453
Ætas.	237	Copula conjugalit debita.	461
Affinitas.	287,472	— honesta.	458
Arctitudo.	200	Cultus disparitas.	257
B.		D.	
Banna.	51,163	Dataria.	424
— quoad hæreticos.	173	Debitum.	458
Baptismus non susceptus.	257	Delectatio in conjuge.	487,493
— dubius.	260	Delegatus ad assistendum ma- trimonio.	333
C.		— ad exequendam dispensa- tionem.	432
Caliditas.	196	Disparitas cultus.	257
Castitatis votum.	142, 158, 470	Dispensandi facultas quomodo transmittatur.	437
Causa ad dispensandum.	392	Dispensatio ab impedimentis.	367
Circumstantiæ in petitione dis- pensationis declarandæ.	419	Divortium civile.	121
— quoad debitum.	468	— imperfectum.	139
Civilis auctoritas in matrimo- nio.	121, 179	Doctor ad exequendam dispen- sationem.	442
Clandestinitas.	326	Dubium de baptisinate.	260
Clausula rescripti servanda.	441	— de impedimento.	182
Cœlibatus votum.	160	— de sexu.	203
Cohabitatio conjugum.	136	E.	
Cognatio legalis.	382	Ecclesiæ vetitum.	163
— naturalis.	265	Episcopus dispensans ab im- pedimentis.	62, 373
— spiritalis.	273	— sine causa.	396
Compaternitas.	278	— delegans ad exequendam dispensationem.	434
Confessio in executione dis- pensationis.	443		

Error conditionis servilis.	213		
— personæ.	187		M.
— qualitatis.	188		
— in rescripto dispensationis.	436	Massonum matrimonium.	176
Executio dispensationis.	432	Materia matrimonii.	149
		Matrimonii Sacramentum.	71
		— natura.	74
		— proprietates.	95
F.		Metus.	217
Forma matrimonii.	149	Miles.	356
Formula ad petendam dispensationem.	159,293,424	Ministellus assistens matrimonio.	177
Frigiditas.	197	Ministri Sacramenti matrimonii.	151
		Missionarius dispensans ex indulto.	390
G.		Modus petendi dispensationem ab impedimentis.	424
Gradus propinquitatis in petitione declarandus.	415	Multiplex impedimentum.	325
		N.	
H.		Nullitas matrimonii declaratur ab Ordinario.	129,178
Hæreticus.	167,358	Numerus impedimentorum exprimendus in petitione.	410
Honestas publica ex matrimonio.	300	O.	
— ex sponsalibus.	295	Obligatio sponsalium.	23
I.		Obreptio in petitione dispensationis.	404
Impedimenta prohibentia.	157	Officialis in executione dispensationis.	433
— dirimentia.	178	Ordinarius dispensat a bannis.	62
— declaranda in petitione dispensationis.	407	— a voto virginitatis et cœlibatus.	160
Impotentia.	192	— a voto castitatis post initum matrimonium.	159
Impubes ordinatus.	245	— ex indulto in matrimonio mixto.	171
Indissolubilitas matrimonii	97	Ordinis votum.	162
Inquisitio ante dispensationis executionem.	435	Ordo sacer.	142,241,251
Interpellatio.	III	Ovarii carentia.	202
J.		P.	
Judex civilis pronuntians divortium.	124	Papa dispensans ab impedimentis.	100,367
		— absque causa sufficienti.	392
L.		Parentes pro puerulis sponsalia contrahunt.	6
Legitimatio prolis.	456	— non ea solvunt.	49
Ligamen.	206		

Parentes consensum præstant ad licitum matrimonium. 93,163	Sanatio matrimonii in radice. 453
Parochus matrimonio assistens. 326	Sexus dubius. 203
— in peccato. 154	Solutio sponsalium. 27
Paternitas. 277	— matrimonii 99
Patrinus. 275,280	Species impedimenti declaran- da in petitione. 407
Peccata conjugum. 483	Sponsalia. I
Peregrinus 352	— impedimentum. 26,157,295
Petitio debiti. 461	— etiam occulta. 299
— dispensationis. 392	Sterilitas. 199
Pœnitentiaria. 428	Subreptio in petitione dispen- sationis. 407
Polyandria. 95	Syndicus quoad divortium. 133
Polygamia. 96	
Potestas dispensandi ab impe- dimentis. 367	
Procurator in matrimonio. 86	
— petens divortium. 123	
Professio solemnitas. 248	
Promissio sponsalium. I	
	T.
	Telegrapho iniri valet matri- monium. 82
	Tempus prohibitum pro nuptiis. 165
R.	
Raptus. 226	
Reconciliatio conjugis cum parte adultera. 143	
Regulares dispensant a voto castitatis inito matrimonio. 159	
Religionis votum. 161	
Repulsa celata in petitione dispensationis. 422	
Rescripti verba sedulo atten- denda. 441	
Revalidatio matrimonii. 449	
— in radice. 453	
Revelatio impedimenti. 65	
Ritus matrimonii mixti. 175	
	U.
	Unitas matrimonii. 95
	Utramque simul. 318
	V.
	Vagus. 354
	Valor sponsalium. 16
	Vicarius generalis in dispensa- tionis executione. 433
	Vidua clerici. 243
	— professi. 252
	Virginitatis votum. 160
	Votum castitatis. 158
	— virginitatis, coelibatus. 160
	— religionis. 161
	— Ordinis. 162
S.	
Sacramentum matrimonii. 71,149	
— ministri. 151	
— status gratiæ requisitus. 152	

UCLESII.—EX TYPIS SANCTI-JACOBI.

239.647

M 42

Maurice 27646

MATHARAN, M. M., S. J.

AUTHOR

Casus

De Matrimonio

TITLE

DATE
LOANED

BORROWER'S NAME

STORAGE - CBPL

27646

